

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΠΡΟΣΧΟΛΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΘΕΜΑ :

Η ΑΦΗΓΗΣΗ ΩΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑ ΣΤΟ
ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

ΕΠΙΒΛΕΠΟΝ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ :

ΤΣΙΛΙΜΕΝΗ ΤΑΣΟΥΛΑ ΛΕΚΤΟΡΑΣ

Β' ΒΑΘΜΟΛΟΓΗΤΗΣ :

ΒΑΣΙΛΗΣ ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ

ΦΟΙΤΗΤΡΙΑ : ΔΑΡΑΜΗΛΑ ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ

ΑΕΜ : 0201026

ΒΟΛΟΣ , 2006

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ & ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ
ΕΙΔΙΚΗ ΣΥΛΛΟΓΗ «ΓΚΡΙΖΑ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ»

Αριθ. Εισ.: 3680/1
Ημερ. Εισ.: 09-01-2007
Δωρεά: Συγγραφέα
Ταξιθετικός Κωδικός: ΠΤ - ΠΠΕ
2006
ΔΑΡ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.

Εισαγωγή.

Μέρος Α΄: Θεωρητικό μέρος:

A.1. Αφήγηση (Γενικά).

A.2. Η παιδαγωγική σημασία της αφήγησης.

A.3.Μορφές αφήγησης.

A.4. Ανάγνωση ή Προφορική αφήγηση από τη νηπιαγωγό;

A.5. Προϋποθέσεις και τεχνικές αφήγησης που χρησιμοποιεί η νηπιαγωγός:

A.5.1. Προϋποθέσεις για μια καλή προφορική αφήγηση στο νηπιαγωγείο.

A.5.2. Προϋποθέσεις για μια καλή αφήγηση.

A.5.3. Προϋποθέσεις κατά τη διάρκεια της αφήγησης.

A.5.4. Τεχνικές κατά τη διάρκεια της αφήγησης.

A.5.5. Δραστηριότητες μετά την αφήγηση.

Μέρος Β΄: Ερευνητικό μέρος:

B.1. Εισαγωγή: Ποιοι είναι οι στόχοι της παρούσας έρευνας

B.2. Συλλογή δεδομένων.

B.3. Το δείγμα.

B.4. Τα φύλλα παρατήρησης των νηπιαγωγών.

B.5. Τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί.

B.6. Ανάλυση των δεδομένων.

B.6.1 Ανάλυση των φύλλων παρατήρησης των νηπιαγωγών.

B.6.2 Ανάλυση των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί.

B.7. Αποτελέσματα των φύλλων παρατήρησης των νηπιαγωγών.

B.8. Αποτελέσματα των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί.

B.9. Ερμηνεία των αποτελεσμάτων και συμπεράσματα

B.10. Προτάσεις.

B.11. Παράρτημα 1.

B.12. Παράρτημα 2.

B.13. Βιβλιογραφία

Ευχαριστίες

Η εργασία αυτή εξετάζει ένα πολύ ενδιαφέρον θέμα και χαίρομαι πολύ που δόθηκε αυτή η ευκαιρία να διερευνήσω τον κόσμο της αφήγησης και την εφαρμογή της στο νηπιαγωγείο. Είναι μια πολύ καλή εμπειρία και σίγουρα μου δίδαξε πολλά. Ήρθα σε επαφή με γνώσεις που έκαναν να αισθανθώ έκπληξη, χαρά και το πώς θα μπορέσω και εγώ να τα υλοποιήσει όταν έρθει η στιγμή να διδάξω.

Γι' αυτό το λόγο θα ήθελα να ευχαριστήσω πρώτα πρώτα τους καθηγητές μου κ. Αναγνωστόπουλο Βασίλη και κα. Τσιλιμένη Τασούλα για την αμέριστη υπομονή τους και υποστήριξή τους. Ήταν πολύ σημαντική η βοήθεια τους γιατί με βοήθησαν να ανακαλύψω δρόμους, που δεν τους είχα συναντήσει πριν ξεκινήσω τα μαθήματα μαζί τους στο Πανεπιστήμιο. Το σημαντικότερό όμως είναι ότι μαζί τους ξύπνησε η χαμένη παιδικότητά μου.

Επίσης θα ήθελα να ευχαριστήσω τους δικούς μου για τη συμπαράσταση και για την υποστήριξή τους όλο αυτόν τον καιρό.

Εισαγωγή

Το θέμα το οποίο εξετάζει αυτή η εργασία είναι η αφήγηση ως δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο. Στόχος της παρούσας εργασίας είναι φωτιστεί η αφήγηση ως δραστηριότητα, εξετάζοντας τις προϋποθέσεις για μια καλή αφήγηση, τις τεχνικές που παρουσιάζονται κατά την αφήγηση και τις δραστηριότητες που ακολουθούν μετά το τέλος της αφήγησης. Το θεωρητικό μέρος ακολουθεί το ερευνητικό μέρος, όπου στόχος είναι να διαπιστωθεί η σπουδαιότητα της αφήγησης, η θέση της στο νηπιαγωγείο και πώς τη χρησιμοποιεί η νηπιαγωγός.

Στο θεωρητικό μέρος εξετάζεται στο πρώτο κεφάλαιο Η Αφήγηση (γενικά). Σ' αυτό το κεφάλαιο παρουσιάζονται κάποιοι ορισμοί που προσπαθούν να φωτίσουν τον ορισμό της αφήγησης. Έπειτα αναλύονται οι ορισμοί, δίνοντας σημασία στα κοινά τους σημεία.

Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύεται η παιδαγωγική σημασία της αφήγησης, όπου τονίζεται η συμβολή και η σπουδαιότητα της αφήγησης για το παιδί.

Στο επόμενο κεφάλαιο αναλύονται οι δύο μορφές αφήγησης: η ανάγνωση και η προφορική αφήγηση, για να τεθεί και να συζητηθεί το ερώτημα που ταλανίζει όλες τις νηπιαγωγούς όσον αφορά την επιλογή της προφορικής αφήγησης ή ανάγνωσης.

Έπειτα στο επόμενο κεφάλαιο αναφέρονται οι προϋποθέσεις για μια καλή αφήγηση, για να οδηγηθούμε στις τεχνικές κατά τη διάρκεια της αφήγησης και έπειτα στις δραστηριότητες μετά την αφήγηση.

Ύστερα ακολουθεί το δεύτερο μέρος της εργασίας, που είναι το ερευνητικό μέρος. Η έρευνα διεκπεραιώθηκε με τη συνεργασία 40 νηπιαγωγών οι οποίες επέτρεψαν στην ερευνήτρια να παρακολουθήσει μια δραστηριότητα αφήγησης που πραγματοποίησε η κάθε μία. Ακόμη μοίρασε η ερευνήτρια ερωτηματολόγια για να συμπληρωθούν. Έπειτα από τη συγκέντρωση των στοιχείων παρατίθενται τα αποτελέσματα, για να ολοκληρωθούν με κάποιες προτάσεις που παραθέτει η ερευνήτρια.

Στο τέλος της εργασίας δίδονται όλες οι ερωτήσεις του φύλλου παρατήρησης και του ερωτηματολογίου.

«Δεν αρκεί, πιστεύω, να πεις την ιστορία σου.
Πέρα από την «ευκολία» σου, πρέπει να οδηγήσεις τον
αναγνώστη χέρι – χέρι στο δρόμο, που θα χαράξεις.
Κι όσο πιο πολύ ο αναγνώστης έχει άγνοια του χεριού,
που τον οδηγεί, τόσο πιο πολύ θ' απολαύσει το ταξίδι».

A. 1. ΑΦΗΓΗΣΗ (Γενικά)

Η αφήγηση αποτελεί σημαντικό κομμάτι της ζωής μας. Είναι ένα είδος επικοινωνίας και παρουσιάζεται διαρκώς στην καθημερινή μας ζωή, από την αφήγηση μιας ιστορίας, που μας συνέβη, μέχρι και την διήγηση μιας ιστορίας, ενός παραμυθιού.

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί, που αποδίδουν την έννοια της αφήγησης. Ένας απ' αυτούς, που παρατίθεται σ' ένα σύγχρονο λεξικό της γαλλικής γλώσσας είναι: «Λογοτεχνικό έργο, που αφηγείται γεγονότα πραγματικά ή φανταστικά». (Grand Larousse de la langue française).

Στο ίδιο λεξικό, όμως παρατίθεται και η «γλωσσολογική» σημασία του όρου, δανεισμένη από τις θεωρίες του Μπενβενίστε κυρίως περιεκφοράς: «στη γλωσσολογία, όνομα που δίνεται (σε αντίθεση προς το «λόγο») σ' έναν τύπο εκφερόμενου λόγου αντικειμενικού χαρακτήρα, που αφηγείται γεγονότα του παρελθόντος και χαρακτηρίζεται από την εξάλειψη του υποκειμένου, που ομιλεί, τη χρήση του γ' ενικού προσώπου και του απλού αορίστου ή του παρατατικού». (Grand Larousse de la langue française).

Ένας άλλος ορισμός, που αφορά την έννοια της αφήγησης είναι: «Η έκθεση με γραπτό ή προφορικό λόγο ιστορικών ή φανταστικών γεγονότων, δηλαδή την «αληθή» αφήγηση των ιστορικών, καθώς και τις «επινοημένες» αφηγήσεις των μυθιστοριογράφων, των θεατρικών συγγραφέων και των παραμυθοποιών»¹. (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Ακόμη με τον όρο αφήγηση εννοούμε «την πράξη επικοινωνίας με την οποία παρουσιάζεται, προφορικά ή γραπτά, ένα γεγονός ή μια σειρά γεγονότων, πραγματικών ή μυθοπλαστικών. Με την έννοια αυτή η αφήγηση είναι μια διαδικασία που δε συνδέεται αποκλειστικά με τη λογοτεχνία αλλά τη συναντάμε τόσο σε άλλες μορφές τέχνης (π.χ. στον κινηματογράφο) όσο και στην καθημερινή μας ζωή. Η διαδικασία αυτή προϋποθέτει τη συμμετοχή διαφόρων παραγόντων, με πιο σημαντικούς τον πομπό (=αφηγητή), το δέκτη (=αποδέκτη της αφήγησης) και το μήνυμα (=θέμα, περιεχόμενο)»². (Παρίσης Ιωάννης, Παρίσης Νικήτας, Λεξικό λογοτεχνικών όρων).

Αυτοί οι ορισμοί της «αφήγησης» έχουν ως κοινά σημεία την επαφή με γραπτό ή προφορικό λόγο. Την έκθεση δηλαδή σε γραπτή μορφή λόγου, γραπτά κείμενα, που μέσα απ' αυτά αναπτύσσεται η γλώσσα, το λεξιλόγιο, η σκέψη και η φαντασία, ζωντανεύοντας τις προτάσεις και κάνοντάς τις εικόνες. Όπως επίσης και την έκθεση σε προφορικό λόγο,

¹ Αναγνωστόπουλος Β.Δ. (1997), «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», Καστανιώτης, Αθήνα, σελ. 183, 184.

² Παρίσης Ι., Παρίσης Ν., (2000), «Λεξικό λογοτεχνικών όρων», ΟΕΔΒ, Αθήνα, σ. 28, 29.

που μέσα από την άμεση επικοινωνία, τα υφολογικά στοιχεία και τις χειρονομίες, τα λόγια γίνονται εικόνες και μεταφέρουν αφηγητή και ακροατή στη σκηνή της ιστορίας που αφηγείται.

Επιπλέον κοινό σημείο αποτελεί η γραπτή ή η προφορική αφήγηση ενός φανταστικού ή πραγματικού γεγονότος. Πράγμα, που σημαίνει ότι το περιεχόμενο της ιστορίας μπορεί να το γέννησε η φαντασία του αφηγητή, συγγραφέα ή να αποτελεί ιστορικό, πραγματικό γεγονός. Ακόμη όμως μπορεί να χαρακτηριστεί και μεικτή η αφήγηση συνδέοντας και γεφυρώνοντας το πραγματικό με το φανταστικό στοιχείο.

Όσον αφορά το αφηγηματικό υλικό η αφήγηση μπορεί να χαρακτηριστεί κατά τον καθηγητή Αναγνωστόπουλο³:

α) κοινωνική, αναφερόμενη και τονίζοντας κοινωνικά θέματα της κάθε εποχής.

β) οικογενειακή, προβάλλοντας θέματα οικογενειακής ζωής.

γ) πολεμική, περιγράφοντας σκηνές πολέμου, δίνοντας έμμεσα μηνύματα μέσα από καταστάσεις.

δ) θαλασσινή, μιλώντας για τη θάλασσα, σκηνές, που εκτυλίσσονται και διαδραματίζονται σ' αυτή, όπως και για χώρους και τόπους παραθαλάσσιους.

ε) ηθογραφική, παρουσιάζοντας και παίρνοντας θέματα από την ελληνική ζωή στο χωριό και την ύπαιθρο, ήθη, έθιμα, παραδόσεις, χαρακτήρα, νοοτροπία, συνήθειες, απλό και λιτό λεξιλόγιο με ιδιωτισμούς, όπως αυτό των ηρώων.

στ) νατουραλιστική, παίρνοντας θέματα από την καθημερινή ζωή, αποδίδοντάς τα πιστά, χωρίς συναισθηματισμούς και ωραιοποιήσεις, φωτογραφίζοντάς τα και προβάλλοντας τους κατατρεγμένους κυρίως και τους καταπονημένους κοινωνικά, ασκώντας κοινωνική κριτική. Περιγράφει αναλυτικότερα ανθρώπους, χώρους, τόπους, φυσιογνωμίες, αλλά και καταστάσεις.

Η αφήγηση ακόμη ανάλογα με το στόχο, που έχει, μπορεί να διδάξει, δίνοντας μηνύματα, να φιλοσοφήσει, να θίξει και να τονίσει κοινωνικά θέματα και ζητήματα, όπως και να παρουσιάσει την αστική ζωή.

Όσον αφορά το ύφος της μπορεί να έχει εύθυμο, σοβαρό, δραματικό, πεζό, αισθηματικό, ρομαντικό, ποιητικό, απλό, απέριτο, ζωντανό, ρεαλιστικό, φανταστικό, εντυπωσιακό, ψυχρό, μονότονο ή συναρπαστικό.

Απαραίτητη, όμως προϋπόθεση για την αφήγηση είναι η ύπαρξη αφηγητή –πομπού, ακροατή –δέκτη και μήνυμα –περιεχόμενο. Είναι μια τριαδική σχέση, στην οποία βασίζεται η αφήγηση. Και οι τρεις είναι άρρηκτα συνδεδεμένοι και υπάρχει αλληλοσύνδεση και αλληλεξάρτηση μεταξύ τους, για να πραγματοποιηθεί η διαδικασία της αφήγησης. Ο

³ Αναγνωστόπουλος Β.Δ., (1997), «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού». Καστανιώτης, Αθήνα. σελ. 184

αφηγητής –πομπός είναι αυτός που αφηγείται την ιστορία, το πραγματικό ή φανταστικό γεγονός, το μήνυμα δηλαδή, ενώ ο δέκτης, που μπορεί να είναι ένα άτομο ή περισσότερα, δέχεται, ακούει το περιεχόμενο της ιστορίας. Υπάρχει μια διαλλακτική σχέση μεταξύ τους, σχέση επικοινωνίας. Το μήνυμα είναι το περιεχόμενο της ιστορίας, που αφηγείται ο αφηγητής.

Επιπλέον γίνεται εμφανές ότι τα γεγονότα που αφηγούνται ανήκουν στο παρελθόν είτε το φανταστικό είτε το πραγματικό. Αναφέρονται σε γεγονότα (αληθή ή όχι), που συνέβησαν στο παρελθόν γυρίζοντας και ταξιδεύοντας τον αφηγητή και τον ακροατή –αναγνώστη πίσω στο χρόνο. Έτσι στην αφήγηση χρησιμοποιούνται κυρίως παρελθοντικοί χρόνοι, όπως ο αόριστος και ο παρατατικός. Τον μεταφέρουν σε άλλες εποχές, σε άλλα μέρη, σε φανταστικές τοποθεσίες και σκηνές. Υπάρχει ακόμη η δυνατότητα να τον ταξιδέψουν σε πραγματικά γεγονότα και στιγμές, τονίζοντας καταστάσεις ή να τον ψυχαγωγήσουν και να τον μεταφέρουν σε μαγικές κι ονειρεμένες σκηνές, που ξεφεύγουν από την πραγματικότητα.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της αφήγησης είναι η τριτοπρόσωπη αφήγηση, με την οποία δηλώνονται οι ενέργειες και οι κινήσεις των ηρώων και σπάνια παρατηρείται αφήγηση σε α' πρόσωπο. Όταν η αφήγηση πραγματοποιείται σε α' πρόσωπο τότε αποτελεί μέρος της και ο αφηγητής, που την αφηγείται (αυτοβιογραφία ή ήρωας της ιστορίας, που διηγείται την ιστορία).

Σημαντικό χαρακτηριστικό της αφήγησης αποτελεί η' διαδοχή και η ακολουθία των γεγονότων. Τα γεγονότα έχουν μια διαδοχή, κρατώντας το ενδιαφέρον του ακροατή και οδηγώντας τον ομαλά στο ταξίδι της αφήγησης, χωρίς να τον μπερδεύουν, αλλά αφήνοντάς τον να παρακολουθεί την εξέλιξη της ιστορίας, για να τον οδηγήσουν στην λύση της. Η αφήγηση έτσι έχει αρχή, μέση και τέλος.

Η αφήγηση έχει δομή, βοηθώντας τον ακροατή να την παρακολουθήσει και να βυθιστεί στον κόσμο και στις σκηνές της ιστορίας. Έτσι η αρχή της αφήγησης παίζει σημαντικό ρόλο, αφού εισάγει τον ακροατή στην ιστορία, στο κλίμα της ιστορίας, μιλώντας για το χώρο, που διαδραματίζεται και τα πρόσωπα που ενυπάρχουν σ' αυτή. Η μέση, η πλοκή αποτελεί μεγάλης σημασίας, αφού είναι αυτή, που δίνει τροφή και εξάρει το ενδιαφέρον του ακροατή –αναγνώστη, μέσα από την δράση, τη συνεχή εξέλιξη και διαδοχή των γεγονότων. Το τέλος της ιστορίας ακολουθεί μετά την κορύφωση της και έρχεται να δώσει τη λύση κλείνοντας ομαλά την ιστορία και επαναφέροντας τον αναγνώστη ασφαλή στην πραγματικότητα.

Έτσι η αφήγηση αποτελεί τέχνη, η οποία έχει πολλά χαρακτηριστικά και αξιοπρόσεκτα σημεία, που την κάνουν ξεχωριστή και όλα μαζί ενωμένα συνθέτουν το θαυμαστό κόσμο της.

Η ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η αφήγηση ως διαδικασία λόγω της σπουδαιότητας της κατέχει σημαντική θέση στην εκπαίδευση και κυρίως στο χώρο της προσχολικής αγωγής.

Η ένταξη της αφήγησης ως διαδικασία και ως δραστηριότητα στο αναλυτικό πρόγραμμα της προσχολικής αγωγής, που έχει ως στόχο την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού, θεωρήθηκε πολύ σημαντική. Η ένταξη της αφήγησης ως δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο θεωρήθηκε μεγάλης σημασίας εξαιτίας του γεγονότος, ότι εξυπηρετεί πολλούς και σημαντικούς στόχους του αναλυτικού προγράμματος της προσχολικής αγωγής.

Η αφήγηση βοηθά το παιδί στην ανάπτυξη της φαντασίας του. Αφού μέσα από την αφήγηση παραμυθιού ή ιστορίας το παιδί μεταφέρεται και ταξιδεύει σ' έναν κόσμο μαγικό. Ο αφηγητής οδηγεί το παιδί χέρι – χέρι στον κόσμο της ιστορίας, στην κάθε στιγμή, χώρο και σκηνή της, ζωντανεύοντας τις λέξεις και κάνοντάς τις εικόνες. Η φαντασία του παιδιού δεν έχει όρια, αφού εάν ακούσουν δυο παιδιά την ίδια ιστορία, θα φανταστούν τελείως διαφορετικά το χώρο, τα πρόσωπα, τις σκηνές και τις ενέργειες των ηρώων το ένα από το άλλο. Η φαντασία είναι ένα όπλο, που βοηθάει το παιδί να ξεφεύγει από την πραγματικότητα και να ταξιδεύει σε τόπους και καταστάσεις ονειρεμένες, διασκεδάζοντας και έχοντας ως στόχο την τέρψη και την ψυχαγωγία. Ακόμη μέσα από την φαντασία το παιδί μπορεί να μεταφερθεί ανώδυνα και ασφαλή στη θέση του ήρωα, αντιμετωπίζοντας έτσι τις καταστάσεις της ιστορίας και μετέπειτα, παίρνοντας δύναμη για να αντιμετωπίσει τις καταστάσεις της ζωής.

Η αφήγηση εκτός από την ανάπτυξη της φαντασίας του παιδιού συμβάλλει και στην καλλιέργεια της γλώσσας του. Αφού μέσα από την αφήγηση το παιδί έρχεται σε επαφή με τη γλώσσα και γνωρίζει καινούργιες λέξεις, εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό του. Επίσης στην καλλιέργεια της γλώσσας συμβάλλουν οι διάφορες γλωσσικές ασκήσεις και παιχνίδια, όπως είναι η δραματοποίηση, η αναδιήγηση, η αφήγηση παραμυθιού και η επίδειξη εικόνων.

Ακόμη μέσα από την αφήγηση το παιδί μαθαίνει, ότι αυτή έχει δομή. Αφού η ιστορία, που αφηγείται ο αφηγητής έχει αρχή, μέση και τέλος. Έτσι το παιδί γνωρίζει μέσα από την συνεχή αφήγηση, ότι στην

αρχή εισάγεται στην ιστορία, γνωρίζοντας το χώρο, τον τόπο, που διαδραματίζεται η ιστορία και τα πρόσωπα, που παίρνουν μέρος σ' αυτήν. Έπειτα από την αρχή της ιστορίας ακολουθεί η πλοκή, όπου γίνεται η δράση και εκτυλίσσεται η ιστορία μέσα από διαδοχικά γεγονότα και εξελίξεις για να ακολουθήσει το τέλος, η λύση της ιστορίας. Στο τέλος της ιστορίας έρχεται η λύση, όπου δικαιώνεται το παιδί και ολοκληρώνεται η αφήγηση, επιστρέφοντας το παιδί ομαλά και ασφαλή στο παρόν, στην πραγματικότητα. Το παιδί μαθαίνει μέσα από τη συνεχή αφήγηση, ότι αυτή έχει δομή (αρχή, μέση, τέλος) αβίαστα, έμμεσα, χωρίς να το συνειδητοποιεί άμεσα, χωρίς να το διδάσκεται.

Μέσα από την αφήγηση το παιδί έρχεται σ' επαφή με το χώρο της λογοτεχνίας. Εισάγεται στον κόσμο της λογοτεχνίας και ανακαλύπτει τη μαγεία, που κρύβει.

Το παιδί μέσα από την επαφή με την λογοτεχνία και το βιβλίο αρχίζει να καλλιεργεί τη φιλαναγνωσία⁴. Η αφήγηση είναι αυτή, που το εισάγει στον κόσμο της λογοτεχνίας και το φέρνει σ' επαφή με το βιβλίο. Το παιδί μέσα από την αφήγηση του κινείται το ενδιαφέρον να ασχοληθεί και να έρθει σ' επαφή με το βιβλίο κάνοντάς το να τ' αγαπήσει και να θέλει να το διαβάσει. Θέλει να γίνει η συντροφιά του και να το οδηγήσει σε ταξίδια φαντασίας άγνωστα γι' αυτό. Έτσι η αφήγηση καλλιεργεί τη φιλαναγνωσία στο παιδί.

Άλλος στόχος της αφήγησης είναι να τέρψει και να ψυχαγωγήσει το παιδί. Μέσα από την αφήγηση ο αφηγητής ευχαριστεί ψυχικά και πνευματικά το παιδί, διασκεδάζοντάς το και ικανοποιώντας το, ταξιδεύοντάς το σε κόσμους φανταστικούς, ονειρεμένους, σε κόσμους βγαλμένους από τη ζωή, παίρνοντας ερεθίσματα από την πραγματικότητα, την καθημερινή και την οικογενειακή ζωή.

Επιπλέον η αφήγηση του προσφέρει αισθητική απόλαυση και του ξυπνά διάφορα συναισθήματα, όπως θυμό, αγανάκτηση, αγωνία (κατά τη διάρκεια της πλοκής, για τα παθήματα του ήρωα, για την αδικία, για τον αγώνα), χωρίς όμως να του προκαλεί τρόμο, αλλά και ευχαρίστηση, χαρά, ικανοποίηση, συγκίνηση (ακόμα και στο τέλος της αφήγησης, όπου έρχεται η λύση, η δικαίωση του καλού, η αναγνώριση των κόπων και του αγώνα του ήρωα).

Η αφήγηση εκτός από την πρόκληση διαφόρων συναισθημάτων στο παιδί, το εισάγει στον κόσμο της τέχνης, αφού του δίνει τη δυνατότητα να εκφράσει τα συναισθήματα, που του προκάλεσε η αφήγηση μέσα από τη ζωγραφική. Ακόμη του δίνει τη δυνατότητα να απεικονίσει και να ζωγραφίσει τις εικόνες που φαντάστηκε και σχημάτισε στο μυαλό του κατά τη διάρκεια της αφήγησης ή να ζωγραφίσει με αφορμή τις εικόνες της ιστορίας, που είδε (εικόνες της

⁴ Τσιλιμένη Τ., (2003), «Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970- 1990» Καστανιώτης, Αθήνα. σελ. 170.

ιστορίας, των ηρώων, από σκηνές, του χώρου και του τόπου). Ακόμη και μέσα από την εικονογράφηση των βιβλίων και των ιστοριών, που τους αφηγείται ο αφηγητής, τα παιδιά καλλιεργούν την αισθητική τους. Μαθαίνουν να αναγνωρίζουν σύμβολα των εικόνων και να τις αποκωδικοποιούν, ερχόμενα έτσι αβίαστα σε επαφή με τον κόσμο της τέχνης.

Τα παιδιά μέσα από την αφήγηση δημιουργούν ηθική συνείδηση και αποκτούν ηθικές αρχές⁵, αφού έρχονται σε επαφή με το Καλό και το Κακό, με το ωραίο και το άσχημο, με το σωστό και το λάθος. Αναγνωρίζουν, ότι το κακό τιμωρείται και το καλό δικαιώνεται, αναγνωρίζεται, επαινείται, χαίρει εκτίμησης και αναγνώρισης.

Η αφήγηση επίσης συμβάλλει στην ανάπτυξη της σκέψης του, αφού το προβληματίζει, το βοηθά να βρει λύσεις στην πραγματική ζωή και το βοηθά να βάλει σε μια σειρά τη σκέψη του. Αυτό το κάνει μέσα από τα γεγονότα της αφήγησης, που διαδέχονται και ακολουθούν το ένα το άλλο. Παρακολουθώντας το παιδί την αφήγηση ασυνείδητα κατανοεί την ακολουθία των γεγονότων, βοηθώντας το να βάζει σε μια σειρά κι αυτό τη σκέψη του και τα λόγια του.

Μέσα από την αφήγηση το παιδί αποκτά γνώσεις. Γνωρίζει πράγματα, τα οποία αγνοούσε πριν. Αποκομίζει πράγματα και εφόδια για τη ζωή.

Επίσης μέσα από την αφήγηση το παιδί παίρνει μηνύματα, που το βοηθούν να μην το βάζει κάτω, αλλά ν' αγωνίζεται, να ελπίζει, να είναι αισιόδοξο και να κοπιάζει για κάτι, που θέλει ν' αποκτήσει.

Ακόμη προετοιμάζει τα παιδιά για ανάγνωση και γραφή. Τα νήπια μέσα από την αφήγηση, τους παρακινείται το ενδιαφέρον να επιχειρήσουν να διαβάσουν και τα ίδια την ιστορία, αλλά και να γράψουν πάνω στις ζωγραφιές, αυτό που ζωγράρισαν, δίνοντας έναν τίτλο. Επιπλέον μέσα από την αφήγηση (ανάγνωση ιστορίας) το παιδί μαθαίνει τη φορά ανάγνωσης και γραφής (από τ' αριστερά προς τα δεξιά) και με τη συνεχή τριβή με λογοτεχνικά κείμενα, ιστορίες και παραμύθια το παιδί αρχίζει ν' αναγνωρίζει λέξεις και να εισάγεται σιγά σιγά στην διαδικασία της ανάγνωσης και έπειτα της γραφής.

Η αφήγηση εκτός των άλλων βοηθά τα παιδιά ν' αναπτύξουν τη μνήμη τους μέσα από τις ερωτήσεις κατανόησης της ιστορίας, που τους γίνονται, από την αναδιήγηση, που παρακινούνται να κάνουν, μέσα από τη δραματοποίηση, αλλά και μέσα από διάφορα παιχνίδια. Έτσι με αυτούς τους τρόπους το παιδί ανακαλεί στη μνήμη του γεγονότα, πράξεις, καταστάσεις, τόπους και ήρωες, εξασκώντας την και αναπτύσσοντάς την.

⁵ Αναγνωστόπουλος Β.Δ..(1997), «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», Καστανιώτης, Αθήνα. σελ. 89

Επίσης το παιδί μαθαίνει να εφιστά και να συγκεντρώνει την προσοχή του για κάποιο χρονικό διάστημα σε κάτι, χωρίς να αποσπάται. Και αυτό επιτυγχάνεται σταδιακά, συμβάλλοντας σ' αυτό η αφήγηση, αφού μέσα απ' αυτήν το παιδί εφιστά την προσοχή του για να ακούσει την διήγηση της ιστορίας, για όσο αυτή διαρκέσει. Επιπλέον μέσα απ' αυτήν το παιδί μαθαίνει να ακούει και να δίνει προσοχή στον άλλον, όταν μιλάει. Δηλαδή το ενισχύει και το παροτρύνει να γίνει καλός ακροατής.

Η αφήγηση εκτός από την ανάπτυξη διάφορων δεξιοτήτων δίνει έμφαση και στην κοινωνικοποίηση του παιδιού, αφού είναι ένα μέσο επικοινωνίας. Αποτελεί ένα παγκόσμιο μέσο επικοινωνίας, αφού την ίδια ιστορία (λαϊκά, κλασσικά παραμύθια) την έχουν ακούσει και την έχουν διαβάσει χιλιάδες παιδιά από όλες τις χώρες εκμηδενίζοντας έτσι τις αποστάσεις και αποκτώντας έτσι έναν κοινό κώδικα επικοινωνίας.

Επίσης με αφορμή αυτήν τα παιδιά έρχονται πιο κοντά το ένα με το άλλο, για να ακούν τον αφηγητή, έχοντας έτσι κοινό στόχο, με αποτέλεσμα να κοινωνικοποιούνται. Ακόμη τα παιδιά μέσα από την αφήγηση της ιστορίας γνωρίζουν καταστάσεις, βλέπουν συμπεριφορές προσέγγισης του άλλου, που τα βοηθά έτσι κι αυτά αβίαστα να έρθουν πιο κοντά και να προσεγγίσουν καλύτερα το ένα το άλλο. Επιπλέον τα παιδιά με αφορμή την αφήγηση και την αγάπη, που απέκτησαν μέσω αυτής για τα βιβλία μαζεύονται πολλές φορές στη γωνιά της βιβλιοθήκης και «διαβάζουν» μαζί διάφορα παραμύθια με αποτέλεσμα να κοινωνικοποιούνται.

Έτσι η αφήγηση συμβάλλει σημαντικά και ουσιαστικά στην νοητική, συναισθηματική, γλωσσική, κοινωνική, ηθική και ψυχοκινητική ανάπτυξη του παιδιού.

ΜΟΡΦΕΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Η αφήγηση συναντάται δύο μορφές:

- α) ανάγνωση ιστορίας.
- β) προφορική αφήγηση.

α) Ανάγνωση ιστορίας:

Ο όρος «ανάγνωση» επιδέχεται πολλές ερμηνείες. Σχετίζεται με τη λογοτεχνία, αλλά και με γραπτό λόγο γενικότερα. Είναι ανάγκη ο αναγνώστης να γνωρίζει ένα συγκεκριμένο γλωσσικό κώδικα, ώστε να μπορέσει να αποκωδικοποιήσει το γραπτό λόγο και τα σύμβολα του γραπτού κειμένου. Με την ανάγνωση ο αναγνώστης προσπαθεί να βρει και να ανακαλύψει το απλό νόημα, αλλά και να το κατανοήσει, δηλαδή να δει τι υποδηλώνει, τι νοήματα κρύβει.

Η ανάγνωση ενός λογοτεχνικού κειμένου μπορεί να πραγματοποιηθεί με δύο τρόπους: είτε με φωναχτή ανάγνωση, για τον ακροατή, είτε σιωπηλή ανάγνωση για τον εαυτό μας, με τα μάτια, αποτελώντας έτσι μια προσωπική και ιδιωτική στιγμή αυτή η επαφή με το βιβλίο.

Στο νηπιαγωγείο, όμως πραγματοποιείται ανάγνωση με δυνατή φωνή, γιατί τα νήπια δεν ξέρουν ακόμη να διαβάζουν. Έτσι η νηπιαγωγός είναι η διαμεσολαβήτρια, αυτή που φέρνει σε επαφή το παιδί με το γραπτό κείμενο, το βιβλίο.

Μέσα από τη διαμεσολάβηση αυτή παρακινείται το ενδιαφέρον του παιδιού για το βιβλίο και του εξάγει την περιέργεια και την ανάγκη να έρθει σ' επαφή μ' αυτό, κάνοντάς το να τ' αγαπήσει και να προάγει έτσι τη φιλιαναγνωσία.

Το νήπιο εισάγεται έτσι σιγά σιγά στη διαδικασία της ανάγνωσης (αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου), αφού αρχίζει να αναγνωρίζει γράμματα και λέξεις στο κείμενο, που τις έχει συναντήσει πολλές φορές. Ακόμη όταν η νηπιαγωγός διαβάζει την ιστορία, ακολουθώντας την παράλληλα με το δάχτυλο της, αποκαλύπτει στα παιδιά τη φορά ανάγνωσης. Έτσι μέσα απ' αυτήν τα παιδιά επιχειρούν να διαβάσουν απ' τα αριστερά προς τα δεξιά.

Επίσης μέσα απ' αυτήν την μορφή αφήγησης τα παιδιά αρχίζουν να καλλιεργούν τη γλώσσα τους και να εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους.

Μαθαίνουν το γραπτό λόγο και τη δομή του, βλέποντας με την βοήθεια της νηπιαγωγού, ότι το κείμενο αποτελείται από παραγράφους και οι παράγραφοι από προτάσεις και οι προτάσεις από λέξεις και οι λέξεις από συλλαβές. Έτσι αρχίζουν και αυτά να συνειδητοποιούν, ότι ο λόγος τους έχει δομή, συντάσσοντας μικρές προτάσεις.

Η ανάγνωση πέρα από την ικανοποίηση της αναγνωστικής ανάγκης του παιδιού επεκτείνει τα αναγνωστικά του ενδιαφέροντά, αφού η αφήγηση της νηπιαγωγού δεν περιορίζεται μόνο σε παραμύθια (λαϊκά και σύγχρονα) και ιστορίες, αλλά και σε παραμυθιακές αφηγήσεις προσωπικών περιπετειών στον πόλεμο, στην Κατοχή, στον Εμφύλιο, κατά την παιδική ηλικία. Ακόμη αφηγείται αυτοβιογραφίες λαϊκών ανθρώπων και καλλιτεχνών, παραμυθιακές ιστορίες με ζώα, πουλιά και δέντρα, ιστορίες παρμένες από τη μυθολογία, για μυθολογικά πρόσωπα. Επίσης διαβάζει ιστορίες για ιστορικά πρόσωπα, ηρωικά αλλά και για πρόσωπα του πολιτισμού, της τέχνης και των Γραμμάτων. Επιπλέον αφηγείται μικρές ιστορίες και ελληνικούς και ξένους μύθους κ.α.

Τα παιδιά μέσα από τις διάφορες αφηγήσεις συνειδητοποιούν, ότι το αφηγηματικό υλικό είναι πλούσιο και υπάρχουν διαφορές μεταξύ των ιστοριών(ως προς τον τρόπο γραφής, τη δομή, τις τεχνικές και τον σκοπό, που εξυπηρετούν). Έτσι όταν θέλουν να ψυχαγωγηθούν, να γνωρίσουν ή να θυμηθούν κάτι ανατρέχουν στο κατάλληλο είδος ιστορίας).

Η ανάγνωση ιστοριών εκτός των άλλων βοηθά στην ανάπτυξη δεξιοτήτων, όπως είναι η μνήμη, η συγκέντρωση της προσοχής και η ακρόαση.

Η νηπιαγωγός γεφυρώνοντας τη γραπτή ιστορία με το παιδί του αποκαλύπτει συναισθήματα, καταστάσεις, πράγματα, συμβάλλοντας στην κατανόηση της ιστορίας.

Επομένως η ανάγνωση ιστορίας αποτελεί σημαντική μορφή αφήγησης, αφού συμβάλλει κι αυτή στην ικανοποίηση των αναγκών του παιδιού.

β) Προφορική αφήγηση:

Μια άλλη μορφή αφήγησης αποτελεί η προφορική αφήγηση. Αυτή έκανε εμφανή την παρουσία της από τα παλιά χρόνια ακόμη κυρίως στον αγροτικό πληθυσμό. Οι άνθρωποι τότε δεν είχαν την σημερινή διασκέδαση, αλλά για να ψυχαγωγηθούν οργάνωναν τα λεγόμενα νυχτέρια και συγκεντρώνονταν, λέγοντας ιστορίες και παραμύθια. Καθώς το πέπλο της νύχτας απλωνόταν στη γη και το φως του φεγγαριού και των αστεριών φώτιζε λιγοστά την πλάση άρχιζε σιγά σιγά να ξεδιπλώνεται ο μαγικός κόσμος της αφήγησης και των παραμυθιών.

Πολλές φορές για να φτάσει μια ιστορία στη σημερινή της μορφή αφηγούνταν από στόμα σε στόμα, ξεπερνώντας σύνορα και φυλές. Η

αφήγηση αυτή (από στόμα σε στόμα) επιδέχονταν μετατροπές, με αποτέλεσμα να υπάρχουν κάποιες διαφορές μεταξύ τους. Πραγματοποιούνταν δηλαδή προσθήκες, αφαιρέσεις, εμπλουτισμός με ιδιωματοισμούς, ανάλογα με την περιοχή στην οποία αφηγούνταν.

Η προφορική αφήγηση όμως όσο πάει και εξαλείφεται, αλλά λόγω της σπουδαιότητάς της και των παιδαγωγικών στόχων που εξυπηρετεί έχει εισέλθει στην εκπαίδευση και κυρίως στην προσχολική αγωγή. Το ρόλο δηλαδή του λαϊκού αφηγητή στο νηπιαγωγείο τον έχει αναλάβει η νηπιαγωγός.

Η προφορική αφήγηση αποτελεί διάυλο επικοινωνίας ανάμεσα στο παιδί και τη νηπιαγωγό, καθώς το εισάγει σ' έναν κόσμο γεμάτο συναισθήματα (όπως είναι η λύπη, η χαρά, η αγωνία, ο θυμός, η αγανάκτηση, η συμπόνια, η ικανοποίηση) και καταστάσεις, που το προβληματίζουν και το βοηθούν να τις ξεπεράσει με τη βοήθεια του ήρωα.

Αποτελεί μέσο επαφής του παιδιού με τον ονειρικό κόσμο του βιβλίου, αφού το παιδί δεν ξέρει ακόμη να διαβάσει.

Αυτή η μορφή αφήγησης είναι ιδιαίτερα γνώριμη και γνωστή στα παιδιά, αφού παίρνουν μέρος συχνά σ' αυτήν. Τα παιδιά ακούν συχνά να τους αφηγούνται ιστορίες στο σπίτι. Το ρόλο του λαϊκού αφηγητή σπίτι τον έχουν αναλάβει τα στενά πρόσωπα της οικογένειας (όπως είναι η γιαγιά, ο παππούς, η μαμά και ο μπαμπάς). Συνάμα εμπλέκονται και τα ίδια στην διαδικασία αυτή, αφού αφηγούνται γεγονότα ή πράγματα, που έκαναν στο σχολείο, στο σπίτι και γενικά στο περιβάλλον τους. Πολλές φορές επινοούν ιστορίες, που έχουν στοιχεία από τον εξωπραγματικό κόσμο.

Για την πραγματοποίηση όμως της προφορικής αφήγησης απαραίτητη προϋπόθεση είναι η νηπιαγωγός και γενικότερα ο αφηγητής να γνωρίζει πολύ καλά τον πυρήνα της ιστορίας, ώστε να μπορεί, βάζοντας τις δικές του πινελιές, να αυτοσχεδιάζει και να παρεμβαίνει, αλλάζοντας της δευτερεύοντα στοιχεία. Μπορεί γνωρίζοντας καλά το σκελετό της ιστορίας να προσθέτει ή να αφαιρεί δευτερεύοντα στοιχεία. Ακόμη έχει τη δυνατότητα να την παύει ή να τη συνεχίζει, γνωρίζοντας το ακροατήριό του (πότε δηλαδή κουράζεται και πότε μαγεμένο από την αφήγηση ανυπομονεί για τη συνέχεια).

Η μορφή αυτή αφήγησης παρουσιάζεται στο νηπιαγωγείο μέσα από την αφήγηση ιστοριών, αλλά και από την αναδιήγηση τους, εκφράζοντας τις με το δικό της μοναδικό τρόπο. Συνάμα της δίνεται η δυνατότητα παίρνοντας ερεθίσματα από το περιβάλλον ή αποκτώντας έμπνευση της στιγμής να αυτοσχεδιάζει μια ιστορία και να την αφηγηθεί στα παιδιά. Μπορεί όμως και να αυτοδημιουργήσει και κατά την διάρκεια της αφήγησης, ανατρέποντας την εξέλιξη της ιστορίας.

Συνεπώς η προφορική αφήγηση συμβάλλει σημαντικά στην ανάπτυξη του παιδιού και δικαιολογείται έτσι η ενσωμάτωσή της στο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου.

ΑΝΑΓΝΩΣΗ Η΄ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗ ΝΗΠΙΑΓΩΓΟ;

Σ' αυτό το κεφάλαιο τίθεται ένα σημαντικό ερώτημα, που ταλανίζει πολύ τις νηπιαγωγούς. Ποια μορφή αφήγησης δηλαδή είναι πιο σημαντική; Ποια μορφή πρέπει να χρησιμοποιείται κυρίως;

Η προφορική αφήγηση θεωρείται⁶ πιο αυθόρμητη δραστηριότητα σε σχέση με την ανάγνωση κι αυτό γιατί ο αφηγητής δεν περιορίζεται από το κείμενο, αλλά εκφράζεται ελεύθερα, αβίαστα, με άνεση. Έχει τη δυνατότητα κατά την αφήγηση να ελιχθεί άνετα, δίνοντας την εντύπωση ότι αυτοσχεδιάζει προσθέτοντας ή αφαιρώντας στοιχεία, στηριζόμενος στον πυρήνα της ιστορίας. Η προφορική αφήγηση απελευθερώνει τον αφηγητή σωματικά αλλά και πνευματικά.

Η σωματική απελευθέρωση είναι εμφανής, αφού ο αφηγητής κατά την αφήγηση μπορεί να κινείται με άνεση στο χώρο, αλλά και να κινεί ελεύθερα τα χέρια του δίνοντας έμφαση σε σημεία της ιστορίας. Ακόμη μπορεί να παρατηρεί το ακροατήριό του, αντιλαμβανόμενος τις αντιδράσεις του. Στην ανάγνωση όμως ο αφηγητής δεν έχει τη δυνατότητα να κάνει πολλές κινήσεις, αφού τα χέρια του είναι απασχολημένα με το να κρατάνε το βιβλίο και τα μάτια του προσηλωμένα στην ανάγνωση, εκτός από μερικές κλεφτές ματιές στο ακροατήριό του, για να δει αντιδράσεις.

Όσον αφορά την απόδοση της ιστορίας στην προφορική αφήγηση ο αφηγητής μπορεί να αφηθεί ελεύθερος να τον συνεπάρει η φαντασία του και να τον οδηγήσει σε δρόμους, που δεν τους είχε προσχεδιάσει. Στην ανάγνωση όμως αυτό δεν συμβαίνει διότι το κείμενο της αφήγησης είναι προκαθορισμένο και τα στοιχεία και οι διάλογοι της ιστορίας είναι δοσμένοι με τέτοιο τρόπο, που η παρέμβαση και η αλλαγή αυτών μπορεί να αλλάξουν το νόημα και να χαθεί η μαγεία της.

Η προφορική αφήγηση εκτός των άλλων προάγει τον προφορικό λόγο. Δίνει έμμεσα τη δυνατότητα στο παιδί να κατανοήσει ότι οι εικόνες, που

⁶ Βλ. Εισηγήσεις στο Β' σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού βιβλίου. (1988), «Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί». Καρδίτσα, Καστανιώτης, Αθήνα. σελ.112.

σχηματίζει στο μυαλό του και οι σκέψεις του μπορούν να εκφραστούν μέσα από τις λέξεις και φράσεις.

Το βοηθάει έπειτα μέσα από την ακρόαση να εκφραστεί και να επικοινωνήσει κι αυτό, αναπτύσσοντας τη σκέψη του και εμπλουτίζοντας το λεξιλόγιό του.

Η ανάγνωση γίνεται μόνο σε ιστορίες, οι οποίες είναι γραπτά κείμενα, μη βοηθώντας έτσι κατά τον Fenwick στην καλλιέργεια της μνήμης. Κι αυτό γιατί πιθανόν η ανάγνωση δίνει τη δυνατότητα στον αφηγητή αλλά και στον ακροατή να επιστρέψει σε σημεία της ιστορίας για να θυμηθεί κάτι χωρίς να πιεστεί ιδιαίτερα για να το φέρει στο μυαλό του. Επίσης κατά τον ίδιο η ανάγνωση διευκολύνει την απόδοση μιας ιστορίας σε συνέχειες, γιατί πιθανόν δίνεται η δυνατότητα να γίνει υπενθύμιση των γεγονότων που προηγήθηκαν και να συνδεθούν με τα επόμενα που θα ακολουθήσουν.

Η προφορική αφήγηση είναι συνυφασμένη με τα λαϊκά παραμύθια. Είναι σε άμεση αλληλεξάρτηση, αφού δεν αποτελούν κτήμα ενός αλλά ολόκληρου λαού, ξεπερνώντας πολλές φορές και τα σύνορα. Μεταφέρουν στοιχεία ανθρώπων, πολιτισμών, παραδόσεων, που με το άκουσμά τους από στόμα σε στόμα υπέστησαν αλλαγές.

Το ρόλο του λαϊκού αφηγητή τον έχει αναλάβει στο νηπιαγωγείο η νηπιαγωγός. Κι αυτή είναι, που αποτελεί γέφυρα του παρόντος με το παρελθόν. Φέρνει σε επαφή το παιδί με ήθη, έθιμα, παραδόσεις και πολιτισμικά στοιχεία. Το παιδί μέσα από τη μορφή αυτή αφήγησης γνωρίζει τις ρίζες του, τον κόσμο και τον πολιτισμό, που προηγήθηκε. Γνωρίζει την εξελικτική του πορεία για να φτάσει στο σήμερα. Αρχίζει να καταλαβαίνει τις αλλαγές, που υπέστη ο πολιτισμός στο χρόνο. Η συμβολή της ανάπτυξης της τεχνολογίας και της διεύρυνσης της γνώσης αποτελεί σημαντικός παράγοντας στην αλλαγή αυτή. Το παιδί έτσι αφομοιώνει και συνδέει στοιχεία του παρελθόντος με το σήμερα⁷.

Η προφορική αφήγηση συμβάλλει στη διαιώνιση των πολιτισμικών στοιχείων και των παραδόσεων, θέτοντάς την έτσι άξια σημασίας και προσοχής. Άλλωστε ένας άνθρωπος που δεν έχει ή δεν γνωρίζει το παρελθόν του πώς μπορεί να έχει παρόν και μέλλον.

Η προφορική αφήγηση λαϊκών παραμυθιών συμβάλλει στο να έρθει το παιδί σε επαφή όχι μόνο με το δικό του πολιτισμό αλλά και με άλλους. Του ανοίγει δρόμους να γνωρίσει και άλλους κόσμους. Ικανοποιεί το αίσθημα και τη δίψα για γνώση. Του δίνει ερεθίσματα για να ικανοποιήσει την περιέργειά του και το βοηθάει να λύσει ερωτήματα, που έχει. Διευρύνονται οι ορίζοντές του και το βοηθάει να κάνει συγκρίσεις του παρελθόντος με το παρόν, του δικού του πολιτισμού με άλλους.

⁷ Βλ. Περιοδικό Διαδρομές 1991, τ. 21, Τσιλιμένη Τ.. «Το λαϊκό παραμύθι στο νηπιαγωγείο», σελ.267.

Η ανάγνωση από την άλλη είναι συνυφασμένη με τις ιστορίες των συγγραφέων. Φέρνει σε επαφή το παιδί με ιστορίες, που πλάστηκαν από το γραπτό λόγο.

Η μορφή αυτή αφήγησης δίνει τη δυνατότητα στο παιδί να εισαχθεί στον κόσμο του βιβλίου. Το βοηθάει να κατανοήσει ότι τα λόγια παίρνουν μορφή και όψη μέσα από τα σύμβολα και μπορούν να αποτυπωθούν στο χαρτί.

Ο γραπτός λόγος αποτελεί μορφή έκφρασης, η οποία αντέχει στο χρόνο αυτούσια, χωρίς να επιδέχεται αλλοίωση. Καταφέρνει να νικήσει τη φθορά του χρόνου και να επιβιώσει, χαρίζοντας ευχαρίστηση και φέρνοντας σε επαφή όλα τα παιδιά, ξεπερνώντας σύνορα και διαφορές (πολιτισμικές, φυλετικές κτλ.).

Η ανάγνωση συμβάλλει στην αβίαστη είσοδό τους στον κόσμο του γραπτού λόγου και στην αρχή της ικανοποίησης μιας ανάγκης τους, όπως είναι η αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου από τα ίδια.

Τα βοηθάει να αναπτύξουν τη δυνατότητα, που έχουν για ανάγνωση μέσα από τη συνεχή τριβή με λογοτεχνικά κείμενα. Αρχίζουν να «εξοικειώνονται με τη γραπτή μορφή των φθόγγων». Αναγνωρίζουν λέξεις, που τις έχουν ξανασυναντήσει και κατανοούν, ότι ο γραπτός λόγος έχει δομή. Σ' αντίθεση με τον προφορικό λόγο κατανοούν ότι ο γραπτός λόγος υποτάσσεται σε κανόνες (συντακτικούς, γραμματικούς, ορθογραφικούς).

Η μορφή αυτή αφήγησης συμβάλλει στο να κατανοήσουν τα παιδιά την ορθή φορά ανάγνωσης, η οποία είναι από τα αριστερά προς τα δεξιά και από πάνω προς τα κάτω.

Έτσι οδηγεί το παιδί και του δείχνει το δρόμο, που πρέπει να ακολουθήσει για να ικανοποιήσει την ανάγκη του για «ανάγνωση».

Το παιδί όμως πέρα από την είσοδό του στην αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου καταλαβαίνει, ότι αυτός εκφράζει μέσα από τα σύμβολα μηνύματα και νοήματα.

Έτσι το παιδί εισάγεται σ' έναν κόσμο, που έχει διττό σκοπό, δηλαδή από τη μία την αποκωδικοποίηση του γραπτού λόγου και από την άλλη τη σύλληψη του νοήματος αυτού.

Η χρησιμοποίηση όμως της ανάγνωσης έναντι της προφορικής αφήγησης στην απόδοση λογοτεχνικών κειμένων έγκειται στο γεγονός ότι τα στοιχεία και οι διάλογοι είναι δοσμένοι με τέτοιο τρόπο που και η παραμικρή παρέμβαση και αλλαγή μπορεί να σκορπίσει τη μαγεία της στιγμής και να αλλοιώσει το νόημα.

Είναι ανάγκη για ακριβή απόδοση του λογοτεχνικού κειμένου, ώστε να μη χαθεί το προσωπικό ύφος του λογοτέχνη και η πνοή, που του έχει εμφυσήσει. Οι λέξεις και οι φράσεις, που επιλέγουν οι συγγραφείς στις ιστορίες τους λειτουργούν καταλυτικά στην απόδοσή τους.

Εκτός αυτού είναι δύσκολο και άνευ σημασίας και ουσίας να αποστηθεί ένα κείμενο και να αποδοθεί λέξη προς λέξη.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο της ανάγνωσης αποτελεί η εικονογράφηση, που συνοδεύει τα λογοτεχνικά κείμενα. Πολλά βιβλία εμπεριέχουν εποπτικό υλικό, που βοηθάει ή τονίζει στοιχεία και σκηνές της ιστορίας. Η εικονογράφηση παίζει σημαντικό ρόλο σ' ένα βιβλίο, αλλά όχι καταλυτικό. Είναι συμπληρωματικό, συνοδευτικό στοιχείο του κειμένου.

Η ανάγνωση είναι ανάγκη να παρουσιάζεται ολόκληρη, χωρίς παρεμβάσεις για να μην καταστραφεί το ονειρικό κλίμα, που δημιούργησε. Σ' αντίθεση όμως μ' αυτήν στην προφορική αφήγηση παρατηρείται συχνά η παρέμβαση και η δημιουργία σχολίων από τον αφηγητή, που όμως δεν καταστρέφουν τη μαγεία, αλλά την ενισχύουν, τονίζοντας πράγματα, χαρακτήρες ηρώων και καταστάσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί « ο μπαρμπα –Λάμπρος, όταν διηγόταν το παραμύθι *Ο σπανός* κι έφτασε στο σημείο που η μάνα πρόδωσε το παιδί της από αγάπη προς το δράκο, σχεδόν θύμωσε κι αγρίεψε προσθέτοντας αυθόρμητα: «... φτόνησε η ρουφιάννα η παλιόγρια... πρόδωσε το παιδί της».

Υπάρχουν πολλές διαφορές ανάμεσα στην προφορική αφήγηση και στην ανάγνωση, εξυπηρετώντας διαφορετικούς σκοπούς η κάθε μία. Παρ' όλες τις διαφορές τους όμως έχουν έναν και μοναδικό σκοπό, την απόλαυση και την ψυχαγωγία. Αυτός και μόνο ο σκοπός τις ενώνει και τις θέτει άξιες μεγάλης σπουδαιότητας και προσοχής.

Έτσι και οι δυο μορφές της αφήγησης δεν είναι ανάγκη να αποκτούν ανταγωνιστικό ρόλο στην προσχολική αγωγή, αλλά συμπληρωματικό. Είναι ανάγκη να παρουσιάζονται και οι δύο το ίδιο. Να αλληλοσυμπληρώνονται και αλληλοσυνδέονται, γιατί και οι δύο προσφέρουν το ίδιο ευχαρίστηση και ψυχαγωγία στα παιδιά.

**ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΕΙ Η
ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ**

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΚΑΛΗ ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

Ένα σημαντικό στοιχείο, που χρειάζεται να εφιστήσει την προσοχή της η νηπιαγωγός είναι ο λόγος της. Ο καθηγητής Βασίλης Αναγνωστόπουλος⁸ δίνει μεγάλη σημασία στην ορθότητα της **άρθρωσης**, της **προφοράς**, του **τονισμού και χρωματισμού** της φωνής, θεωρώντας τα βασική προϋπόθεση για μια καλή αφήγηση.

Μια βασική λειτουργία, που σχετίζεται με τον προφορικό λόγο είναι η αναπνοή. Η νηπιαγωγός γνωρίζοντας τη λειτουργία της αναπνοής (εισπνοή και εκπνοή) και καταφέρνοντας να την ελέγξει επιτυγχάνει τον πλήρη έλεγχο του λόγου της και συνεπώς μια καλή αφήγηση της ιστορίας.

Κατά τον Β.Δ. Αναγνωστόπουλο η ρύθμιση της αναπνοής κατά την διάρκεια της αφήγησης και γενικά της ομιλίας συμβάλλει στην καλύτερη και στην σταθερότερη απόδοσή της. Είναι απαραίτητο η αναπνοή να γίνεται με τα ρουθούνια και το στόμα παράλληλα, για τη διατήρηση μεγαλύτερης ποσότητας αέρα. Ο αριθμός των αναπνοών για τους ενήλικες είναι 15-20 ανά 1', ενώ για τα παιδιά 25-30. Η θέση του θώρακα, των πλευρών, του διαφράγματος και της κοιλιάς κατά την αναπνοή καθορίζει το είδος της. Η αναπνοή δηλαδή μπορεί να είναι θωρακική, κατωπλευρική και διαφραγματική.

Κατά την αφήγηση η εισπνοή είναι σύντομη και βαθιά, ενώ η εκπνοή βραδεία, γιατί βοηθά στην άρθρωση των φθόγγων της φωνής. Η καλύτερη απόδοση του λόγου και συγκεκριμένα της αφήγησης επιτυγχάνεται με τη διαφραγματική αναπνοή σε συνδυασμό με την κατωπλευρική.

⁸ Αναγνωστόπουλος Β.Δ.,(2001), «Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο», Καστανιώτης, Αθήνα, σελ. 52, 53, 78, 85, 86.

Ο τύπος της αναπνοής (για τη γυναίκα είναι ο θωρακικός, ενώ για τον άντρα είναι ο διαφραγματικός) επιδέχεται αλλαγές μέσα από διάφορες αναπνευστικές ασκήσεις. Η αναπνοή μας είναι ανάγκη να είναι ήσυχη, ταχεία και αθόρυβη, χωρίς ρουθουνίσματα, που αλλοιώνουν την ποιότητα της φωνής.

Ο ρυθμός και ο τόνος της αναπνοής παίζουν σημαντικό ρόλο και στον τόνο, την ένταση και γενικότερα στο χρωματισμό της φωνής.

Εκτός όμως από τη σπουδαιότητα του συντονισμού της αναπνοής σημαντικό ρόλο στην αφήγηση παίζει και η **άρθρωση**. Η άρθρωση των λέξεων χρειάζεται να είναι διαυγής, καθαρή και ολοκληρωμένη, χωρίς να παραλείπονται οι καταλήξεις. Είναι απαραίτητο κατά την αφήγηση τα φωνήεντα και τα σύμφωνα να ακούγονται καθαρά, κυρίως όταν είναι καταληκτικά. Τα φωνήεντα πρέπει να αρθρώνονται μακρόπνοα και μαλακά, σε ίση σχεδόν έκταση, για να έχουμε μελωδικό λόγο, ενώ τα σύμφωνα έντονα και ακαριαία.

Η σωστή άρθρωση από τη νηπιαγωγό βοηθάει τα παιδιά να αναπτύξουν τη γλώσσα τους. Ακούγοντας τα παιδιά καθαρά τις λέξεις και τα καταληκτικά φωνήεντα και σύμφωνα, παίρνουν σημαντικές βάσεις, ώστε να μιλήσουν κι αυτά καθαρά και ορθά.

Σημαντικό στοιχείο της αφήγησης όμως αποτελεί και η **προφορά**. Η σωστή προφορά βοηθάει τα παιδιά στο να γνωρίσουν καλύτερα τη γλώσσα τους, αλλά και στο να κατανοήσουν έμμεσα ότι ο προφορικός λόγος διέπεται από κανόνες προφοράς. Η νηπιαγωγός είναι ανάγκη να προσέχει ιδιαίτερα την προφορά της. Η προφορά της νηπιαγωγού θα πρέπει να είναι απαλλαγμένη από τοπικούς ιδιοματισμούς, στηριζόμενη στην κοινή ελληνική.

Η Ζορζ Ζαν⁹ όμως βλέποντας τη προφορά, που συνίσταται να έχει η νηπιαγωγός από διαφορετική σκοπιά, λέει χαρακτηριστικά: «Η γραμματική της προφορικής γλώσσας των λαϊκών παραμυθιών μπορεί και αν είναι κατάλληλη να αναπτύξει στα παιδιά και στους εφήβους τη συνείδηση μιας ζωντανής γλώσσας, που ωστόσο είναι ακριβής και διάφανη. Επίσης όποτε αυτό είναι δυνατόν, πρέπει να «συντηρούμε» τη ζωή αυτής της προφορικότητας και μάλιστα στη μορφή των ποικίλων εκφάνσεών της: γλώσσες, διαλέκτους, ντοπιολαλιές, τοπικές παραλλαγές της καθομιλουμένης. Γιατί τα παραμύθια, όπως και οι παροιμίες, τα λαχνίσματα, τα τραγούδια κ.λ.π., είναι τα οχήματα που έχουν το προνόμιο να μεταφέρουν τα παλιά, λησμονημένα λαϊκά πολιτιστικά στοιχεία».

⁹ Ζαν Ζ., (1996) «Η δύναμη των παραμυθιών», μετ. Ζαφειροπούλου Μ., Καστανιώτης, Αθήνα, σελ. 262.

Ο καθηγητής Βασίλης Αναγνωστόπουλος¹⁰ στο βιβλίο του *Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο (από την θεωρία στην πράξη)* σημειώνει βασικούς κανόνες προφοράς, που αφορούν τα κύρια συμφωνικά συμπλέγματα ή τη συνήχηση γενικά των ληκτικών και αρχαίων συμφώνων, καθώς και ορισμένων φωνηεντικών συνδυασμών.

Ο **τονισμός και ο χρωματισμός στη φωνή** παίζουν σημαντικό ρόλο στην απόδοση μιας ιστορίας. Μέσα από τις διακυμάνσεις της φωνής η νηπιαγωγός θέλει να εκφράσει και να γεφυρώσει το παιδί με τον κόσμο των αισθημάτων. Ο αφηγητής, χρωματίζοντας κατάλληλα τη φωνή του νιώθει, αισθάνεται τα συναισθήματα του ήρωα, με αποτέλεσμα να ταυτίζεται μαζί του, με τα παθήματά, αλλά και με την ίδια την ιστορία. Ο αφηγητής με συνοδοιπόρο του στο ταξίδι αυτό, το παιδί, βιώνει τον κόσμο του ήρωα, σαν να είναι μέρος αυτού.

Κατά τον καθηγητή Βασίλη Αναγνωστόπουλο¹¹: η φωνή των λαϊκών αφηγητών ποικίλλει σε αποχρώσεις και τόνους ανάλογα με το φύλο, την ηλικία, τον τόπο καταγωγής τους, το είδος της ιστορίας, το περιεχόμενο, το ακροατήριο και την ώρα της αφήγησης. (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Το φύλο παίζει σημαντικό ρόλο σε μια αφήγηση κι αυτό γιατί αποδίδεται διαφορετικά μια ιστορία από μια γυναίκα και διαφορετικά από έναν άντρα. Η φωνή της γυναίκας είναι πιο ήπια και πιο απαλή, ενώ του άντρα είναι βαριά και βραχνή.

Οι αποχρώσεις και οι τόνοι της φωνής παρουσιάζουν διαφορές ανάλογα με την ηλικία του αφηγητή. Κι αυτό φαίνεται στη σύγκριση της αφήγησης από το παιδί και της αφήγησης από έναν ενήλικα. Το παιδί έχει πιο λεπτή, πιο ψιλή και πιο ανολοκλήρωτη και αδούλευτη φωνή, ενώ ο ενήλικος έχει πιο βαριά, πιο ώριμη και πιο ολοκληρωμένη φωνή.

Η εναλλαγή των τόνων στη φωνή εξαρτάται και από την καταγωγή του αφηγητή. Κάθε τόπος έχει τις δικές του παραλλαγές και ιδιοματισμούς στη γλώσσα. Ο αφηγητής μέσα από τους ιδιοματισμούς του κάθε τόπου δίνει νέα πνοή στην αφήγηση και επιτυγχάνει μέσα απ' αυτό να γνωρίσει το παιδί τις ρίζες του, τα γλωσσικά και πολιτισμικά στοιχεία του τόπου του.

Η ποικιλία στις αποχρώσεις και τους τόνους της φωνής εξαρτάται ακόμη απ' το είδος της ιστορίας. Οι ευτράπελες ιστορίες, που έχουν χαρακτήρα εύθυμο και κωμικό χρειάζονται και τον κατάλληλο τόνο και χρωματισμό κατά την απόδοσή τους. Ενώ οι περιπετειώδεις ιστορίες και οι ιστορίες μυστηρίου χρειάζονται ύφος μεγαλοπρεπές και εντυπωσιασμού, παίρνοντας τον ανάλογο βαθύ χρωματισμό της φωνής.

¹⁰ Βλ. Αναγνωστόπουλος Β.Δ.,(2001), «Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο», Καστανιώτης, Αθήνα, σελ. 74.

¹¹ Αναγνωστόπουλος Β.Δ.,(2001), «Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο», Καστανιώτης, Αθήνα, σελ. 79.

Το περιεχόμενο της ιστορίας παίζει σημαντικό ρόλο σε μια αφήγηση, γιατί ανάλογα με το περιεχόμενο και τις σκηνές που ενυπάρχουν σ' αυτήν αλλάζει και ο τόνος της φωνής. Σε συγκλονιστικές σκηνές η φωνή μετατρέπεται σε βαθιά και υποβλητική ενώ σε ευχάριστες σκηνές μετατρέπεται σε ταχεία και πρόσχαρη. Ποικιλία στους τόνους και στις αποχρώσεις της φωνής παρατηρείται και στα διαλογικά μέρη. Κι αυτό γιατί διαφορετικά αποδίδεται η φωνή του κάθε ήρωα, που διαλέγεται. Με διαφορετικό τόνο θα αποδοθεί η φωνή του λύκου και διαφορετικά της κοκκινোসκουφίτσας (απ' το παραμύθι *Η κοκκινোসκουφίτσα*).

Ο τόνος της φωνής τροποποιείται ανάλογα με το ακροατήριο. Όταν το ακροατήριο ευχαριστείται και αποζητά τη συνέχεια της ιστορίας ο αφηγητής συνεχίζει κατά τον ίδιο τόνο, ενώ όταν φαίνεται να δυσανασχετεί και να κουράζεται, αλλάζει τον τόνο της φωνής του για να προσελκύσει το ενδιαφέρον του.

Η ώρα της αφήγησης αποτελεί σημαντικό στοιχείο, που σχετίζεται με την εναλλαγή του τόνου και της απόχρωσης της φωνής. Όταν η αφήγηση πραγματοποιείται στο φως της ημέρας, όπου όλα είναι φωτεινά και «καθαρά» στο φως και στην αλήθεια το ύφος και ο τόνος διαφέρει από την αφήγηση, που γίνεται μετά την δύση του ηλίου. Όταν πέσει το φως της ημέρας και τη θέση του πάρει το φως του φεγγαριού και των αστεριών τότε ξεδιπλώνεται όλη η μαγεία και ανθίζουν τα παραμύθια. Τότε ο αφηγητής μετατρέπει το ύφος σε βαθύ και υποβλητικό συγκινώντας το ακροατήριό του και μεταφέροντάς το πιο εύκολα στον κόσμο της ιστορίας.

Σύμφωνα με τον ίδιο: Τα διάφορα συναισθήματα εκφράζονται με τον ανάλογο τόνο φωνής, ο οποίος μπορεί να είναι γρήγορος αργός ή ασθματικός. Παράλληλα με τον τονισμό λειτουργεί και ο χρωματισμός της φωνής. Ο χρωματισμός αυτός εξαρτάται από τις ηχητικές διακυμάνσεις και τις τονικές αποχρώσεις της φωνής. Οι κυριότερες ιδιότητες της είναι η φυσικότητα, το ύψος, η ένταση, η διάρκεια, η καμπύλη και το διάστημα.

Η φυσικότητα είναι μία από τις σημαντικές ιδιότητες του χρωματισμού της φωνής. Το ύφος και ο τονισμός της φωνής θα πρέπει να προσαρμόζονται στις ανάγκες και στο θέμα της αφήγησης. Η απόδοση της ιστορίας χρειάζεται να γίνεται με πειστικότητα, φυσικότητα, χωρίς υπερβολές και ωραιοποιήσεις. Κι αυτό γιατί η φυσικότητα του ύφους της απόδοσης καταφέρνει από μόνη της να αναδείξει την ιστορία, να την εξυψώσει και να την αποδώσει πιστά και πειστικά.

Επομένως η αλλαγή της ποιότητας της φωνής κατά την διάρκεια της αφήγησης εξαρτάται από το περιεχόμενο και το στόχο που εξυπηρετεί η ιστορία. Πολλές φορές έχει γίνει αντιληπτό σε μια αφήγηση ο αφηγητής να γλυκαίνει τη φωνή, θέλοντας να αποδώσει ευχάριστα συναισθήματα και άλλοτε να την μετατρέπει σε άχρωμη και αντιπαθή, εκφράζοντας

αρνητικά. Το ύφος έτσι προσαρμόζεται στην ιστορία, στις λέξεις και στο νόημά τους, ομαλά, με φυσικότητα.

Το ύφος της φωνής μετατρέπεται ανάλογα με το σκοπό που εξυπηρετεί ο αφηγητής, δίνοντας έμφαση έτσι στα συναισθήματα και την ψυχική κατάσταση των ηρώων. Αυτό γίνεται εμφανές σε μια αφήγηση όταν εκφράζονται θετικά, αλλά και βεβαιότητας συναισθήματα, όπου ο τόνος της φωνής γίνεται υψηλός και σταθερός. Ενώ όταν υπάρχουν συναισθήματα αδιαφορίας ή ειρωνείας, ο τόνος γίνεται μεσαίος. Όταν εκφράζονται όμως συναισθήματα φόβου, τρόμου και ντροπής ο τόνος γίνεται χαμηλός.

Η ένταση προβάλλει τα συναισθήματα και την ψυχική κατάσταση των ηρώων μέσα από τις κάμψεις και επιμηκύνσεις του τονιζόμενου φωνήεντος. Επομένως όταν εκφράζονται συναισθήματα, όπως χαρά, ευχαρίστηση, στενοχώρια, λύπη ή αντιπάθεια, αποστροφή τα τονιζόμενα φωνήεντα επιμηκύνονται περισσότερο. Αντίθετα όταν εκφράζονται εντολές ή διαταγές τα φωνήεντα επιμηκύνονται λιγότερο, μετατρέποντας το λόγο σε απότομο, κοφτό, σύντομο, με επιτακτικό ύφος.

Όσον αφορά τη διάρκεια ο ρυθμός της φωνής (βραδύς, μέσος, ταχύς) εξαρτάται από το περιεχόμενο και το σκοπό που έχει ο αφηγητής. Όταν ο αφηγητής εκφράζει καταστάσεις εκτίμησης, θερμής παράκλησης, αλλά και όταν εξιστορεί ζωντανές περιγραφές, διερεύνηση σημαντικών γεγονότων και θλιβερά περιστατικά, ο χρόνος και ο ρυθμός της φωνής είναι αργός. Όταν όμως εκφράζει σιγουριά, βεβαιότητα και ευκολία ο χρόνος είναι μέσος. Ενώ όταν παρουσιάζει δυνατά συναισθήματα, όπως είναι η ευχαρίστηση, η θλίψη, ο θυμός, ο παρορμητισμός, η αναίδεια ή το υπερβολικό θάρρος, ο χρόνος γίνεται ταχύς.

Μια άλλη ιδιότητα του χρωματισμού της φωνής αποτελεί η καμπύλη. Στην ομιλία μας η καμπύλη δημιουργείται από το τονικό ύφος της φωνής μας, που ανέρχεται και κατέρχεται, ανάλογα με το νόημα των λόγων και τη συναισθηματική μας κατάσταση. (Αναγνωστόπουλος, 2001). Όταν η καμπύλη κατεβαίνει εκδηλώνει βεβαιότητα, συμπεριφορά που ερεθίζει και εχθρικότητα. Όταν όμως ανεβαίνει εκδηλώνει ξάφνιασμα, αντίσταση, αμφιβολία.

Το διάστημα όντας κι αυτή ιδιότητα του χρωματισμού της φωνής συνδέεται με τον διακεκομμένο τονισμό των λέξεων ή φράσεων, που τονίζει αυτά που θέλουμε εμείς να φωτίσουμε σε ορισμένες έννοιες ή νοήματα. Ενώ η ισότονη εκφώνηση ορισμένων φράσεων για λόγους σκοπιμότητας είναι η ισοπέδωση. (Αναγνωστόπουλος, 2001).

Η ανάγκη για σωστή προφορά και άρθρωση μας δίνουν τη δυνατότητα να εξετάσουμε κύριες διαταραχές που γίνονται αντιληπτές σ' αυτές. Διαταραχές που γίνονται αντιληπτές στην άρθρωση και την προφορά είναι ο τραυλισμός, ο ψευδισμός, η ρινολαλία κι ο βαταρισμός. Τραυλισμός θεωρείται το κόμπιασμα και η επανάληψη συλλαβών με τη

μορφή του τονικού ή κλονικού ή τονοκλονικού ή κλονοτονικού τραυλισμού. Ψευδισμός θεωρείται η ελαττωματική προφορά φθόγγων και λέξεων, οι παραλήψεις ή συντμήσεις λέξεων κτλ. Ρινολαλία θεωρείται η βλάβη της αρθρωτικής λειτουργίας της μαλακής υπερώας, που απολήγει στη σταφυλή και έχει ως αποτέλεσμα τη μεταβολή των συνηχητικών σχέσεων της στοματικής και της ρινικής κοιλότητας. Βαταρισμός θεωρείται η ταχύτατη, ασυγκράτητη και ασαφή προφορά λέξεων και φράσεων στον ελεύθερο λόγο, που καταστρέφει το ρυθμό και την κανονικότητα της ροής του, επαναλαμβάνοντας τις ίδιες λέξεις, ψευδίζοντας ή τραυλίζοντας. (Αναγνωστόπουλος, 2001).

Θεωρείται επιτακτική ανάγκη η νηπιαγωγός να έχει σωστή άρθρωση, ορθή προφορά και κατάλληλο τονισμό και χρωματισμό της φωνής, όχι μόνο για την καλή απόδοση μιας αφήγησης, αλλά και γιατί έτσι αποτελεί γλωσσικό πρότυπο για τα παιδιά. Τα παιδιά έχοντας σωστό γλωσσικό πρότυπο αναπτύσσουν και καλλιεργούν ορθά τον προφορικό τους λόγο και βοηθούνται αλληλεπιδρώντας, στην καλύτερη επικοινωνία και σύλληψη νοημάτων.

ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΜΙΑΣ ΚΑΛΗΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ

Προϋποθέσεις:

A) Επιλογή κατάλληλου αφηγηματικού υλικού¹²:

Απαραίτητη προϋπόθεση για την πραγματοποίηση μιας καλής αφήγησης είναι η επιλογή του κατάλληλου αφηγηματικού υλικού.

Για να επιλέξει η νηπιαγωγός την κατάλληλη ιστορία, που θα αφηγηθεί, χρειάζεται να είναι ευαισθητοποιημένη, άρτια πληροφορημένη, με πνευματική καλλιέργεια, μόρφωση και κουλτούρα. Όντας ευαισθητοποιημένη απέναντι στο παιδί και στη λογοτεχνία φροντίζει να ενημερώνεται και να γνωρίζει τα βιβλία και τις ιστορίες,

¹² Βλ. Βλ. Εισηγήσεις στο Β' σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού βιβλίου, (1988), «Η παιδική λογοτεχνία και το μικρό παιδί», Καρδίτσα, Καστανιώτης, Αθήνα, σελ.108, 109.

Βλ. Αναγνωστόπουλος Β.Δ.,(2001), «Γλωσσικό υλικό για το νηπιαγωγείο», Καστανιώτης, Αθήνα. σελ. 50, 51.

Βλ. Τσιλιμένη Τ., (2003), «Οι μικρές ιστορίες κατά την εικοσαετία 1970- 1990» Καστανιώτης, Αθήνα. σελ. 177.

που κυκλοφορούν για αυτά. Όμως για να επιλέξει το κατάλληλο βιβλίο χρειάζεται να έχει εντυπώσει πάνω σ' αυτά και να έχει αναπτύξει, με βάση την παιδεία της, κριτική στάση και σκέψη.

Η εκλογή ιστορίας που προτίθεται για αφήγηση δεν είναι εύκολο πράγμα. Γι' αυτό καθίσταται ανάγκη να τεθούν κάποια κριτήρια:

α) Η επιλογή ιστορίας θα πρέπει να βασίζεται και να εκπληρώνει παιδαγωγικούς σκοπούς και στόχους. Ο βασικός και κυριότερος σκοπός, στον οποίο συγκλίνουν και όλοι οι υπόλοιποι είναι η ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού.

β) Η νηπιαγωγός χρειάζεται, να εφιστήσει την προσοχή της στις ανάγκες, τα ενδιαφέροντα, τις προτιμήσεις, τα προβλήματα, αλλά και τις ελλείψεις των παιδιών, ώστε να διαλέξει το κατάλληλο αφηγηματικό υλικό.

γ) Γνωρίζοντας την ηλικία (προνήπια, νήπια) και το νοητικό τους επίπεδο διαλέγει ιστορίες, που ανταποκρίνονται και αρμόζουν σ' αυτά.

δ) Σημαντικό ρόλο, όμως, παίζουν και η γνώση του οικογενειακού και σχολικού περιβάλλοντος των παιδιών. Γνωρίζοντας το οικογενειακό τους περιβάλλον, συλλέγει περισσότερες πληροφορίες για τα ίδια και τις ανάγκες τους, σχηματίζοντας μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα για αυτά. Έχοντας γνώση για το σχολικό τους περιβάλλον, τα παροτρύνει να εκφραστούν και να κινηθούν ελεύθερα μέσα από το αφηγηματικό υλικό, σεβόμενη τις ανάγκες τους.

Η νηπιαγωγός, δίνοντας βάση σ' αυτά τα κριτήρια για την εκλογή της ιστορίας, που θα αφηγηθεί, αιχμαλωτίζει το ενδιαφέρον των παιδιών και την ακώλυτη προσοχή τους καθ' όλη τη διάρκεια της αφήγησης.

Βασικά, όμως, στοιχεία σύμφωνα με τα οποία αξιολογούνται τα βιβλία αποτελούν η ποιότητά, το ήθος και το αντικείμενο, που διαπραγματεύονται.

Αυτό που επηρεάζει σημαντικά την ποιότητα του βιβλίου είναι η γλαφυρότητα και η πραγματικότητά του. Η δύναμη, που έχει μια ιστορία μέσα από το εξωπραγματικό και υπερβολικό στοιχείο να προσδίδει στους ήρωές του ανθρώπινα χαρακτηριστικά. Φέρνοντας έτσι το παιδί σε επαφή με οικεία πρόσωπα και ήρωες. Ακόμη και μέσα από φανταστικές καταστάσεις και παθήματα του ήρωα ξεπροβάλλονται ανθρώπινα συναισθήματα. Επιτυγχάνοντας, έτσι την ταύτιση του παιδιού με αυτόν τον πλασματικό κόσμο. Το παιδί μέσα από την προς στιγμήν ταύτισή του επιτυγχάνει να ικανοποιήσει τις ανάγκες του, να βιώσει συναισθήματα, και να εξάρει τη φαντασία του. Ακόμη καταφέρνει να βιώσει καταστάσεις, που δεν τις έχει ξαναζήσει και να αντιμετωπίσει τους φόβους του και τα προβλήματα, που παρουσιάζονται.

«Ποιότητα στο περιεχόμενο και στη μορφή του βιβλίου δίνουν και ο τύπος και η εικονογράφηση, προπάντων αυτή». (Εισήγηση στο Β' Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, 1988). Η καλή εικονογράφηση παίζει σημαντικό ρόλο σ' ένα βιβλίο, γιατί συμπληρώνει

την ιστορία, παρουσιάζοντας ήρωες και σκηνές απ' αυτήν. Είναι ανάγκη να είναι πολύ προσεγμένη με ωραίες εικόνες, χωρίς να είναι πρόχειρες και να τρομάζουν τα παιδιά. Η κακή εικονογράφηση αλλοιώνει το νόημα της ιστορίας και δυσχεραίνει την ικανοποίηση των αναγκών του παιδιού για αισθητική καλλιέργεια και απόλαυση.

Ένα ποιοτικό βιβλίο δεν αποτελεί αποκλειστικό προνόμιο των παιδιών αλλά ξεπερνά ηλικίες, φυλές, θρησκείες, πολιτισμούς και σύνορα, χαρίζοντας την ίδια απόλαυση σε όλους.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο αξιολόγησης βιβλίου αποτελεί το ήθος. Όταν μιλάμε για ήθος στην ιστορία δεν εννοούμε να διαπλάθει χαρακτήρες σύμφωνα με την ηθική συμπεριφορά, απωθώντας τα παιδιά. Αυτό, όμως, που χρειάζεται, είναι η προβολή της λιτότητας των συλλογισμών και των ενεργειών των ηρώων στην ιστορία. Να παρουσιάζονται απλά και φυσικά οι καταστάσεις και οι διαπροσωπικές σχέσεις των ηρώων. Μέσα από την απλή και απέριτη περιγραφή της ιστορίας το παιδί κοινωνικοποιείται. Αφού γνωρίζει τον κόσμο μέσα από αυτήν και παρακολουθεί τρόπους και λύσεις, που το βοηθάνε ασυνείδητα και αβίαστα να αντιμετωπίσει δικές του καταστάσεις και να ενταχθεί ομαλά στο κοινωνικό του περιβάλλον. Ακόμη μέσα από τη συνεχή τριβή με τέτοια κείμενα δημιουργεί τη δική του κοσμοθεωρία, αποδεχόμενο κάποια πράγματα και απορρίπτοντας άλλα.

Αυτό, όμως, που χρειάζεται να κεντρίσει την προσοχή μας είναι ότι επιλέγοντας ένα βιβλίο με βάση το ήθος του, μπορεί να καταφέρουμε να πετύχουμε την ελεύθερη και ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού ή να την φθείρουμε και να τη βλάψουμε.

Ένα άλλο στοιχείο, που παίζει ρόλο στο να επιλέξουμε ένα βιβλίο είναι το αντικείμενο, το οποίο διαπραγματεύεται. Υπάρχουν πολλά θέματα που απασχολούν τους λογοτέχνες και τα μεταφέρουν στα βιβλία τους. Εμπνέονται κυρίως από την καθημερινότητα και το περιβάλλον του παιδιού, που μπορεί να είναι το κοινωνικό (νηπιαγωγείο, οικογένεια, φιλικό και συγγενικό περιβάλλον), πολιτισμικό (ιστορία, τέχνη, τεχνολογία, επιστήμη, θρησκεία, ήθη, έθιμα, παραδόσεις) και φυσικό περιβάλλον (φύση, φυτικός και ζωικός κόσμος).

Πολλά όμως θεματά αντλούνται και από τη φαντασία τους, από τον εξωπραγματικό και υπερφυσικό κόσμο. Σ' έναν κόσμο, όπου κατοικεί η υπερβολή, η μαγεία, τα ξωτικά, οι δράκοι, και τα στοιχεία της φύσης, που παίρνουν ανθρώπινο χαρακτήρα.

Επιθυμητό θα ήταν οι νηπιαγωγοί να επιλέγουν, να αφηγούνται βιβλία και ιστορίες που σχετίζονται με όλα τα αντικείμενα. Επιλέγοντας η νηπιαγωγός ιστορίες που αναπτύσσουν κάθε λογής αντικείμενο, δίνει διέξοδο στην μονοτονία των παιδιών. Έτσι κεντρίζει το ενδιαφέρον τους και συμβάλλει στην ικανοποίηση των αναγκών τους (ανάπτυξη της

σκέψης, κρίσης, συναισθηματικού κόσμου και παροχή άφθονης χαράς και ευχαρίστησης).

Το αφηγηματικό υλικό είναι ένα δυνατό όπλο, που συμβάλλει την ανάπτυξη του παιδιού. Γι' αυτό και είναι μεγάλης σημασίας η επιλογή της κατάλληλης ιστορίας για αφήγηση. Το αφηγηματικό υλικό, μπορεί να διακριθεί στις εξής κατηγορίες:

- Εικονογραφημένα βιβλία (βιβλία φαντασίας, πληροφοριών, βιβλία για ζώα, φυτά, με περιπέτειες, με παραμυθάκια, με ιστορίες κ.ά.).
- Παραμύθια λαϊκά για παιδιά.
- Παραμύθια λαϊκότροπα.
- Παραμύθια σύγχρονα.
- Παραμύθια μεταφρασμένα.
- Παραμύθια διασκευασμένα.
- Παραμύθια κλασσικά.
- Παραμυθιακές ιστορίες με ζώα, πουλιά, δέντρα.
- Μύθους και παραμύθια του Αισώπου.
- Μύθοι, ελληνικοί και ξένοι.
- Σύντομες ιστορίες.
- Ιστορίες για τους ήρωες της ελληνικής μυθολογίας.
- Ιστορίες για τους ήρωες της ξένης μυθολογίας.
- Πληροφοριακά βιβλία γνώσεων.
- Ανθολογίες με λαϊκούς θρύλους και παραδόσεις.
- Μικρές ιστορίες για μικρά παιδιά.
- Ιστορίες χιουμοριστικές, ευτράπελες, αιτιολογικές κ.ά.

Πηγές όπου αναζητούμε το υλικό αυτό είναι:

- Η λαϊκή και σύγχρονη παιδική λογοτεχνία (προφορική, γραπτή).
- Η επώνυμη λογοτεχνία για παιδιά.
- Η ξένη λογοτεχνία (γραπτή –μεταφρασμένη).
- Η ξένη επώνυμη λογοτεχνία για παιδιά.

B) Γνώση του αφηγηματικού υλικού:

Η καλή γνώση του αφηγηματικού υλικού αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την πραγματοποίηση μιας καλής αφήγησης. Όταν λέμε καλή γνώση της ιστορίας δεν εννοούμε απομνημόνευση αυτής. Η απομνημόνευση δεν βοηθάει ούτε τον αφηγητή, αλλά ούτε και το παιδί. Κι αυτό γιατί έχοντας το μυαλό του ο αφηγητής στο να θυμάται ακριβώς την ιστορία, χάνει την ουσία, κομπιάζει, κάνει λάθη, διακόπτοντας τη ροή και καταστρέφοντας την ατμόσφαιρα, που έχει δημιουργήσει. Το παιδί ακούγοντας μια τέτοια ιστορία χάνει το ενδιαφέρον του και

αποσπάται η προσοχή του, με αποτέλεσμα να μην ικανοποιούνται οι ανάγκες του.

Η απομνημόνευση είναι αναγκαία, μόνο σ' απαραίτητα στοιχεία της ιστορίας, για την εξέλιξή της. Τέτοια στοιχεία είναι οι «ωραίες και χαρακτηριστικές φράσεις του κειμένου» (Εισήγηση στο Β΄ Σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, 1988). Επιπλέον στοιχεία για αποστήθιση μπορεί να είναι και τα σύντομα στιχάκια, που επαναλαμβάνονται πολλές φορές στην ιστορία, αποκτώντας λειτουργικό ρόλο.

Η απομνημόνευση τέτοιων φράσεων ευχαριστεί τα παιδιά και τους δίνει τη δυνατότητα να πάρουν ενεργό μέρος στην αφήγηση της ιστορίας επαναλαμβάνοντάς τις κι αυτά.

Επιθυμητό ακόμη θα ήταν να αποφεύγεται η επιπόλαιη και της τελευταίας στιγμής, ανάγνωση της ιστορίας. Κι αυτό, γιατί η νηπιαγωγός δεν αφομοιώνει την ιστορία, με αποτέλεσμα να επιστρέφει σε σημεία της, για να συμπληρώσει κάτι, που πιθανόν ξέχασε. Ακόμη μπορεί η νηπιαγωγός να μην έχει συλλάβει ολοκληρωτικά το νόημα και να θέσει σε κίνδυνο τη διαδικασία της αφήγησης.

Όταν λέμε, λοιπόν, καλή γνώση της ιστορίας εννοούμε τη γνώση του πυρήνα της ιστορίας. Γνωρίζοντας η νηπιαγωγός το σκελετό του παραμυθιού (σκηνές, περιπέτειες, καταστάσεις, ήρωες, χρονική ακολουθία γεγονότων), της δίνεται η δυνατότητα να αυτοσχεδιάσει, προσθέτοντας ή αφαιρώντας δευτερεύοντα στοιχεία. Η αλλαγή, όμως, των δευτερευόντων στοιχείων δε σημαίνει παραποίηση της ιστορίας.

Απαραίτητο στοιχείο για μια καλή αφήγηση είναι να αφηγηθεί η νηπιαγωγός την ιστορία πρώτα πρώτα στον εαυτό της. Νιώθοντας και βιώνοντας η ίδια την ιστορία μπορεί να μεταδώσει την ουσία της και τα συναισθήματα αυτά στα παιδιά. Η ιστορία προς αφήγηση πρέπει πρώτα να αρέσει στην ίδια τη νηπιαγωγό. Να την μαγεύει και να την ταξιδεύει στα ενδότερα της ιστορίας, στον κόσμο της. Να βιώνει την κάθε στιγμή της, κάνοντάς την κτήμα της. Να την νιώθει και να την αισθάνεται σαν να είναι μέρος της κι αυτή. Επιτυγχάνοντας αυτό η αφηγήτρια καταφέρνει να εκπληρώσει το στόχο της και να οδηγήσει το παιδί σε δρόμους πρωτόγνωρους γι' αυτό. Του ανοίγει δρόμους και ορίζοντες, που συμβάλλουν θετικά στην ψυχολογία του, την προσωπικά του, αλλά και την πνευματική και σωματική του ανάπτυξη.

Η πιο βολική και εύχρηστη μέθοδος για να κατακτήσει κανείς αυτή την επιδεξιότητα είναι η αποσύνθεση της ιστορίας. Η νηπιαγωγός σαν πρώτο στάδιο απογυμνώνει την ιστορία από τα δευτερεύοντα και πλεονάζοντα στοιχεία της. Αποκόπτει στοιχεία, όπως το ύφος, οι περιγραφές και τα επιπλέον στοιχεία και αναζητά την ουσία και τον πυρήνα της.

Το στάδιο, που ακολουθεί είναι να κάνει προσθήκες, ώστε να την ολοκληρώσει. Να δοκιμάσει να την αφηγηθεί πολλές φορές, με διάφορους τρόπους, είτε μεγαλόφωνα, είτε εσωτερικά, φαντάζοντας ότι απευθύνεται στα παιδιά. Να κάνει, δηλαδή πολλές πρόβες την αφήγησή της, πριν την παρουσιάσει πραγματικά στα παιδιά.

«Όσο καλύτερα γνωρίζουμε μια ιστορία, τόσο περισσότερο μας αρέσει και αυτό θα φανεί στην αφήγηση. Η καλή, λοιπόν αφήγηση προϋποθέτει προετοιμασία στο σπίτι». (Αναγνωστόπουλος, 2001).

Γ) Ψυχολογική προετοιμασία του αφηγητή:

Η αφήγηση δεν είναι μόνο απλή διήγηση μιας ιστορίας, αλλά είναι τέχνη. Είναι ολόκληρη τελετουργία. Και γι' αυτό χρήζει και τον ανάλογο σεβασμό και προετοιμασία. Αντιλαμβανόμενη η νηπιαγωγός ότι πλησιάζει η στιγμή της αφήγησης έχει την ανάγκη να προετοιμαστεί ψυχολογικά. Να νιώσει έτοιμη και σίγουρη να ξεκινήσει τη διαδικασία της αφήγησης. Να αισθάνεται ευχάριστα και έτοιμη να ανοιχτεί στους κόσμους και τους δρόμους, που θα χαράξει η ιστορία. Είναι ανάγκη ν' αφεθεί ελεύθερη στην αφήγηση, μακριά από προβληματισμούς της καθημερινότητας, για να απολαύσει το μαγικό αυτό ταξίδι. Όταν η νηπιαγωγός το καταφέρει αυτό, τότε θα επιτύχει να συμπαρασύρει και τα παιδιά στην απόλαυση αυτή.

Υποδεχόμενη η νηπιαγωγός την ώρα της αφήγησης ευδιάθετα και με ενθουσιασμό καταφέρνει την ίδια στιγμή να μεταδώσει αυτά τα συναισθήματα και στα παιδιά. Οι μικροί ακροατές, παρακολουθώντας τη στάση της νηπιαγωγού αισθάνονται μεγάλη χαρά και περιμένουν με μεγάλη αγωνία και ανυπομονησία την μεγάλη στιγμή της διήγησης.

Δ) Καταλληλότητα χρόνου αφήγησης:

Η ώρα της αφήγησης δεν είναι προκαθορισμένη και σταθερή, αλλά εξαρτάται από τους στόχους, που θέλει να εκπληρώσει κάθε φορά η νηπιαγωγός. Λαμβάνοντας, επομένως, υπόψη της τις ανάγκες των παιδιών διαλέγει και τον κατάλληλο χρόνο, που θα εκτελέσει την αφήγηση.

Η διαδικασία της αφήγησης μπορεί να πραγματοποιηθεί οποιαδήποτε στιγμή της σχολικής ημέρας. Το ευέλικτο πρόγραμμα του νηπιαγωγείου δίνει τη δυνατότητα στη νηπιαγωγό να πραγματοποιήσει την αφήγηση στην αρχή της ημέρας.

Όταν τα παιδιά καταφθάνουν στο νηπιαγωγείο, έχοντας ξυπνήσει πριν από λίγο, έχουν την ανάγκη να ξεκινήσουν το πρόγραμμά τους ήρεμα και χαλαρά. Έτσι η αφήγηση είναι το πιο κατάλληλο εναρκτήριο ερέθισμα.

Αφού εισάγει το παιδί ήπια στο πρόγραμμα, βυθίζοντάς το σε κόσμους ονειρικούς και ενεργοποιώντας το σιγά σιγά. Του προκαλεί ευχάριστα συναισθήματα, ενθουσιάζοντάς το και βγάζοντας στην επιφάνεια το κέφι του και την ζωντάνια του. Έπειτα από την αφήγηση το επαναφέρει ομαλά στην πραγματικότητα, ικανοποιώντας το και ξεκινώντας την μέρα του γλυκά και ευχάριστα.

Η ώρα αυτή είναι κατάλληλη, γιατί τα παιδιά είναι ήδη ξεκούραστα και μπορούν πιο εύκολα και για περισσότερη ώρα να εφιστήσουν την προσοχή τους στη νηπιαγωγό.

Μια άλλη ώρα, που ενδείκνυται για αφήγηση είναι κατά την διάρκεια του προγράμματος. Συνήθως η πραγματοποίηση της αφήγησης κατά την εξέλιξη της ημέρας συνδέεται με άλλα μαθήματα και δραστηριότητες του νηπιαγωγείου.

Η προφορική αφήγηση ή ανάγνωση μιας ιστορίας μπορεί να αποτελέσει την αφορμή για συζήτηση κάποιου άλλου θέματος, ανάλογα με το στόχο, που έχει τεθεί από τη νηπιαγωγό. Της δίνεται, δηλαδή, η δυνατότητα μέσα απ' αυτή τη διαδικασία να επεκταθεί αβίαστα και να οδηγήσει τη συζήτηση εκεί, που επιθυμεί. Αυτό το καταφέρνει μέσα από ερωτήσεις, που θέτει μετά στα παιδιά, προβληματίζοντάς και κατευθύνοντάς τα, ώστε να εκμαιεύσει τις κατάλληλες απαντήσεις.

Χαρακτηριστικό παράδειγμα θα μπορούσε να αποτελέσει η αφήγηση της ιστορίας *Σοκολάκης και Ζαχαρούλα Τρυποδόνη* της Άννας Ράσελμαν. Η ιστορία αυτή μιλάει για τη ζωή των δύο ηρώων του τίτλου στο στόμα ενός μικρού παιδιού. Με αφορμή αυτήν την ιστορία η νηπιαγωγός θα μπορούσε να επεκταθεί και να μιλήσει στα παιδιά για τη στοματική υγιεινή (τερηδόνα, πλάκα, αιτίες πρόκλησης, αντιμετώπιση). Ακόμη θα μπορούσε έχοντας ως πρόσχημα την ιστορία αυτή να προχωρήσει στο διαχωρισμό των τροφών (γλυκά και λαχανικά), μιλώντας για το τι προσφέρουν η κάθε μία και ποιες θεωρούνται βλαβερές για τα δόντια. Έτσι, θα μπορούσε να εμβαθύνει σε θέματα βιολογίας, αλλά και μαθηματικών, αφού θα μπορούσαν να μετρήσουν τα δόντια και να εμπλακούν σε διαχωρισμό στοιχείων –τροφών. Εκτός όμως απ' αυτά τα θέματα θα μπορούσε να επεκταθεί και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα όπως είναι η γραφή, η ανάγνωση κ.ά.

Η αφήγηση ιστορίας θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα. Σ' αυτήν την περίπτωση δηλαδή θα συμβεί το αντίστροφο. Αφού προηγηθεί συζήτηση για ένα θέμα, θα ακολουθήσει η αφήγηση, ώστε να ενισχυθεί η γνώση, που μόλις αποκτήθηκε.

Η αφήγηση εδώ καταφέρνει να ικανοποιήσει τρεις ανάγκες του παιδιού: α) Επιτυγχάνει την χαλάρωση του, μετά από μια έντονη συζήτηση, κλείνοντας και ολοκληρώνοντας ομαλά τη δραστηριότητα, β) Συμβάλλει στην τέρψη του παιδιού, αποφορτίζοντας την ατμόσφαιρα, μ'

έναν απολαυστικό τρόπο και γ) Συμβάλλει αβίαστα στην καλύτερη κατανόηση του θέματος, στην κάλυψη πιθανών κενών και ελλείψεων, στη λύση παρεξηγήσεων και παρανοήσεων, αλλά και στην εμπέδωση της αποκτηθείσας γνώσης από τα παιδιά.

Η αφήγηση ιστορίας είναι το πιο κατάλληλο μέσο για τη μετάδοση πληροφοριών και γνώσεων στο παιδί. Ο τρόπος, που διαπραγματεύεται ένα θέμα είναι μοναδικός. Η διήγηση καταφέρνει να ανταποκριθεί στο νοητικό επίπεδο και τις ανάγκες του παιδιού μέσα από την απλότητα του λόγου της. Ακόμη σημαντικό ρόλο σ' αυτό παίζει και η επιδέξια επιλογή των φράσεων και των λέξεων του αφηγητή ή συγγραφέα. Ένα επιπλέον στοιχείο της διήγησης, που συμβάλλει στην ικανοποίηση των αναγκών του μικρού ακροατή είναι η ύπαρξη του υπερφυσικού, υπερβολικού και ανιμιστικού στοιχείου της ιστορίας, που το λατρεύει.

Η αφήγηση θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί μετά το διάλειμμα ή έπειτα από τη φυσική αγωγή. Τα παιδιά μετά από εντατική σωματική άσκηση και παιχνίδι, χρειάζονται χαλάρωση και ηρεμία. Η αφήγηση βοηθάει στο να πέσουν οι τόνοι, να ηρεμήσει και να ξεϊδρώσει το παιδί για να μπορέσει να συνεχιστεί το πρόγραμμα της ημέρας.

Επίσης όταν τα παιδιά είναι αναστατωμένα και ανήσυχα, η αφήγηση είναι ένας δραστικός τρόπος για να ησυχάσουν και να ηρεμήσουν.

Κατάλληλος χρόνος αφήγησης μπορεί να θεωρηθεί και η ώρα πριν το φαγητό. Τα παιδιά για να καθίσουν να φάνε είναι ανάγκη πρώτα να ηρεμήσουν και να χαλαρώσουν.

Στο ολοήμερο σχολείο ιδιαίτερα ιδανική είναι η στιγμή μετά το μεσημεριανό φαγητό (Τσιλιμένη, 2003). Τα παιδιά μετά το φαγητό βαραίνουν και επιθυμούν δραστηριότητες, που είναι πιο ήπιες, όπως η αφήγηση. Ένας άλλος λόγος, που μπορεί να δικαιολογεί την επιλογή της συγκεκριμένης ώρας είναι για την προστασία των παιδιών. Η έντονη σωματική δραστηριότητα μετά το φαγητό μπορεί να έχει άσχημες συνέπειες στο παιδί, όπως παλινδρόμηση της τροφής και εμετός.

Η Τ. Τσιλιμένη προτείνει ως κατάλληλη στιγμή αφήγησης και αυτή που προηγείται ή έπεται μιας εκδρομής, λέγοντας χαρακτηριστικά: Η αφήγηση μπορεί να γίνει πριν ή μετά από έναν περίπατο για συγκεκριμένη παρατήρηση, αν το θέμα του βιβλίου είναι σχετικό. Έτσι προκαλείται το ενδιαφέρον και η προσοχή των παιδιών σε πράγματα, που θα συναντήσουν, όπως στο *Κάτω στο γιαλό* της Μαρίας Βουδούρογλου, που διαπραγματεύεται την καθαριότητα της παραλίας μετά την εκδρομή του Σαββατοκύριακου, ή στο *Το αηδονάκι* της Μαρίας Κουβαλιά – Γουμενοπούλου, που κάνει λόγο για ένα είδος πουλιού αλλά και για τους κινδύνους που μπορεί να προκύψουν από την επιπολαιότητα της νηπιακής ηλικίας κατά τη διάρκεια μιας εκδρομής (Τσιλιμένη, 2003).

Άλλη στιγμή της ημέρας, που ενδείκνυται για αφήγηση είναι αυτή στην αποπεράτωση του σχολικού προγράμματος. Τα παιδιά πριν

αποχωρήσουν από το νηπιαγωγείο, έχοντας εμφανή τα σημάδια της κόπωσης και της εξάντλησης έχουν ανάγκη από χαλάρωση. Κι η χαλάρωση αυτή επιτυγχάνεται μέσα από τη διαδικασία της αφήγησης. Η αφήγηση γαληνεύει την ψυχή και το σώμα, αποπέμποντας την κούραση και μειώνοντας την συναισθηματική ένταση. Προσφέρει άπλετη χαρά και ικανοποίηση στο παιδί, αφήνοντάς του μια ευχάριστη γεύση. Έτσι το παιδί αποχωρεί απ' το νηπιαγωγείο ευδιάθετο, έχοντας ικανοποιηθεί καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Αλλά αυτό κυρίως που του μένει είναι η τελευταία γλυκιά γεύση. Έτσι το παιδί αρχίζει να αγαπά το σχολείο του και περιμένει με αγωνία την επόμενη μέρα, για να επιστρέψει σ' αυτό.

Ε) Προετοιμασία και σκηνοθετική ρύθμιση του χώρου (γωνιά της αφήγησης):

Ανάμεσα στις διάφορες «γωνιές», που στήνονται στο χώρο του νηπιαγωγείου, απαραίτητη είναι και η δημιουργία της γωνιάς της αφήγησης (Τσιλιμένη, 2003). Αποκτώντας η αφήγηση δικό της χώρο και γωνιά προσελκύει αμέσως το ενδιαφέρον των παιδιών. Αποκτά κύρος και αποτελεί για τα παιδιά ένας ιδιαίτερος και ξεχωριστός χώρος.

Επιθυμητό είναι πριν την πραγματοποίηση της αφήγησης να γίνει η κατάλληλη προετοιμασία του χώρου. Ο χώρος θα πρέπει να μαρτυρά τον μαγικό κόσμο της και να προβάλλει στοιχεία απ' αυτήν. Γι' αυτό θα πρέπει η νηπιαγωγός να την εμπλουτίσει με φιγούρες ιστοριών κατασκευασμένες από την ίδια και τα παιδιά (Τσιλιμένη, 2003). Οι φιγούρες αυτές βοηθάνε τα παιδιά να βυθιστούνε πιο εύκολα στην ιστορία και να την απολαύσουν με την ψυχή τους. Τους εισάγει πιο εύκολα στο κλίμα της ιστορίας, κάνοντάς τα να νιώθουν πως βρίσκονται κι αυτά σ' αυτόν τον μαγικό κόσμο.

Ακόμη θα πρέπει να κοσμούν την γωνιά της αφήγησης ζωγραφιές και χειροτεχνίες, που είναι αποτέλεσμα έμπνευσης των αφηγήσεων (Τσιλιμένη, 2003). Βλέποντας τα παιδιά τις ζωγραφιές τους, να στολίζουν αυτό το χώρο, τον αισθάνονται πιο οικείο και πιο γνώριμο. Νιώθουν ότι συμβάλλουν κι αυτά στη δημιουργία αυτής της γωνιάς, βάζοντας το δικό τους λιθαράκι. Αντιλαμβάνονται το χώρο αυτό σαν ένα ξεχωριστό και μοναδικό μέρος, νιώθοντας την μαγεία, που αποπνέει. Η αφήγηση τους δίνει έμπνευση, επεκτείνοντας τη φαντασία τους, πράγμα που φαίνεται από τις ζωγραφιές τους.

Ένα άλλο πράγμα που είναι απαραίτητο να κάνει η νηπιαγωγός πριν την αφήγηση είναι να τοποθετήσει στοιχεία –αντικείμενα αυτής αλλά και της επόμενης ιστορίας στη γωνιά της αφήγησης (Τσιλιμένη, 2003). Αυτό το κάνει η αφηγήτρια για κεντρίζει το ενδιαφέρον των μικρών ακροατών αλλά και για να ενισχύσει την απόλαυσή τους. Βλέποντας τα παιδιά τα

αντικείμενα αυτά στο χώρο της αφήγησης νιώθουν σαν να ξεπήδησαν μέσα από την ιστορία.

Ένα άλλο σημαντικό στοιχείο, που δεν πρέπει να παραμελήσει η νηπιαγωγός πριν την αφήγηση είναι η οργάνωση της γωνιάς με εποπτικό υλικό, που μπορεί να χρησιμοποιήσει κατά τη διαδικασία της (Τσιλιμένη, 2003). Η τοποθέτηση εικόνων με σκηνές και ήρωες της ιστορίας κλέβουν την προσοχή του παιδιού και το βοηθάνε να εισαχθεί στο κλίμα της αφήγησης. Οι μικροί ακροατές μαγνητίζονται από τη γωνιά της αφήγησης, ανυπομονώντας να ξεκινήσει η διαδικασία.

Θεωρείται απαραίτητη η παρουσία ενός μαγνητόφωνου στη γωνιά της αφήγησης. Κι αυτό γιατί συμβάλλει θετικά στην ψυχολογία του παιδιού, συνοδεύοντας μουσικά την ιστορία. Το μαγνητόφωνο, όμως, πέρα από την μουσική συνοδεία της αφήγησης, που μπορεί να προσφέρει εξυπηρετεί και άλλες ανάγκες. Χρησιμοποιείται για την καταγραφή τόσο των αφηγήσεων εκ μέρους των παιδιών όσο και για την ακρόαση ιστοριών από κασέτες (Τσιλιμένη, 2003).

Απαραίτητη ενέργεια πριν την πραγματοποίηση της αφήγησης είναι η οργάνωση και η κατάλληλη τοποθέτηση του πάγκου ή των μαξιλαριών, που θα καθίσουν τα παιδιά. Όταν τα μαξιλάρια είναι καλά βολεμένα στο χώρο, τότε τα παιδιά μπορούν να νιώσουν άνετα, χαλαρά, ώστε να υποδεχτούν την αφήγηση.

Η προσθήκη κεριών ή λάμπας στη γωνιά αυτή συμβάλλει σημαντικά στη διαδικασία της αφήγησης. Κι αυτό, γιατί δημιουργεί την κατάλληλη ατμόσφαιρα. Επιτυγχάνοντας η νηπιαγωγός τη δημιουργία μιας μαγικής ατμόσφαιρας, κερδίζει την ψυχική και σωματική αφοσίωση των παιδιών.

Η γωνιά όμως της αφήγησης δεν θα πρέπει να παραμένει για μεγάλο διάστημα η ίδια ακριβώς, αλλά θα πρέπει να ανανεώνεται διαρκώς. Είναι απαραίτητο να εμπλουτίζεται συνεχώς με νέο υλικό, παρέχοντας νέα ερεθίσματα στα παιδιά, ώστε να κρατά αμείωτο το ενδιαφέρον τους.

ΣΤ) Προετοιμασία υλικού:

Η χρησιμοποίηση υλικού καθιστά την αφήγηση πιο ελκυστική, προσδίδοντάς της κάθε φορά κάτι ξεχωριστό και μοναδικό. Για το υλικό όμως, που μπορεί να παρουσιαστεί κατά την αφήγηση, θα μιλήσουμε εκτενέστερα παρακάτω (βλ. κεφ. Τεχνικές κατά την διάρκεια της αφήγησης).

Το υλικό, που μπορεί να χρησιμοποιήσει η νηπιαγωγός κατά την αφήγηση είναι άφθονο. Κι αυτό, γιατί αγαπώντας η νηπιαγωγός την τέχνη αυτή, ενεργοποιεί την φαντασία της, βρίσκοντας νέους τρόπους προσέγγισης και νέα υλικά. Ακόμη της δίνεται η δυνατότητα να αναζητήσει νέες ιδέες και νέα υλικά σε διάφορα βιβλία. Ο αφηγητής

λαμβάνοντας υπόψη του τις ανάγκες των παιδιών, δημιουργεί και το κατάλληλο υλικό για να τις ικανοποιήσει.

Η προετοιμασία του υλικού αποτελεί σημαντικό παράγοντα για μια καλή αφήγηση. Καλό θα ήταν η νηπιαγωγός να προετοιμάζει το υλικό της και να το έχει σιμά της προτού αρχίσει η αφήγηση. Κι αυτό για να αποφευχθούν τυχόν διακοπές της διήγησης, καταστρέφοντας τη μαγεία και το ονειρικό κλίμα.

Η αφηγήτρια καλείται να επιλέξει τη μουσική, που θα συνοδέψει την ιστορία και να έχει έτοιμη την κασέτα με το κατάλληλο μουσικό κομμάτι στο μαγνητόφωνο, πριν ξεκινήσει η αφήγηση.

Ακόμη χρειάζεται να έχουν επιλεχτεί οι εικόνες, που θα παρουσιαστούν στα παιδιά κατά την διάρκεια ή μετά την ανάγνωση. Η νηπιαγωγός μπορεί να επιδείξει τις εικόνες μέσα από το βιβλίο ή να τις τοποθετήσει σε ταμπλό. Τοποθετώντας η νηπιαγωγός τις εικόνες στο ταμπλό προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών και διευκολύνει την οπτική επαφή μαζί τους. Οι μικροί ακροατές κατά την διάρκεια ή μετά την αφήγηση μπορούν να ατενίζουν τις εικόνες, χωρίς να σπρώχνονται διαμαρτυρόμενα ότι δεν βλέπουν καλά.

Ανάλογα με το στόχο, που θέτει, λοιπόν, ο αφηγητής καλείται να προετοιμάσει και το κατάλληλο υλικό. Το υλικό αυτό μπορεί να είναι αντικείμενα, που εμφανίζονται στην ιστορία, κούκλες, μάσκες, μουσικά όργανα, κ.ά.

Z) Δημιουργία ατμόσφαιρας:

Είναι γνωστό ότι στα παλιά τα χρόνια τα παραμύθια ξεδιπλώνονταν και άνθιζαν την νύχτα. Στις κρύες νύχτες του χειμώνα συγκεντρώνονταν όλοι γύρω από τον παππού ή τη γιαγιά κοντά στο τζάκι, για να ακούσουν και να «γευτούν» απολαυστικές ιστορίες. Η ατμόσφαιρα ήταν ιδιαίτερα υποβλητική. Το μόνο φως, που φώτιζε την κάμαρη ήταν οι φλόγες της φωτιάς, που έπαιζαν με τις σκιές της νύχτας (Σακελλαρίου, 1995). Μέσα σ' αυτήν την ατμόσφαιρα διεγείρονταν η φαντασία και απλωνόταν η μαγεία του παραμυθιού, συμπαρασύροντας αφηγητή και ακροατή.

Στην σημερινή όμως εποχή τίποτα δεν έχει μείνει το ίδιο. Το παιδί ζώντας σε ένα περιβάλλον βομβαρδισμένο από τεχνολογικά επιτεύγματα, δεν του δίνεται η ευκαιρία να ταξιδέψει σε κόσμους συναρπαστικούς.

Παρ' όλα αυτά η αφήγηση κρίνεται αναγκαία, αφού αποτελεί σημαντικό κρίκο, για την ολόπλευρη ανάπτυξη του παιδιού. Σημαντική προϋπόθεση για την πραγματοποίηση της αφήγησης είναι η δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας.

Για τα παραμύθια, που διηγούμαστε στο νηπιαγωγείο σε πλήρη αιθρία και με λιακάδα, καλό είναι να χρησιμοποιούμε ορισμένες τεχνικές, βγαλμένες από τις παραδοσιακές μορφές διήγησης των παραμυθιών έτσι

που, έστω και πλασματικά, να δημιουργούμε την κατάλληλη ατμόσφαιρα και κάποια αισθήματα αναμονής για την ακρόαση του παραμυθιού (Σακελλαρίου, 1995).

Μία τεχνική είναι η δημιουργία ατμόσφαιρας εντυπωσιασμού και κατάνυξης με ημίφως. Η νηπιαγωγός πριν ξεκινήσει την αφήγηση καλό θα είναι να προσπαθήσει όσο το δυνατόν γίνεται να συσκοτίσει το χώρο. Αυτό θα το επιτύχει καλύπτοντας κάθε σημείο, που επιτρέπει την είσοδο του φωτός στην αίθουσα. Μπορεί να κλείσει τις κουρτίνες και τα πατζούρια, που πιθανόν να έχει ο χώρος και να διασκορπίσει σε διάφορα σημεία κεριά ή λάμπες. Έτσι, δημιουργώντας μια σαγηνευτική ατμόσφαιρα καταφέρνει η νηπιαγωγός να μαγέψει το παιδί και να το ταξιδέψει πιο εύκολα στον κόσμο του παραμυθιού. Κατακτά την προσοχή του και την αφοσίωσή του για όσο διαρκέσει η ιστορία.

Εδώ, θα επιθυμούσα να παραθέσω την εμπειρία της Θάλειας Καλαμπαλίκη –Μπάου, όπως τη μεταφέρει η ίδια: «Πέρυσι τα Χριστούγεννα έπρεπε να διηγηθώ μια Χριστουγεννιάτικη ιστορία, σε γιορτή, που συμμετείχε μεγάλος αριθμός παιδιών, διαφόρων ηλικιών, αλλά και μαμάδων. Σε μια μεγάλη αίθουσα στρώσαμε φλοκάτες και τοποθετήσαμε κεριά σε διάφορα σημεία, ως μοναδικό φωτισμό. Τα παιδιά και οι μεγάλοι οδηγήθηκαν στην αίθουσα, ακολουθώντας έναν ενήλικα, που κρατούσε ένα λυχνάρι. Ενώ έμπαιναν με μεγάλη ησυχία στην αίθουσα, άκουγαν Χριστουγεννιάτικη μουσική, που έπαιζε κάποιος στην κιθάρα, και σιγά σιγά κάθονταν στο πάτωμα, για να αρχίσει το παραμύθι».

Άλλη τεχνική που δεν θα πρέπει να παραληφθεί είναι η προετοιμασία για την έναρξη διήγησης του παραμυθιού και η εξαγγελία της (Σακελλαρίου, 1995). Η νηπιαγωγός συνήθως κηρύσσει την έναρξη της αφήγησης με ωραία, σύντομα και ευκολομνημόνευτα στιχάκια. Τέτοια είναι:

«Κόκκινη κλωστή δεμένη
στην ανέμη τυλιγμένη
δώσ' της κλότσο να γυρίσει
παραμύθι ν' αρχινήσει».

ή

«Κόκκινη κλωστή δεμένη
στην ανέμη τυλιγμένη
δώσ' της κλότσους, μπάτσους να γυρίσει
και την καλή σας συντροφιά
να την καλησπερίσει.

Καλησπέρα σας. Καλή αρχή του παραμυθιού».

Άλλες φορές, έχοντας όρεξη ο αφηγητής να χαριτολογήσει και να παίξει με το παιδί δημιουργεί στιχάκια όπως:

«Κόκκινη κλωστή δεμένη
στην ανέμη τυλιγμένη
δώσ' της κλώτσους, μπάτσους να γυρίσει
παραμύθι ν' αρχινήσει.
Τι παραμυθάς ειμ' εγώ;
Τι παραμύθια να σου πω;
Σήκω απάνω να σου πω.
(Σηκωνόταν το παιδί.)
Κάτσε κάτω να σ' το πω.
(Καθόταν το παιδί.)».

Αυτό το «σήκω – κάτσε» συνεχιζόταν για αρκετές φορές.

Άλλες φορές πάλι θέλοντας να κάνει την ατμόσφαιρα πιο ανάλαφρη και πιο εύθυμη αρχίζει με κάτι αστείο και διασκεδαστικό. Τέτοια στιχάκια είναι:

«Παραμύθι μύθι μύθι
το κουκί και το ρεβίθι...».
ή
«Παραμύθι μύθαρρος
κι η κοιλιά σου πίθαρρος...».
ή
«Μια φορά κι έναν καιρό
κι ένα παλιοζαμάνι
είχαν οι Τούρκοι ραμαζάνι
σ' ένα τρύπιο καζάνι
τα κοψίδια έπεφταν κι ο ζωμός ανέμενε.
Καλησπέρα τς αφεντιά σας
κι αρχή του παραμυθιού...».

Η προαγγελία της αφήγησης θα μπορούσε να γίνει και με ποιήματα, όπως « Το κουκί και το ρεβίθι...» της Θέτης Χορτιάτη. Επίσης, η υποδοχή θα ήταν δυνατόν να γίνει μ' ένα τραγούδι, όπως «Είναι ένα παραμύθι...» (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Η έναρξη της αφήγησης θα μπορούσε να σηματοδοτηθεί από μια κούκλα ή από ένα προεπιλεγμένο μελωδικό κομμάτι.

Άλλες φορές ένα αντικείμενο μπορεί να εισάγει τα παιδιά ευχάριστα στον κόσμο της αφήγησης. Τέτοιο αντικείμενο θα μπορούσε να αποτελέσει ένας παλιός μύλος του καφέ, που αντί για καφέ αλέθει παραμύθια (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997). Ένα άλλο αντικείμενο θα μπορούσε να

είναι ένα «μαγεμένο σακουλάκι», το οποίο θα περιέχει τα εξαιρετικά και μοναδικά αντικείμενα (π.χ. το καλαθάκι της κοκκινοσκουφίτσας, ο αυλός από το μαγεμένο αυλό, οι μπότες του παπουτσωμένου γάτου), που ξεπήδησαν από την ιστορία, που θα αφηγηθεί η νηπιαγωγός.

Μια άλλη τεχνική που συνιστάται για την δημιουργία μιας θελκτικής ατμόσφαιρας είναι η χρήση «ησυχόσκονης» από τη νηπιαγωγό. Η αφηγήτρια μπορεί να προσποιηθεί ότι κρατά στα χέρια της ένα σακουλάκι ή πουγκί, που περιέχει μέσα «ησυχόσκονη». Καθώς κρατά στα χέρια της το πουγκί περνά μπροστά από κάθε ακροατή και του ρίχνει λίγη από την αόρατη αυτή σκόνη της σιωπής. Έτσι μαγεύει το παιδί, το βοηθάει να ηρεμήσει και να το οδηγήσει στα μονοπάτια της αφήγησης. Παρόμοιες τεχνικές με την «ησυχόσκονη» αποτελούν και η χρήση του «μαγικού» φτερού, της «παραμυθόσκονης», του γαντιού ή του μαγικού ραβδιού, ξεχασμένου από μια νεράιδα, που δεν υπάρχει πια.

Αγγίζοντας η νηπιαγωγός το κεφάλι του παιδιού με τα παραπάνω «μαγικά» αντικείμενα αισθάνεται σαν να του μεταφέρει στοιχεία και μαγικές δυνάμεις, που τα ηρεμούν και τα κατευνάζουν, δημιουργώντας μια υποβλητική ατμόσφαιρα.

Ένας άλλος τρόπος για να δημιουργηθεί πρόσφορο κλίμα για την υποδοχή του παραμυθιού είναι η εμφάνιση του «Παραμυθοφασουλή» και της «Κυρά –Παραμυθού». Οι φιγούρες αυτές του κουκλοθέατρου, μπορούν να γνωστοποιήσουν την αρχή της ώρας της αφήγησης.

Μια άλλη τεχνική, που προτείνουν οι Vaughn και Taylor, για τη δημιουργία ατμόσφαιρας εντυπωσιασμού και προσέλκυσης της προσοχής είναι η «ποδιά του παραμυθά». Η Γιαννικοπούλου λέει χαρακτηριστικά για την «ποδιά του παραμυθά: «Είναι μια οποιαδήποτε συνηθισμένη ποδιά κουζίνας με αρκετές τσέπες σε διαφορετικά χρώματα και σχήματα. Σε μια απ' αυτές η αφηγήτρια κρύβει το «μικρό μικρούτσικο παραμυθοζωάκι», συνήθως ένα μικρούλι πάνινο σκυλάκι, ενώ στις άλλες έχει βάλει αντικείμενα –κλειδιά για το κάθε παραμύθι που σκοπεύει να διηγηθεί. Η αφηγήτρια ανακοινώνει ότι το «μικρό μικρούτσικο παραμυθοζωάκι» είναι πολύ φοβισμένο κι όταν ακούει φασαρία, κρύβεται ακόμα πιο βαθιά στη μεγάλη τσέπη.

Τα νήπια προτρέπονται να κάνουν ησυχία, για να μπορέσει το κουκλάκι ν' αφήσει την κρυψώνα του και να παρουσιαστεί μπροστά τους. Αφού πάψει κάθε εξωτερικός θόρυβος, το πάνινο παιχνίδι του παραμυθιού εμφανίζεται και πλησιάζει κοντά στο αυτί της νηπιαγωγού, για να της πει να διαλέξει μια χρωματιστή τσέπη και να πει στα νήπια την ιστορία που κρύβει μέσα. Όταν η διήγηση τελειώσει, το «μικρό μικρούτσικο παραμυθοζωάκι» χαιρετά ένα –ένα τα παιδιά –μερικά μάλιστα μπορεί υποστηρίζουν ότι τους μιλά κιόλας στ' αυτί τους –και ξαναπέφτει σε βαθύ ύπνο μέσα στη μεγάλη τσέπη ως την επόμενη

ιστορία. Τότε η νηπιαγωγός βγάζει την παραμυθοποδιά και βάζει τέλος στη συγκεκριμένη ώρα της αφήγησης».

Βασικό στοιχείο ακόμη για την επίτευξη μιας καλής αφήγησης είναι η δημιουργία μιας θερμής και θελκτικής ατμόσφαιρας, που να βασίζεται σε αμοιβαία εμπιστοσύνη και σεβασμό ανάμεσα στον αφηγητή και τον ακροατή.

Έτσι η αξιοποίηση των παραπάνω τεχνικών ή η επινόηση νέων για τη δημιουργία κατάλληλης ατμόσφαιρας έγκειται στην πρόθεση και στην διάθεση της εκάστοτε νηπιαγωγού.

Η) Σωστή τοποθέτηση ακροατηρίου και αφηγητή:

Βασική και αξιοσημείωτη προϋπόθεση για μια καλή και έγκριτη αφήγηση είναι η σωστή τοποθέτηση ακροατηρίου και αφηγητή στο χώρο.

Προτεινόμενο και επιθυμητό είναι να τοποθετούνται τα παιδιά χαλαρά και αναπαυτικά στη γωνιά της αφήγησης. Κι αυτό γιατί καθισμένα τα παιδιά άνετα και δίπλα το ένα στο άλλο προσεγγίζονται ψυχικά αλλά και σωματικά. Συναντιούνται ψυχικά στο μονοπάτι, που διαγράφει η αφήγηση.

Η επίτευξη της συνάντησης αυτής είναι πολύ σημαντική, γι' αυτό τα παιδιά διευθετούνται στο χώρο, όπως αυτά επιθυμούν και βολεύονται. Έχουν τη δυνατότητα να καθίσουν σε ημικύκλιο, στο χαλί, στον πάγκο, σε μαξιλάρια, οκλαδόν, σταυροπόδι κτλ.

Ο τρόπος όμως, που συστήνεται και προτιμάται κυρίως είναι το ημικύκλιο. Τοποθετημένα τα παιδιά σε ημικύκλιο έχουν καλύτερη οπτική επαφή αλλά και πνευματική με τον αφηγητή, που τους οδηγεί στους μαγευτικούς τόπους της αφήγησης.

Η θέση της αφηγήτριας είναι συνήθως στο κέντρο του ημικύκλιου, καθισμένη σ' ένα χαμηλό σκαμνί ή καρεκλάκι, ώστε να κεντρίζει και να αιχμαλωτίζει την προσοχή των παιδιών. Ο τρόπος όμως αυτής της διευθέτησης στο χώρο διευκολύνει και την συνάντηση βλεμμάτων της αφηγήτριας και του ακροατηρίου.

Έτσι η κατάλληλη τοποθέτηση στη γωνιά της αφήγησης συμβάλλει διεξοδικά στην πραγματοποίηση μιας άρτιας, ολοκληρωμένης και επιτυχημένης αφήγησης.

Θ) Ψυχολογική προετοιμασία των παιδιών:

Η ψυχολογική προετοιμασία των παιδιών είναι εξίσου σημαντική με την προετοιμασία των εξωτερικών παραγόντων. Κι αυτό, γιατί μόνο εάν τα παιδιά είναι ψυχικά και συναισθηματικά έτοιμα να αισθανθούν και να βιώσουν την ιστορία, θα επιτευχθεί ο στόχος της αφήγησης.

Για να μπορέσουν τα παιδιά να συμμετέχουν στην αφήγηση και να γίνουν μέρος της είναι ανάγκη να προετοιμαστούν ψυχολογικά. Να αποβάλλουν κάθε ένταση και να χαλαρώσουν. Είναι ανάγκη να αφήσουν ελεύθερο το μυαλό τους, απαλλαγμένο από άλλες έγνοιες και σκέψεις στο λόγο της αφηγήτριας. Να αφεθούν ελεύθερα να τους συνεπάρει η ιστορία.

Σημαντική προϋπόθεση ακόμη για την πραγματοποίηση μιας επιτυχημένης αφήγησης είναι να αισθανθούν τα παιδιά γαλήνη και ευχαρίστηση. Να προσμένουν με αδημονία και λαχτάρα την στιγμή της αφήγησης σαν κάτι ξεχωριστό και μοναδικό. Να αισθανθούν έτοιμα ψυχικά να πλημμυριστούν από συναισθήματα και να βιώσουν συγκινήσεις.

Προϋποθέσεις κατά την διάρκεια της αφήγησης:

A) Ευχάριστη εισαγωγή –Φράσεις, που εισάγουν την αφήγηση:

Σημαντικός παράγοντας για την ομαλή εξέλιξη και πορεία της αφήγησης είναι η ευχάριστη εισαγωγή των παιδιών στη διαδικασία. Η νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα να χρησιμοποιήσει διάφορους τρόπους, ώστε να κεντρίσει την προσοχή τους. Ένας τρόπος είναι να ανακοινώσει τα στοιχεία της ιστορίας, που θα αφηγηθεί. Τέτοια στοιχεία αποτελούν ο τίτλος, το όνομα του συγγραφέα, η χώρα προέλευσης, το θέμα, τα πρόσωπα, ο τρόπος δράσης της ιστορίας κ.ά. (Τσιλιμένη, 2003). Με αυτόν τον τρόπο η νηπιαγωγός προΐδεάζει τα παιδιά για το τι θα ακολουθήσει, κεντρίζοντας και οδηγώντας την προσοχή των παιδιών στα σημεία, που θέλει. Τα βοηθάει να επαναφέρουν στη μνήμη τους προσωπικές βαθιές και άμεσες εμπειρίες, όπως και αποκτημένες γνώσεις

Τα παιδιά εισάγονται ομαλά και ευχάριστα στην αφήγηση μέσα από φράσεις, που χρησιμοποιεί συνήθως ο αφηγητής. Τέτοιες φράσεις είναι:

«Μια φορά και έναν καιρό...», «Ήταν μια φορά...», «Κάποτε ήταν...», «Ήταν ένας μεσόκοπος άντρας, που ζούσε στο δάσος...», «Πολύ παλιά...», «Αιώνες πριν...», «Εκείνη την εποχή...» κ.ά. Οι φράσεις αυτές συμβάλλουν στην εγκατάλειψη του παρόντος και της πραγματικότητας, βυθίζοντας το παιδί σιγά σιγά στην αφήγηση. Σηματοδοτούν την έναρξή της, κεντρίζοντας και αποσπώντας την προσοχή των παιδιών.

Ένας άλλος ρόλος των φράσεων αυτών είναι να προσδιορίσουν το χρόνο της αφήγησης, που είναι η αποκοπή από την πραγματικότητα και η μεταφορά σε τόπους και σκηνές χαμένες στο χρόνο, βυθισμένες στο παρελθόν και στα μονοπάτια της φαντασίας.

Έτσι τα παιδιά επιβιβάζονται αβίαστα στο καράβι της αφήγησης, για να σαλπάρουν για μέρη μαγικά.

B) Απλότητα λόγου:

Ένα απ' τα κύρια χαρακτηριστικά για τα οποία διακρίνεται η αφήγηση είναι η απλότητα του λόγου της. Ο λόγος χρειάζεται να είναι λιτός και απέριτος. Να ανταποκρίνεται στο νοητικό επίπεδο των παιδιών, ενεργοποιώντας τη σκέψη του και δίνοντας πνοή στις λέξεις, μετατρέποντάς τις σε εικόνες.

Ο λόγος δεν χρειάζεται απαραίτητα να διακατέχεται από πομπώδεις φράσεις και λέξεις για να εντυπωσιάσει. Η απλότητα του λόγου από μόνη της αποτελεί ισχυρή δύναμη, για να σαηγήσει το παιδί και να κεντρίσει το ενδιαφέρον και την προσοχή του.

Η απέρριτη έκφραση της διήγησης ανταποκρίνεται στην εκφραστική λιτότητα του παιδιού. Γι' αυτό θα ήθελα να παραθέσω ένα παράδειγμα τέτοιου λόγου, που αναφέρει ο Β.Δ. Αναγνωστόπουλος,: «Μια φορά κι έναν καιρό ήταν ένας φτωχός και πήγαινε με τ' αγκίστρι κι έπιανε ψάρια κι είχε ένα παιδάκι μικρό –θα ήταν πεντ' έξι χρονών. Έπιανε αυτός ψάρια, τα έδωσε στο παιδί και τα πουλούσε με το καλάθι. Μια μέρα κει που φώναζε «ψάρια, ψάρια» του φώναζε μια κυρία...» (Ο Δημητράκης).

Η λιτότητα του λόγου είναι εμφανής και στις περιγραφές ηρώων και τόπων. Οι ήρωες προσδιορίζονται με δυο επίθετα συνήθως, που αφορούν κυρίως τα εξωτερικά τους χαρακτηριστικά, παρά τα εσωτερικά. Τα τοπία περιγράφονται κι αυτά απλά και απέρριτα με δύο επίθετα συνήθως να τα προσδιορίζουν.

Είναι ανάγκη η αφηγήτρια να μιλά λιτά και με φυσικότητα, χωρίς επιτήδευση και υποκρισία. Δεν χρειάζεται να μεταλλάσσει τη φωνή της σε γλυκιά και μελιστάλαχτη. Απλά να είναι ο εαυτός της και να μιλά απλά και φυσικά.

Η νηπιαγωγός οφείλει κατά την αφήγηση να είναι πρόσχαρη, φυσική και αντιληπτή απ' τα παιδιά, όπως και η ιστορία της το ίδιο. Θα πρέπει να κατέχει το λόγο καλά και να τον ελέγχει, χωρίς να έχει τρακ και να κομπιάζει. Αντίθετα αφήνοντας τον εαυτό της ελεύθερο να ταξιδέψει μαζί με την ιστορία και να τη συνεπάρει, ο λόγος της θα κυλήσει ομαλά, ήρεμα και αβίαστα, ικανοποιώντας την ίδια, αλλά και το ακροατήριό της.

Γ) Αμεσότητα και δραματικότητα λόγου:

Η αμεσότητα στο λόγο γίνεται εμφανής με τη συνεχή και γρήγορη διαδοχή των γεγονότων της διήγησης. Με αυτό τον τρόπο εξασφαλίζεται η αδιάσπαστη προσοχή και το ενδιαφέρον του παιδιού, αφού παρακολουθεί την διαδοχική εναλλαγή των σκηνών, χωρίς ανώφελες παρεμβολές και αναλυτικές, κουραστικές περιγραφές. Η αμεσότητα συνδέεται με τη δραματοποίηση, τη στάση δηλαδή του αφηγητή, το ύφος, το βλέμμα, τις κινήσεις των χεριών, του σώματος κτλ. (Αναγνωστόπουλος, 2001).

Το σημαντικό είναι ο αφηγητής να αφεθεί ελεύθερος και να παραδοθεί στους ήρωες και τις συγκεκριμένες συνθήκες. Ο ρόλος της νηπιαγωγού δεν είναι να γίνεται ηθοποιός όταν αφηγείται, αλλά να διεγείρει τη φαντασία του παιδιού, για να πλάσουν τα ίδια δικές τους εικόνες ηρώων, τόπων και σκηνών.

Εξάλλου, για να κάνει πιο πιστευτά αυτά, που λέει ο αφηγητής χρησιμοποιεί το «δραματικό ενεστώτα» και μάλιστα με σύνταξη παρατακτική ή σχήμα ασύνδετο: «Δρόμο παίρνει, δρόμο αφήνει, φτάνει σ' έναν πύργο. Πάει και χτυπάει την πόρτα. Ακούει από μέσα μια φωνή. Ποιος είναι;». Έτσι, ο ακροατής έχει την εντύπωση πως τα δρώμενα γίνονται εκείνη τη στιγμή μπρος τα μάτια του (Σακελαρίου, 1995).

Δ) Ενθουσιασμός:

Για να στεφθεί με απόλυτη επιτυχία η διαδικασία της αφήγησης χρειάζεται η νηπιαγωγός να αφηγείται την ιστορία έντονα, με ενθουσιασμό και γεμάτο ενέργεια. Αφηγούμενος ο αφηγητής την ιστορία με έξαρση και φλόγα καταφέρνει να εμψυχήσει πνοή και να ζωντανέψει τους χαρακτήρες και τους μαγικούς κόσμους, ξετυλίγοντας τους μπροστά στα μάτια των ακροατών.

Η αφηγήτρια ακόμη χρειάζεται να πραγματοποιεί την αφήγηση χαρούμενα, ευδιάθετα και με φαιδρότητα, μεταδίδοντας έτσι, τα ίδια συναισθήματα και διάθεση στα παιδιά.

Ε) Άρθρωση, προφορά, τονισμός και χρωματισμός φωνής:

Ένα στοιχείο, που ξεχωρίζει μια διήγηση, κατατάσσοντάς την στις καλές αφηγήσεις είναι ο τρόπος, που χειρίζεται και ελέγχει το λόγο ο αφηγητής. Γι' αυτό η νηπιαγωγός είναι ανάγκη να κατέχει καλά το λόγο, έχοντας σωστή άρθρωση και προφορά. Κατά την αφήγηση θα πρέπει να μιλάει αργά και καθαρά, ώστε να γίνεται κατανοητή από τα παιδιά. Ακόμη μιλώντας ήρεμα, αβίαστα και καθαρά κατακτά πιο εύκολα την προσήλωση των παιδιών.

Εκτός όμως από την προφορά και την άρθρωση, η νηπιαγωγός οφείλει να δώσει τη δέουσα προσοχή και στον τονισμό και χρωματισμό της φωνής της. Δίνεται η δυνατότητα στη νηπιαγωγό να χρωματίζει και να εναλλάσσει τον τόνο της φωνής της, ανάλογα με το περιεχόμενο της ιστορίας, που αφηγείται. Όταν δηλαδή μια ιστορία έχει ευτράπελο, σατιρικό ή μυστηρίου χαρακτήρα, απαιτεί και τον ανάλογο τόνο φωνής.

Η εναλλαγή στον τόνο και το χρωματισμό της φωνής εκτός από το χαρακτήρα και το είδος της αφήγησης εξαρτάται και από τον ήρωα, που υποδύεται και τις σκηνές, που περιγράφει κάθε φορά ο αφηγητής. Όταν δηλαδή ο αφηγητής μιμείται στα διαλογικά μέρη τη φωνή της γιαγιάς ή του κυνηγού, εναλλάσσει τον τόνο της φωνής της, κάνοντας τον άλλες φορές πιο υψηλό και άλλες πιο βαρύ.

Η αλλαγή στον τόνο της φωνής επέρχεται όμως και σε σκηνές αγωνίας και μυστηρίου, όπου ο τόνος μετατρέπεται σε χαμηλό και υποβλητικό.

ΣΤ) Επιλεγμένο λεξιλόγιο:

Σημαντικό μέλημα της νηπιαγωγού πρέπει να αποτελεί το λεξιλόγιο, που χρησιμοποιεί κατά την αφήγηση. Το λεξιλόγιο χρειάζεται να είναι ιδιαίτερα προσεγμένο, ώστε να ανταποκρίνεται στο νοητικό επίπεδο του παιδιού. Ακόμη ένα επιλεγμένο με επιμέλεια λεξιλόγιο, συμβάλλει σημαντικά στην αιχμαλώτιση του ενδιαφέροντος του παιδιού.

Οι απλές και ευκολονόητες λέξεις γίνονται περισσότερο αντιληπτές και σαγηνευτικές από το παιδί, απ' ό,τι τα πομπώδη λόγια.

Ζ) Οπτική επαφή με όλα τα παιδιά:

Η αφηγήτρια καθώς διηγείται την ιστορία, ρίχνει κλεφτές ματιές στο ακροατήριό της, αντιλαμβανόμενη την κάθε αντίδραση του. Παρακολουθεί το ακροατήριό της, για να διαπιστώσει, εάν ικανοποιείται, ταξιδεύοντας στους δρόμους, που χαράσσει η αφήγηση ή δυσανασχετεί λόγω έλλειψης ενδιαφέροντος και κούρασης. Η νηπιαγωγός δεν πραγματοποιεί αυτό το ταξίδι μόνη της, αλλά συνταξιδεύει μαζί με το ακροατήριό της, γι' αυτό κρατώντας μια επαφή μαζί τους είναι σα να

τους περιμένει και να τους ακολουθεί παράλληλα. Υπάρχει μια αλληλεξάρτηση μεταξύ αφηγήτριας και ακροατηρίου.

Δημιουργείται έτσι, μια οπτική και πνευματική επαφή μεταξύ της νηπιαγωγού και των παιδιών. Διατηρώντας η αφηγήτρια αυτήν την επαφή, έχει τη δυνατότητα να προσαρμόσει και να αλλάξει στοιχεία της αφήγησης, όπως η έκταση και περιεχόμενο της, κρατώντας το σκελετό της ιστορίας.

Τεχνικές κατά τη διάρκεια της αφήγησης:

A) Πειστικό και ειλικρινές ύφος:

Το ύφος τους αφηγητή παίζει σπουδαίο ρόλο στο να προσελκύσει το ενδιαφέρον και την προσοχή του παιδιού. Γι' αυτό χρήζει μεγάλης ανάγκης να είναι φυσικό, πειστικό και ειλικρινές. Τέτοιο ύφος συμβάλλει στο να πεισθούν τα παιδιά και να βυθιστούν ευκολότερα στην ιστορία. Κερδίζει την αφοσίωση των παιδιών καθ' όλη τη διάρκεια της διήγησης.

B) Κινήσεις χεριών:

Οι κινήσεις χεριών αποτελούν σημαντικό παράγοντα για την επίτευξη μια καλής αφήγησης. Οι κινήσεις χεριών ενισχύουν την αφήγηση, αφού εκτός από το στόμα συμμετέχουν και μιλούν και τα χέρια. Προσδίδουν στην αφήγηση μια παραστατικότητα, μια ζωντάνια. Συμβάλλουν στην δραματοποίηση της ιστορίας, ζωντανεύοντάς και εξωτερικεύοντάς την, φέρνοντάς την μπροστά στα μάτια των ακροατών.

Τα χέρια κινητοποιούνται σε κάθε στιγμή της αφήγησης, σε όλη την πορεία της. Δραστηριοποιούνται σε δυσάρεστες, ευχάριστες σκηνές, αλλά και σε στιγμές αποθάρρυνσης, απογοήτευσης και αμηχανίας. Συμμετέχουν στην αφήγηση για να αποσαφηνίσουν, να τονίσουν και να καταδείξουν ένα γεγονός, μια πράξη, αλλά και για να λυπηθούν και να γιορτάσουν.

Παρ' ότι όμως οι χειρονομίες των παραμυθιάδων οδηγούν την ιστορία σε κάποια θεατρόμορφη διασκευή της. Δεν θα πρέπει σε καμιά περίπτωση να ταυτίζουμε την αφήγηση με την θεατρική παράσταση (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Μ. Γ. Μερακλής, 1997). Κι αυτό γιατί ο αφηγητής χρησιμοποιεί ελάχιστα στοιχεία απ' αυτά, που χρησιμοποιεί ο ηθοποιός στο θέατρο.

Οι χειρονομίες είναι συμπληρωματικά στοιχεία στην αφήγηση, που όμως με την καίρια εμφάνισή τους, την οικονομία τους, τη σωστή

αναλογία, θα λέγαμε, προβάλλουν, τονίζουν επεκτείνουν και αναιρούν, καμιά φορά, το λόγο και το νόημα, που εμπεριέχεται σ' αυτόν (Κύκλός Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Γιώργος Γαλάντης, 1997).

Οι χειρονομίες παρουσιάζονται συνήθως στις αφηγήσεις όχι μόνο για να αποσαφηνίσουν ή να τονίσουν το περιεχόμενο της ιστορίας, αλλά και για να αποδώσουν συναισθήματα και ήχους που ξεπροβάλλουν απ' αυτήν.

Οι χειρονομίες συμβάλλουν σημαντικά στην αφήγηση, σαγηνεύοντας το παιδί και φορτίζοντας την ατμόσφαιρα. Διευκολύνει την ομαλή μετάβαση του παιδιού στον μαγικό κόσμο της διήγησης, μεταφέροντάς του συναισθήματα και τονίζοντας σημεία και καταστάσεις. Συμπληρώνουν την αφήγηση, βασιζόμενες στο κείμενο. Λειτουργούν συνήθως ως σιωπηρές, αλλά εύγλωττες προεκτάσεις της αφήγησης (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Γ) Κινήσεις σώματος:

Εκτός όμως από τα χέρια είναι απαραίτητο να συμμετέχει και όλο το σώμα στην αφήγηση. Η κίνηση ολόκληρου του σώματος προσδίδει στην αφήγηση δραματικότητα και ένταση, φορτίζοντας την ατμόσφαιρα.

Η νηπιαγωγός ενεργοποιεί όλο το σώμα της, για να εκφράσει το περιεχόμενο, αλλά και τα συναισθήματα της ιστορίας. Ενεργοποιώντας έτσι σώμα και ψυχή, δίνει πνοή στην ιστορία και την ζωντανεύει, παρακινώντας την προσοχή και μαγεύοντας το παιδί.

Δ) Εναλλαγή εκφράσεων στο πρόσωπο:

Ένα στοιχείο της αφήγησης, που την ενισχύει και την θέτει ανάμεσα στις καλές είναι η εναλλαγή εκφράσεων στο πρόσωπο. Η εναλλαγή των εκφράσεων στο πρόσωπο εξαρτάται κυρίως από το περιεχόμενο και το είδος της αφήγησης. Όταν δηλαδή η αφήγηση περιέχει σκηνές αγωνίας και φόβου το πρόσωπο σκοτεινιάζει, σκιάζεται και παίρνει έντρομη μορφή, ενώ όταν υπάρχει αμηχανία ή έκπληξη, στο πρόσωπο σκιαγραφείται το ξάφνιασμα και τα μάτια γουρλώνουν. Στις ευχάριστες στιγμές της ιστορίας το πρόσωπο γαληνεύει και εκφράζει χαρά και ικανοποίηση, ενώ όταν λυπάται το πρόσωπο εκφράζει θλίψη, χαμηλώνοντας το βλέμμα και κατσουφιάζοντας. Σε στιγμές θυμού το πρόσωπο πυρακτώνεται εκνευρίζεται, ζαρώνοντας τα φρύδια, σφίγγοντας τα δόντια και ζαρώνοντας τα χείλια.

Οι εκφράσεις αυτές παίζουν σημαντικό ρόλο στην αφήγηση, τονίζοντας συναισθηματικές καταστάσεις του ήρωα και φορτίζοντας συναισθηματικά τα παιδιά. Αφηγητής και ακροατής συμπάσχουν και ταυτίζονται μ' αυτό τον τρόπο, με την ψυχική κατάσταση του ήρωα. Φορτίζονται συναισθηματικά σαν να αποτελούν κι αυτά μέρος της ιστορίας.

Η νηπιαγωγός μέσα από τις εκφράσεις του προσώπου της καθρεφτίζει τον συναισθηματικό και ψυχικό κόσμο του ήρωα, συμπαρασύροντας το παιδί στην εξέλιξη της ιστορίας.

Έναν άλλο ρόλο, που παίζουν οι γκριμάτσες είναι ο έλεγχος του ακροατηρίου. Ο αφηγητής μέσα από τις γκριμάτσες του προσώπου του ελέγχει κατά πόσο το ακροατήριό του είναι μαγεμένο, αφοσιωμένο και προσηλωμένο στην αφήγηση και κατά πόσο βαριέται και δυσανασχετεί.

Οι εκφράσεις του προσώπου σαν συμπληρωματικό στοιχείο της αφήγησης χρειάζεται να χρησιμοποιείται συγκρατημένα, ελεγχόμενα και με σύνεση. Ο αφηγητής, όπως προαναφέρθηκε δεν είναι ηθοποιός, γι' αυτό θα πρέπει να αποφευχθεί η αλόγιστη και ανούσια χρήση της γκριμάτσας. Σημασία έχει να χρησιμοποιούνται όλες οι τεχνικές με μέτρο για να επιτευχθεί η αφήγηση. Η αλόγιστη χρήση της γκριμάτσας μπορεί να υποβιβάσει την αξία και τη σημασία της αφήγησης.

Ε) Παύσεις:

Οι παύσεις παίζουν το δικό τους ρόλο στην αφήγηση κάνοντας την μοναδική και ξεχωριστή. Κάνοντας παύσεις ο αφηγητής κατά τη διήγηση, δίνει τη δυνατότητα στον ακροατή να κατανοήσει καλύτερα το περιεχόμενο της ιστορίας ή τη σπουδαιότητα της φράσης, που προηγήθηκε.

Κάνοντας ακόμη παύσεις φωτίζει ένα γεγονός, προσδίδοντάς του το ανάλογο κύρος. Με τις παύσεις ο αφηγητής τονίζει γεγονότα, αλλά εντείνει κιόλας την αδημονία και την λαχτάρα του ακροατή για την εξέλιξη της ιστορίας.

Οι παύσεις είναι ανάγκη να χρησιμοποιούνται σε ορισμένες στιγμές της διήγησης, που κρίνει η αφηγήτρια. Δεν θα πρέπει να γίνονται διαρκώς παύσεις, γιατί τότε καταστρέφεται η μαγεία και το σαγηνευτικό κλίμα της αφήγησης. Χρειάζεται να ελέγχονται οι παύσεις και να πραγματοποιούνται ανάλογα με το περιεχόμενο, το είδος της ιστορίας και τη στιγμή που χρειάζεται, για να συμβάλλει θετικά σ' αυτήν.

ΣΤ) Παρεμβολές, επεξηγήσεις και άσκηση κριτικής:

Πολλές φορές έχει παρατηρηθεί, ο αφηγητής να κάνει προσωπικές παρεμβολές και να ασκεί κριτική, λέγοντας τη γνώμη του, προβαίνοντας

σε χαρακτηρισμούς και καταδικάζοντας πράξεις, που αντιβαίνουν στις πεποιθήσεις του ή στην ηθική (Αναγνωστόπουλος, 1997). Ο καθηγητής Αναγνωστόπουλος μάλιστα παραθέτει και ένα παράδειγμα, τον μπαρμπα-Λάμπρο, ο οποίος όταν διηγιόταν το παραμύθι *Ο σπανός* κι έφτασε στο σημείο που η μάνα πρόδωσε το παιδί της από αγάπη προς το δράκο, σχεδόν θύμωσε κι αγρίεψε προσθέτοντας αυθόρμητα: «... φτόνησε η ρουφιάνα η παλιόγρια... πρόδωσε το παιδί της» (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Τέτοιες παρεμβολές συνήθως πραγματοποιούνται για να τονίσουν και να ενισχύσουν μια θετική ή αρνητική πράξη, διαχωρίζοντας το καλό απ' το κακό και το αποδεχτό απ' το απαράδεχτο. Δημιουργούν έτσι, έμμεσα ηθική στο ακροατήριο.

Η πραγματοποίηση όμως της παρεμβολής και της άσκησης κριτικής εξαρτάται από το περιεχόμενο της ιστορία και το λεξιλόγιο που χρησιμοποιείται. Έτσι όταν υπάρχουν σημεία της ιστορίας ή λέξεις, που πιθανόν να δημιουργήσουν απορίες στο ακροατήριο, ο αφηγητής έχει τη δυνατότητα να προβεί σε αποσαφηνίσεις, διακόπτοντας την αφήγηση. «Καλό θα είναι, λέει η Αγγ. Γιαννικοπούλου, οι άγνωστες λέξεις κι εκφράσεις ή να αποκλειστούν απ' την αρχή ή να συνοδεύονται από συνώνυμες φράσεις, ώστε να γίνονται κατανοητές» (Σακελαρίου, 1995). Αυτή η κριτική διάθεση, η τάση να σχολιάζει όσα εκτυλίσσονται μέσα στην ιστορία που αφηγείται φανερώνει και την ευαισθησία του σε θέματα κυρίως κοινωνική ηθικής και τάξης και γενικότερης βιοθεωρίας (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Υπάρχουν όμως και άλλες αιτίες παρεμβολής, που τις αναφέρει εκτενέστερα η Τασούλα Τσιλιμένη:

Ένας άλλος λόγος, για τον οποίο θα μπορούσε να επέμβει η νηπιαγωγός στην αφήγηση είναι για να προσκαλέσει τα παιδιά, να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση, είτε επαναλαμβάνοντας στιχάκια, που εμφανίζονται διαρκώς στην ιστορία είτε να μιμηθούν ήχους, φωνές ή πράξεις ηρώων.

Επέμβαση από τη νηπιαγωγό, όμως θα μπορούσε να γίνει κι όταν τα παιδιά, αφαιρούνται ή δημιουργούν προβλήματα, καταστρέφοντας τη ροή και το κλίμα της αφήγησης. Η νηπιαγωγός αντιλαμβανόμενη τις αντιδράσεις τους, θα πρέπει να την απασχολήσει ο λόγος της συμπεριφοράς τους αυτής και πώς μπορεί να το αντιμετωπίσει. Η νηπιαγωγός, χρησιμοποιώντας διάφορους τρόπους έχει την δυνατότητα να προσελκύσει πάλι το ενδιαφέρον τους. Εάν όμως αποτύχει η προσπάθεια αυτή, μπορεί να σημαίνει ότι δεν έγινε κατάλληλη επιλογή ιστορίας. Η Αγγ. Γιαννικοπούλου προτείνει μερικούς τρόπους, για την επαναφορά των παιδιών στην τάξη: «Συνήθως αρκεί κάποια αλλαγή στον τόνο και την ένταση της φωνής, συνοδευόμενη από ταυτόχρονη στροφή του σώματος και του βλέμματος. Αν αυτό αποδειχθεί ανίσχυρο, η

παρεμβολή του ονόματος του μικρού «ταραξία» στη ροή της ιστορίας – «και τότε, που λες Γιώργο μου η βασιλοπούλα άρχισε να κλαίει με λυγμούς» - φέρνει συνήθως το επιθυμητό αποτέλεσμα χωρίς να διακοπεί η αφήγηση». «Το νήπιο που δημιουργώντας φασαρία παρενοχλεί συστηματικά τους συμμαθητές του, είναι προτιμότερο, αντί να μονοπωλεί το βλέμμα και την προσοχή της νηπιαγωγού, να μην τιμηθεί ούτε με μια της ματιά» (Επιθεώρηση Παιδικής Λογοτεχνίας, 1994).

Ένας άλλος λόγος, για τον οποίο θα μπορούσε να επέμβει η νηπιαγωγός είναι για να διευκρινίσει και να λύσει τυχόν απορίες, που εκφράζονται από τα παιδιά.

Παρεμβολές γίνονται και από τα παιδιά όταν κατά την αφήγηση ανακαλέσουν στη μνήμη τους προσωπικά τους βιώματα και θελήσουν να τα εκφράσουν και να τα μοιραστούν με το υπόλοιπο ακροατήριο. Ακόμη παρεμβαίνουν και όταν αφηγείται η νηπιαγωγός μια οικεία ιστορία προς αυτά, μιμούμενα πηγαία φωνές ή πράξεις ηρώων.

Οι απόψεις για την πραγματοποίηση ή όχι παρέμβασης κατά την αφήγηση δίστανται. Υπάρχουν αφηγητές που τάσσονται υπέρ της παρέμβασης και άλλοι που είναι αντίθετοι με την επέμβαση κατά την αφήγηση.

Ορισμένοι υποστηρίζουν ότι θα πρέπει να αποφεύγονται οι παρεμβάσεις από τον αφηγητή ή από τα παιδιά για να μην αποσυντονίζονται και χάνουν το ενδιαφέρον τους. Η Αγγ. Γιαννικοπούλου λέει χαρακτηριστικά: «Οι τυχόν απορίες ή απόψεις των παιδιών είναι δυνατό να συζητηθούν μετά το τέλος της διήγησης. Έτσι τα παιδιά, που έχουν την τάση να μιλούν όλα και για όλα, βιώνουν τις αρχές της σωστής συζήτησης, μαθαίνουν να σέβονται το χρόνο που ανήκει σε κάποιον άλλο και συνηθίζουν να μιλούν όταν οι συνθήκες το επιτρέπουν» (Σακελαρίου, 1995).

Απ' την άλλη, όμως παρεμβάσεις, όπως επεξήγηση και ενεργοποίηση των παιδιών κατά την αφήγηση, μπορεί να αποβούν σωτήριες, κρατώντας αμείωτο το ενδιαφέρον τους.

Οι παρεμβολές, είναι ανάγκη να γίνονται έγκαιρα και όπου χρειάζονται, με μέτρο. Δεν θα πρέπει να χρησιμοποιούνται απερίσκεπτα και συνεχώς, γιατί διακόπτουν τη ροή της αφήγησης, καταστρέφουν το ονειρικό κλίμα, ξεφεύγουν από το θέμα και αποσπούν την προσοχή του παιδιού. Ακόμη διευκρινίζοντας η νηπιαγωγός τα πάντα στα παιδιά, διακόπτοντας την αφήγηση, δεν του δίνει τη δυνατότητα να σκεφτεί, να περιεργαστεί την ιστορία και να κατανοήσει τις πράξεις των ηρώων.

Όπως και να έχει πάντως, έγκειται στη διάθεση και στις προθέσεις της εκάστοτε νηπιαγωγού για τον αν χρειάζεται ή όχι να παρέμβει και πόσο συχνά θα το κάνει, υπολογίζοντας τις καταστάσεις.

Z) Ηγολώσσα – Μιμική:

Ένα στοιχείο, που συμβάλλει θετικά στην αφήγηση, προσθέτοντας τη δική του πινελιά είναι η επιδεξιότητα του αφηγητή να αναπαριστά φυσικούς ήχους. Τέτοιοι ήχοι είναι: ο ήχος της βροχής, το φύσημα του ανέμου, το θρόισμα των φύλλων, οι βροντές, ο καλπασμός του αλόγου κ.ά. (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Αναπαριστώντας και παρεμβάλλοντας η νηπιαγωγός φυσικούς ήχους στην αφήγηση της κερδίζει την εύνοια και την προσοχή των παιδιών. Προσδίδει μ' αυτόν τον τρόπο στην αφήγηση γλαφυρότητα και ένταση.

Εκτός όμως από τους φυσικούς ήχους ακούγονται και άλλοι ήχοι, όπως χτύποι και θόρυβοι. Τέτοιοι μπορεί να είναι: γκαπ, γκαπ, γκαπ..., τακ, τακ, τακ...(την πόρτα), γκάπα γκούπα, γκάπα γκούπα... κ.ά. (Αναγνωστόπουλος, 1997). Ακόμη άλλοι χτύποι, που δίνουν πνοή στην ιστορία είναι: «τικ τακ», «κρικ κρακ», «χρατς χρουτς» (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Ο αφηγητής, έχοντας την ικανότητα να μιμείται φωνές ζώων και πουλιών καταφέρνει να ξετρελάνει και να θέλξει τα παιδιά. Προκαλεί ιδιαίτερη χαρά και ευχαρίστηση στα παιδιά, μιμούμενος ο αφηγητής τις φωνές των ζώων. Μπορεί για παράδειγμα ο αφηγητής να μιμηθεί τη φωνή του πουλιού (τσίου τσίου...), της γάτας (νιάουουου νιάουουου...), του σκύλου (γαβ, γαβ, γάβ...), κ.ά.

Η) Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά την διάρκεια της αφήγησης:

Η επίδειξη εικόνων στη διαδικασία της αφήγησης εξαρτάται από το είδος της αφήγησης (προφορική αφήγηση ή ανάγνωση), από την ιστορία, που επιλέγεται και από την ποιότητα των εικόνων.

Υπάρχουν ιστορίες, που καλύπτουν όλες τις ανάγκες και δεν χρειάζεται η νηπιαγωγός να επιδείξει εικόνες στα παιδιά για να την κατανοήσουν ή για να δοθεί επιπλέον τροφή στην φαντασία τους. Η επίδειξη εικόνων σε κάποιες ιστορίες μπορεί να συμβάλλει αρνητικά στο άκουσμα κάποιων ιστοριών. Υπάρχουν όμως και ιστορίες, που ενισχύονται θετικά με την επίδειξη εικόνων ή εξαρτιούνται απ' αυτές (εικονοβιβλία, εικονογραφημένα βιβλία).

Αυτό όμως, που χρειάζεται να τονιστεί είναι ότι η εικονογράφηση δεν καταλύει και δεν υποβιβάζει την αφήγηση, αλλά τη συμπληρώνει, τονίζοντας και αποσαφηνίζοντας κάποιες σκηνές της. Ο ρόλος της εικόνας στην αφήγηση είναι πολύ σημαντικός, γιατί συμβάλλει στην έξαρση της φαντασίας, στην αποσαφήνιση ορισμένων σημείων της ιστορίας, στην προσέλκυση του ενδιαφέροντος του παιδιού, στην εισαγωγή τους στην τέχνη, στην αισθητική απόλαυση και στην αποκωδικοποίηση της εικόνας.

Οι εικόνες έχουν παραπληρωματικό, βοηθητικό ρόλο (Αναγνωστόπουλος, 1997). Δεν υπερκαλύπτουν την ιστορία, αλλά βοηθώντας την, επιτυγχάνουν το επιθυμητό αποτέλεσμα, μια καλή αφήγηση. Για να επιτευχθεί μια καλή αφήγηση χρειάζεται να γίνει εκ των προτέρων επιλογή των εικόνων που θα παρουσιαστούν στα μάτια των παιδιών. Προσέχουμε να είναι εύγλωττες, όμορφες, καλλιτεχνικές (Αναγνωστόπουλος, 1997). Η εικονογράφηση τραβά περισσότερο το παιδί όταν είναι έγχρωμη με ζωηρά εκφραστικά χρώματα, χωρίς πολλές λεπτομέρειες, που συνήθως κουράζουν το παιδί (Πολυνείκη Μπαρδή, 1976).

Αυτό όμως, που ταλανίζει τις νηπιαγωγούς είναι αν και τότε θα πρέπει να επιδεικνύονται οι εικόνες που συνοδεύουν το κείμενο (Τσιλιμένη, 2003).

Έχει διαπιστωθεί πάντως ότι η επίδειξη των εικόνων γίνεται συνήθως ταυτόχρονα με την διήγηση της ιστορίας. Ο/η νηπιαγωγός, συνήθως καθισμένος απέναντι από τα παιδιά, διαβάζει και, πριν περάσει στην επόμενη σελίδα, δείχνει την εικόνα στα μάτια, που αδημονούν. Αν για κάποιο λόγο καθυστερήσει ή συνεχίσει την αφήγηση, τα νήπια τεντώνουν το σώμα τους, σηκώνονται και διαμαρτύρονται στην προσπάθειά τους να δουν την εικόνα. Η στιγμή της επίδειξης εικόνων είναι περισσότερο θέμα τακτικής και συμφωνίας που έχει προηγηθεί ανάμεσα στο/ στη νηπιαγωγό και στα παιδιά (Τσιλιμένη, 2003).

Οι απόψεις για την επίδειξη ή όχι των εικόνων κατά την αφήγηση δίστανται. Ορισμένοι τίθεται υπέρ της επίδειξης εικόνων κατά την αφήγηση και άλλοι κατά. Η κυριότερη άποψη, που αντιτίθεται στην παρουσίαση των εικόνων κατά την αφήγηση είναι η παρακώλυση της ανάπτυξης της φαντασίας του παιδιού. Το παιδί παρακολουθώντας τις εικόνες βάζει φραγμούς στην φαντασία του, δημιουργώντας εικόνες, που ακολουθούν τα στεγανά και τα όρια που θέτει το εποπτικό υλικό. Ενώ ο μικρός ακροατής έχει τη δυνατότητα να αφήσει ελεύθερη τη φαντασία του και να πλάσει τις δικές του εικόνες, στήνοντας το δικό του σκηνικό και ήρωες, έρχεται η εικονογράφηση και του την αφαιρεί. Αφού ο εικονογράφος προβάλλει συγκεκριμένες εικόνες που δημιουργήθηκαν στη σκέψη του και εκφράστηκαν πρώτα από τον ίδιο. Ο J.R. Tolkien λέει συγκεκριμένα: «Όποια κι αν είναι η ποιότητά τους, οι εικονογραφήσεις δεν προσφέρουν τίποτε το καλό στα μαγικά παραμύθια... Αν η ιστορία λέει: «Σκαρφάλωσε στην κορυφή ενός λόφου κι από κει είδε ένα ποτάμι, που κυλούσε στο βάθος μιας κοιλάδας», ο εικονογράφος μπορεί να ζωγραφίσει, με μικρή ή μεγάλη πιστότητα, τη δική του οπτική αντίληψη του σκηνικού. Το καθένα όμως από τα άτομα που θ' ακούσουν ή θα διαβάσουν τις ίδιες λέξεις θα δει τη δική του εικόνα, που θα είναι φτιαγμένη απ' όλους τους λόφους, τα ποτάμια, τις κοιλάδες που έχει δει κι εντελώς ιδιαίτερα το λόφο, το ποτάμι, την κοιλάδα, που υπήρξαν γι'

αυτό η πρώτη υλοποίηση της λέξης» (Σακελαρίου, 1995). Ένας άλλος λόγος είναι ότι μπορεί να αποσπάται η προσοχή τους, δίνοντας περισσότερο βάρος στην εικόνα, εντυπωσιασμένα απ' αυτήν και να χάνουν σημεία της αφήγησης.

Απ' την άλλη η σημαντικότερη άποψη που τάσσεται υπέρ της επίδειξης εικόνων κατά την αφήγηση είναι η ικανοποίηση που δίνει και η συμβολή της στην καλύτερη κατανόηση από τα παιδιά. Οι μικροί ακροατές, παρακολουθώντας το εποπτικό υλικό, παίρνουν το ερέθισμα να δημιουργήσουν δικές τους εικόνες. Ακόμη μέσα από τις εικόνες αποκτούν μια πιο ολοκληρωμένη άποψη για την ιστορία, αφού την κατανοούν καλύτερα. Η Ζωή Κυτοπούλου λέει συγκεκριμένα: «Η εικόνα έρχεται να του ξεκαθαρίσει ορισμένες απορίες σχετικά με την περιγραφή που δίνει το κείμενο» και ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά ενδυμασίες, οπλισμό κ.ά., που αναπλάθουν εποπτικά το σκηνικό μιας ορισμένης εποχής (Σακελαρίου, 1995). Ένα άλλο σημαντικό ρόλο που παίζουν οι εικόνες είναι ότι βοηθάνε τα παιδιά να θυμούνται καλύτερα την ιστορία. Η γεύση, που μένει από την αφήγηση είναι κυρίως οι εικόνες που έπλασαν ή παρακολούθησαν τα παιδιά και όχι τόσο οι λέξεις. Η εικόνες συμβάλλουν στην ανάκληση της ιστορίας από τα παιδιά.

Η επίδειξη των εικόνων εξαρτάται από την πρόθεση και τον στόχο, που θέτει κάθε φορά η νηπιαγωγός. Ανάλογα με το στόχο, που θέτει η εκπαιδευτικός παρουσιάζει τις εικόνες πριν, κατά την διάρκεια ή μετά την αφήγηση. Επομένως η επίδειξη των εικόνων δεν έχει συγκεκριμένη ώρα και στιγμή που θα πραγματοποιηθεί.

Ανεξάρτητα από το χρόνο επίδειξης, οι εικόνες παρουσιάζονται στα παιδιά με το/τη νηπιαγωγό να κρατάει το βιβλίο στα πλάγια και όχι μπροστά στο πρόσωπό τους, φροντίζοντας όλα να τη βλέπουν καλά (Τσιλιμένη, 2003). Άξιο να σημειωθεί ακόμη κατά τον Αναγνωστόπουλο είναι ότι οι διακοπές για την επίδειξη εικόνων πρέπει να είναι πολύ σύντομες, για να μη χάνεται το ενδιαφέρον της ιστορίας και για να μην ταραάζεται το κλίμα και η ομοθυμία των παιδιών.

Θ) Επίδειξη εικόνων βιβλίων σε ταμπλό:

Ένας τρόπος επίδειξης εικόνων, που ευχαριστεί ιδιαίτερα τα παιδιά είναι η παρουσίασή τους σε ταμπλό. Τα παιδιά παρακολουθούν την εξέλιξη της ιστορίας όχι μόνο ακούγοντας την ιστορία, αλλά βλέποντας τις εικόνες καθαρά και άνετα, χωρίς να διαμαρτύρονται.

Το ταμπλό διευκολύνει και τη νηπιαγωγό και τα παιδιά κι αυτό, γιατί η νηπιαγωγός δεν χρειάζεται να κρατά το βιβλίο στα χέρια της και να το γυρίζει διαρκώς προς τα παιδιά για να βλέπουν τις εικόνες, διακόπτοντας την αφήγηση. Αλλά οι μικροί ακροατές απολαμβάνουν την ιστορία

βλέποντας και τις εικόνες, που είναι αναρτημένες στο ταμπλό, σε σημείο, που είναι ορατό απ' όλους.

Ι) Επανάληψη μοτίβων από τα παιδιά, που επαναλαμβάνονται στο κείμενο:

Υπάρχουν ιστορίες, που περιέχουν στιχάκια τα οποία επαναλαμβάνονται αρκετές φορές σ' αυτές. Τέτοια στιχάκια μπορεί να είναι κατά τον Αναγνωστόπουλο: οι λογότυποι (*το και το, στο πι και φι, κ.ά.*), έμμετρες επαναλήψεις (εμπεριέχονται στην *Δαφνοκουκουσίτσα, το Μαγεμένο φίδι, κ.ά.*), επαναλήψεις λέξεων, έμμετρα αινίγματα κ.ά. (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Κρίνεται σημαντικό να ενθαρρύνει η νηπιαγωγός τα παιδιά, να επαναλαμβάνουν μοτίβα της ιστορίας. Οι μικροί ακροατές επαναλαμβάνοντας αυτά τα στιχάκια ικανοποιούνται και διασκεδάζουν απίστευτα. Αισθάνονται ότι συμμετέχουν κι αυτά ενεργά στη διαδικασία της αφήγησης. Ζωντανεύουν την ιστορία, ανανεώνοντας το ενδιαφέρον τους. Αισθάνονται την ένταση και κερδίζεται έτσι η προσήλωσή τους για όσο διαρκέσει η αφήγηση.

Ακόμη μέσα από την επανάληψη των μοτίβων το παιδί μπορεί να προσέξει ευκολότερα και καλύτερα τη διήγηση, να συγκεντρώσει την προσοχή του σ' αυτή και να θυμάται πληρέστερα την «ιστορία» (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Κ.Δ. Μαλαφάντης, 1997).

Ο λαϊκός αφηγητής στις διηγήσεις του προτιμάει την «επανάληψη» που, διαπιστωμένα, τόσο πολύ αρέσει στα παιδιά, γιατί η μνήμη τους, που είναι σχετικά περιορισμένη, μπορεί και θυμάται μόνο σε πολύ γενικές γραμμές. Ο Νουάρος δίνει και τη εξήγηση: « Έτσι, όταν ξαναγυρίζει ο ίδιος «κύκλος εντυπώσεων», με το να γίνονται τα ίδια περίπου πράγματα, το παιδί χαίρεται και καταλαβαίνει, γιατί κατατάσσει αμέσως το νέο που ακούει πάνω στ' αχνάρια του παλιού, που θυμάται» (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Κ.Δ. Μαλαφάντης, 1997).

Κ) Ενεργοποίηση νηπίων κατά τη διάρκεια της αφήγησης, αναπαριστάνοντάς γεγονότα:

Η νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα κατά την αφήγηση να ενεργοποιήσει τα νήπια να συμμετέχουν κι αυτά στην αφήγηση. Τα νήπια καλούνται από τη νηπιαγωγό να μιμηθούν κάποιον ήχο (π.χ. το φύσημα του ανέμου) ή να αναπαράγουν μια σκηνή, δίνοντας πνοή στην ιστορία.

Σ' αυτό το σημείο θα ήθελα να παραθέσω την εμπειρία μιας νηπιαγωγού έτσι όπως μας την μεταφέρει η Αγγ. Γιαννικοπούλου: «Πολύ καλή εκμετάλλευση της κίνησης των παιδιών έγινε από μια νηπιαγωγό, που ανέλαβε να διηγηθεί το παραμύθι του Μαγεμένου Αυλού. Όταν

έφτασε η κατάλληλη στιγμή παίζοντας το μαγικό σκοπό άρχισε να κινείται μέσα στην αίθουσα μιμούμενη την πορεία του μυθικού αυλητή. Τότε ακριβώς το πρώτο παιδί ακολούθησε χοροπηδώντας την αφηγήτρια και σε λίγο, εντελώς αυθόρμητα, όπως υποστηρίζει η ίδια, όλα τα νήπια συνωστίστηκαν πίσω της μέχρις ότου σταμάτησε ο σκοπός κι όλοι ξαναγύρισαν στη θέση τους για να συνεχιστεί η ιστορία. Από τότε το παραμύθι, που αποτέλεσε το αγαπημένο της τάξης, ακούστηκε πολλές φορές με τα νήπια πάντοτε να προσποιούνται τα μικρά τρωκτικά που μαγεμένα βάνιζαν στον πνιγμό τους» (Επιθεώρηση Παιδικής λογοτεχνίας, 1994).

Η ενεργοποίηση των παιδιών κατά την διάρκεια της αφήγησης μπορεί να συμβάλλει θετικά στην αφήγηση, αλλά μπορεί και να καταστρέψει το ονειρικό κλίμα, που έχει ήδη δημιουργηθεί. Η ενεργοποίηση των παιδιών συντελεί στην εμφύσηση πνοής στην ιστορία και στην κινητοποίηση του ενδιαφέροντος τους, δίνοντάς τους ένταση, ενέργεια και ζωντάνια. Ακόμη το παιδί αισθάνεται ότι συμμετέχει ενεργά στην αφήγηση. Απομνημονεύει καλύτερα την ιστορία όταν την βιώνει ταυτόχρονα.

Παρά όμως τις θετικά στοιχεία της ενεργοποίησης των παιδιών κάποιοι επισημαίνουν και τα αρνητικά της. Υποστηρίζουν ότι η ενεργοποίηση των παιδιών ενέχει τον κίνδυνο να καταστραφεί το ονειρικό κλίμα της αφήγησης. Κινητοποιώντας η νηπιαγωγός τα παιδιά να την ακολουθήσουν ενέχεται μετά να μην μπορέσει να τα επαναφέρει στο κλίμα της αφήγησης. Να μην καταφέρει να τα συγκεντρώσει, να καθίσουν ή να μην μπορέσει να τα βοηθήσει για να συγκεντρώσουν την προσοχή τους πάλι στην ιστορία. Αυτό μπορεί να αποβεί μοιραίο για την εξέλιξη της ιστορίας και να μην ολοκληρωθεί η διαδικασία της αφήγησης.

Γι' αυτό το λόγο καλό θα ήταν η ενεργοποίηση να πραγματοποιείται διακριτικά, συμπληρωματικά και συγκρατημένα, ώστε να μπορεί να ελεγχθεί. Σε καμιά περίπτωση δε θα πρέπει η γοητεία της να σκεπάσει και να ξεθωριάσει τη δύναμη και τη μαγεία του προφορικού λόγου (Επιθεώρηση Παιδικής λογοτεχνίας, 1994).

Λ) Χρήση μουσικής ως συνοδεία αφήγησης:

Η χρήση μουσικής κατά την διάρκεια της αφήγησης παίζει σημαντικό ρόλο για ορισμένες αφηγήσεις. Υπάρχουν ιστορίες, που πραγματικά ενισχύονται όταν συνοδεύονται από τα κατάλληλα μουσικά κομμάτια. Θα ήθελα εδώ να μεταφέρω ένα παράδειγμα, που δίνει ο Αναγνωστόπουλος: Όταν, λ.χ., η ιστορία εξελίσσεται μέσα σε δάσος ή ο ήρωας χάνεται μέσα σε ρεματιές και σε μέρη που ακούγονται αηδόνια ή κελαρύζουν τα νερά κτλ., μπορούμε να ακούσουμε κλασσικά κομμάτια, όπως τις Τέσσερις εποχές του Βιβάλντι» (Αναγνωστόπουλος, 1997).

Το μουσικό κομμάτι, που θα ακουστεί κατά την αφήγηση χρειάζεται να έχει επιλεγθεί πρώτα προσεκτικά από τη νηπιαγωγό, ώστε να ταιριάζει με το περιεχόμενο της ιστορίας. Επιπλέον το μουσικό κομμάτι, που θα επιλεγθεί δεν θα πρέπει να έχει λόγια, ώστε να μην αποσυντονίζονται τα παιδιά και αδυνατούν να παρακολουθήσουν την αφήγηση.

Εξυπνοείται όμως ότι η μουσική δε θα πρέπει να είναι τόσης έντασης ώστε να καλύπτει τη φωνή της αφηγήτριας (Σακελαρίου, 1995).

Η συνοδεία της μουσικής συμβάλλει θετικά στην αφήγηση, αφού βοηθάει τα παιδιά να εισαχθούν στο ονειρικό κλίμα και στον κόσμο της ιστορίας. Αισθάνονται σαν να βρίσκονται και τα ίδια στην ιστορία, βιώνοντας έμμεσα το κλίμα και τα συναισθήματα των ηρώων.

Εκτός όμως από την συνεχή μουσική υπόκρουση σε όλη τη διάρκεια της αφήγησης, υπάρχουν περιπτώσεις όπου χρειάζεται να ακουστούν μόνο κάποια μουσικά κομμάτια σε ορισμένες σκηνές της ιστορίας. Η Αγγ. Γιαννικοπούλου λέει συγκεκριμένα: «Η νηπιαγωγός, έχοντας εκ των προτέρων μαγνητοφωνήσει τα κομμάτια που χρειάζεται και στη σειρά που την εξυπηρετεί, κρατά δίπλα της ένα φορητό κασετόφωνο. Κατά καιρούς διακόπτει τη διήγησή της και παρακολουθεί μαζί με τα νήπια τις μουσικές της παρεμβάσεις. Η επιλογή των μουσικών κομματιών στοχεύει όχι μόνο στη δημιουργία της ονειρικής ατμόσφαιρας του παραμυθιού, αλλά και στην αρτιότερη περιγραφή των ιδιαίτερων συνθηκών που αναφέρει η ιστορία» (Επιθεώρηση Παιδικής λογοτεχνίας, 1994).

Μ) Χρήση μουσικού οργάνου ή μαγνητόφωνου:

Η αφηγήτρια έχει τη δυνατότητα κατά την αφήγηση να χρησιμοποιήσει κάποιο μουσικό όργανο ή μαγνητόφωνο για να ακουστούν κάποιες φωνές ζώων, πουλιών και γενικά των ηρώων. Ακόμη μπορεί να θέλει να ακουστούν κάποιοι θόρυβοι και ήχοι που περιγράφονται στην ιστορία, όπως κελάηδισμα πουλιών, θόρυβοι της πόλης, φωνές των ζώων της ζούγκλας (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Με αυτόν τον τρόπο η αφήγηση γίνεται πιο ζωντανή, πιο παραστατική και πιο ευχάριστη. Τα παιδιά έτσι έρχονται σε επαφή με κάποιους ήχους που παράγονται από το περιβάλλον, τη φύση, τα ζώα, τα πουλιά, κ.ά. και τους γνωρίζουν, πληροφορούνται.

Ν) Χρησιμοποίηση σκηνικού:

Ένα στοιχείο που θα μπορούσε να ενισχύσει θετικά την αφήγηση είναι η χρησιμοποίηση σκηνικού. Η νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα να κατασκευάσει σε χαρτόνι, πανό ή χαρτί του μέτρου σκηνές της ιστορίας

και να το χρησιμοποιήσει σαν σκηνικό (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Βλέποντας τα παιδιά το σκηνικό συγκεντρώνονται στην γωνιά της αφήγησης πιο εύκολα. Κι αυτό γιατί τους εξάπτει την περιέργεια και τους εντυπωσιάζει. Εισάγονται πιο εύκολα στο κλίμα της αφήγησης και στον κόσμο της ιστορίας. Προετοιμάζονται εκ των προτέρων για το τι θέμα έχει περίπου η ιστορία ανάλογα με το σκηνικό.

Αισθάνονται ότι μια σκηνή της ιστορίας ξεπρόβαλλε μέσα απ' αυτήν και εμφανίζεται μπροστά τους, σαηνεύοντας και καθηλώνοντας τα παιδικά βλέμματα.

Ξ) Χρήση μάσκας ή κούκλας:

Μια ευχάριστη έκπληξη, που θα μπορούσε να ετοιμάσει η νηπιαγωγός για τα παιδιά είναι να πραγματοποιηθεί η αφήγηση από μια κούκλα. Τα παιδιά ενθουσιάζονται και απορροφούνται όταν βλέπουν μια κούκλα, που μιλάει, βγαλμένη από το μαγικό και εξωπραγματικό κόσμο, να τους αφηγείται την ιστορία. Αισθάνονται σαν να έρχονται σε άμεση πνευματική, αλλά και οπτική επαφή με τον εξωπραγματικό κόσμο, όπου άψυχα αντικείμενα, ζώα και όντα μιλούν. Αυτό, τους εξάρει την φαντασία και τα βοηθά να εισαχθούν πιο εύκολα στο κλίμα της διήγησης.

Ένας εναλλακτικός τρόπος για να κατακτήσει την προσοχή του παιδιού η αφηγήτρια είναι να χρησιμοποιήσει κατά την αφήγησή της μάσκες με τους ήρωες της ιστορίας. Κατά την διάρκεια της αφήγησης και κυρίως στα διαλογικά μέρη μπορεί η νηπιαγωγός να αλλάξει τις μάσκες, παίρνοντας τη μορφή του κάθε ηρώου. Έτσι ζωντανεύει την αφήγηση, προβάλλοντας στα παιδιά τους ήρωες που βγήκαν από το παραμύθι. Τα παιδιά βυθίζονται πιο εύκολα στην ιστορία και συμπαρασύρονται απ' αυτήν.

Η Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου εκτός από τη χρήση κούκλας και μάσκας, προτείνει γι' αυτόν το σκοπό να χρησιμοποιεί η αφηγήτρια μαρότες και δαχτυλόκουκλες. Ακόμα και τα χέρια βαμμένα με δαχτυλομπογιά, μακιγιαρισμένα ή φορώντας διακοσμημένα γάντια, κάνουν με τις ανάλογες κινήσεις, την αφήγησή μας ενδιαφέρουσα και συναρπαστική (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Ο) Επίδειξη αντικειμένου:

Η νηπιαγωγός έχει τη δυνατότητα κατά την αφήγηση να χρησιμοποιήσει διάφορες τεχνικές για να αιχμαλωτίσει την προσοχή του παιδιού. Μια τεχνική είναι να επιδεικνύει αντικείμενα, που

παρουσιάζονται στην ιστορία, π.χ. ένα τσουκάλι, ένα κλειδί, κ.ά. (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Καλό είναι να χρησιμοποιεί μινιατούρες ανάλογα με το περιεχόμενο της ιστορίας και να τα παρουσιάζει τη στιγμή, που τα αναφέρει σαν να ξεπροβάλλουν από το μαγικό κόσμο του παραμυθιού. Τα παιδιά βλέποντας τα αντικείμενα να ξεπροβάλλουν αισθάνεται σαν να βρίσκεται σε ανοιχτή επαφή με το εξωπραγματικό και τον κόσμο της μαγείας. Αισθάνεται σαν να έχει απορροφηθεί στην ιστορία και να αποτελεί μέρος της, αντικρίζοντας αυτά τα αντικείμενα.

Π)Χρήση πίνακα:

Μια εναλλακτική τεχνική, που συμβάλλει θετικά στην διαδικασία της αφήγησης είναι η χρήση πίνακα. Η αφηγήτρια κατά την διάρκεια της αφήγησης σκισάρει τα σύμβολα της αφήγησης στον πίνακα (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997). Τέτοια σύμβολα μπορεί να είναι είτε αντικείμενα, που εμφανίζονται στην ιστορία, είτε σύμβολα, που είναι καθοριστικής σημασίας για την εξέλιξη της ιστορίας.

Η απεικόνιση των συμβόλων στον πίνακα βοηθούν τα παιδιά να κατανοήσουν και να παρακολουθήσουν την ιστορία καλύτερα. Ακόμη συμβάλλουν στην πληροφόρηση και γνωριμία των ακροατών με σύμβολα και αντικείμενα, που πρώτη φορά τα άκουγαν και τα έβλεπαν.

Επίσης μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε φανελοπίνακα, μακέτα κτλ. (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Ρ)Τα παραμύθια της άμμου:

Η Annie Kiss προτείνει μια τεχνική από την Αυστραλία, που είναι τα παραμύθια της άμμου. Απαραίτητη προϋπόθεση γι' αυτά είναι να υπάρχει στο χώρο μας μια γωνιά με άμμο. Ενώ διηγούμαστε λοιπόν μια μικρή απλή ιστορία, χαράσσουμε στην άμμο τα σπουδαιότερα σύμβολά της. Χρησιμοποιούμε, αν θέλουμε, αντικείμενα ή μινιατούρες σαν σημεία αναφοράς για την ιστορία μας (Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου – Θάλεια Καλαμπαλίκη –Μπάου, 1997).

Σ)Επίδειξη εικόνων με καρτέλες:

Η Annie Kiss προτείνει: Εμπνευσμένοι από τη γιαπωνέζικη τεχνική Kamishibai, που εφαρμόζεται σε πολύ μικρά παιδιά, μπορούμε να δείξουμε καρτέλες με τις εικόνες μιας απλής ιστορίας. Μπορούμε ακόμα να «κρεμάσουμε», με μανταλάκια, σ' ένα σκοινί μερικές εικόνες.

Μ' αυτόν τον πρωτότυπο τρόπο προσελκύει το ενδιαφέρον του παιδιού και το κάνει να περιμένει μ' αδημονία την εξέλιξη της ιστορίας.

Τ)Σύνδεση αφήγησης με άλλο μάθημα ως αφόρμηση:

Ανάλογα με το στόχο, που θέτει κάθε φορά η νηπιαγωγός, η αφήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως αφόρμηση, για να εισαχθεί το παιδί ομαλά στο κυρίως θέμα, μάθημα που θα την απασχολήσει.

Έχοντας ως αφορμή το θέμα της αφήγησης επεκτείνονται και επικεντρώνονται τα παιδιά σ' ένα άλλο μάθημα. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα, που μπορεί να αναφερθεί είναι όταν αφηγείται μια ιστορία, που σχετίζεται με το περιβάλλον και επεκτείνεται με βάση αυτό το θέμα, η προφορική αφήγηση, για τη ρύπανση, τις επιπτώσεις και τη συμβολή του ανθρώπου, που λειτουργεί καταλυτικά πάνω σ' αυτό.

Έτσι η αφήγηση εισάγει ομαλά το παιδί στο θέμα και το βοηθάει μέσα από τον αφηγηματικό λόγο να κατανοήσει κάποια σημαντικά πράγματα, ώστε να μπορέσει να συμμετέχει στον προφορικό λόγο, αλλά και να επεκτείνει τη σκέψη του.

Υ)Χρησιμοποίηση αφήγησης ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα:

Ανάλογα με το στόχο, που τίθεται κάθε φορά από τη νηπιαγωγό η αφήγηση μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα. Αφού προηγηθεί ένα μάθημα, δηλαδή, έρχεται μετά η αφήγηση για να επαναλάβει, να απλοποιήσει με το δικό της τρόπο και να ενισχύσει την ήδη κατακτημένη γνώση. Ένα παράδειγμα, που μπορεί να επισημανθεί είναι όταν μιλάμε για το περιβάλλον και χρειαστεί να τονιστούν, να κατακτηθούν και να αφομοιωθούν αυτές οι πληροφορίες, που ήδη δόθηκαν μέσα από την αφήγηση.

Η αφήγηση παίζει καταλυτικό ρόλο, αφού επαναλαμβάνει την συζήτηση μέσα από το δικό της τρόπο και συμβάλλει στον έλεγχο της γνώσης, στην πλήρη κατανόησή της και στην αφομοίωσή της αβίαστα, χωρίς πίεση.

Φ)Χρησιμοποίηση αφήγησης αυτόνομα:

Ο κύριος σκοπός, που επιτελεί η αφήγηση είναι η ψυχαγωγία και η τέρψη του ακροατή. Το παιδί μέσα από την αφήγηση ψυχαγωγείται, ικανοποιείται και διασκεδάζει. Απολαμβάνει μια ιστορία κυρίως όταν αυτή αφηγείται από τη νηπιαγωγό αυτόνομα.

Έτσι δεν χάνει το ενδιαφέρον του, αποφεύγοντας να το αναλύσει πάρα πολύ σέ σημείο να χάσει το νόημα, την ουσία και κυρίως τη μαγεία του. Του αφήνει μια γλυκιά γεύση, ικανοποιώντας όλες τις ανάγκες του.

Δραστηριότητες μετά την αφήγηση:

Επίδειξη εικόνων:

Ανάλογα με το στόχο, που θέτει κάθε φορά η νηπιαγωγός επιλέγει και το χρόνο επίδειξης των εικόνων. Εάν έχει ως στόχο το σχολιασμό των εικόνων έχει τη δυνατότητα να επεκταθεί και να εισάγει τα παιδιά στον κόσμο της τέχνης, στην επεξεργασία έργων τέχνης και στην αποκωδικοποίηση συμβόλων.

Ακόμη σχολιάζοντας τις εικόνες αρχίζει να αναπτύσσει τον προφορικό του λόγο και την παρατηρητικότητα του (Τσιλιμένη, 2003).

Τα παιδιά ερχόμενα σε συνεχή τριβή με εικόνες και σχολιάζοντάς τις μπορούν επεκταθούν και σε άλλες δραστηριότητες όπως είναι η μυθοπλασία με βάση μια εικόνα ή μια σειρά από εικόνες. Μπορούν όμως δείχνοντάς τους η νηπιαγωγός τις εικόνες να αναδιηγηθούν την ιστορία, που μόλις άκουσαν. Έτσι εξασκούν τη μνήμη τους, όπως και άλλες δεξιότητές τους.

Η καλή εικονογράφηση ικανοποιεί και ευχαριστεί ιδιαίτερα τα παιδιά καλλιεργώντας και την αισθητική τους απόλαυση.

Η επίδειξη των εικόνων θα μπορούσε να πραγματοποιηθεί και σε ταμπλό, συμβάλλοντας στην καλή ορατότητα απ' όλα τα παιδιά.

Ερωτήσεις –συζήτηση –σχολιασμός:

Η συζήτηση παίζει σημαντικό ρόλο στη διαδικασία της αφήγησης, γιατί συμβάλλει στην επεξεργασία των πληροφοριών που πήραν τα παιδιά από την αφήγηση. Δεν αφήνει τα παιδιά να φύγουν με απορίες και επιφανειακές παρατηρήσεις.

Η συζήτηση καλλιεργεί την κρίση, τη μνήμη, την παρατηρητικότητα, τον προφορικό λόγο, την πληρέστερη κατανόηση και απομνημόνευση της ιστορίας από τα παιδιά (Τσιλιμένη, 2003).

Εκτός από τη νηπιαγωγό, τα παιδιά είναι αυτά που κάνουν ερωτήσεις για τυχόν απορίες που τους έχουν δημιουργηθεί. Οι ερωτήσεις και από τις δύο πλευρές είναι κυρίως κατανόησης και αφορούν συνήθως τις σκηνές της αφήγησης, τη στάση και τη συμπεριφορά των ηρώων, αλλά και το

ύφος της αφήγησης, που προκαλούν ερωτήσεις –παρατηρήσεις των παιδιών, που εκφράζουν απορίες, σχολιάζουν, παρατηρούν, συγκρίνουν (Τσιλιμένη, 2003). Ακόμη μπορούν να γίνουν ερωτήσεις από τη νηπιαγωγό, που βασίζονται στην ανάκληση βιωματικών εμπειριών των παιδιών. Συχνά τα παιδιά συνδέουν γεγονότα της ιστορίας και παθήματα των ηρώων με δικά τους βιώματα και συμπεριφορά και έχουν την ανάγκη να τα εκφράσουν, να τα κρίνουν και να τα σχολιάσουν. Αυτό τους βοηθάει να ωριμάσουν και να αντιμετωπίζουν την πραγματικότητα ανώδυνα μπαίνοντας στη θέση του ήρωα, παίρνοντας ιδέες και λύσεις. Ακόμη συνδέοντας την ιστορία με δικά τους βιώματα την οικειοποιούνται και την απομνημονεύουν πιο εύκολα.

Καλό θα ήταν να αποφεύγονται οι άστοχες ερωτήσεις, που περιμένουν μονολεκτικές απαντήσεις, αλλά και οι ερωτήσεις, που αφορούν εντυπώσεις, που δημιουργήθηκαν στο παιδί (π.χ. –Σας άρεσε; Τι σας έκανε εντύπωση;) Το παιδί μέσα από τέτοιες ερωτήσεις δεν αναπτύσσουν την κριτική τους σκέψη, αλλά επικεντρώνονται σε επιφανειακά γεγονότα και καταστάσεις, χωρίς να επεξεργάζονται πληροφορίες, που τους δόθηκαν.

Ερωτήσεις, όμως, που δημιουργούν προβληματισμούς, ερεθίζουν την κρίση του παιδιού και το βάζουν στη διαδικασία να συγκρίνει, αιχμαλωτίζοντας την προσοχή του και κινητοποιώντας την κρίση και τη σκέψη του.

Έτσι η συμβολή της είναι μεγάλη, δίνοντας σημασία στην ποιότητα και όχι στην ποσότητα (Τσιλιμένη, 2003).

Δραματοποίηση:

Η δραματοποίηση είναι μια ιδιαίτερα προσφιλής και ευχάριστη δραστηριότητα για τα παιδιά, που ακολουθεί την αφήγηση. Τα παιδιά αφού έχουν οικειοποιηθεί την ιστορία και την έχουν αφομοιώσει, μοιράζονται τους ρόλους και τα κοστούμια και την δραματοποιούν.

Απαραίτητη προϋπόθεση αποτελεί η ύπαρξη «θεατρικής γωνιάς», όπου εκεί υπάρχουν κοστούμια, υφάσματα, μάσκες, καπέλα, αξεσουάρ, που βοηθάνε το παιδί χρησιμοποιώντας το κατάλληλο υλικό να εσωτερικεύει καλύτερα και ευκολότερα το χαρακτήρα, που θα ενσαρκώσει.

Η δραστηριότητα όμως μπορεί να γίνει είτε οργανωμένα είτε να προκύψει εκείνη τη στιγμή.

Με τη δραματοποίηση τα παιδιά αυτοσχεδιάζουν, αναδιοργανώνουν, αναπαράγουν και παράγουν λόγο, ξαναζούν προσωπικές εμπειρίες, αμβλύνουν εντάσεις, ανακαλύπτουν τον εαυτό τους (Τσιλιμένη, 2003).

Εικαστικά:

Τα παιδιά ακούγοντας την ιστορία έχουν δημιουργήσει κάποιες εικόνες στο μυαλό τους (σκηνές, ήρωες, τοποθεσίες) και έχουν συνήθως την ανάγκη να τις εκφράσουν. Εδώ καλείται η νηπιαγωγός να τα παρακινήσει να εκφραστούν καλλιτεχνικά, μέσα από την ζωγραφική. Να εκφράσουν τα συναισθήματα, που τους δημιουργήθηκαν κατά τη διάρκεια της αφήγησης, αλλά και να απεικονίσουν τις εικόνες που τους δημιουργήθηκαν, αφήνοντας τη φαντασία και τα λόγια να τους παρασύρουν.

Η έκφραση του συναισθηματικού τους κόσμου και των εικόνων που έπλασαν συμβάλλει ώστε να αναπτύξουν την προσωπικότητά τους και να ολοκληρωθούν ως άτομα.

Εκτροπή της ιστορίας:

Ανάλογα με την πρόθεση, τη διάθεση και τον στόχο που θέτει η νηπιαγωγός, έχει τη δυνατότητα να δώσει διαφορετική τροπή στην ιστορία, εκτροχιάζοντάς την. Καθώς αφηγείται την ιστορία, μπορεί να την διακόψει και να ζητήσει από τα παιδιά να δώσουν ένα δικό τους τέλος στην ιστορία. Έτσι ενεργοποιεί τη σκέψη τους και εξάπτει το ενδιαφέρον τους.

Ακόμη μπορεί κατά την αφήγηση να «εκτροχιάσει την ιστορία», κάτι που προτείνει ο Τζ. Ροντάρι στη *Γραμματική της φαντασίας*, προσθέτοντας ένα νέο στοιχείο που ανατρέπει την κανονική εξέλιξη και δομή της (Τσιλιμένη, 2003).

ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Εισαγωγή: Ποιοι είναι οι στόχοι της παρούσας έρευνας.

Ένα σημαντικό μέρος αυτής της εργασίας αποτελεί, εκτός από το θεωρητικό, το ερευνητικό μέρος. Για την παρούσα εργασία διεξάχθηκε μια έρευνα, βασισμένη σε μικρό δείγμα νηπιαγωγών για να διαπιστωθεί πώς πραγματοποιείται η διαδικασία της αφήγησης στο νηπιαγωγείο (Προϋποθέσεις, τεχνικές κατά τη διάρκεια, αλλά και δραστηριότητες, που ακολουθούν την αφήγηση). Κύριος στόχος της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί η διαδικασία της αφήγησης σε πρακτικό επίπεδο, στο νηπιαγωγείο.

Επιμέρους στόχοι της έρευνας ήταν να διαπιστωθεί ποια μορφή αφήγησης προτιμά η νηπιαγωγός να χρησιμοποιεί, με ποια συχνότητα αλλά και για ποιο λόγο προτιμά το εκάστοτε είδος. Ακόμη σημαντικός στόχος αποτελεί η ανάδειξη των προϋποθέσεων αλλά και των τεχνικών που χρησιμοποιεί η νηπιαγωγός στην αφήγηση ως διαδικασία. Επιπλέον εξετάζεται ο λόγος που χρησιμοποιούνται αυτές οι τεχνικές. Άλλοι παράμετροι της έρευνας όμως αποτελούν η ζώνη στην οποία πραγματοποιείται η αφήγηση και η σύνδεσή της με άλλο γνωστικό αντικείμενο (είτε ως αφόρμηση, είτε ως ενίσχυση γνώσης).

Ένας από τους σημαντικούς στόχους, που δεν θα μπορούσε να παραληφθεί είναι η ανάδειξη της επιλογής της νηπιαγωγού να διαβάσει βιβλίο προερχόμενο από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου ή από την προσωπική της βιβλιοθήκη.

Τέλος στόχος αποτελεί η ανάδυση των διαφορών ανάμεσα στη θεωρητική προσέγγιση της αφήγησης ως δραστηριότητα και στην προσέγγιση της αφήγησης στην πραγματικότητα του νηπιαγωγείου.

Συλλογή δεδομένων:

Η έρευνα για την παρούσα εργασία διεξάχθηκε την άνοιξη του 2005, παίρνοντας ως δείγμα νηπιαγωγούς της περιοχής του Βόλου. Το δείγμα αποτελούνταν από 40 νηπιαγωγούς, οι οποίες συμμετείχαν στην έρευνα επιτρέποντας μου να παρακολουθήσω μια δραστηριότητα αφήγησης. Η παρατήρηση της δραστηριότητας ξεκινούσε λίγο πριν την πραγματοποίησή της και ολοκληρωνόταν μετά την αποπεράτωσή της. Το φύλο παρατήρησης ήταν χωρισμένο σε τρεις θεματικές ενότητες (Πριν την αφήγηση, Κατά τη διάρκεια της αφήγησης Μετά την αφήγηση), δίνοντας, όμως, το περιθώριο για περαιτέρω παρατηρήσεις και σημειώσεις.

Την παρατήρηση της διαδικασίας της αφήγησης ακολουθεί η διανομή ερωτηματολογίων στις ίδιες, όπου τους ζητήθηκε να απαντήσουν σε 19 ερωτήσεις. Οι ερωτήσεις διερευνούσαν διάφορες πτυχές της αφήγησης, όπως είναι: οι μορφές αφήγησης που επιλέγουν οι ίδιες, ο λόγος επιλογής τους, η συχνότητα που τις χρησιμοποιούν, οι προϋποθέσεις και οι τεχνικές που εφαρμόζουν για να επιτύχουν μια καλή αφήγηση, η ζώνη στη οποία πραγματοποιείται η αφήγηση και τέλος η σύνδεσή της με άλλο γνωστικό αντικείμενο.

Τα δεδομένα του ερωτηματολογίου ήταν ποσοτικά. Οι ερωτήσεις ήταν κλειστού τύπου, πολλαπλής επιλογής (εκτός από την τελευταία, που ήταν ανοιχτού τύπου). Τα δεδομένα όμως του φύλλου παρατήρησης ήταν ποσοτικές κυρίως, αλλά και ποιοτικές. Αυτό συμβαίνει για το λόγο, ότι πέρα από τις ερωτήσεις κλειστού τύπου, πολλαπλής επιλογής, δίνει το περιθώριο στον ερευνητή να σημειώσει και άλλα πράγματα, τα οποία αντιλαμβάνεται εκείνη τη στιγμή. Το σχέδιο του ερωτηματολογίου που δόθηκε στη νηπιαγωγό, αλλά και το φύλλο παρατήρησης, που συμπληρώθηκε από την ερευνήτρια παραθέτονται στα Παραρτήματα 1 και 2.

Τα φύλλα παρατήρησης των νηπιαγωγών:

Για τη διενέργεια της έρευνας οι νηπιαγωγοί με δέχτηκαν φιλικά, αφήνοντάς με να παρακολουθήσω την αφήγηση ως δραστηριότητα. Η θέση του ερευνητή κατά την παρακολούθηση συνήθως ήταν λίγο έξω από τον κύκλο, στον οποίο κάθονταν τα παιδιά, για να αποφευχθεί τυχόν απόσπαση της προσοχής των παιδιών από την αφήγηση.

Η συμπλήρωση του φύλλου παρατήρησης γίνεται με την επιλογή της απάντησης με Χ ή + ή √. Το φύλλο παρατήρησης ξεκινά με το θέμα «Πριν την αφήγηση» και περιλαμβάνει πέντε προϋποθέσεις για την επιτυχία μιας καλής αφήγησης. Κάτω από τις 5 προϋποθέσεις ακολουθούν οι σημειώσεις από τον ερευνητή για τα στοιχεία της ιστορίας, που θα αφηγηθεί (συγγραφέας, τίτλος, εκδότης, κτλ.). Τέλος του θέματος εμφανίζεται η σημείωση που αφορά την επιλογή της ιστορίας που θα διαβάσει η νηπιαγωγός από τη βιβλιοθήκη της ή από του νηπιαγωγείου.

Η πρώτη επιλογή του θέματος, που τίθεται «Πριν την αφήγηση» είναι η «Προετοιμασία της αίθουσας». Η επιλογή αυτή έχει ως σκοπό να επισημάνει την προετοιμασία του χώρου, για να υποδεχτεί την αφήγηση.

Η επιλογή που ακολουθεί είναι η «Δημιουργία ατμόσφαιρας». Αυτή η επιλογή έχει ως στόχο να διαπιστωθεί εάν γίνεται δημιουργία ατμόσφαιρας πριν πραγματοποιηθεί η αφήγηση, για να θέλξει το ενδιαφέρον των παιδιών. Η επιλογή αυτή δείχνει το δρόμο για περαιτέρω παρατηρήσεις, όπως είναι οι τρόποι και οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται για τη δημιουργία μαγικής ατμόσφαιρας.

Η επόμενη επιλογή είναι η «Με μαγνητοφωνημένη μουσική». Η επιλογή αυτή περιλαμβάνεται στο φύλλο παρατήρησης για να διαπιστωθεί η χρήση αυτής της τεχνικής για τη δημιουργία σαγηνευτικής ατμόσφαιρας και ομαλής εισαγωγής στην αφήγηση.

Έπειτα εμφανίζεται η επιλογή «Προετοιμασία υλικού». Η επιλογή αυτή αποσκοπεί στο να διαπιστώσει ο ερευνητής εάν η ιστορία που θα αφηγηθεί έχει προ επιλεχθεί ή επιλέγεται εκείνη την στιγμή (επιλογή – προετοιμασία υλικού –βιβλίου). Ακόμη η επιλογή αυτή έχει ως άπώτερο σκοπό να δείξει εάν προετοιμάζει η νηπιαγωγός το υλικό (κούκλες, αντικείμενα, κτλ.) φέρνοντάς το κοντά της, αποφεύγοντας να διακόψει στη μέση της αφήγησης για να το φέρει.

Η επιλογή, που έπεται είναι το «Σκηνικό που θα χρησιμοποιήσει» η νηπιαγωγός στην αφήγηση. Η επιλογή αυτή έχει ως σκοπό να διαπιστωθεί εάν χρησιμοποιείται από τους νηπιαγωγούς αυτή η τεχνική για την πραγματοποίηση μιας θελκτικής αφήγησης.

Άλλη μια επιλογή που καταγράφεται είναι η εξής: «Παραμύθι, που θα αφηγηθεί» και αμέσως μετά «Το βιβλίο (αν θα κάνει ανάγνωση)». Αυτές οι δυο οι επιλογές έχουν ως σκοπό δηλώσουν την αποσαφήνιση της μορφής αφήγησης που θα κάνει η νηπιαγωγός αλλά και το αφηγηματικό είδος στο οποίο ανήκει η εκάστοτε ιστορία.

Η επιλογή «Το βιβλίο (αν θα κάνει ανάγνωση): Είναι από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου» και «Είναι από την προσωπική βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού αποσκοπούν να φωτίσουν την επιλογή της νηπιαγωγού για την ποιότητα της ιστορίας που επιλέγει. Τα βιβλία που είναι τοποθετημένα στην βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου είναι είτε επιλογή των γονέων είτε είναι προτεινόμενα από τη νηπιαγωγό. Τα βιβλία, τα οποία είναι από την προσωπική βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού είναι επιλεγμένα από την ίδια. Η βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού περιέχει βιβλία που δεν υπάρχουν στο νηπιαγωγείο και εμπλουτίζουν τις γνώσεις και το φανταστικό κόσμο των παιδιών.

Στο τέλος τους θέματος αναγράφεται «Άλλο:» δίνοντας το περιθώριο στον ερευνητή να σημειώσει κι άλλα πράγματα που αντιλήφθηκε. Οι παρατηρήσεις σημειώθηκαν και κατηγοριοποιήθηκαν, για τη διευκόλυνση του ερευνητή αλλά και του αναγνώστη. Οι κατηγοριοποιήσεις είναι οι εξής: α) Η νηπιαγωγός αναφέρει μαζί με τα παιδιά τα Στοιχεία του βιβλίου (τίτλος, συγγραφέας κτλ.), β) Κάνει Ερωτήσεις στα παιδιά πριν την αφήγηση, γ) Αφηγηματικό υλικό (χωρίζονται οι ιστορίες σε είδη, όπως είναι οι μύθοι του Αισώπου, κτλ. για να διαπιστωθεί το είδος που επιλέγεται συνήθως από τις νηπιαγωγούς για να αφηγηθεί), δ) Λένε τραγουδάκι τα παιδιά μαζί με τη νηπιαγωγό για να χαλαρώσουν πριν ξεκινήσει η αφήγηση (συνήθως μετά από το διάλειμμα ή στην αρχή της ημέρας μετά από τις ελεύθερες δραστηριότητες), ε) Συζήτηση (σχετικά με την αφήγηση), στ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου πριν την ανάγνωση, ζ) Επεξηγήσεις, η) Κάνει σχόλια, θ) Ζώνη στην οποία αφηγείται η νηπιαγωγός. Η κατηγοριοποίηση αυτή έγινε με κριτήριο τη συχνότητα, που παρατηρήθηκε σ' όλες τις αφηγήσεις.

Η θεματική ενότητα που ακολουθεί είναι η «**Κατά τη διάρκεια της αφήγησης**». Στην αρχή αυτής της ενότητας τίθεται το ερώτημα «Ανάγνωση ιστορίας ή Προφορική αφήγηση;». Εδώ ο στόχος της ερευνήτριας είναι να μάθει ποια μορφή αφήγησης προτιμά να χρησιμοποιήσει η νηπιαγωγός.

Έπειτα ξεκινά μια σειρά με επιλογές, που περιέχουν προϋποθέσεις για μια κατάλληλη αφήγηση. Τέτοιες επιλογές είναι: «Έχει σωστή άρθρωση», «Έχει σωστή προφορά», «Έχει κατάλληλο τονισμό, χρωματισμό φωνής». Αυτές οι επιλογές έχουν ως σκοπό να διαπιστώσουν εάν οι νηπιαγωγοί τηρούν αυτές τις σημαντικές για την αφήγηση προϋποθέσεις.

Μετά τις προϋποθέσεις ακολουθούν οι τεχνικές που χρησιμοποιεί η νηπιαγωγός για να σαγηνεύσει και να αιχμαλωτίσει το ενδιαφέρον του παιδιού. Τέτοιες αποτελούν: «Κινήσεις σώματος», «Κινήσεις χεριών» και «Γκριμάτσες στο πρόσωπο». Η ερευνήτρια θέτοντας αυτές τις επιλογές στο φύλλο παρατήρησης ενδιαφέρεται να διαπιστώσει εάν οι νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν τη γλώσσα του σώματος για να ζωντανέψουν την αφήγηση και να την μετατρέψουν σε ζωηρές εικόνες. Η νηπιαγωγός ενεργοποιώντας αυτά σημεία του σώματός της γίνεται πιο παραστατική και αιχμαλωτίζει πιο εύκολα το ενδιαφέρον του παιδιού.

Άλλες τεχνικές που καταγράφονται είναι: «Επίδειξη εικόνων βιβλίου πριν την ανάγνωση», «Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης», «Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την ανάγνωση», «Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό». Η καταγραφή της επίδειξης εικόνων σ' όλες της φάσης της δραστηριότητας (πριν, κατά τη διάρκεια και μετά την αφήγηση) έχει ως στόχο να επισημανθεί ο λόγος για τον οποίο επιλέγεται η επίδειξη σε κάθε φάση. Η νηπιαγωγός χρησιμοποιεί την επίδειξη εικόνων σε διαφορετικές φάσεις της αφήγησης γιατί θέτει διαφορετικό στόχο κάθε φορά. Η επίδειξη των εικόνων πριν την αφήγηση πραγματοποιείται κυρίως για την προετοιμασία των νηπίων όσον αφορά το θέμα της ιστορίας που θα τους αφηγηθεί η νηπιαγωγός. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι είναι ο μόνος λόγος που πραγματοποιείται η επίδειξη εικόνων πριν την αφήγηση. Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης γίνεται κυρίως για να κατανοήσουν καλύτερα τα παιδιά την ιστορία, για να σχηματίσουν πιο εύκολα εικόνες στο μυαλό τους, αλλά και για αποσπάσει η νηπιαγωγός το έντονο ενδιαφέρον των παιδιών. Η επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την ανάγνωση πραγματοποιείται κυρίως για πιο εύκολη αναδιήγηση της ιστορίας από τα παιδιά, αφορμή για συζήτηση και ερωτήσεις που σχετίζονται με την κατανόηση του περιεχομένου της ιστορίας αλλά και για την επεξεργασία της ίδιας της εικόνας. Η επίδειξη εικόνων, που πραγματοποιείται μετά την ανάγνωση μπορεί να γίνει και για άλλους λόγους, οι οποίοι συνδέονται άμεσα με τους στόχους που θέτει κάθε φορά η νηπιαγωγός. Μια άλλη τεχνική που επισημαίνεται και διαχωρίζεται είναι η «επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό». Το ταμπλό συμβάλλει στην εξασφάλιση της καλής ορατότητας των εικόνων από όλα τα παιδιά και στην αποφυγή της διάσπασης της προσοχής κατά την αφήγηση.

Η «Χρησιμοποίηση μουσικής ως συνοδεία αφήγησης» καταγράφεται ως τεχνική για την ομαλότερη μεταφορά των παιδιών στο μαγικό κλίμα της αφήγησης.

Οι επιλογές «Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας κατά τη διάρκεια της αφήγησης» και «Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας στο τέλος της

αφήγησης» ενσωματώνονται στο φύλλο παρατήρησης έχοντας ως στόχο η ερευνήτρια να διαπιστώσει εάν η νηπιαγωγός παρακινεί τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση, προκαλώντας το ενδιαφέρον και την προσοχή τους. Τα παιδιά, συμμετέχοντας ενεργά στην αφήγηση, αισθάνονται σαν ένα σημαντικό κομμάτι αυτής. Μεταφέρονται πιο εύκολα στον κόσμο που εκείνη έχει πλάσει.

Η επιλογή «Ενθαρρύνει τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο» εισήχθη στο φύλλο παρατήρησης για να επισημανθεί εάν η νηπιαγωγός προκαλεί ευχάριστα την ενεργή συμμετοχή των παιδιών κατά την διάρκειά της. Ακόμη επισημαίνεται μέσα από αυτή την επιλογή η σημασία που δίνει η νηπιαγωγός στην γλωσσική ανάπτυξη του νηπίου, όπως και η προσέλκυση της αδιάλειπτης προσοχής και πλήρης κατανόησης του περιεχομένου.

Επίσης η καταγραφή των επιλογών «Χρησιμοποιεί σκηνικό», «Χρησιμοποιεί μάσκες», «Χρησιμοποιεί κούκλες», «Επιδεικνύει αντικείμενα» έχει ως στόχο να διαπιστωθούν άλλες τεχνικές που συμβάλλουν στον ευχάριστο εμπλουτισμό της αφήγησης και στην καλύτερη και ομαλότερή εισαγωγή στον μαγικό της κόσμο.

Η ερευνήτρια, εισάγοντας στο φύλλο παρατήρησης τις επιλογές «Συνδέει την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα ως αφόρμηση», «Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα» και «Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση αυτόνομα» έχει ως στόχο να αναδείξει την συμβολή της εμπλοκής της αφήγησης στην κατανόηση άλλων γνωστικών αντικείμενων. Ακόμη έχει ως στόχο να αναδείξει και το πώς αναδύονται γνώσεις και γίνονται προεκτάσεις και σε άλλα γνωστικά αντικείμενα, χρησιμοποιώντας την ως αφόρμηση. Η αφήγηση όμως αποτελεί και σημαντικό γνωστικό αντικείμενο από μόνη της, έχοντας ως στόχο πάνω απ' όλα την τέρψη και την ικανοποίηση των νηπίων.

Έτσι είναι σημαντικό να γνωρίζει η ερευνήτρια το πώς χειρίζεται η νηπιαγωγός την αφήγηση και για ποιο σκοπό.

Τέλος στο φύλλο παρατήρησης εμφανίζεται η επιλογή «Άλλο» δίνοντας το περιθώριο στην ερευνήτρια να καταγράψει περισσότερες λεπτομέρειες και πράγματα που αντιλήφθηκε κατά την αφήγηση. Οι παρατηρήσεις κατηγοριοποιήθηκαν για τη διευκόλυνση της ερευνήτριας αλλά και του αναγνώστη. Κριτήριο για αυτήν την κατηγοριοποίηση αποτέλεσε η συχνότητα εμφάνισης τους στις αφηγήσεις των εκπαιδευτικών. Οι κατηγορίες των παρατηρήσεων είναι οι εξής: α) Ερωτήσεις, που κάνει η νηπιαγωγός στα παιδιά κατά την αφήγηση, β) Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν στην αφήγηση μέσα από ερωτήσεις αλλά και σταματώντας την αφήγηση, αφήνοντάς τους να συμπληρώσουν (συνήθως λέξεις), γ) Κάνει σχόλια κατά την αφήγηση, δ) Κάνει επεξηγήσεις, ε) Αναπαριστά ήχους, στ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου

κατά τη διάρκεια της προφορικής αφήγησης, ζ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση, η) Μιμείται φωνές ζώων, θ) Επίδειξη καρτελών, ι) Η νηπιαγωγός σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος, κάνοντας τους ερωτήσεις, κ) Παρότρυνε τα παιδιά να αναπαραστήσουν ήχους, λ) Η νηπιαγωγός διακόπτει την αφήγηση για να απαντήσει σε ερωτήσεις των παιδιών, που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της διήγησης, μ) Αναδιηγείται την ιστορία δείχνοντας τις εικόνες και έπειτα συνεχίζει την αφήγηση, ν) Καθώς διαβάζει την ιστορία δείχνει με το δάχτυλό της στα παιδιά τις γραμμένες φράσεις, ξ) Παρεμβαίνει και διακόπτει την αφήγηση για να επαναφέρει τα παιδιά στην αφήγηση, ο) Ζητάει από τα παιδιά να διαβάσουν συλλαβιστά από την εικόνα, π) Κάνει μεγάλες παύσεις, αργώντας να συνεχίσει την αφήγηση και αναφέρει σημεία που είχε ξεχάσει να τα πει πιο πριν, ρ) Παρεμβαίνει και τους δίνει πληροφορίες, σ) Σηματοδοτεί τη λήξη της αφήγησης, λέγοντας σύντομα και ευχάριστα στιχάκια μαζί με τα παιδιά.

Η κατηγοριοποίηση αυτή έχει ως στόχο την όσο το δυνατόν καλύτερη απόδοση της πορείας που ακολουθεί η νηπιαγωγός στην αφήγησης ως δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο.

Η θεματική ενότητα που έπεται είναι η «**Μετά την αφήγηση**». Στην αρχή αυτής της ενότητας τίθεται ως επιλογή η «Επίδειξη εικόνων» και η «Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό». Ο στόχος εισαγωγής αυτών των επιλογών στο φύλλο παρατήρησης είναι να αναδειχθεί εάν επιδεικνύονται εικόνες μετά την αφήγηση και με ποιον σκοπό. Γίνεται αντιληπτή μέσα απ' αυτές τις επιλογές, η περαιτέρω επεξεργασία που πραγματοποιείται στο κείμενο και στις εικόνες ανάλογα με το στόχο που θέτει η εκάστοτε νηπιαγωγός.

Το παρακάτω μέρος του φύλλου παρατήρησης πραγματεύεται το γεγονός εάν η νηπιαγωγός «υποβάλλει ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά» και «τι είδους ερωτήσεις». Η απάντηση στο ερώτημα εάν «υποβάλλει ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά» είναι κλειστού τύπου. Στο ερώτημα «Αν ναι τι είδους ερωτήσεις» αποτυπώνονται δύο πιθανές απαντήσεις και μια απάντηση «Άλλο», δίνοντας το περιθώριο στην ερευνήτρια να καταγράψει κι άλλου είδους ερωτήσεις που δεν αναφέρονται στο φύλλο παρατήρησης. Ο στόχος των δύο αυτών ερωτημάτων είναι να αναδειχθεί εάν η νηπιαγωγός επεξεργάζεται το κείμενο με τα παιδιά ή απλά πραγματοποιεί μόνο την αφήγηση της ιστορίας. Αλλά και εάν επεξεργάζεται το κείμενο τι ερωτήματα θέτει και ποιος είναι ο στόχος της. Ανάλογα με το στόχο που έχει, θέτει και τα ανάλογα ερωτήματα. Η νηπιαγωγός κάνει ερωτήσεις στα παιδιά, προσπαθώντας να τα βοηθήσει να εμβαθύνουν στο κείμενο, συμβάλλοντας στην κατανόηση του περιεχομένου αλλά και στην καλλιέργεια της κριτικής σκέψης.

Τα ερωτήματα «Παρακινεί τα παιδιά να δραματοποιήσουν την ιστορία», «Παρακινεί τα παιδιά για εικαστικές δημιουργίες με αφορμή την ιστορία, τους ήρωες», «Παρακινεί τα παιδιά να αλλάξουν το τέλος της ιστορίας» έχουν ως στόχο να επισημάνουν τις πιθανές επιλογές που έχει η νηπιαγωγός και θέλει να αξιοποιήσει συνδέοντάς τις με την αφήγηση. Στόχος έτσι είναι να διαπιστωθεί αν γίνονται αυτές οι δραστηριότητες και σε ποια συχνότητα.

Τέλος στο φύλλο παρατήρησης υπάρχει η επιλογή «Άλλο», παραχωρώντας την ευκαιρία στην ερευνήτρια να σημειώσει περαιτέρω παρατηρήσεις που αντιλήφθηκε και δεν αναγράφονται στο φύλλο ως ερωτήματα. Οι σημειώσεις που καταγράφηκαν κατηγοριοποιήθηκαν για διευκόλυνση του ερευνητή, αλλά και του αναγνώστη. Κριτήριο της κατηγοριοποίησης είναι η συχνότητα με την οποία εμφανίζεται η κάθε επιλογή στις αφηγήσεις.

Στην τελευταία σελίδα του φύλλου παρατήρησης καταγράφονται γενικές σημειώσεις και παρατηρήσεις που αφορούν την διαδικασία της αφήγησης.

Τα ερωτηματολόγια που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί:

Μετά την ολοκλήρωση της παρατήρησης δίνονταν στη νηπιαγωγό ένα ερωτηματολόγιο. Το ερωτηματολόγιο δίνονταν μετά την παρατήρηση γιατί η ερευνήτρια ήθελε να παρακολουθήσει την διαδικασία της αφήγησης όπως συνηθίζει να την διεκπεραιώνει η νηπιαγωγός. Εάν έβλεπε το ερωτηματολόγιο η νηπιαγωγός πριν την παρατήρηση πιθανών να υιοθετούσε ιδέες για το τι πράγμα ζητάει η ερευνήτρια και να έκανε δραστηριότητες που δεν συνηθίζει να τις κάνει, αλλοιώνοντας τα αποτελέσματα της έρευνας.

Το ερωτηματολόγιο ξεκινά με το ερώτημα «Πόσο συχνά αφηγείστε μια ιστορία στα παιδιά», δίνοντας τρεις πιθανές απαντήσεις για να επιλέξει η νηπιαγωγός. Ο σκοπός της ερώτησης αυτής γίνεται για να ανιχνευτεί η σημασία που δίνεται στην αφήγηση ως δραστηριότητα από τη νηπιαγωγό.

Έπειτα ακολουθεί μια σειρά ερωτημάτων που εξετάζει ποια μορφή συνηθίζουν να χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί και ποια χρησιμοποιούν με μεγαλύτερη συχνότητα. Ενώ φαίνεται να μοιάζουν οι δύο ερωτήσεις οι απαντήσεις διαφέρουν η μία από την άλλη. Ο σκοπός των ερωτήσεων αυτών είναι να δειχθεί η μεγαλύτερη προτίμηση της κάθε νηπιαγωγού για κάποια απ' τις δυο μορφές.

Μετά οι ερωτήσεις συγκεκριμενοποιούνται (στις δύο επόμενες ερωτήσεις) αναφερόμενες στη μια η ανάγνωση και στην άλλη η προφορική αφήγηση. Χαρακτηριστικά οι ερωτήσεις είναι: «Όταν χρησιμοποιείτε ανάγνωση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε», «Όταν χρησιμοποιείτε προφορική αφήγηση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε». Ο σκοπός αυτών των δύο ερωτήσεων είναι για να επισημανθεί η προτίμηση των νηπιαγωγών ως προς μια απ' τις δύο μορφές αφήγησης.

Αυτές τις δύο ερωτήσεις ακολουθούν άλλα δύο ερωτήματα, που αφορούν το λόγο που προτιμούν τη μια και την άλλη αφήγηση. Χαρακτηριστικά οι ερωτήσεις είναι: «Όταν χρησιμοποιείτε την ανάγνωση γιατί προτιμάτε αυτή τη μορφή;» και «Όταν χρησιμοποιείτε την προφορική αφήγηση γιατί προτιμάτε αυτή τη μορφή;» Απ' τους νηπιαγωγούς ζητείται να επιλέξουν μια από τις τέσσερις απαντήσεις ή να δώσουν μια δικιά τους. Οι ερωτήσεις αυτές έχουν ως στόχο να επιχειρηματολογήσουν και να στηρίξουν την επιλογή τους ως προς τη μια ή την άλλη μορφή αφήγησης.

Στη συνέχεια ζητείται από τη νηπιαγωγό να αναφέρει εάν χρησιμοποιεί κατά την αφήγηση (ανάγνωση ή προφορική αφήγηση)

διάφορες τεχνικές. Η απάντηση είναι κλειστού τύπου. Η ερώτηση αυτή γίνεται γιατί η ερευνήτρια ενδιαφέρεται να προσέξει αν χρησιμοποιούνται τεχνικές ή όχι. Εάν η απάντηση της νηπιαγωγού είναι «ναι» τότε απαντά και στο επόμενο ερώτημα, που αφορά το είδος των τεχνικών που χρησιμοποιεί. Η ερευνήτρια εδώ παρουσιάζει ενδιαφέρον να γνωρίσει ποιες τεχνικές χρησιμοποιούνται απ' αυτές που αναφέρει.

Αφού απαντήσουν στις παραπάνω ερωτήσεις καλούνται οι νηπιαγωγοί να αναφέρουν το λόγο, που επιλέγουν να χρησιμοποιούν τεχνικές κατά την αφήγηση. Οι νηπιαγωγοί εδώ απαντούν σε κλειστού τύπου ερωτήσεις, αλλά μπορούν και να στηρίξουν την επιλογή τους συμπληρώνοντας κάποιον άλλο λόγο στην επιλογή «Άλλο».

Ένα άλλο θέμα που πραγματεύεται το ερωτηματολόγιο είναι η ζώνη στην οποία πραγματοποιείται η αφήγηση. Αυτό το ερώτημα τίθεται για να διαπιστώσει η ερευνήτρια την ώρα που επιλέγει η νηπιαγωγός να αφηγηθεί, προσπαθώντας να κατανοήσει και να συνδέσει τη διαφορετικότητα της κάθε δραστηριότητας με την αλλαγή της ζώνης στην οποία αφηγείται.

Ένα άλλο σημαντικό ερώτημα που τίθεται στο ερωτηματολόγιο είναι αν η αφήγηση συνδέεται με άλλο γνωστικό αντικείμενο ως αφόρμηση ή ως ενίσχυση γνώσης. Η ερευνήτρια θέλει να διαπιστώσει εάν η αφήγηση εμπλέκεται με άλλες δραστηριότητες είτε ενισχύοντάς τις, είτε ως αφόρμηση. Η ερώτηση αυτή δείχνει τη σημασία και το βάρος που δίνουν οι νηπιαγωγοί στην αφήγηση, πιστεύοντας στη γνώση που μπορεί να προσφέρει και στο πόσο σημαντικά συμβάλλει.

Οι επόμενες δύο ερωτήσεις: «Το έχετε διαβάσει εσείς για λογαριασμό σας μέρες πριν» και «Το διαβάζετε για λογαριασμό σας λίγο πριν από την αφήγηση στα παιδιά» αποσκοπούν στο να μάθει η ερευνήτρια εάν ασχολείται η νηπιαγωγός με την αφήγηση και εκτός νηπιαγωγείου. Αν προετοιμάζεται καλά, γνωρίζοντας καλά την ιστορία που θα αφηγηθεί.

Έπειτα τίθεται το ερώτημα εάν το βιβλίο που θα διαβάσει η νηπιαγωγός είναι από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου ή από την προσωπική της βιβλιοθήκη. Η ερώτηση αυτή αποσκοπεί στο να μάθει η ερευνήτρια εάν η νηπιαγωγός περιορίζεται στα βιβλία της βιβλιοθήκης του νηπιαγωγείου ή εμπλουτίζει τον κόσμο της αφήγησης με διηγήσεις δικών της βιβλίων.

Οι επόμενες δύο ερωτήσεις αφορούν τη συχνότητα των ερωτήσεων που γίνονται μετά την αφήγηση και το στόχο που εκπληρώνουν. Οι νηπιαγωγοί επιχειρηματολογούν επιλέγοντας μια απάντηση για το λόγο που γίνονται οι ερωτήσεις. Ο λόγος που γίνονται αυτές οι δύο ερωτήσεις είναι για να μάθει η ερευνήτρια εάν γίνεται επεξεργασία κειμένου μετά την αφήγηση μέσα από συζήτηση και ερωτήσεις. Αν συμβάλλει η νηπιαγωγός στο να κατανοήσουν τα παιδιά μέσα από ερωτήσεις το περιεχόμενο και να αναπτύξουν τη σκέψη τους.

Τέλος η ερώτηση που τίθεται είναι η εξής: «Ποια μορφή αφήγησης θεωρείτε πιο σημαντική για τα παιδιά και γιατί;». Αυτή η ερώτηση αποτελείται από δύο σκέλη. Έτσι και η απάντηση που χρειάζεται είναι κατά ένα μέρος κλειστού τύπου και κατά ένα μέρος ανοιχτού τύπου. Είναι η μόνη ερώτηση που θεωρείται μείζονος σημασίας, ώστε να χρειάζεται η νηπιαγωγός να επιχειρηματολογήσει η ίδια, χωρίς να επιλέξει απάντηση. Η ερώτηση αυτή τίθεται στο τέλος για να τονιστεί η μεγάλη σημασία της, μετά από μια ακολουθία ερωτήσεων.

B.6. Ανάλυση των δεδομένων.

B.6.1 Ανάλυση των φύλλων παρατήρησης των νηπιαγωγών

Τα φύλλα παρατήρησης των νηπιαγωγών αριθμήθηκαν χωρίς να αντιστοιχούν στην σειρά με την οποία έγιναν οι παρατηρήσεις στο νηπιαγωγείο, αλλά αφού συγκεντρώθηκαν όλα. Οι απαντήσεις των φύλλων παρατήρησης συγκεντρώθηκαν για περαιτέρω ανάλυση. Οι επιλογές που σημειώθηκαν μόνο με X ή + ή √ κατηγοριοποιήθηκαν διαφορετικά από τις επιλογές που παρατηρήθηκαν σ' όλη τη διαδικασία της αφήγησης και καταγράφηκαν στις «Άλλες παρατηρήσεις».

Οι επιλογές που παρατηρήθηκαν σ' όλη τη διαδικασία της αφήγησης κατηγοριοποιήθηκαν σύμφωνα με τη συχνότητα που εμφανίζονταν σ' όλα τα φύλλα παρατήρησης. Παρατηρήθηκαν ερωτήσεις αλλά και επιλογές από τις νηπιαγωγούς όμοιες μεταξύ τους και γι' αυτό το λόγο κατηγοριοποιήθηκαν μαζί. Όπως είναι δυνατόν θα δούμε δραστηριότητες όπου ο αριθμός των νηπιαγωγών που επέλεξαν να τις πραγματοποιήσουν είναι μικρός. Παρόλα αυτά οι κατηγορίες αυτές δημιουργήθηκαν και οι δραστηριότητες αυτές δεν συγχωνεύτηκαν σε κάποια άλλη γιατί ακόμη και τα στοιχεία αυτής της μικρής κατηγορίας είναι σημαντικά και αντικατοπτρίζουν μια διαφορετική ή διαφοροποιημένη προσέγγιση της αφήγησης ως δραστηριότητα των νηπιαγωγών.

Αφού συγκεντρώθηκαν όλα τα στοιχεία η κατηγοριοποίηση των επιλογών έγινε κυρίως ανάλογα με τη στιγμή που πραγματοποιήθηκαν στη διαδικασία της αφήγησης (βλ. Παράρτημα 1: Πριν την αφήγηση – Κατά τη διάρκεια της αφήγησης – Μετά την αφήγηση).

Η κατηγοριοποίηση έγινε ως εξής:

Πριν την αφήγηση:

α) Προετοιμασία της αίθουσας.

Β) Δημιουργία ατμόσφαιρας.

Γ) Με μαγνητοφωνημένη μουσική.

Δ) Προετοιμασία υλικού.

Ε) Σκηνικού που θα χρησιμοποιηθεί.

Στ) Μορφές αφήγησης (Το είδος της αφήγησης που χρησιμοποιεί η νηπιαγωγός το τοποθετεί η ερευνήτρια στην κατηγορία «Πριν την αφήγηση» γιατί θεωρεί ότι συνδέεται άρρηκτα με την κατηγορία «Παραμύθι που θα αφηγηθεί» ή από «Το βιβλίο αν θα κάνει ανάγνωση».

Γνωρίζοντας έτσι η ίδια το είδος που θα αφηγηθεί η νηπιαγωγός ξέρει σε ποια από τις δύο επιλογές θα σημειώσει τα στοιχεία της ιστορίας ή του βιβλίου που θα αφηγηθεί).

Ζ) Επιλογή ιστορίας (είτε για ανάγνωση, είτε για προφορική αφήγηση) από προσωπική βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού ή από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου.

Η) Αφηγηματικό υλικό. Μέσα από το «Παραμύθι που θα αφηγηθεί» ή από «Το βιβλίο αν θα κάνει ανάγνωση», όπου η ερευνήτρια σημειώνει τα στοιχεία της ιστορίας ή του βιβλίου (συγγραφέας, τίτλος, κτλ.) προκύπτει η κατηγορία «Αφηγηματικό υλικό», που συγκεντρώνει τα είδη των ιστοριών που επέλεξαν οι νηπιαγωγοί να αφηγηθούν).

Άλλες παρατηρήσεις:

α) Στοιχεία βιβλίου (τίτλος, συγγραφέας κτλ.).

β) Ερωτήσεις.

Γ) Λένε τραγουδάκι για να χαλαρώσουν πριν ξεκινήσει η αφήγηση (συνήθως μετά από το διάλειμμα ή στην αρχή της ημέρας μετά από τις ελεύθερες δραστηριότητες).

Δ) Συζήτηση (σχετικά με την αφήγηση).

Ε) Επίδειξη εικόνων βιβλίου πριν την ανάγνωση.

Στ) Επεξηγήσεις.

Ζ) Κάνει σχόλια.

Η) Ζώνη στην οποία αφηγείται η νηπιαγωγός (η ζώνη στη οποία αφηγείται η νηπιαγωγός κατηγοριοποιείται σ' αυτήν την κατηγορία για λόγους ευκολίας).

Κατά τη διάρκεια της αφήγησης:

Η νηπιαγωγός:

α) Έχει σωστή άρθρωση.

β) Έχει σωστή προφορά.

γ) Έχει κατάλληλο τονισμό, χρωματισμό φωνής.

δ) Κινήσεις σώματος.

ε) Κινήσεις χεριών.

στ) Γκριμάτσες στο πρόσωπο.

ζ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου πριν την ανάγνωση.

η) Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης.

θ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την ανάγνωση.

ι) Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό.

κ) Χρησιμοποίηση μουσικής ως συνοδεία αφήγησης.

Λ) Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας κατά τη διάρκεια της αφήγησης.

Μ) Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας στο τέλος της αφήγησης.

Ν) Ενθαρρύνει τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο.

Ξ) Χρησιμοποιεί σκηνικό.

Ο) Χρησιμοποιεί μάσκες.

Π) Χρησιμοποιεί κούκλες.

Ρ) Επιδεικνύει αντικείμενα.

Α) Συνδέει την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα ως αφορμή.

Β) Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα:

Γ) Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση αυτόνομα.

Άλλες παρατηρήσεις:

α) Ερωτήσεις.

Β) Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν στην αφήγηση μέσα από ερωτήσεις αλλά και σταματώντας την αφήγηση, αφήνοντάς τους να συμπληρώσουν (συνήθως λέξεις).

Γ) Κάνει σχόλια.

Δ) Κάνει επεξηγήσεις.

Ε) Αναπαριστά ήχους.

Στ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της προφορικής αφήγησης.

Ζ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση.

Η) Μιμείται φωνές ζώων.

Θ) Επίδειξη καρτελών.

Ι) Η νηπιαγωγός σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος, κάνοντας τους ερωτήσεις.

Κ) Παρότρυνε τα παιδιά να αναπαραστήσουν ήχους.

Λ) Η νηπιαγωγός διακόπτει την αφήγηση για να απαντήσει σε ερωτήσεις των παιδιών, που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της διήγησης.

Μ) Αναδιηγείται την ιστορία δείχνοντας τις εικόνες και έπειτα συνεχίζει την αφήγηση.

Ν) Καθώς διαβάζει την ιστορία δείχνει με το δάχτυλό της στα παιδιά τις γραμμένες φράσεις.

Ξ) Παρεμβαίνει και διακόπτει την αφήγηση για να επαναφέρει τα παιδιά στην αφήγηση.

Ο) Ζητάει από τα παιδιά να διαβάσουν συλλαβιστά από την εικόνα.

Π) Κάνει μεγάλες παύσεις, αργώντας να συνεχίσει την αφήγηση και αναφέρει σημεία που είχε ξεχάσει να τα πει πιο πριν.

Ρ) Παρεμβαίνει και τους δίνει πληροφορίες.

Σ) Σηματοδοτεί τη λήξη της αφήγησης, λέγοντας σύντομα και ευχάριστα στιχάκια μαζί με τα παιδιά.

Μετά την αφήγηση:

α) Επίδειξη εικόνων.

- Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την ανάγνωση.

- Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση.

Β) Επίδειξη εικόνων βιβλίων σε ταμπλό:

γ) Υποβάλλει ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά:

- Ναι.

- Όχι.

Αν ναι τι είδους ερωτήσεις:

α) Κάνει ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου.

Β) Κάνει ερωτήσεις βιωματικών εμπειριών των παιδιών.

Άλλο:

1) Κάνει ερωτήσεις κρίσεως.

2) Κάνει ερωτήσεις εντυπώσεων.

3) Κάνει ερωτήσεις για να ελέγξει αν αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας.

4) Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις.

5) Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ελέγξουν κατά πόσο τα παιδιά συνέλαβαν το μήνυμα που στέλνει, περνάει η ιστορία.

Δ) Παρακινεί τα παιδιά να δραματοποιήσουν την ιστορία.

Ε) Παρακινεί τα παιδιά για εικαστικές δημιουργίες με αφορμή την ιστορία, τους ήρωες.

Στ) Παρακινεί τα παιδιά να αλλάξουν το τέλος της ιστορίας.

Άλλες παρατηρήσεις:

- α) Παρακινεί τα παιδιά να αναδιηγηθούν την ιστορία που τους αφηγήθηκε η νηπιαγωγός.
- Β) Κάνει σχόλια.
- Γ) Κάνει επεξηγήσεις.
- Δ) Παρακινεί τα παιδιά να επαναλάβουν μια σύνθετη λέξη ή φράση.
- Ε) Παρακινεί τα παιδιά να διηγηθούν μια δική τους ιστορία.
- Στ) Συζήτηση (σχετικά με την αφήγηση).
- Ζ) Τραγούδι σχετικό με την αφήγηση (περιεχόμενο ιστορίας που αφηγήθηκε).
- Η) Κινητικό τραγούδι.
- Θ) Αναδιηγείται η ίδια την ιστορία που μόλις τους αφηγήθηκε.

B.6.2 Ανάλυση των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί:

Τα ερωτηματολόγια των νηπιαγωγών αριθμήθηκαν, χωρίς να αντιστοιχούν στην σειρά με την οποία δόθηκαν για συμπλήρωση στις νηπιαγωγούς, αλλά αφού συγκεντρώθηκαν όλα. Οι απαντήσεις των ερωτηματολογίων συγκεντρώθηκαν για περαιτέρω ανάλυση. Οι επιλογές που σημειώθηκαν μόνο με Χ ή + ή √ κατηγοριοποιήθηκαν σύμφωνα με το θέμα που επεξεργάζονται (για καλύτερη κατανόηση βλέπε Παράρτημα 2).

Η δεύτερη και η Τρίτη ερώτηση κατηγοριοποιούνται μαζί, γιατί στη μία ενώ αναφέρεται η μορφή που προτιμάται από τις νηπιαγωγούς, στη δεύτερη αναφέρεται η συχνότητα με την οποία δηλώνει η νηπιαγωγός ποια χρησιμοποιεί περισσότερο. Η τέταρτη με την έκτη κατηγοριοποιούνται μαζί γιατί η έκτη αποτελεί αιτιολογία της τέταρτης (4^η ερώτηση: «Όταν χρησιμοποιείτε ανάγνωση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε;» και 6^η ερώτηση: «Όταν χρησιμοποιείτε την ανάγνωση γιατί προτιμάτε αυτή τη μορφή;»). Το ίδιο συμβαίνει με την Πέμπτη και την έβδομη στις οποίες ρωτάται «Όταν χρησιμοποιείτε προφορική αφήγηση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε», «Όταν χρησιμοποιείτε την προφορική αφήγηση γιατί προτιμάτε αυτή τη μορφή;».

Ακόμη μια άλλη κατηγοριοποίηση ερωτήσεων γίνεται στις ερωτήσεις 8,9,10 και 11. Οι τρεις αυτές ερωτήσεις ενώνονται σε μια κατηγορία λόγω του κοινού θέματος τους που είναι οι τεχνικές κατά τη διάρκεια της αφήγησης και οι λόγοι επιλογής τεχνικών που γίνονται κατά τη διάρκεια αυτής. Η ερώτηση 12 είναι μια κατηγορία από μόνη της και δηλώνει τη ζώνη που αφηγείται συνήθως η νηπιαγωγός.

Οι ερωτήσεις 13 και 14 σχετίζονται με την σύνδεση της αφήγησης με άλλα γνωστικά αντικείμενα ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα.

Η ερώτηση 15 («Εφόσον χρησιμοποιείτε βιβλίο (ανάγνωση): Το έχετε διαβάσει εσείς για λογαριασμό σας μέρες πριν» ή «Το διαβάζετε για λογαριασμό σας λίγο πριν από την αφήγηση στα παιδιά») και 16 («Το βιβλίο: Είναι από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου» ή «Είναι από την προσωπική βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού») είναι ξεχωριστές κατηγορίες η κάθε μία από μόνη της.

Οι ερωτήσεις 17 και 18 συνδέονται μεταξύ τους γι' αυτό και εισάγονται στην ίδια κατηγορία. Και οι δυο ερωτήσεις σχετίζονται με το ποια συχνότητα υποβάλλει η νηπιαγωγός ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά και τι στόχο έχουν οι ερωτήσεις.

Η τελευταία ερώτηση είναι μια κατηγορία από μόνη της. Οι απαντήσεις για λόγους ευκολίας και χρησιμότητας κατηγοριοποιήθηκαν.

B.7. Αποτελέσματα των φύλλων παρατήρησης των νηπιαγωγών:

Στην ενότητα αυτήν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των φύλλων παρατήρησης των νηπιαγωγών. Οι επιλογές των νηπιαγωγών έχουν συγκεντρωθεί και κατηγοριοποιηθεί. Επιπροσθέτως περιλαμβάνονται και ενδεικτικές απαντήσεις των νηπιαγωγών για το κάθε είδος απάντησης. Σκοπός της ανάλυσης είναι να περιγραφούν αναλυτικά το είδος που προτιμάται και οι τεχνικές που χρησιμοποιούνται κατά την αφήγηση.

Πριν την αφήγηση:

A) Προετοιμασία της αίθουσας.

Η πρώτη επιλογή στο φύλλο παρατήρησης αναφέρεται στην προετοιμασία της αίθουσας. Η προετοιμασία της αίθουσας γινόταν από τα παιδιά ύστερα από παρακίνηση της νηπιαγωγού. Η ερευνήτρια σημείωνε Χ στην επιλογή αυτή όταν παρατηρούσε τα παιδιά να μαζεύουν τα παιχνίδια και να τοποθετούν κατάλληλα τις καρέκλες και τους πάγκους για να ξεκινήσει η αφήγηση. Η προετοιμασία της αίθουσας γινόταν συνήθως είτε μετά το διάλειμμα (7 νηπιαγωγοί παρακινούσαν τα παιδιά μετά το διάλειμμα να συμμαζέψουν την αίθουσα για να ξεκινήσει η αφήγηση), είτε μετά τις ελεύθερες δραστηριότητες στην αρχή της ημέρας (10 νηπιαγωγοί παρακινούσαν τα παιδιά να συμμαζέψουν την αίθουσα μετά τις ελεύθερες δραστηριότητες στην αρχή της ημέρας για να αφηγηθεί), όπου τα παιδιά άπλωναν τα παιχνίδια τους σ' όλη την αίθουσα για να απασχοληθούν. Υπήρχαν όμως και περιπτώσεις που τα παιδιά ετοιμάζαν την αίθουσα κατάλληλα για να αφηγηθεί η νηπιαγωγός την ιστορία. Δύο νηπιαγωγοί παρακινούσαν τα παιδιά να ετοιμάσουν την αίθουσα κατάλληλα για να αφηγηθούν. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι μια νηπιαγωγός, η οποία παρακινεί τα παιδιά να στρώσουν τα στρώματά τους στο πάτωμα και παίρνοντας μαζί τις κουβέρτες τους να ξαπλώσουν για να αφηγηθεί εκείνη την ιστορία.

Οι υπόλοιπες νηπιαγωγοί δεν προετοίμασαν την αίθουσα γιατί η αίθουσα ήταν ήδη συμμαζεμένη και έτοιμη κατάλληλα για να πραγματοποιηθεί η αφήγηση.

Το ποσοστό των νηπιαγωγών που προετοιμάζουν την αίθουσα πριν την αφήγηση είναι 19 στις 40 (47,5%).

Β) Δημιουργία ατμόσφαιρας: Η δεύτερη επιλογή στο φύλλο παρατήρησης αναφέρεται στη δημιουργία ατμόσφαιρας. Η νηπιαγωγός δημιουργούσε ατμόσφαιρα για να αιχμαλωτίσει το ενδιαφέρον του παιδιού και να το μεταφέρει πιο εύκολα στο μαγικό κόσμο της αφήγησης. Η ερευνήτρια σημείωνε Χ σ' αυτή την επιλογή όταν παρατηρούσε τη νηπιαγωγό να προετοιμάζει τα παιδιά να υποδεχτούν την αφήγηση μέσα από διάφορες τεχνικές (ορισμένες από τις οποίες αναφέρονται στο θεωρητικό μέρος στο κεφάλαιο «Δημιουργία ατμόσφαιρας») δημιουργίας ατμόσφαιρας.

Παρατηρήθηκαν 14 στις 40 νηπιαγωγούς να δημιουργούν ατμόσφαιρα πριν την αφήγηση. 12 στις 40 (30%) νηπιαγωγούς κηρύσσουν την έναρξη της αφήγησης με ωραία και σύντομα στιχάκια, ακολουθούμενες από τα παιδιά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία κηρύσσει την έναρξη της αφήγησης ακολουθούμενη από τα παιδιά:

«Παραμύθι μύθι μύθι
το κουκί και το ρεβίθι
εμαλώνανε στη βρύση
πέρασε και η φακή
και τα βάζει φυλακή
και η φάβα της φωνάζει:
«Φακή βγάλ' τα... δεν πειράζει»».

4 στις 12 νηπιαγωγούς, που κηρύσσουν την έναρξη της αφήγησης με ωραία στιχάκια κάνουν προφορική αφήγηση. Ενώ 8 στις 12 νηπιαγωγούς που κηρύσσουν την έναρξη της αφήγησης με ωραία στιχάκια κάνουν ανάγνωση.

Ακόμη παρατηρήθηκαν 2 στις 14 νηπιαγωγούς να προσπαθούν να συσκοτίσουν το χώρο είτε κλείνοντας τις κουρτίνες, είτε χαμηλώνοντας τα φώτα. Και οι 2 νηπιαγωγοί κάνουν προφορική αφήγηση. Η μια από τις δύο νηπιαγωγούς παρατηρείται και να προσπαθεί να συσκοτίσει το χώρο αλλά και να κηρύσσει την έναρξη της αφήγησης με σύντομα στιχάκια. Η άλλη νηπιαγωγός παρατηρείται και να προσπαθεί να συσκοτίσει το χώρο, αλλά και να αγγίζει με το μαγικό ραβδί τα παιδιά απαλά στο κεφάλι.

Επιπλέον η ερευνήτρια παρατήρησε 2 στις 40 (5%) νηπιαγωγούς να περνάνε με το μαγικό ραβδάκι και να αγγίζουν απαλά τα παιδιά στο κεφάλι για να γαληνέψει η ψυχή τους πριν τα οδηγήσει στους δρόμους της αφήγησης. Η 1 νηπιαγωγός κάνει προφορική αφήγηση και η άλλη κάνει ανάγνωση.

Πίνακας 1. Τεχνικές δημιουργίας ατμόσφαιρας, που παρατηρήθηκαν πριν την αφήγηση προφορικής ή ανάγνωσης ιστορίας.

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑΣ ΑΤΜΟΣΦΑΙΡΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Κήρυξη έναρξης αφήγησης με ωραία και σύντομα στιχάκια.	4	8	12
2. Προσπάθεια συσκότισης χώρου.	2	0	2
3. Χρήση «μαγικού» ραβδιού.	1	1	2

Από τις 14 νηπιαγωγούς, που παρατηρήθηκαν να δημιουργούν ατμόσφαιρα μία νηπιαγωγός έκανε και συσκότιση χώρου, αλλά και εισάγει τα παιδιά στην αφήγηση με σύντομα στιχάκια (Η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία). Ενώ μια άλλη νηπιαγωγός και προσπαθεί να συσκοτίσει το χώρο, αλλά και χρησιμοποιεί το μαγικό ραβδάκι για την ομαλή τους εισαγωγή στον κόσμο της αφήγησης (Η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία). Γι' αυτό και στον πίνακα εμφανίζονται από δύο φορές.

Γ) Με μαγνητοφωνημένη μουσική: Καμία νηπιαγωγός δεν παρατηρήθηκε να προετοιμάζει στο μαγνητόφωνό μουσικά κομμάτια που θα ακουστούν στην αφήγηση, γιατί καμία δεν χρησιμοποίησε μαγνητοφωνημένη μουσική.

Δ) Προετοιμασία υλικού: Η τέταρτη επιλογή που παρουσιάζεται στο φύλλο παρατήρησης είναι η προετοιμασία υλικού. Η ερευνήτρια σημείωνε Χ σ' αυτήν την επιλογή όταν παρατηρούσε τη νηπιαγωγό πριν την αφήγηση να επιλέγει την ιστορία που θα αφηγηθεί και να προετοιμάζει τα υλικά που θα χρησιμοποιήσει, όπως είναι αντικείμενα,

κούκλες, μάσκες και μουσικά όργανα. Η νηπιαγωγός τοποθετούσε τα υλικά σιμά της για να αποφευχθεί η διακοπή της αφήγησης και η καταστροφή του μαγικού κλίματος που αυτή δημιουργούσε. 19 στις 40 (47,5%) νηπιαγωγούς προετοιμάζουν τα υλικά: 16 στις 40 (40%) νηπιαγωγούς επιλέγουν, λίγο πριν πραγματοποιήσουν την αφήγηση, την ιστορία που θα αφηγηθούν προφορικά ή θα διαβάσουν. 4 στις 16 νηπιαγωγούς επιλέγουν την ιστορία που θα αφηγηθούν προφορικά από βιβλίο. Ενώ 12 στις 16 νηπιαγωγούς επιλέγουν λίγο πριν πραγματοποιήσουν την ανάγνωση την ιστορία ή βιβλίο που θα διαβάσουν.

Παρατηρήθηκε ακόμη ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς φέρνει μαζί της την «κούκλα» που θα αφηγηθεί την ιστορία. Η νηπιαγωγός αυτή πραγματοποιεί προφορική αφήγηση.

Ένα άλλα στοιχείο που παρακολούθησε η ερευνήτρια είναι ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς φέρνει μαζί της τις καρτέλες. Η νηπιαγωγός αυτή πραγματοποιεί προφορική αφήγηση.

Τέλος σημειώθηκε ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς φέρνει μαζί της αντικείμενα για να δείξει στα παιδιά. Η νηπιαγωγός αυτή πραγματοποιεί ανάγνωση.

Πίνακας 2. Προετοιμασία υλικού πριν την αφήγηση προφορικής ή ανάγνωσης ιστορίας.

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΥΛΙΚΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Επιλογή ιστορίας πριν την αφήγηση.	4	12	16
2. Κούκλα.	1	0	1
3. Καρτέλες.	1	0	1
4. Αντικείμενα	0	1	1
ΣΥΝΟΛΟ	6	13	19

Ε) Σκηνικό που θα χρησιμοποιήσει: Το σκηνικό απεικονίζει σκηνές του παραμυθιού και συμβάλλει στην ομαλότερη εισαγωγή του παιδιού στον κόσμο της αφήγησης. Παρόλα αυτά καμιά νηπιαγωγός δεν έγινε αντιληπτή να προετοιμάζει σκηνικό, γιατί καμιά δεν χρησιμοποίησε σκηνικό κατά την αφήγηση.

Στ) Μορφές αφήγησης: Οι μορφές της αφήγησης είναι δύο, η προφορική αφήγηση και η ανάγνωση ιστορίας. Οι νηπιαγωγοί που επέλεξαν να αφηγηθούν προφορικά μια ιστορία είναι 16 στις 40 (40%), ενώ οι νηπιαγωγοί που επέλεξαν να διαβάσουν μια ιστορία από βιβλίο είναι 24 στις 40 (60%).

Πίνακας 3. Μορφές αφήγησης.

ΜΟΡΦΕΣ ΑΦΗΓΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Ανάγνωση ιστορίας.	24
2. Προφορική αφήγηση ιστορίας.	16
ΣΥΝΟΛΟ	40

Ζ) Επιλογή ιστορίας (είτε για ανάγνωση, είτε για προφορική αφήγηση) από προσωπική βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού ή από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου: Οι ιστορίες, που αφηγούνται προφορικά 4 στις 16 νηπιαγωγούς προέρχονται από βιβλία της βιβλιοθήκης του νηπιαγωγείου. Ενώ 11 στις 16 νηπιαγωγούς αφηγούνται προφορικά μια ιστορία από βιβλίο της προσωπικής τους βιβλιοθήκης και 1 νηπιαγωγός αφηγείται μια ιστορία που έχει ακούσει από κάποιον άλλον. Συγκεκριμένα η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε μια ιστορία, την οποία της την αφηγούνταν η μητέρα της.

Οι ιστορίες, που διαβάζουν 11 στις 24 νηπιαγωγούς προέρχονται από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου. Ενώ οι ιστορίες που διαβάζουν 13 στις 24 νηπιαγωγούς προέρχονται από την προσωπική τους βιβλιοθήκη.

Πίνακας 4. Πηγή επιλογής ιστορίας για ανάγνωση ή προφορική αφήγηση.

ΠΗΓΗ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Επιλογή ιστορίας από τη βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού.	11	13	24
2. Επιλογή ιστορίας από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου.	4	11	15
3. Επιλογή ιστορίας από εξωτερική πηγή (ιστορία, που άκουσε από άλλους).	1	0	1

Ζ) Αφηγηματικό υλικό: Έπειτα από συγκέντρωση των ιστοριών, που αφηγήθηκαν οι νηπιαγωγοί είτε προφορικά, είτε διαβάζοντάς τις, διακρίθηκαν σε κάποιες κατηγορίες σύμφωνα με τα κοινά τους χαρακτηριστικά. Η διάκριση του αφηγηματικού υλικού σε κατηγορίες σημειώνεται αναλυτικά από τον καθηγητή Βασίλη Αναγνωστόπουλο και αναφέρονται και στο θεωρητικό μέρος της πτυχιακής εργασίας στο κεφάλαιο «Αφηγηματικό υλικό».

Οι ιστορίες που αφηγήθηκαν οι νηπιαγωγοί διακρίθηκαν στις εξής κατηγορίες:

- **Παραμύθια λαϊκά για παιδιά:** Η ερευνήτρια παρακολούθησε 5 στις 40 (12,5%) νηπιαγωγούς να αφηγούνται λαϊκά παραμύθια για

παιδιά στα νήπια. 3 από τις 5 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά τα λαϊκά παραμύθια, ενώ 2 από τις 5 έκαναν ανάγνωση των ιστοριών. Ένα παράδειγμα που μπορεί να αναφερθεί είναι η αφήγηση από μια νηπιαγωγό της ιστορίας: «Η σουσουράδα και η ουρά της».

- **Παραμύθια σύγχρονα:** Ανεβρέθηκε ότι **18** στις 40 (45%) νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν σύγχρονα παραμύθια στα παιδιά. 13 από τις 18 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση των σύγχρονων παραμυθιών, ενώ 5 από τις 18 αφηγήθηκαν προφορικά τις ιστορίες. Ένα παράδειγμα που μπορεί να αναφερθεί είναι η αφήγηση από μια νηπιαγωγό της ιστορίας: «Ένα φτυάρι στον Άρη» (Τριβιζάς Ε., (1999), *Ένα φτυάρι στον Άρη*, ή έκδ., Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα).
- **Παραμύθια κλασσικά:** Παρατηρήθηκε **1** στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να αφηγηθεί κλασσικό παραμύθι στα παιδιά. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά το κλασσικό παραμύθι. Ο τίτλος του παραμυθιού είναι: «Η Χρυσομαλλούσα και οι τρεις αρκούδες».
- **Μύθοι του Αισώπου:** **6** στις 40 (15%) νηπιαγωγούς σημειώθηκε ότι αφηγήθηκαν μύθους του Αισώπου. 4 από τις 6 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά τους μύθους, ενώ 2 από τις 6 έκαναν ανάγνωση των ιστοριών. Ένα παράδειγμα που μπορεί να αναφερθεί είναι η αφήγηση από μια νηπιαγωγό της ιστορίας: «Το χελιδόνι και η αλεπού» (*Μύθοι του Αισώπου, Όμορφα εικονογραφημένα και διδακτικά παραμύθια με ζώα*, αδελφοί Στρατηγάκη).
- **Ελληνικοί μύθοι (με ζώα):** Η ερευνήτρια παρατήρησε ότι **1** στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς αφηγήθηκε ελληνικούς μύθους (με ζώα) στα παιδιά. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά τον μύθο.
- **Ιστορίες με θρησκευτικό περιεχόμενο:** Η ερευνήτρια παρακολούθησε **2** στις 40 (5%) νηπιαγωγούς να αφηγούνται ιστορίες με θρησκευτικό περιεχόμενο στα παιδιά. Και οι 2 νηπιαγωγοί έκαναν ανάγνωση της ιστορίας. Ένα παράδειγμα που μπορεί να αναφερθεί είναι η αφήγηση από μια νηπιαγωγό της ιστορίας: «Ο Ιησούς Χριστός και οι μαθητές του» (Παουτάρη – Γκριτζαλά Α., (2002), *Χριστός Ανέστη παιδικές πασχαλιάτικες ιστορίες και έθιμα*, Αστήρ, Αθήνα).

- **Παραμύθια μεταφρασμένα:** Σημειώθηκαν 6 στις 40 (15%) νηπιαγωγούς ότι αφηγήθηκαν μεταφρασμένα παραμύθια στα παιδιά (1 από τις 6 αφηγείται πληροφοριακό, βιβλίο γνώσεων, μεταφρασμένο. Ενώ οι υπόλοιπες αφηγούνται σύγχρονα μεταφρασμένα παραμύθια). 5 από τις 6 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση του παραμυθιού, ενώ 1 από τις 6 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία. Ένα παράδειγμα που μπορεί να αναφερθεί είναι η αφήγηση από μια νηπιαγωγό της ιστορίας: «Σοκολάκης και Ζαχαρούλα Τρυποδόντη» (Ράσελμαν Α., (1995), *Σοκολάκης και Ζαχαρούλα Τρυποδόντη*, 6^η έκδ., Άμμος, Αθήνα.
- **Μυθολογία:** Παρατηρήθηκε ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς αφηγήθηκε ιστορία της μυθολογίας στα παιδιά. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία. Ο τίτλος της ιστορίας είναι: «Η αρπαγή της Περσεφόνης».

Πίνακας 5. Αφηγηματικό υλικό που επιλέγηκε για ανάγνωση ή προφορική αφήγηση.

ΑΦΗΓΗΜΑΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Παραμύθια λαϊκά για παιδιά.	3	2	5
2. Παραμύθια σύγχρονα.	5	13	18
3. Παραμύθια κλασσικά.	1	0	1
4. Μύθοι του Αισώπου.	4	2	6
5. Ελληνικοί μύθοι με ζώα.	1	0	1
6. Ιστορίες με θρησκευτικό περιεχόμενο.	0	2	2
7. Παραμύθια μεταφρασμένα.	1	5	6

8. Μυθολογία.	1	0	1
---------------	---	---	---

Άλλες παρατηρήσεις:

α) Στοιχεία βιβλίου (τίτλος, συγγραφέας κτλ.): Παρατηρήθηκε ότι 11 στις 40 (27,5%) νηπιαγωγούς επισημαίνουν στα παιδιά τα στοιχεία του βιβλίου, όπως είναι ο τίτλος, ο συγγραφέας, κτλ. Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία πριν ξεκινήσει την αφήγησή της, διαβάζει τον τίτλο του βιβλίου στα παιδιά και τους ρωτάει τι νομίζουν ότι μπορεί να σημαίνει ο τίτλος. Έπειτα αναφέρουν τον συγγραφέα, επισημαίνοντας ότι είναι ξένος και ότι την έχουν μεταφράσει για να την διαβάσουμε εμείς σήμερα. Αναφέρουν ακόμη τον εκδότη.

Είναι άξιο όμως να αναφερθεί ότι 4 από τις 11 νηπιαγωγούς ενώ έδειξαν το βιβλίο στα παιδιά και τους επισήμαναν τα στοιχεία του βιβλίου αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Β) Ερωτήσεις: Πριν ξεκινήσει η αφήγηση παρατηρήθηκε νηπιαγωγοί να κάνουν ερωτήσεις στα παιδιά. Οι ερωτήσεις που έγιναν στα παιδιά κατηγοριοποιήθηκαν στις παρακάτω κατηγορίες με κριτήριο το σκοπό, που γίνονταν κάθε φορά. Οι κατηγορίες είναι οι εξής:

1) Κάνει ερωτήσεις για να ελέγξει αν αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας: Παρατηρήθηκε ότι 2 στις 40 νηπιαγωγούς (5%) έκαναν τέτοιου είδους ερωτήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός η οποία ρώτησε τα παιδιά με αφορμή τον τίτλο της ιστορίας, ο οποίος ήταν «Ένα φτυάρι στον Άρη»: «Ξέρετε τι είναι ο Άρης;». 1 από τις 2 νηπιαγωγούς αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία, ενώ η άλλη έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

2) Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις: Η ερευνήτρια επισήμανε 4 στις 40 νηπιαγωγούς (10%) να κάνουν τέτοιου είδους ερωτήσεις. Εδώ μια νηπιαγωγός ρωτάει χαρακτηριστικά: «Πού ζουν οι αρκούδες;». Τα παιδιά αποκρίθηκαν αμέσως, γνωρίζοντας την απάντηση: «Στο δάσος». Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία «Το παραπονεμένο αρκουδάκι». Ακόμη είναι άξιο να σημειωθεί ότι 3 από τις 4 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 4 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

3) Κάνει ερωτήσεις βιοματικών εμπειριών των παιδιών: Έγινε αντιληπτό εδώ από την ερευνήτρια ότι 1 στις 40 νηπιαγωγούς (2,5%) έκανε τέτοιου είδους ερωτήσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η

ερώτηση αυτής της νηπιαγωγού η οποία ήταν: «Που τα έχετε δει τα αρκουδάκια;». Τα παιδιά αποκρίθηκαν ότι έχουν συναντήσει στην τηλεόραση, σε βιβλία, σε εικόνες και σε κουκλάκια. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία «Το παραπονεμένο αρκουδάκι». Η ίδια νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Πίνακας 6. Ερωτήσεις που πραγματοποιήθηκαν στα παιδιά από τη νηπιαγωγό πριν την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ιστορίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Ερωτήσεις για να ελέγξει αν αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας.	1	1	2
2. Ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις.	1	3	4
3. Ερωτήσεις βιωματικών εμπειριών των παιδιών.	1	0	1
ΣΥΝΟΛΟ	3	4	7

Γ) Λένε τραγουδάκι για να χαλαρώσουν πριν ξεκινήσει η αφήγηση (συνήθως μετά από το διάλειμμα ή στην αρχή της ημέρας μετά από

τις ελεύθερες δραστηριότητες): Παρατηρήθηκε ότι 6 στις 40 (15%) νηπιαγωγούς λένε τραγουδάκι στα παιδιά για να χαλαρώσουν πριν ξεκινήσει η αφήγηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός η οποία λέει το εξής τραγούδι στα παιδιά για να χαλαρώσουν: «Κάνε νάνι μικρό παιδάκι...». Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί μια άλλη νηπιαγωγός η οποία τραγουδά ζητώντας από τα παιδιά να κλείσουν τα μάτια τους: «Μη μιλάτε και ξυπνήσει

ο παππούς μας
κι αγρυπνήσει
κι είναι το όνειρο γλυκό
κι είναι τόσο μαγικό
Ο παππούς είδε λιγάκι
πως ξανάγινε παιδάκι
στην καρέκλα την παλιά...».

Άξιο σημασίας είναι να αναφερθεί ότι 5 από τις 6 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 6 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Δ) Συζήτηση (σχετικά με την αφήγηση): 8 στις 40 (20%) νηπιαγωγούς ενθαρρύνουν τα παιδιά μέσα από κατάλληλες ερωτήσεις να συζητήσουν για ένα θέμα, που έπειτα η γνώση αυτή θα ενισχυθεί μέσα από την αφήγηση. Οι νηπιαγωγοί αυτοί χρησιμοποιούν την αφήγηση ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα (3 νηπιαγωγοί από τις 8 συνδέουν την αφήγηση με άλλο μάθημα ως αφόρμηση αλλά και την χρησιμοποιούν ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός η οποία παρακινεί τα παιδιά μέσα από ερωτήσεις να συζητήσουν για το Πάσχα (επειδή πλησίαζαν), μιας και η ιστορία σχετίζεται θεματικά με το Πάσχα. Οι ερωτήσεις που έκανε στα παιδιά ήταν οι εξής: «Τι γιορτή Περιμένουμε; («Το Πάσχα» αποκρίθηκαν τα παιδιά), «Τι γιορτάζουμε το Πάσχα;» («Την Ανάσταση του Χριστού» απάντησαν τα παιδιά), «Οι άνθρωποι τι κάνουν το Πάσχα;» («Ψήνουν αρνί» αποκρίνονται τα παιδιά), «Πώς το ψήνουν;» («Δένουν τα πόδια του» λένε τα παιδιά), «Τι άλλο ψήνουν το Πάσχα;» («Κατσικάκι» απαντάνε τα παιδιά). Μετά από τη συζήτηση αυτή ξεκίνησε η αφήγηση της ιστορίας με θέμα τα κατσικάκια την περίοδο του Πάσχα και τίτλο «Τα κατσικάκια κάνουν απεργία». Παρατηρήθηκε ακόμη ότι 5 από τις 8 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 3 από τις 8 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Ε) Επίδειξη εικόνων βιβλίου πριν την ανάγνωση: Σημειώθηκε ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς έδειξε τις εικόνες στα παιδιά πριν αρχίσει η αφήγηση. Αυτή η νηπιαγωγός τους δείχνει την πρώτη εικόνα και τους ρωτάει: «Τι εποχή είναι;» («Φθινόπωρο» απάντησαν τα παιδιά), «Πώς το

καταλάβατε;» («Από τα πεσμένα φύλλα» απάντησαν τα παιδιά). Τα παιδιά μαζί με τη νηπιαγωγό επεξεργάζονται την εικόνα.

Στ) Επεξηγήσεις: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να κάνει επεξηγήσεις πριν την αφήγηση της ιστορίας. Η νηπιαγωγός επεξηγεί στα παιδιά τι είναι «Μυθολογία» (καθώς θα αφηγηθεί ιστορία από την μυθολογία, ή οποία είναι «Η αρπαγή της Περσεφόνης»). Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Ζ) Κάνει σχόλια: Παρατηρήθηκε ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς έκανε σχόλια πριν την αφήγηση της ιστορίας. Πριν αρχίσει η αφήγηση της ιστορίας «Τζούνης το γατάκι», η νηπιαγωγός σχολιάζει, ότι του γατιού του αρέσει το ψάρεμα. Αυτή η νηπιαγωγός έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Η) Ζώνη στην οποία αφηγείται η νηπιαγωγός: Ένα στοιχείο, που θεώρησε σημαντικό η ερευνήτρια να σημειωθεί ήταν η ζώνη στην οποία επιλέγει η νηπιαγωγός να πραγματοποιήσει την αφήγηση. Η ερευνήτρια προσέρχονταν στο νηπιαγωγείο για παρατήρηση ύστερα από συνεννόηση με τη νηπιαγωγό για την ώρα που προτιμά να πραγματοποιήσει τη δραστηριότητα της αφήγησης. Έτσι η ζώνη στην οποία αφηγείται η νηπιαγωγός κατηγοριοποιείται σ' αυτές την κατηγορία για λόγους ευκολίας:

Στην αρχή της ημέρας: Η ερευνήτρια συγκεντρώνοντας τα φύλλα παρατήρησης διαπιστώνει ότι 12 στις 40 (30%) νηπιαγωγούς επιλέγουν να αφηγούνται στην αρχή της ημέρας. Ελεύθερες δραστηριότητες – Αφήγηση (2 στις 12 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά τις ελεύθερες δραστηριότητες στην αρχή της ημέρας και πριν το διάλειμμα (Ελεύθερες δραστηριότητες – Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά βγήκαν για διάλειμμα στην αυλή)), (2 στις 12 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά τις ελεύθερες δραστηριότητες στην αρχή της ημέρας και πριν το φαγητό – πρωινό (Ελεύθερες δραστηριότητες – Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά έφαγαν πρωινό)). Ένα άλλο στοιχείο που είναι άξιο να σημειωθεί είναι ότι 7 από τις 12 νηπιαγωγούς, που επέλεξαν να αφηγηθούν σ' αυτή τη ζώνη, έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 5 από τις 12 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Πριν το διάλειμμα: Παρατηρήθηκε ότι 6 στις 40 (15%) νηπιαγωγούς επιλέγουν να αφηγούνται πριν το διάλειμμα. Αφήγηση –Διάλειμμα (2 στις 6 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά από δραστηριότητα και πριν από το διάλειμμα (Δραστηριότητα –Αφήγηση –Διάλειμμα)), (2 στις 6 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά τις ελεύθερες δραστηριότητες στην αρχή

της ημέρας και πριν το διάλειμμα (Ελεύθερες δραστηριότητες – Αφήγηση – Διάλειμμα)), (1 στις 6 νηπιαγωγούς αφηγείται μετά το φαγητό και πριν το διάλειμμα (Φαγητό – Αφήγηση – Διάλειμμα)). Διαπιστώθηκε ακόμη ότι 3 από τις 6 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 3 από τις 6 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Μετά το διάλειμμα: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 13 στις 40 (32,5%) νηπιαγωγούς να αφηγούνται μετά το διάλειμμα. Διάλειμμα – Αφήγηση (8 στις 13 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά το διάλειμμα και πριν να φύγουν τα παιδιά από το νηπιαγωγείο (Διάλειμμα – Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά φεύγουν από το νηπιαγωγείο)), (1 στις 6 νηπιαγωγούς αφηγείται μετά το διάλειμμα και πριν από δραστηριότητα (Διάλειμμα – Αφήγηση – Δραστηριότητα)). Διαφαίνεται στην έρευνα ότι 10 από τις 13 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 3 από τις 13 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Πριν να φύγουν: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 12 στις 40 (30%) νηπιαγωγούς να αφηγούνται πριν φύγουν τα παιδιά από το νηπιαγωγείο. Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά φεύγουν (8 στις 12 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά το διάλειμμα και πριν να φύγουν τα παιδιά από το νηπιαγωγείο (Διάλειμμα – Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά φεύγουν από το νηπιαγωγείο)), (1 στις 12 νηπιαγωγούς αφηγείται μετά το φαγητό και πριν να φύγουν τα παιδιά από το νηπιαγωγείο (Φαγητό – Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά φεύγουν από το νηπιαγωγείο)). Ακόμη έγινε αντιληπτό ότι 9 από τις 12 νηπιαγωγούς, που αφηγήθηκαν σ' αυτήν τη ζώνη έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 3 από τις 12 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Πριν το φαγητό: Η ερευνήτρια προσήλθε σε νηπιαγωγεία και παρατήρησε ότι 4 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς αφηγούνται πριν την ώρα του φαγητού. Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά γευματίζουν (2 στις 4 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά τις ελεύθερες δραστηριότητες στην αρχή της ημέρας και πριν το φαγητό – πρωινό (Ελεύθερες δραστηριότητες – Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά έφαγαν πρωινό)). Ακόμη αξίζει να σημειωθεί ότι 3 από τις 4 νηπιαγωγούς έκαναν, που επέλεξαν να αφηγηθούν σ' αυτή τη ζώνη έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 4 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Μετά το φαγητό: Παρατηρήθηκε ότι 2 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά την ώρα του φαγητού. Φαγητό – Αφήγηση (1 στις 2 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά το φαγητό και πριν το διάλειμμα (Φαγητό – Αφήγηση – Διάλειμμα)), (1 στις 2 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά το φαγητό και πριν να φύγουν τα παιδιά από το νηπιαγωγείο (Φαγητό –

Αφήγηση – Μετά την αφήγηση τα παιδιά φεύγουν από το νηπιαγωγείο)). Ένα άλλο στοιχείο που χρειάζεται να επισημανθεί είναι ότι 1 από τις 2 νηπιαγωγούς, που επέλεξε να αφηγηθεί σ' αυτή τη ζώνη, αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία, ενώ η άλλη έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Ανάμεσα στις οργανωμένες δραστηριότητες του ημερήσιου προγράμματος: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 5 στις 40 (12,5%) νηπιαγωγούς να αφηγούνται ανάμεσα στις οργανωμένες δραστηριότητες του ημερήσιου προγράμματος (Δραστηριότητα –Αφήγηση – Δραστηριότητα). Παρατηρήθηκε ακόμη ότι 3 από τις 5 νηπιαγωγούς, που επέλεξαν να αφηγηθούν σ' αυτήν τη ζώνη αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 2 από τις 5 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Μετά από οργανωμένη δραστηριότητα: Επιπλέον παρατηρήθηκε ότι 7 στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά από οργανωμένη δραστηριότητα (5 στις 7 νηπιαγωγούς αφηγούνται ανάμεσα στις οργανωμένες δραστηριότητες του ημερήσιου προγράμματος (Δραστηριότητα –Αφήγηση –Δραστηριότητα)), (2 στις 7 νηπιαγωγούς αφηγούνται μετά από οργανωμένη δραστηριότητα και πριν από το διάλειμμα (Δραστηριότητα –Αφήγηση –Διάλειμμα)). Είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι 4 από τις 7 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 3 από τις 7 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Πίνακας 7. Ζώνη αφήγησης, στην οποία η νηπιαγωγός αφηγείται μια ιστορία προφορικά ή κάνοντας ανάγνωση.

ΖΩΝΗ ΑΦΗΓΗΣΗΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Στην αρχή της ημέρας.	5	7	12
2. Πριν το διάλειμμα.	3	3	6
3. Μετά το διάλειμμα.	3	10	13
4. Πριν να φύγουν.	3	9	12
5. Πριν το φαγητό.	1	3	4
6. Μετά το φαγητό.	1	1	2
7. Ανάμεσα στις οργανωμένες δραστηριότητες του ημερήσιου προγράμματος.	3	2	5
8. Μετά από οργανωμένη δραστηριότητα.	4	3	7

Πίνακας 8. Συγκεντρωτικός πίνακας: Πριν την αφήγηση

ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Προετοιμασία αίθουσας.	8	11	19
2. Δημιουργία ατμόσφαιρας.	5	9	14
3. Με μαγνητοφωνημένη μουσική.	0	0	0
4. Προετοιμασία υλικού.	6	13	19
5. Σκηνικό που θα χρησιμοποιήσει.	0	0	0
6. Στοιχεία βιβλίου.	11	0	11
7. Ερωτήσεις.	3	4	7
8. Λένε τραγούδι για να χαλαρώσουν.	1	5	6
9. Συζήτηση.	5	3	8
10. Επίδειξη εικόνων πριν την ανάγνωση.	0	1	1
11. Επεξηγήσεις.	1	0	1
12. Σχόλια.	0	1	1

Κατά τη διάρκεια της αφήγησης:

Η νηπιαγωγός:

α) Έχει σωστή άρθρωση: Ένα ερώτημα, που εμφανίζεται στην κατηγορία «Κατά τη διάρκεια της αφήγησης» είναι για το εάν η νηπιαγωγός έχει σωστή άρθρωση. Μετά την συγκέντρωση των στοιχείων διαπιστώθηκε ότι **40** στις 40 (100%) νηπιαγωγούς έχουν σωστή άρθρωση. Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι 16 από τις 40 (40%) νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 24 από τις 40 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

β) Έχει σωστή προφορά: Μια άλλη επιλογή που ενυπάρχει στο φύλλο παρατήρησης είναι για το εάν η νηπιαγωγός έχει σωστή προφορά. Στο τέλος της έρευνας διαπιστώθηκε ότι **40** στις 40 (100%) νηπιαγωγούς έχουν σωστή προφορά. 16 από τις 40 (40%) νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 24 από τις 40 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

γ) Έχει κατάλληλο τονισμό, χρωματισμό φωνής: Η ερευνήτρια παρατήρησε **39** στις 40 (97,5%) νηπιαγωγούς να έχουν κατάλληλο τονισμό, χρωματισμό φωνής. Ακόμη χρειάζεται να αναφερθεί ότι 16 από τις 40 (40%) νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 23 από τις 40 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

δ) Κινήσεις σώματος: Σημειώθηκε ότι **7** στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς κινούν το σώμα τους, καθώς αφηγούνται. 4 από τις 7 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 3 από τις 7 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

ε) Κινήσεις χεριών: Η ερευνήτρια παρακολούθησε **32** στις 40 (80%) νηπιαγωγούς να κινούν τα χέρια τους, καθώς αφηγούνται. Επιθυμητό είναι να επισημανθεί ότι 17 από τις 32 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 15 από τις 32 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

στ) Γκριμάτσες στο πρόσωπο: Η ερευνήτρια επισήμανε **34** στις 40 (85%) νηπιαγωγούς να κάνουν γκριμάτσες στο πρόσωπο, καθώς αφηγούνται. 19 από τις 34 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 15 από τις 34 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

ζ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου πριν την ανάγνωση: Παρόλο που η επιλογή αυτή αναφέρθηκε και παραπάνω στην κατηγορία «Πριν την

αφήγηση» στις «Άλλες παρατηρήσεις» αξίζει να σημειωθεί και εδώ για να τονιστεί ο σκοπός της επιλογής αυτής, αλλά και το ποσοστό που επιλέγει να δείξει τις εικόνες στην εκάστοτε φάση αυτής της δραστηριότητας. Σημειώθηκε ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς έδειξε τις εικόνες στα παιδιά πριν αρχίσει η αφήγηση. Αυτή η νηπιαγωγός τους δείχνει την πρώτη εικόνα και τους ρωτάει: «Τι εποχή είναι;» («Φθινόπωρο» απάντησαν τα παιδιά), «Πώς το καταλάβατε;» («Από τα πεσμένα φύλλα» απάντησαν τα παιδιά). Τα παιδιά μαζί με τη νηπιαγωγό επεξεργάζονται την εικόνα. Η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Φυτρώνει, φυτρώνει ο σπόρος. Μια πρώτη ματιά στον κύκλο της ζωής ενός δέντρου» (Γκόντουιν Σαμ, (2003), *Φυτρώνει, φυτρώνει ο σπόρος. Μια πρώτη ματιά στον κύκλο της ζωής ενός δέντρου*, Πατάκη Αθήνα).

η) Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης: Παρατηρήθηκε ότι 18 στις 40 (45%) νηπιαγωγούς έδειξαν εικόνες βιβλίου στα παιδιά κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός διαβάζει το παραμύθι, δείχνοντας ταυτόχρονα τις εικόνες.

θ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την ανάγνωση: Παρόλο που αυτή η επιλογή εμφανίζεται και στην κατηγορία «Μετά την αφήγηση» αξίζει να σημειωθεί και εδώ για να τονιστεί ο σκοπός της επιλογής αυτής, αλλά και το ποσοστό που επιλέγει να δείξει τις εικόνες στην εκάστοτε φάση αυτής της δραστηριότητας. Διαπιστώθηκε ότι 8 στις 40 (20%) νηπιαγωγούς έδειξαν εικόνες βιβλίου στα παιδιά μετά την ανάγνωση.

ι) Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό: Παρατηρήθηκε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να κάνει επίδειξη βιβλίου στο ταμπλό. Η ίδια η νηπιαγωγός έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

κ) Χρησιμοποίηση μουσικής ως συνοδεία αφήγησης: Παρατηρήθηκε ότι καμιά νηπιαγωγός (0%) δεν χρησιμοποίησε την μουσική ως συνοδεία της αφήγησης.

λ) Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας κατά τη διάρκεια της αφήγησης: Σημειώθηκαν 3 στις 40 (7,5%) νηπιαγωγούς να ενεργοποιούν τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας κατά τη διάρκεια της αφήγησης. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός αφήνει τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση, λέγοντας κατά τη διήγηση ότι «πέταξε το καλάμι στη θάλασσα έτοιμος να ψαρέψει...» και ένα παιδί έκανε τις κινήσεις και τις έλεγε παράλληλα. Επίσης τα ενεργοποιεί ζητώντας τους να αναπαραστήσουν με το δάχτυλό

τους το αγκίστρι, αλλά και για να τραβήξουν την πετονιά. Ο τίτλος της ιστορίας, που διάβασε νηπιαγωγός ήταν «Τζούνης το γατάκι».

Είναι άξιο να αναφερθεί ακόμη ότι 2 από τις 3 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 3 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Μ) Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας στο τέλος της αφήγησης: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 2 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς να ενεργοποιούν τα παιδιά να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας στο τέλος της αφήγησης. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός, αφού αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία, παρακίνησε τα παιδιά να αναπαραστήσουν το λουλουδάκι, την πεταλούδα και τη χρυσόμυγα, λέγοντας: «Ποιος θέλει να κάνει το λουλουδάκι; Ποιος τη πεταλούδα; Και ποιος τη χρυσόμυγα;». Παράλληλα με τις ερωτήσεις τους το δείχνει κιόλας.

Επιθυμητό είναι να αναφερθεί ότι 1 από τις 2 νηπιαγωγούς αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία, ενώ η άλλη έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Ν) Ενθαρρύνει τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο: Παρατηρήθηκε ότι 5 στις 40 (12,5%) νηπιαγωγούς ενθαρρύνουν τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία ενθαρρύνει τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα, που επαναλαμβάνονται στην ιστορία, όπως είναι το:

«Κοκοράκι αχνιστό
χήνα γεμιστή
κότα ψητή».

Η ίδια η νηπιαγωγός αφηγείται προφορικά την ιστορία.

Είναι άξιο να σημειωθεί ότι 3 από τις 5 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 2 από τις 5 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Ξ) Χρησιμοποιεί σκηνικό: Η ερευνήτρια διέκρινε ότι καμιά νηπιαγωγός (0%) δεν χρησιμοποίησε σκηνικό.

Ο) Χρησιμοποιεί μάσκες: Έγινε αντιληπτό ότι καμιά νηπιαγωγός (0%) δεν χρησιμοποίησε μάσκες.

Π) Χρησιμοποιεί κούκλες: Παρατηρήθηκε ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς χρησιμοποίησε κούκλες. Χαρακτηριστικά αυτή η νηπιαγωγός χρησιμοποιεί μια σουσουράδα από χαρτόνι (μαύρο κανσόν) για κούκλα για να αφηγηθεί την ιστορία «Η σουσουράδα και η ουρά της». Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Ρ) Επιδεικνύει αντικείμενα: Η ερευνήτρια παρακολούθησε **3** στις 40 (7,5%) νηπιαγωγούς να επιδεικνύουν αντικείμενα. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός επιδεικνύει ένα λούτρινο λαγουδάκι κατά την ανάγνωση της ιστορίας της «Το πασχαλινό λαγουδάκι». Είναι άξιο να αναφερθεί ότι 2 από τις 3 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 3 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Α) Συνδέει την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα ως αφορμή: Παρατηρήθηκε ότι **6** στις 40 (15%) νηπιαγωγούς συνδέουν την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα ως αφορμή. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός με αφορμή την προφορική αφήγηση της ιστορίας «Ο Σιμιγδαλένιος» ζητάει από τα παιδιά να διαβάσουν τις λέξεις που έγραψε στον πίνακα. Στον πίνακα έγραψε η νηπιαγωγός τα μέρη όπου πήγε πρώτα η πριγκίπισσα να ψάξει: Φεγγάρι, Ήλιος, Αστέρια, αφού της τα ανέφεραν πρώτα τα παιδιά και μετά ζητάει από τα ίδια να προσπαθήσουν να διαβάσουν τις λέξεις. Έτσι συνδέει την προφορική αφήγηση με την «Ανάγνωση».

Αξίζει να σημειωθεί ότι 4 από τις 6 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 2 από τις 6 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Β) Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα: Σημειώθηκαν **12** στις 40 (30%) νηπιαγωγούς να χρησιμοποιούν την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ιστορίας ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός, πριν ξεκινήσει την αφήγηση της ιστορίας «Η Χρυσομαλλούσα και οι τρεις αρκούδες», συζήτησε με τα παιδιά για την αρκούδα, την κακοποίησή της, αλλά και για τον «Αρκτούρο».

Επιθυμητό είναι να αναφερθεί ότι 6 από τις 12 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ οι άλλες 6 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Γ) Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση αυτόνομα: Η ερευνήτρια παρακολούθησε **26** στις 40 (65%) νηπιαγωγούς να χρησιμοποιούν την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση αυτόνομα. 17 από τις 26 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 9 από τις 26 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Άλλες παρατηρήσεις:

Α) Ερωτήσεις: Η νηπιαγωγός παρεμβαίνει στην αφήγηση και κάνει ερωτήσεις στα παιδιά. Οι ερωτήσεις, αφού συγκεντρώθηκαν

κατηγοριοποιήθηκαν στις παρακάτω κατηγορίες με κριτήριο το σκοπό που γίνονταν κάθε φορά.

Α) Κάνει ερωτήσεις κρίσεως: Η ερευνήτρια παρατήρησε ότι 8 στις 40 (20%) νηπιαγωγούς έκαναν ερωτήσεις κρίσεως στα παιδιά. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία κατά την αφήγηση ρωτάει τα παιδιά: «Έκανε καλά που θύμωσε η νιάνια; Έπρεπε να τιμωρηθεί;», όπως και «Τι λέτε είναι εύκολο να αλλάζεις μαμά;». Αυτή η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία του Βαγγέλη Ηλιόπουλου «Ζητώ μαμά ή Ζήτω η μαμά» (Περιοδικό Παράθυρο, τεύχ. 33, Μάιος – Ιούνιος 2005).

Αξίζει ακόμη να σημειωθεί ότι 5 από τις 8 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 3 από τις 8 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Β) Κάνει ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 14 στις 40 (35%) νηπιαγωγούς να κάνουν ερωτήσεις κατανόησης στα παιδιά. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά κατά την αφήγηση: «Οι γονείς γιατί ήταν περήφανοι;» και τα παιδιά αποκρίνονται: «Γιατί ο Φριφρής έμαθε να πετάει, αλλά και γιατί βοήθησε την πεταλούδα». Η ίδια νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία της Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου «Το χελιδόνι και η πεταλούδα» (Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου Λ., Κώστίδου – Λένη Β., (1985), *Πέντε κουκιά και πέντε ρεβύθια = δέκα παραμύθια*, Άγκυρα, Αθήνα).

Αξίζει να σημειωθεί ακόμη ότι 11 από τις 14 νηπιαγωγούς, που έκαναν ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου στα παιδιά έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 3 από τις 14 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Γ) Κάνει ερωτήσεις για να ελέγξει αν αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας: 3 στις 40 νηπιαγωγούς (7,5%) έκαναν ερωτήσεις στα παιδιά για να ελέγξουν αν αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός, παρεμβαίνει στην αφήγηση και ρωτάει τα παιδιά, παίρνοντας αφορμή από μια λέξη της ιστορίας: «Τι είναι το νησί;». Έπειτα τους εξηγεί και τους κάνει κι άλλες ερωτήσεις για να κατανοήσουν το νόημα της λέξης. Αυτή η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Τζούνης το γατάκι» (*Τζούνης το γατάκι*, Παπαδοπούλου).

Σημαντικό ακόμη είναι να αναφερθεί ότι και οι 3 νηπιαγωγοί, που έκαναν τέτοιου είδους ερωτήσεις έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Δ) Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις:

Σημειώθηκαν 7 στις 40 νηπιαγωγούς (17,5%) να κάνουν ερωτήσεις, που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία κατά την αφήγηση ρωτάει τα παιδιά: «Θυμάστε τι είπαμε ότι είναι ο Κύκλωπας;». Τα παιδιά αποκρίνονται αμέσως: «Ένας με ένα μάτι». Η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Το παιδί και το δελφίνι» (Βενετούλιας Μ., *Το παιδί και το δελφίνι*, ΒΗΤΑΠΛΑΣΤ, Αθήνα). Άξιο κρίνεται να αναφερθεί ότι 6 από τις 7 νηπιαγωγούς, που έκαναν τέτοιου είδους ερωτήσεις έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 7 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Ε) Κάνει ερωτήσεις βιοματικών εμπειριών των παιδιών: 5 στις 40 νηπιαγωγούς (12,5%) έκαναν ερωτήσεις βιοματικών εμπειριών των παιδιών. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Όταν δε μας δίνει κανένας σημασία τι νιώθουμε;». Τα παιδιά αποκρίθηκαν αμέσως «Μοναξιά και στεναχώρια». Η ίδια νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Το κόκκινο πουλόβερ του γαϊδαράκου» (Ζακλύν Μποβύ, *Παραμύθια για όνειρα γλυκά*).

Σημαντικό μπορεί να θεωρηθεί ότι 4 από τις 5 νηπιαγωγούς, που έκαναν τέτοιου είδους ερωτήσεις έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 5 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Στ) Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό την ενεργή συμμετοχή των παιδιών, αφήνοντάς τους να μαντέψουν την εξέλιξη της ιστορίας: Παρατηρήθηκε ότι 8 στις 40 (20%) νηπιαγωγούς έκαναν ερωτήσεις, που έχουν ως σκοπό την ενεργή συμμετοχή των παιδιών, αφήνοντάς τους να μαντέψουν την εξέλιξη της ιστορίας. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Ο κόρακας τι λέτε ότι θα έκανε;». Τα παιδιά δίνουν διάφορες απαντήσεις μια εκ των οποίων είναι ότι ο κόρακας στεναχωρήθηκε. Η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε προφορικά έναν μύθο του Αισώπου «Η Αλεπού και ο Κόρακας».

Αξίζει να σημειωθεί ότι 4 από τις 8 νηπιαγωγούς, που έκαναν τέτοιου είδους ερωτήσεις αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ οι άλλες 4 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Ζ) Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ελέγξουν κατά πόσο τα παιδιά συνέλαβαν το μήνυμα που στέλνει, περνάει η ιστορία: 2 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς έκαναν ερωτήσεις, που έχουν ως σκοπό να ελέγξουν κατά πόσο τα παιδιά συνέλαβαν το μήνυμα που στέλνει, περνάει η ιστορία. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Γι' αυτό πρέπει να φεύγετε και εσείς μακριά από τους γονείς σας;», «Αν ένας άγνωστος σας πλησιάσει να σας κεράσει παγωτό, θα πάτε;». Η

νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία η «Αλεπού κυρά δασκάλα».

Επιθυμητό είναι να αναφερθεί ότι 1 από τις 2 νηπιαγωγούς, που έκανε τέτοιου είδους ερωτήσεις αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία, ενώ η άλλη έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Η) Κάνει ερωτήσεις για να ελέγξει τις γνώσεις των παιδιών και να λύσει τις απορίες τους κάνοντας επεξηγήσεις.(αν δεν το γνωρίζουν):

Η ερευνήτρια έχει παρακολουθήσει 2 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς να κάνουν ερωτήσεις για να ελέγξουν τις γνώσεις των παιδιών και να λύσουν τις απορίες τους κάνοντας επεξηγήσεις (αν δεν το γνωρίζουν). Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Τι τον έχει ο παππούς τον Αλέξη;». Τα παιδιά αποκρίνονται αμέσως «Εγγονό».

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι 1 από τις 2 νηπιαγωγούς αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία, ενώ η άλλη έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Θ) Η νηπιαγωγός σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος, κάνοντας τους ερωτήσεις: 1

στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος, κάνοντας ερωτήσεις. Συγκεκριμένα η νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Τι νομίζετε ότι είπε ο σκύλος στα πουλάκια;» («Τους μάλωσε» απάντησαν τα παιδιά). Η νηπιαγωγός έπειτα συνέχισε την αφήγησή της λέγοντας: «Να μην απομακρύνεστε, είπε ο σκύλος». Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία «Η Αλεπού κυρά δασκάλα».

Πίνακας 9. Κατηγορίες ερωτήσεων, που πραγματοποιούνται κατά την αφήγηση.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Ερωτήσεις κρίσεως.	3	5	8
2. Ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου.	3	11	14
3. Ερωτήσεις για να ελέγξει αν	0	3	3

αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας.			
4. Ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις.	1	6	7
5. Ερωτήσεις βιωματικών εμπειριών των παιδιών.	1	4	5
6. Ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό την ενεργή συμμετοχή των παιδιών, αφήνοντας τους να μαντέψουν την εξέλιξη της ιστορίας.	4	4	8
7. Ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ελέγξουν κατά πόσο τα παιδιά συνέλαβαν το μήνυμα που περνάει η ιστορία.	1	1	2
8. Ερωτήσεις για να ελέγξει τις γνώσεις των παιδιών και να λύσει τις	1	1	2

απορίες τους κάνοντας επεξηγήσεις (αν δεν το γνωρίζουν).			
9. Η νηπιαγωγός σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος, κάνοντας τους ερωτήσεις.	1	0	1

Β) Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν στην αφήγηση μέσα από ερωτήσεις αλλά και σταματώντας την αφήγηση, αφήνοντάς τους να συμπληρώσουν (συνήθως λέξεις): Παρατηρήθηκε ότι 5 στις 40 νηπιαγωγούς (12,5%) ενεργοποίησαν τα νήπια να συμμετέχουν στην αφήγηση μέσα από ερωτήσεις αλλά και σταματώντας την αφήγηση, αφήνοντάς τους να συμπληρώσουν (συνήθως λέξεις). Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία λέει στα παιδιά: «Κάνει πουλόβερ με τέσσερις τρύπες...» (Τα παιδιά απαντούν «...για τα πόδια»), «... δύο τρύπες...», (Τα παιδιά απαντούν «...για τα αυτιά»). Η ίδια νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Το κόκκινο πουλόβερ του γαϊδαράκου» (Ζακλύν Μποβύ, *Παραμύθια για όνειρα γλυκά*).

Ακόμη χρειάζεται να αναφερθεί ότι 3 από τις 5 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 2 από τις 5 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Γ) Κάνει σχόλια: Η ερευνήτρια παρατήρησε ότι 19 στις 40 (47,5%) νηπιαγωγούς έκαναν σχόλια κατά τη διάρκεια της αφήγησης. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός λέει κατά την αφήγηση: «Αυτοί ήταν οι κακοί άνθρωποι, οι Φαρισαίοι». Η νηπιαγωγός διάβασε τις ιστορίες «Ο Ιησούς Χριστός και οι δώδεκα μαθητές του» και «Το βαγιογαϊδουράκι» (Άννα Παουτάρη –Γκριτζαλά, (2002), «Χριστός Ανέστη» παιδικές πασχαλιάτικες ιστορίες και έθιμα», Αστήρ, Αθήνα).

Αξίζει να σημειωθεί ότι 12 από τις 19 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 7 από τις 19 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Δ) Κάνει επεξηγήσεις: Σημειώθηκαν 18 στις 40 (45%) νηπιαγωγούς να κάνουν επεξηγήσεις κατά τη διάρκεια της αφήγησης. Χαρακτηριστικά

μια νηπιαγωγός εξηγεί κατά την αφήγηση: «Κηφήνας είναι η αρσενική μέλισσα». Αυτή η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία «Σούλα η μέλισσούλα» («Kings Antoon, (2000), *Σούλα η μέλισσούλα*, Παπαδόπουλος, Αθήνα).

Αξίζει να αναφερθεί ότι 13 από τις 18 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 5 από τις 18 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Ε) Αναπαριστά ήχους: Παρατηρήθηκε ότι 7 στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς αναπαριστούσαν ήχους κατά τη διάρκεια της αφήγησης. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός κατά την αφήγησή της αναπαριστά ήχους όπως: «τίκι τίκι τίκι τίκι» ανέβηκε στο δέντρο», «κρακ κρακ» που έσπασε το κρεβάτι». Η ίδια νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά μια πολύ παλιά ιστορία, την οποία της την είχε αφηγηθεί η μητέρα της. Ο τίτλος της ιστορίας είναι «Ο παππούς και ο Γιάννης».

Χρειάζεται να σημειωθεί ότι 4 από τις 7 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 3 από τις 7 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

ΣΤ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της προφορικής αφήγησης: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 6 στις 40 (15%) νηπιαγωγούς να δείχνουν εικόνες βιβλίου κατά τη διάρκεια της προφορικής αφήγησης. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός αφηγούνταν προφορικά την ιστορία ενός βιβλίου, τοποθετώντας το βιβλίο ανοικτό στη βιβλιοθήκη για να γυρνάει τις σελίδες και να βλέπουν τα παιδιά παράλληλα και τις εικόνες. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία: «Το παραμύθι της αγάπης» (Παναγιωτοπούλου Ρίζου Λίτσα, (1997), *Το παραμύθι της αγάπης*, εικονογράφηση Σόνια Μητραλιά, Αθήνα).

Ζ) Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση: Παρόλο που αυτή η κατηγορία αναφέρεται και παρακάτω στην κατηγορία «Μετά την αφήγηση» αναφέρεται και εδώ για να τονιστεί ότι επίδειξη εικόνων δεν γίνεται μόνο στην ανάγνωση, αλλά εμφανίζεται και κατά τη διάρκεια και μετά την προφορική αφήγηση. 7 στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς έδειξαν εικόνες βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία δείχνει τις εικόνες του βιβλίου στα παιδιά μετά την προφορική αφήγηση, ζητώντας να της πουν τι βλέπουν σ' αυτές, περιγράφοντας σκηνές της ιστορίας. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε την ιστορία «Το κανόνι της Ειρήνης» (Συλλογή παραμυθιών Χατόγλου Φρόσω, *Το κανόνι της Ειρήνης*).

Η) Μιμείται φωνές ζώων: Παρατηρήθηκε ότι 5 στις 40 νηπιαγωγούς (12,5%) μιμούσαν φωνές ζώων κατά την αφήγηση. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός μιμείται φωνές ζώων όπως: κότας (□οκ ο κο), πάπιας (πα πα

πα), περιστεριού (πι πι πι) και κουκουβάγιας (κου κου βα κου κου βα). Η ίδια νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Έρχεται η Πασχαλιά» (Γενειατάκη – Αρβανιτίδη Ειρήνη (1981), «Καθημερινές δραστηριότητες στο νηπιαγωγείο στο πλαίσιο βιωματικών ενοτήτων σπουδής του περιβάλλοντος», Δίπτυχο, Αθήνα).

Επιθυμητό είναι να σημειωθεί ότι 3 από τις 5 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 2 από τις 5 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Θ) Επίδειξη καρτελών: 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς έδειξε στα παιδιά καρτέλες, που απεικόνιζαν αντικείμενα και ήρωες από την ιστορία. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Ι) Η νηπιαγωγός σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος: Παρ' όλο που η κατηγορία αυτή αναφέρθηκε και παραπάνω στο είδος των ερωτήσεων, που έγιναν κατά τη διάρκεια της αφήγησης αναφέρεται και εδώ για να τονιστεί η σημασία της ενέργειας αυτής από τη νηπιαγωγό. Επισημαίνεται έτσι ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος, κάνοντας ερωτήσεις. Η νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Κ) Παρότρυνε τα παιδιά να αναπαραστήσουν ήχους: Ένα άλλο στοιχείο που παρατηρήθηκε είναι ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς παρότρυνε τα παιδιά να αναπαραστήσουν ήχους. Η ίδια νηπιαγωγός αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Λ) Η νηπιαγωγός διακόπτει την αφήγηση για να απαντήσει σε ερωτήσεις των παιδιών, που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της διήγησης: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 6 στις 40 (15%) νηπιαγωγούς να διακόπτουν την αφήγηση για να απαντήσουν σε ερωτήσεις των παιδιών, που προκύπτουν κατά τη διάρκεια της διήγησης. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός διακόπτει την αφήγηση για να απαντήσει στην ερώτηση των παιδιών: «Τι είναι «το έβαλε στα πόδια»;». Η ίδια τους εξηγεί: ««Το έβαλε στα πόδια» σημαίνει ότι άρχισε να τρέχει, έτρεχε».

Χρειάζεται να σημειωθεί ότι 3 από τις 6 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ οι άλλες 3 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Μ) Αναδιηγείται την ιστορία δείχνοντας τις εικόνες και έπειτα συνεχίζει την αφήγηση: Σημειώθηκε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να αναδιηγείται την ιστορία δείχνοντας τις εικόνες κατά την αφήγηση,

διακόπτοντάς την και συνεχίζοντάς την έπειτα. Συγκεκριμένα η ίδια νηπιαγωγός αναδιηγείται την ιστορία δείχνοντας τις εικόνες και έπειτα συνεχίζει την αφήγηση. Η νηπιαγωγός αυτή έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Ν) Καθώς διαβάζει την ιστορία δείχνει με το δάχτυλό της στα παιδιά τις γραμμένες φράσεις: Παρατηρήθηκε ότι 2 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς, καθώς διαβάζουν την ιστορία, δείχνουν με το δάχτυλό τους στα παιδιά τις γραμμένες φράσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι και οι 2 νηπιαγωγοί έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Ξ) Παρεμβαίνει και διακόπτει την αφήγηση για να επαναφέρει τα παιδιά στην αφήγηση: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 3 στις 40 νηπιαγωγούς (7,5%) να παρεμβαίνουν και να διακόπτουν την αφήγηση για να επαναφέρουν τα παιδιά στην αφήγηση. Συγκεκριμένα παρατηρήθηκε κατά τη διάρκεια μιας αφήγησης τα παιδιά να παρεμβαίνουν, να λένε τις βιωματικές τους εμπειρίες (τα ζώα, που ξέρουν, για τη γιαγιά τους και το χωριό τους) και η νηπιαγωγός παίρνοντας αφορμή να απαντά, να τους εξηγεί. Τα επαναφέρει γρήγορα όμως στην αφήγηση χωρίς να διαλύονται και να φεύγουν αν και είναι λίγο νευρικά (χαζεύουν και πειράζονται μεταξύ τους). Αξίζει να σημειωθεί ότι οι 3 νηπιαγωγοί έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Ο) Ζητάει από τα παιδιά να διαβάσουν συλλαβιστά από την εικόνα: 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς ζητάει από τα παιδιά να διαβάσουν συλλαβιστά από την εικόνα. Συγκεκριμένα η ίδια ζητάει από τα παιδιά να διαβάσουν συλλαβιστά από την εικόνα «Κότα ψητή
Χήνα γεμιστή».

Η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Π) Κάνει μεγάλες παύσεις, αργώντας να συνεχίσει την αφήγηση και αναφέρει σημεία που είχε ξεχάσει να τα πει πιο πριν: Παρατηρήθηκε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να κάνει μεγάλες παύσεις, αργώντας να συνεχίσει την αφήγηση και να αναφέρει κάτι που είχε ξεχάσει να το πει πιο πριν. Η νηπιαγωγός αυτή έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Ρ) Παρεμβαίνει και τους δίνει πληροφορίες: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να παρεμβαίνει και να δίνει πληροφορίες στα παιδιά. Χαρακτηριστικά η ίδια παρεμβαίνει και τους δίνει πληροφορίες, λέγοντας τι μας προσφέρει το δέντρο κατά τη διάρκεια μιας αφήγησης. Η νηπιαγωγός αυτή έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Σ) Σηματοδοτεί τη λήξη της αφήγησης, λέγοντας σύντομα και ευχάριστα στιχάκια μαζί με τα παιδιά: Παρατηρήθηκε ότι 4 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς σηματοδοτούν τη λήξη της αφήγησης, λέγοντας σύντομα και ευχάριστα στιχάκια μαζί με τα παιδιά. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός σηματοδοτεί τη λήξη της αφήγησης λέγοντας μαζί με τα παιδιά: «Ακούσαμε, ακούσαμε
ωραίο παραμύθι
μια φορά κι έναν καιρό
κουκί και το ρεβίθι».

Αξίζει να σημειωθεί ότι 2 από τις 4 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ οι άλλες 2 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Πίνακας 10. Συγκεντρωτικός πίνακας: Κατά την αφήγηση.

ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Έχει σωστή άρθρωση.	16	24	40
2. Έχει σωστή προφορά	16	24	40
3. Έχει κατάλληλο τονισμό, χρωματισμό φωνής.	16	23	39
4. Κινήσεις σώματος.	4	3	7
5. Κινήσεις χεριών.	15	17	32
6. Γκριμάτσες στο πρόσωπο.	15	19	34
7. Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά την ανάγνωση.	0	18	18
8. Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της προφορικής	6	0	6

αφήγησης.			
9. Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό.	0	1	1
10. Χρησιμοποίηση μουσικής ως συνοδεία αφήγησης.	0	0	0
11. Ενεργοποίηση νηπίων να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας κατά την αφήγηση.	1	2	3
12. Ενεργοποίηση νηπίων να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας στο τέλος της αφήγησης.	1	1	2
13. Ενθαρρύνει τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο.	3	2	5
14. Χρησιμοποιεί σκηνικό.	0	0	0
15. Χρησιμοποιεί μάσκες.	0	0	0
16. Χρησιμοποιεί κούκλες.	1	0	1
17. Επιδεικνύει αντικείμενα.	1	2	3
18. Ενεργοποιεί τα			

νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση μέσα από ερωτήσεις αλλά και αφήνοντας τους να συμπληρώσουν (συνήθως λέξεις).	2	3	5
19. Κάνει σχόλια.	7	12	19
20. Κάνει επεξηγήσεις.	5	13	18
21. Αναπαριστά ήχους.	3	4	7
22. Μιμείται φωνές ζώων.	3	2	5
23. Επίδειξη καρτελών.	1	0	1
24. Η νηπιαγωγός σταματά προς το τέλος της αφήγησης και ζητά από τα παιδιά να μαντέψουν το τέλος κάνοντας τους ερωτήσεις.	1	0	1
25. Παρότρυνε τα παιδιά να αναπαραστήσουν ήχους.	1	0	1
26. Παρεμβαίνει και τους δίνει πληροφορίες.	0	1	1
27. Σηματοδοτεί τη λήξη της αφήγησης, λέγοντας σύντομα στιχάκια μαζί με τα παιδιά.	2	2	4

Μετά την αφήγηση:

Α) Επίδειξη εικόνων: Παρόλο που η επιλογή αυτή αναφέρθηκε και παραπάνω στην κατηγορία «Κατά τη διάρκεια της αφήγησης» αξίζει να σημειωθεί και εδώ για να τονιστεί ο σκοπός της επιλογής αυτής, αλλά και το ποσοστό που επιλέγει να δείξει τις εικόνες στην εκάστοτε φάση αυτής της δραστηριότητας. Η ερευνήτρια παρατήρησε ότι **15** στις 40 (37,5%) νηπιαγωγούς δείχνουν εικόνες στα παιδιά μετά την αφήγηση.

- **Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την ανάγνωση:** Σημειώθηκαν **8** στις 40 (20%) νηπιαγωγούς να δείχνουν εικόνες βιβλίου στα παιδιά μετά την ανάγνωση.
- **Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση:** Παρατηρήθηκε ότι **7** στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς δείχνουν εικόνες βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση. Οι νηπιαγωγοί αυτοί πήραν ένα βιβλίο και το αφηγήθηκαν προφορικά, δείχνοντας όμως τις εικόνες του.

Πίνακας 11. Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ιστορίας.

ΕΠΙΔΕΙΞΗ ΕΙΚΟΝΩΝ ΒΙΒΛΙΟΥ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την αφήγηση.	7	8	15

Β) Επίδειξη εικόνων βιβλίων σε ταμπλό: Καμιά νηπιαγωγός (0%) δεν έδειξε τις εικόνες των βιβλίων τοποθετημένες σε ταμπλό.

Γ) Υποβάλλει ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά:

- **Ναι: 36** στις 40 (90%) νηπιαγωγούς υποβάλλουν ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά. Αξίζει να σημειωθεί όμως ότι 23 από τις 36 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 13 από τις 36 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.
- **Όχι: 4** στις 40 (10%) νηπιαγωγούς δεν υπέβαλλαν ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά. Αξίζει να αναφερθεί ότι 3 από τις 4 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 1 από τις 4 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Αν ναι τι είδους ερωτήσεις:

α) Κάνει ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου: Διαπιστώθηκε ύστερα από συγκέντρωση των στοιχείων ότι **30** στις 40 (75%) νηπιαγωγούς υποβάλλουν ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου στα παιδιά. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά μετά την αφήγηση: «Το μικρό αλεπουδάκι ποιος το αγαπάει ότι και να γίνει;», «Τι ρωτούσε τη μαμά του το αλεπουδάκι;», «Γιατί ήταν κακόκεφο το αλεπουδάκι;», «Η μαμά του τι του είπε;». Η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Θα σ' αγαπώ ότι κι αν γίνει» (Gliori Debi, «Θα σ' αγαπώ ότι κι αν γίνει», Πατάκη, Αθήνα).

Είναι απαραίτητο να αναφερθεί ότι 19 από τις 30 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 11 από τις 30 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

β) Κάνει ερωτήσεις βιοματικών εμπειριών των παιδιών: Η ερευνήτρια παρακολούθησε **11** στις 40 (27,5%) νηπιαγωγούς να υποβάλλουν ερωτήσεις βιοματικών εμπειριών των παιδιών. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Πώς τρώμε εμείς σοκολάτα;», «Έχετε πάει ποτέ σε οδοντίατρο;». Η νηπιαγωγός αυτή διάβασε την ιστορία «Σοκολάκης και Ζαχαρούλα Τρυποδόνη» (Ράσελμαν Άννα, (1995), *Σοκολάκης και Ζαχαρούλα Τρυποδόνη*, στ έκδ., Άμμος, Αθήνα).

Χρειάζεται να αναφερθεί ότι 8 από τις 11 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 3 από τις 11 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Άλλο: Παρατηρήθηκε ότι **28** στις 40 (70%) νηπιαγωγούς υποβάλλουν κι άλλες ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά εκτός από τις δύο παραπάνω.

Αξίζει να αναφερθεί ότι 18 από τις 28 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 10 από τις 28 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία. Τέτοιες ερωτήσεις είναι οι εξής:

- 1) **Κάνει ερωτήσεις κρίσεως:** Η ερευνήτρια παρακολούθησε 13 στις 40 (32,5%) νηπιαγωγούς να υποβάλλουν ερωτήσεις κρίσεως στα παιδιά. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός ρώτησε τα παιδιά: «Ήταν σωστό αυτό που έκανε το παπάκι;». Η ίδια αφηγήθηκε «Το παπάκι που έγινε βαρκάρης» (Παπανικολάου, Λαλούμη (Συλλογή), *Το παπάκι που έγινε βαρκάρης*, Ηλιοτρόπιο).
Σημαντικό να αναφερθεί είναι ότι 11 από τις 13 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 2 από τις 13 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.
- 2) **Κάνει ερωτήσεις εντυπώσεων:** Παρατηρήθηκε ότι 22 στις 40 (55%) νηπιαγωγούς υποβάλλουν ερωτήσεις εντυπώσεων στα παιδιά. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Σας άρεσε το παραμύθι;», «Τι σας άρεσε απ' το παραμύθι;». Τα παιδιά αναφέρουν ήρωες και σκηνές της ιστορίας. Η ίδια διάβασε την ιστορία «Ο ναυαγός Κοκκινοτρίχης», (Τριβιζάς Ε., (1985), *Ιστορίες από το νησί των πυροτεχνημάτων –Ο ναυαγός Κοκκινοτρίχης*, εικονογράφηση Βάλυ Λιάπη, γ' έκδοση, Κέδρος, Αθήνα).
Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι 14 από τις 22 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 8 από τις 22 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.
- 3) **Κάνει ερωτήσεις για να ελέγξει αν αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας:** Η ερευνήτρια παρακολούθησε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να υποβάλλει ερωτήσεις στα παιδιά για να ελέγξει αν αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας. Συγκεκριμένα η ίδια ρωτάει τα παιδιά: «Τι είναι ο νάνος;». Έπειτα τους εξηγεί τι είναι ο νάνος. Η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Ο Ήλιος της Λίζας» (Τριβιζάς Ε., *Ο Ήλιος της Λίζας*, ΚΕΔΡΟΣ).
- 4) **Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις:** Παρατηρήθηκε ότι 2 στις 40 νηπιαγωγούς (5%) υποβάλλουν ερωτήσεις που έχουν σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες ή ήδη κατακτημένες γνώσεις. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά: «Τι τρώει ο

Τζίτζικας;». Τα παιδιά απάντησαν αμέσως «Φύλλα». Η ίδια διάβασε το μύθο του Αισώπου «Ο Τζίτζικας και ο Μέρμηγκας».

Αξίζει να αναφερθεί ότι και οι 2 νηπιαγωγοί έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

5) Κάνει ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ελέγξουν κατά πόσο τα παιδιά συνέλαβαν το μήνυμα που στέλνει, περνάει η ιστορία: Η ερευνήτρια διέκρινε 6 στις 40 (15%) νηπιαγωγούς να υποβάλλουν ερωτήσεις που έχουν σκοπό να ελέγξουν κατά πόσο τα παιδιά συνέλαβαν το μήνυμα που στέλνει, περνάει η ιστορία. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά «Τι μας διδάσκει το παραμύθι;». Ένα παιδί είπε ότι η ιστορία μας διδάσκει ότι πρέπει οι μεγάλοι να βοηθούν τους μικρούς. Η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία «Η μερμηγκοφωλιά» (Ανθολόγιο για τα παιδιά του Δημοτικού μέρος πρώτο, (1980), *Η μερμηγκοφωλιά*, Αθήνα).

Επιθυμητό είναι να σημειωθεί ότι 4 από τις 6 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 2 από τις 6 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

Πίνακας 12. Ερωτήσεις που κάνει η νηπιαγωγός μετά την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ιστορίας.

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου.	11	19	30
2. Ερωτήσεις βιωματικών εμπειριών των παιδιών.	3	8	11
3. Ερωτήσεις κρίσεως.	2	11	13
4. Ερωτήσεις εντυπώσεων.	8	14	22
5. Ερωτήσεις για να ελέγξει αν	0	1	1

αντιλαμβάνονται το νόημα κάποιων λέξεων ή φράσεων της ιστορίας.			
6. Ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ανακαλέσουν τα παιδιά στη μνήμη τους πληροφορίες.	0	2	2
7. Ερωτήσεις που έχουν ως σκοπό να ελέγξουν κατά πόσο τα παιδιά συνέλαβαν το μήνυμα που περνάει η ιστορία.	4	2	6

Δ) Παρακινεί τα παιδιά να δραματοποιήσουν την ιστορία:

Παρατηρήθηκε ότι 7 στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς παρακινούν τα παιδιά να δραματοποιήσουν την ιστορία. Χαρακτηριστικά η ερευνήτρια παρακολούθησε σε ένα νηπιαγωγείο μετά την αφήγηση τα παιδιά να χωρίζονται σε ρόλους και να δραματοποιούν την ιστορία. Οι μισοί κάνουν τις βελανιδιές και οι άλλοι μισοί τα βελανίδια. Τα παιδιά αναπαριστούν τον κύκλο της ζωής ενός δέντρου. Κατά την διάρκεια της δραματοποίησης η νηπιαγωγός κάνει ερωτήσεις στα παιδιά: «Τι έχει ένα δέντρο; Πώς στηρίζεται στις ρίζες; Ποιας εμείς θεωρούμε ρίζα σε εμάς; («Τα πόδια» απάντησαν τα παιδιά), «Μετά από τις ρίζες τι είναι;» («Ο κορμός» απάντησαν τα παιδιά), «Ο κορμός ποιος είναι σ' εσάς;» («Το σώμα μας» απάντησαν τα παιδιά), «Μετά τι είναι;» («Τα κλαδιά» απάντησαν τα παιδιά), «Τα κλαδιά σε μας τι είναι;» («Τα χέρια μας» απάντησαν τα παιδιά). Αφού χωρίστηκαν σε ρόλους μερικά παιδιά παρίσταναν τις βελανιδιές και μερικά τα βελανίδια, τα οποία ήταν πεσμένα κάτω από τα δέντρα (τα βελανίδια – παιδιά ήταν κουλουριασμένα, μαζεμένα). Έπειτα τους ρωτάει: «Το χειμώνα πώς είναι τα βελανίδια; («Σκεπασμένα από το χιόνι» απάντησαν τα παιδιά), «Όταν φυτρώσετε πόσες ρίζες θα βγάλετε;» («Μία» απάντησαν τα παιδιά). Τα βελανίδια τεντώνουν το ένα πόδι. Έπειτα τους λέει: «Μετά βγάζουν

ακόμη μια ριζούλα...» και απλώνουν και τα δυο πόδια. Μετά τους λέει: «Έπειτα μεγαλώνει...» και τα παιδιά πατάνε στα πόδια τους χωρίς να σηκωθούν. Ύστερα τους λέει: «Μετά αρχίζουν να βγάζουν φύλλα...» και τα παιδιά βγάζουν το ένα χέρι. Ύστερα τους λέει: «Μετά βγάζουν και άλλα φύλλα...» και τα παιδιά βγάζουν και το άλλο χέρι. Έπειτα τους λέει: «Μεγαλώνουν...» και τα παιδιά σηκώνονται όρθια και ανοίγουν τα χέρια τους –κλαδιά. Αναπαριστούν τα παιδιά έτσι τη διαδικασία και τον κύκλο ζωής ενός δέντρου (της βελανιδιάς), βιώνοντάς το με τη βοήθεια της νηπιαγωγού. Η νηπιαγωγός αναδιηγείται την ιστορία και την διαδικασία και τα παιδιά την αναπαριστούν. Η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Φυτρώνει φυτρώνει ο σπόρος Μια πρώτη ματιά στον κύκλο της ζωής ενός δέντρου» (Γκόντουν Σαμ, (2003), *Φυτρώνει φυτρώνει ο σπόρος Μια πρώτη ματιά στον κύκλο της ζωής ενός δέντρου*, Πατάκης, Αθήνα).

Αξιίζει να σημειωθεί ότι 4 από τις 7 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 3 από τις 7 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Ε) Παρακινεί τα παιδιά για εικαστικές δημιουργίες με αφορμή την ιστορία, τους ήρωες: 7 στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς παρακινούν τα παιδιά για εικαστικές δημιουργίες με αφορμή την ιστορία, τους ήρωες. Συγκεκριμένα η ερευνήτρια παρακολούθησε σε ένα από αυτά τα νηπιαγωγεία τα παιδιά να παρακινούνται να προβούν σε εικαστικές δημιουργίες σύμφωνα με αυτά που θυμούνται, με αυτά που τους άρεσαν και όποιος θέλει μπορεί να βλέπει και τις εικόνες του βιβλίου. Τοποθέτησαν το βιβλίο στο κέντρο του τραπεζιού και όποιος ήθελε να θυμηθεί κάτι το άνοιγε. Η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία «Σούλα η μελισσούλα» (Kings Antoon, (2000), *Σούλα η μελισσούλα*, Παπαδόπουλος, Αθήνα).

Χρειάζεται να σημειωθεί ότι 4 από τις 7 νηπιαγωγούς αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία, ενώ 3 από τις 7 έκαναν ανάγνωση της ιστορίας.

ΣΤ) Παρακινεί τα παιδιά να αλλάξουν το τέλος της ιστορίας: Η ερευνήτρια παρατήρησε ότι 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς παρακινεί τα παιδιά να αλλάξουν το τέλος της ιστορίας. Χαρακτηριστικά η ίδια νηπιαγωγός κάνει ερωτήσεις στα παιδιά, παρακινώντας τους να δώσουν το δικό τους τέλος: « Τι θέλετε; Ο Τζίτζικας να βρήκε καταφύγιο από άλλα καλά μυρμήγκια ή να μη βρήκε;» («Να βρήκε» απάντησαν τα παιδιά). Η νηπιαγωγός αυτή διάβασε το μύθο του Αισώπου «Ο Τζίτζικας και ο Μέρμηγκας».

Άλλες παρατηρήσεις:

Α) Παρακινεί τα παιδιά να αναδιηγηθούν την ιστορία που τους αφηγήθηκε η νηπιαγωγός: Παρατηρήθηκε ότι 12 στις 40 (30%) νηπιαγωγούς παρακινούν τα παιδιά να αναδιηγηθούν την ιστορία που τους αφηγήθηκαν οι ίδιες. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί μια νηπιαγωγός, η οποία ενθαρρύνει τα παιδιά να αναδιηγηθούν την ιστορία. Η νηπιαγωγός κάνει ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου: «Τι είπε η πεταλούδα όταν πλησίασε το λουλούδι;». Τα παιδιά μαζί με τη νηπιαγωγό λένε σκηνές από το παραμύθι, κρατώντας τα αντικείμενα στα χέρια τους. Τα παιδιά λένε ακόμη και τους διάλογους.

Αξίζει να σημειωθεί ότι 8 από τις 12 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 4 από τις 12 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Β) Κάνει σχόλια: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 2 στις 40 (5%) νηπιαγωγούς να κάνουν σχόλια μετά την αφήγηση. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός λέει στα παιδιά: «Υπάρχει ακόμα το άγαλμα με το παιδί και το δελφίνι», « Τα δελφίνια είναι ακόμα φίλοι του ανθρώπου και βλέπουμε πλοία να τ' ακολουθούν δελφίνια». Η νηπιαγωγός αυτή διάβασε την ιστορία «Το παιδί και το δελφίνι» (Βενετούλιας Μ., *Το παιδί και το δελφίνι*, ΒΗΤΑΠΛΑΣΤ, Αθήνα).

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι 1 από τις 2 νηπιαγωγούς αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία, ενώ η άλλη έκανε ανάγνωση της ιστορίας.

Γ) Κάνει επεξηγήσεις: Διαπιστώθηκε ότι 3 στις 40 (7,5%) νηπιαγωγούς κάνουν επεξηγήσεις μετά την αφήγηση. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά αν γνωρίζουν τι είναι ο νάνος και αφού αντιλαμβάνεται ότι δεν γνωρίζουν τους εξηγεί.

Άξιο να αναφερθεί είναι ότι 2 από τις 3 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 3 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Δ) Παρακινεί τα παιδιά να επαναλάβουν μια σύνθετη λέξη ή φράση: Παρατηρήθηκε ότι 4 στις 40 (10%) νηπιαγωγούς παρακινούν τα παιδιά να επαναλάβουν μια σύνθετη λέξη ή φράση. Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός ζητάει από τα παιδιά να επαναλάβουν την τελευταία φράση της ιστορίας, η οποία είναι «... και ζήσαν μια ζωή ζαχαρομυγαλωτή σιμιγδαλοζαχαρένια. Έπειτα τα παιδιά επαναλαμβάνουν τη λέξη «ζαχαρομυγαλάτη». Η νηπιαγωγός αυτή αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία «Ο Σιμιγδαλένιος».

Αξίζει να σημειωθεί ότι 3 από τις 4 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 4 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Ε) Παρακινεί τα παιδιά να διηγηθούν μια δική τους ιστορία: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να παρακινεί

τα παιδιά να διηγηθούν μια δική τους ιστορία. Χαρακτηριστικά η νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά «Ποιος θα μας πει μια δική του ιστορία; Εγώ είδα τὸ λαγουδάκι και σας είπα μία ιστορία σε σχέση μ' αυτό». Τα παιδιά αρχίζουν την αφήγηση με τη φράση «Μια φορά κι έναν καιρό... και την τελειώνουν με τη φράση «...Έζησαν κι αυτοί καλά κι εμείς καλύτερα». Μετά την αφήγηση κάθε παιδιού η νηπιαγωγός τους ρωτούσε: «Τι σας άρεσε από την ιστορία του τάδε παιδιού που αφηγήθηκε;» (ήταν του ίδιου του παιδιού η ιστορία). Η νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Το πασχαλινό λαγουδάκι». (Η νηπιαγωγός και τα παιδιά της, Μπαλαμάτσια –Λώλη, *Το πασχαλινό λαγουδάκι*).

ΣΤ) Συζήτηση (σχετικά με την αφήγηση): Παρατηρήθηκε ότι 5 στις 40 (12,5%) νηπιαγωγούς παρακινούν τα παιδιά να συζητήσουν για ένα θέμα που σχετίζεται με την αφήγηση. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός παρακινεί τα παιδιά να συζητήσουνε για το θέμα της μαμάς, τι μαμά δηλαδή θέλουν να έχουν. Η νηπιαγωγός αυτή διάβασε την ιστορία «Ζητώ μαμά ή Ζήτω η μαμά;» (Ηλιόπουλος Βαγγέλης, (2005), *Ζητώ μαμά ή Ζήτω η μαμά;*, εικονογράφηση Χαρίτος Κωσταντίνος, Περιοδικό Παράθυρο, τεύχος 33, Μάιος –Ιούνιος).

Σημαντικό είναι να σημειωθεί ότι 3 από τις 5 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 2 από τις 5 αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Ζ) Τραγούδι σχετικό με την αφήγηση (περιεχόμενο ιστορίας που αφηγήθηκε): Η ερευνήτρια παρακολούθησε 3 στις 40 (7,5%) νηπιαγωγούς να παρακινούν τα παιδιά να τραγουδήσουν όλοι μαζί ένα τραγούδι, του οποίου το θέμα σχετίζεται με την αφήγηση. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός μετά τις ερωτήσεις παρακινεί τα παιδιά να πουν ένα τραγουδάκι σχετικό με τα χελιδόνια:

«Έλα γύρισε ξανά
στην παλιά φωλιά σου
χελιδόνι μου μικρό
έλα πάλι βιάσου
σε προσμένω με χαρά
μαύρο χελιδόνι
που έχεις άσπρη τη κοιλιά
άσπρη σαν το χιόνι...».

Η νηπιαγωγός αυτή διάβασε την ιστορία «Το χελιδόνι και η πεταλούδα» (Λότη Πέτροβιτς – Ανδρουτσοπούλου, Βέτα Κωστίδου –Λένη, (1985), 5 *κουκιά και 5 ρεβίθια = 10 παραμύθια* (Η ιστορία που διάβασε ήταν: «Το χελιδόνι και η πεταλούδα»), Άγκυρα, Αθήνα).

Σημαντικό είναι να αναφερθεί ότι 2 από τις 3 νηπιαγωγούς έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 1 από τις 3 αφηγήθηκε προφορικά την ιστορία.

Η) Κινητικό τραγούδι: Η ερευνήτρια παρακολούθησε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να παρακινεί τα παιδιά να ακολουθήσουν τα λόγια του τραγουδιού κάνοντάς τα πράξεις (το τραγούδι σχετίζεται με την αφήγηση κάνοντας ερωτήσεις που σχετίζονται με το περιεχόμενο της ιστορίας). Χαρακτηριστικά αυτή η νηπιαγωγός μετά την αφήγηση σηκώνει τα παιδιά όρθια να ξεπιαστούν και να ενεργοποιηθούν παίζοντας ένα παιχνίδι όρθιοι σε κύκλο κάνοντας «γύρω γύρω όλοι...» Έπειτα φωνάζει ονόματα παιδιών «να πετάξουν» μέσα στον κύκλο, τραγουδώντας όλοι μαζί:

«Ανοίγω το σπιτάκι
το ξύλινο σπιτάκι
και τα περιστεράκια πετούν μακριά
και όταν επιστρέψουν
το κλείνω, το κλείνω
και όταν επιστρέψουν
το κλείνω ξανά».

Τα παιδιά το τραγουδούν και παράλληλα ακολουθούν το τραγούδι με κινήσεις. Όταν το παιδί –περιστέρι επιστρέψει στο σπιτάκι (στο κέντρο του κύκλου) το ρωτάει η νηπιαγωγός: «Που πέταξες;», «Ποιον συνάντησες από το παραμύθι;». Συγκεκριμένα ρωτούσε το κάθε περιστέρι: «Για να μας πει το περιστεράκι (π.χ. Λυδία) που πέταξες;». Τα περιστέρια –παιδιά λένε ήρωες του παραμυθιού.

Η ίδια νηπιαγωγός διάβασε την ιστορία «Η Τσιλινίδα και τα κατορθώματά του κουτσοκόκορα».

Θ) Αναδιηγείται η ίδια την ιστορία που μόλις τους αφηγήθηκε: Σημειώθηκε 1 στις 40 (2,5%) νηπιαγωγούς να αναδιηγείται η ίδια την ιστορία που μόλις τους αφηγήθηκε. Χαρακτηριστικά η ίδια νηπιαγωγός αφηγήθηκε δύο ιστορίες με διαδοχική ακολουθία γεγονότων. Η νηπιαγωγός αυτή διάβασε πρώτα την ιστορία «Το σταυρολούλουδο» και μετά την ιστορία «Το πάθος της Παρθένου» (Άννα Παουτάρη – Γκριτζαλά, (2002), «Χριστός Ανέστη» παιδικές πασχαλιάτικες ιστορίες και έθιμα» (Οι ιστορίες που διάβασε ήταν: «Το σταυρολούλουδο» και «Το πάθος της Παρθένου»), Αστήρ, Αθήνα). Αφού διάβασε την μια ιστορία, την αναδιηγείται η ίδια και συνεχίζει ξεκινώντας την αφήγηση της δεύτερης ιστορίας.

Πίνακας 13. Συγκεντρωτικός πίνακας: Μετά την αφήγηση.

ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΠΡΟΦΟΡΙΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ ΠΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΟΠΟΙΟΥΝ <u>ΑΝΑΓΝΩΣΗ</u> ΙΣΤΟΡΙΑΣ	ΣΥΝΟΛΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΩΝ
1. Επίδειξη εικόνων.	7	8	15
2. Επίδειξη εικόνων στο ταμπλό.	0	0	0
3. Παρακινεί τα παιδιά να δραματοποιήσουν την ιστορία.	3	4	7
4. Παρακινεί τα παιδιά για εικαστικές δημιουργίες με αφορμή την ιστορία, τους ήρωες.	4	3	7
5. Παρακινεί τα παιδιά να αλλάξουν το τέλος της ιστορίας.	0	1	1
6. Παρακινεί τα παιδιά να αναδιηγηθούν την ιστορία που τους αφηγήθηκε η ίδια.	4	8	12
7. Κάνει σχόλια.	1	1	2
8. Κάνει επεξηγήσεις.	1	2	3
9. Παρακινεί τα παιδιά να επαναλάβουν μια σύνθετη λέξη ή φράση της	1	3	4

ιστορίας.			
10. Παρακινεί τα παιδιά να διηγηθούν μια δική τους ιστορία.	0	1	1
11. Συζήτηση.	2	3	5
12. Τραγούδι σχετικό με την αφήγηση.	1	2	3
13. Κινητικό τραγούδι.	0	1	1
14. Αναδιηγείται η ίδια την ιστορία που μόλις τους αφηγήθηκε.	0	1	1

B.8. Αποτελέσματα των ερωτηματολογίων που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί

Στην ενότητα αυτήν παρουσιάζονται τα αποτελέσματα των ερωτηματολογίων, που συμπλήρωσαν οι νηπιαγωγοί. Οι επιλογές που σημειώθηκαν μόνο με X ή + ή √ συγκεντρώθηκαν και κατηγοριοποιήθηκαν σύμφωνα με το θέμα που επεξεργάζονται. Η συγκέντρωση των αποτελεσμάτων εδώ έγινε εύκολα, γιατί οι απαντήσεις των νηπιαγωγών ήταν κλειστού τύπου εκτός από την συμπλήρωση της επιλογής «Άλλο» και την απάντηση της τελευταίας ερώτησης. Η τελευταία ερώτηση χρειάζεται δύο είδη απαντήσεων, εκ των οποίων η μία είναι κλειστού και η άλλη ανοιχτού τύπου. Χρειάζεται να απαντήσει η νηπιαγωγός σ' αυτήν την ερώτηση επιλέγοντας τη μία από τις δύο επιλογές και να αιτιολογήσει από κάτω την επιλογή της αυτή.

Η κατηγοριοποίηση των απαντήσεων, που δόθηκαν στην επιλογή «Άλλο» και στην τελευταία ερώτηση (ανοιχτού τύπου απάντηση) πραγματοποιήθηκε σύμφωνα με τη συχνότητα που εμφανίζονταν οι ίδιες νοηματικά απαντήσεις από τις νηπιαγωγούς.

Ξεκινώντας λοιπόν από την πρώτη ερώτηση («Πόσο συχνά αφηγείστε μια ιστορία στα παιδιά;») επισημάνθηκε ότι 7 στις 40 νηπιαγωγούς (17,5 %) απάντησαν ότι αφηγούνται 1-2 φορές την εβδομάδα. Όμως 27 στις 40 νηπιαγωγούς (67,5 %) απάντησαν ότι αφηγούνται 3-4 φορές την εβδομάδα, ενώ 5 στις 40 νηπιαγωγούς (12,5%) απάντησαν ότι αφηγούνται κάθε μέρα. Αξίζει να σημειωθεί εδώ ότι επισημάνθηκε μια νηπιαγωγός (2,5 %), που δεν απάντησε σ' αυτή την ερώτηση είτε γιατί δεν την κατανόησε, είτε γιατί δεν ήθελε να απαντήσει, κ.α.

Η δεύτερη και η τρίτη ερώτηση κατηγοριοποιήθηκαν μαζί λόγω της μεταξύ τους νοηματικής αλληλουχίας. Στην δεύτερη ερώτηση («Ποια μορφή συνηθίζετε να χρησιμοποιείτε (Αριθμήστε με 1,2,3 κατά σειρά προτίμησης), ενώ δόθηκαν σαφείς οδηγίες ως προς τον τρόπο απάντησης, αρκετές ήταν οι νηπιαγωγοί που δεν αριθμήσαν, είτε γιατί δεν κατανόησαν τις οδηγίες, είτε γιατί το θεώρησαν περιττό λόγω του παρόμοιου νοηματικού θέματος της τρίτης ερώτησης με την δεύτερη, κ.α. Έτσι από τις 40 νηπιαγωγούς οι 23 (57,5 %) νηπιαγωγοί αριθμήσαν, ενώ οι 17 (42,5%) νηπιαγωγοί δεν αριθμήσαν. Από τις 23 (57,5 %) νηπιαγωγούς, που αριθμήσαν: Πρώτη προτίμηση των περισσότερων νηπιαγωγών (13 νηπιαγωγοί) είναι η προφορική αφήγηση ιστορίας (10 νηπιαγωγοί έδωσαν ως απάντηση την ανάγνωση ιστορίας, ενώ 13 έδωσαν ως απάντηση την προφορική αφήγηση ιστορίας). Δεύτερη προτίμηση των περισσότερων νηπιαγωγών (13 νηπιαγωγοί) είναι η ανάγνωση ιστορίας. Και οι 23 (57,5 %) νηπιαγωγοί συνηθίζουν να χρησιμοποιούν και τις δυο μορφές αφήγησης.

Από τις 17 (42,5%) νηπιαγωγούς, που δεν αριθμησαν: 2 νηπιαγωγοί απάντησαν ότι συνηθίζουν να χρησιμοποιούν την ανάγνωση ιστορίας, ενώ καμία απ' αυτές δεν συνηθίζει να χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ιστορίας. 15 νηπιαγωγοί όμως από τις 17 συνηθίζουν να χρησιμοποιούν και τις δύο μορφές αφήγησης.

Συγκεντρωτικά και από τις 40 νηπιαγωγούς φάνηκε ότι 38 (95 %) νηπιαγωγοί συνηθίζουν να χρησιμοποιούν και τις δυο μορφές αφήγησης, ενώ 2 (5 %) νηπιαγωγοί συνηθίζουν να χρησιμοποιούν την ανάγνωση ιστορίας.

Στην τρίτη ερώτηση όμως, που τίθεται το ερώτημα ποια μορφή χρησιμοποιούν με μεγαλύτερη συχνότητα, 23 (57,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν ότι πραγματοποιούν ανάγνωση της ιστορίας συχνότερα, ενώ 16 (40%) στις 40 νηπιαγωγούς αφηγούνται με μεγαλύτερη συχνότητα προφορικά την ιστορία. Αξίζει να αναφερθεί ότι μια νηπιαγωγός από τις 40 (2,5%) δεν απάντησε τίποτα.

Η τέταρτη και η έκτη ερώτηση κατηγοριοποιήθηκαν μαζί, γιατί η έκτη ερώτηση αποτελεί φυσική απόρροια της τέταρτης. Στην τέταρτη ερώτηση («Όταν χρησιμοποιείτε ανάγνωση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε;») μια νηπιαγωγός (2,5 %) μόνο απάντησε ότι πάντα πραγματοποιεί ανάγνωση της ιστορίας, ενώ 13 (32,5 %) νηπιαγωγοί απάντησαν ότι χρησιμοποιούν αυτή τη μορφή πολύ συχνά. Ακόμη αποφάνθηκε ύστερα από συγκέντρωση των ερωτηματολογίων ότι 19 (47,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς επιλέγουν συχνά αυτή τη μορφή αφήγησης, ενώ 5 (12,5%) νηπιαγωγοί την επιλέγουν σπάνια. Καμία νηπιαγωγός ωστόσο δεν απάντησε ότι δεν την χρησιμοποιεί ποτέ. Αξίζει να αναφερθεί ότι 2 νηπιαγωγοί δεν απάντησαν σ' αυτήν την ερώτηση (1 νηπιαγωγός δεν απάντησε καθόλου σ' αυτήν την ερώτηση, ενώ η άλλη έδωσε απάντηση η οποία δεν λήφθηκε υπόψη και θεωρήθηκε ως άκυρη).

Στην έκτη ερώτηση τίθεται το ερώτημα «Όταν χρησιμοποιείτε την ανάγνωση γιατί προτιμάτε αυτή τη μορφή;». Εδώ 7 (17,5%) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν επειδή το βρίσκουν πιο εύκολο, 11 (27,5%) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν επειδή το βρίσκουν πιο ευχάριστο για τα παιδιά, 7 (17,5%) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν επειδή το βρίσκουν πιο προσιτό στα παιδιά, ενώ 19 (47,5%) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς. Ακόμη επισημάνθηκε ότι 3 νηπιαγωγοί έδωσαν τις δικές τους απαντήσεις στην επιλογή «Άλλο», θέλοντας να αιτιολογήσουν, να συμπληρώσουν ή να εκφράσουν μια διαφορετική άποψη, λόγο. Αξίζει να αναφερθούν λόγω του μικρού αριθμού των νηπιαγωγών που απάντησαν. Μια νηπιαγωγός απάντησε ότι προτιμά αυτή τη μορφή επειδή, όπως λέει «δε θέλω να αλλάξω καθόλου το κείμενο». Άλλη νηπιαγωγός απαντά «Το χρησιμοποιώ για αλλαγή τρόπου», ενώ μια άλλη λέει χαρακτηριστικά ότι «Με βοηθά να αποδώσω την ιστορία καλύτερα». Υπήρξε όμως και μια νηπιαγωγός η οποία δεν

απάντησε σε αυτήν την ερώτηση. Και οι τρεις νηπιαγωγοί δίνουν μόνο αυτή την απάντηση, συμπληρώνοντάς την στην επιλογή άλλο.

Από τις 40 (100 %) νηπιαγωγούς οι 5 (12,5 %) έδωσαν περισσότερες από μια απαντήσεις (Οι 2 νηπιαγωγοί έδωσαν δυο απαντήσεις («Επειδή το βρίσκω πιο εύκολο για μένα» και «Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς») και οι υπόλοιπες 3 νηπιαγωγοί έδωσαν τρεις απαντήσεις («Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά», «Επειδή το βρίσκω πιο προσιτό στα παιδιά» και «Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς»)).

Μερικές νηπιαγωγοί χρησιμοποίησαν αρίθμηση για να δηλώσουν είτε σειρά προτεραιότητας, είτε προτίμηση, είτε βαθμό σπουδαιότητας και σημασίας για τις ίδιες. Έτσι λοιπόν 2 (5%) από τις 40 νηπιαγωγούς θέλησαν να αριθμήσουν τις απαντήσεις τους πιθανόν για να δηλώσουν τον βαθμό σπουδαιότητας, σημασίας αλλά και τους κυριότερους λόγους από τον πιο σημαντικό έως τον λιγότερο (Μια νηπιαγωγός σημείωσε ως πρώτο λόγο «Επειδή το βρίσκω πιο εύκολο για μένα» και ως δεύτερο λόγο «Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς». Ενώ μια άλλη νηπιαγωγός σημείωσε ως πρώτο λόγο «Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά, ως δεύτερο λόγο «Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς» και ως τρίτο «Επειδή το βρίσκω πιο προσιτό στα παιδιά»).

Η πέμπτη και η έβδομη ερώτηση κατηγοριοποιήθηκαν μαζί γιατί η έβδομη ερώτηση αποτελεί φυσική απόρροια της πέμπτης. Στην πέμπτη ερώτηση («Όταν χρησιμοποιείτε προφορική αφήγηση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε;») 2 (5%) νηπιαγωγοί στις 40 απάντησαν ότι πάντα αφηγούνται προφορικά την ιστορία, 12 (30%) νηπιαγωγοί στις 40 απάντησαν ότι αφηγούνται προφορικά την ιστορία πολύ συχνά, 20 (50%) νηπιαγωγοί συχνά και 5 (12,5%) νηπιαγωγοί σπάνια. Καμιά όμως από τις 40 νηπιαγωγούς δεν είπε ότι ποτέ δεν αφηγείται προφορικά την ιστορία. Αξίζει να αναφερθεί ότι μια νηπιαγωγός δεν απάντησε καθόλου σ' αυτήν την ερώτηση.

Στην έβδομη ερώτηση που ερωτάται γιατί προτιμούν αυτή τη μορφή αφήγησης όταν την χρησιμοποιούν 2 στις 40 νηπιαγωγούς (5%) απάντησαν επειδή το βρίσκουν πιο εύκολο, 25 (62,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν επειδή το βρίσκουν πιο ευχάριστο για τα παιδιά, 14 (35 %) στις 40 νηπιαγωγούς επειδή το βρίσκουν πιο προσιτό στα παιδιά, 15 (37,5 %) στις 40 επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς. Παρατηρήθηκε όμως ότι 2 (5%) νηπιαγωγοί από τις 40, θέλοντας να αιτιολογήσουν, να συμπληρώσουν ή να εκφράσουν μια διαφορετική άποψη, λόγο απαντούν στην επιλογή «Άλλο...»: «Επειδή κάνω μίμηση» (δίνοντας ως απάντηση και την δεύτερη επιλογή «Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά) και μια άλλη νηπιαγωγός: «Επειδή θέλω να έχω άμεση οπτική επαφή με τα παιδιά» (δίνοντας ως απαντήσεις και τη δεύτερη και την τρίτη και την τέταρτη επιλογή). Αξίζει να αναφερθεί

ακόμη ότι 3 (7,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν καθόλου σ' αυτήν την απάντηση.

Από τις 40 (100 %) νηπιαγωγούς οι 12 (30 %) έδωσαν περισσότερες από μια απαντήσεις (Οι 6 νηπιαγωγοί έδωσαν δυο απαντήσεις, οι 3 νηπιαγωγοί έδωσαν τρεις απαντήσεις και οι υπόλοιποι 3 νηπιαγωγοί έδωσαν τέσσερις απαντήσεις).

Μάλιστα μερικές νηπιαγωγοί χρησιμοποίησαν αρίθμηση για να δηλώσουν είτε σειρά προτεραιότητας είτε προτίμησης, είτε βαθμό σπουδαιότητας και σημασίας για τις ίδιες. Έτσι 3 (7,5 %) από τις 40 νηπιαγωγούς θέλησαν να αριθμήσουν τις απαντήσεις τους πιθανόν για να δηλώσουν τον βαθμό σπουδαιότητας σημασίας αλλά και τους κυριότερους λόγους από τον πιο σημαντικό έως τον λιγότερο (Μια νηπιαγωγός δήλωσε ως πρώτη της επιλογή την απάντηση: «Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά» και ως δεύτερη: «Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς». Μια άλλη νηπιαγωγός δήλωσε ως πρώτη της επιλογή την απάντηση: «Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς», ως δεύτερη: «Επειδή το βρίσκω πιο προσιτό στα παιδιά» και τρίτη: «Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά». Μια άλλη νηπιαγωγός δηλώνει ως πρώτη της επιλογή: «Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς» και ως δεύτερη: ««Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά»»).

Η όγδοη, ένατη, δέκατη και ενδέκατη ερώτηση κατηγοριοποιήθηκαν μαζί γιατί σχετίζονται θεματικά μεταξύ τους. Στην όγδοη ερώτηση τίθεται ως πρώτο σκέλος εάν χρησιμοποιούνται τεχνικές κατά την διάρκεια της αφήγησης. Διαπιστώθηκε ότι και οι 40 νηπιαγωγοί χρησιμοποιούν κατά την αφήγηση τεχνικές (είτε πραγματοποιούν ανάγνωση της ιστορίας, είτε προφορική αφήγηση). Στο δεύτερο σκέλος της ερώτησης οι νηπιαγωγοί καλούνται να απαντήσουν τι είδους τεχνικές χρησιμοποιούν. Διαπιστώθηκε ότι:

- (92,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν επίδειξη εικόνων του βιβλίου.
- 12 (30 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό.
- 13 (32,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν μαγνητοφωνημένη μουσική.
- 5 (12,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν μαγνητοφωνημένους ήχους.
- 13 (32,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς επιδεικνύουν αντικείμενα.
- 14 (35 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν κούκλες.
- 3 (7,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν μάσκες.
- 12 (30 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν μουσικά όργανα.
- 26 (65 %) στις 40 νηπιαγωγούς χρησιμοποιούν κινήση σώματος.

Από τις 40 (100 %) νηπιαγωγούς όμως οι 5 (12,5 %) έδωσαν μια απάντηση (που ήταν μόνο η επιλογή: «Επίδειξη εικόνων του βιβλίου»)

και οι 35 (87,5 %) έδωσαν περισσότερες από μια απαντήσεις (Οι 9 νηπιαγωγοί έδωσαν δυο απαντήσεις (6 νηπιαγωγοί σημείωσαν ως απαντήσεις: «Επίδειξη εικόνων του βιβλίου» και «Χρησιμοποίηση κίνησης σώματος», 2 νηπιαγωγοί σημείωσαν: «Επίδειξη εικόνων του βιβλίου» και «Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό» και 1 νηπιαγωγός σημείωσε «Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό» και «Κούκλες»), οι 11 νηπιαγωγοί έδωσαν τρεις απαντήσεις και οι 6 νηπιαγωγοί έδωσαν τέσσερις απαντήσεις, οι 5 νηπιαγωγοί έδωσαν πέντε απαντήσεις, οι 2 νηπιαγωγοί έδωσαν επτά απαντήσεις, οι 2 νηπιαγωγοί έδωσαν οχτώ απαντήσεις).

Μερικές νηπιαγωγοί χρησιμοποίησαν αρίθμηση για να δηλώσουν είτε σειρά προτεραιότητας είτε προτίμησης είτε βαθμό σπουδαιότητας και σημασίας για τις ίδιες. Διαπιστώθηκε ότι 3 (7,5 %) από τις 40 νηπιαγωγούς θέλησαν να αριθμήσουν τις απαντήσεις τους πιθανόν για να δηλώσουν τον βαθμό σπουδαιότητας σημασίας αλλά και τους κυριότερους λόγους από τον πιο σημαντικό έως τον λιγότερο (Μια νηπιαγωγός δήλωσε ως πρώτη επιλογή: «Επίδειξη εικόνων του βιβλίου», ως δεύτερη: «Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό», ως τρίτη: «Χρήση μαγνητοφωνημένης μουσικής», τέταρτη ως: «Χρήση μουσικού οργάνου» και πέμπτη ως: «Χρησιμοποίηση κίνησης σώματος». Μια άλλη νηπιαγωγός δήλωσε ως πρώτη της επιλογή: «Επίδειξη εικόνων του βιβλίου», ως δεύτερη: «Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό». Μια άλλη νηπιαγωγός δήλωσε ως πρώτη της επιλογή: «Επίδειξη εικόνων του βιβλίου», ως δεύτερη: «Χρήση μουσικού οργάνου», ως τρίτη: «Χρήση μαγνητοφωνημένης μουσικής» και τέταρτη ως: «Χρησιμοποίηση κίνησης σώματος»).

Στην ένατη ερώτηση («Ενεργοποιείτε τα παιδιά κατά τη διάρκεια ή το τέλος της αφήγησης να συμμετέχουν και να αναπαράγουν ένα δράμενο ή ένα γεγονός της ιστορίας π.χ. να μιμηθούν το φύσημα του ανέμου») υπάρχουν δύο απαντήσεις προς συμπλήρωση με ένα ναι ή ένα όχι. Η νηπιαγωγός καλείται να απαντήσει εάν ενεργοποιεί τα παιδιά κατά τη διάρκεια ή στο τέλος της αφήγησης τα παιδιά. Διαπιστώθηκε ότι 24 (60 %) στις 40 νηπιαγωγούς ενεργοποιούν τα παιδιά στο τέλος. Αξίζει να σημειωθεί ότι 16 (40 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν καθόλου στην ερώτηση αυτή (Για την ακρίβεια 15 νηπιαγωγοί δεν απάντησαν τίποτα, ενώ μια απάντηση λήφθηκε ως άκυρη). Όσον αφορά την ενεργοποίηση των παιδιών κατά τη διάρκεια της αφήγησης, 22 (55 %) στις 40 νηπιαγωγούς επισημάνθηκαν να την πραγματοποιούν, ενώ 6 (15 %) απάντησαν ότι δεν ενεργοποιούν τα παιδιά εκείνη τη στιγμή. Αξίζει ακόμη να αναφερθεί ότι 12 (30 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν καθόλου σ' αυτήν την ερώτηση (Για την ακρίβεια 10 νηπιαγωγοί δεν απάντησαν τίποτα, ενώ δυο απαντήσεις λήφθηκαν ως άκυρες).

Ακόμη θα μπορούσε να αναφερθεί ότι 26 (65 %) νηπιαγωγοί απάντησαν μόνο στο ένα από τα δύο υποερωτήματα (... , τίποτα ή τίποτα, ...) και 13 (32, 5%) μόνο νηπιαγωγοί απάντησαν και στα δύο υποερωτήματα.

Στο δέκατο ερώτημα τίθεται το ζήτημα της ενθάρρυνσης των παιδιών να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο. Ύστερα από συγκέντρωση των στοιχείων απορρέει το συμπέρασμα ότι 38 (95 %) στις 40 νηπιαγωγούς προβαίνει σ' αυτή τη διαδικασία, 2 (5 %) στις 40 δεν ενθαρρύνει τα παιδιά προς αυτή την κατεύθυνση.

Στην επόμενη ερώτηση τίθεται στην ουσία το ερώτημα για ποιο λόγο χρησιμοποιούνται οι τεχνικές αυτές κατά την αφήγηση από τις ίδιες. Δίνεται μια σειρά από τρεις απαντήσεις και η επιλογή να αναφέρουν ίδιες τη δική τους απάντηση. Διαπιστώθηκε ότι 8 (20 %) στις 40 νηπιαγωγούς συμφωνούν ότι οι τεχνικές αυτές «Ενισχύουν την κατανόηση της ιστορίας από τα παιδιά». Καμιά νηπιαγωγός δεν δίνει ως μοναδική απάντηση την: «Ενισχύουν την ψυχαγωγία», αλλά 28 (70 %) στις 40 νηπιαγωγούς απαντούν «Και τα δυο», συμπεριλαμβάνοντας έτσι και τις δυο παραπάνω επιλογές.

Χρειάζεται να αναφερθεί ότι 2 (5 %) από τις 40 νηπιαγωγούς, θέλοντας να αιτιολογήσουν, να συμπληρώσουν ή να εκφράσουν μια διαφορετική άποψη, λόγο απαντούν στο «Άλλο...». Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός απαντά: «Βοηθούν λεκτικά και για δραματοποίηση», ενώ μια άλλη νηπιαγωγός: «Μαθαίνουν μια ολοκληρωμένη πρόταση με όλες τις λέξεις. Εύκολες ή δύσκολες. Εμπλουτίζουν το λεξιλόγιό τους». Και οι δύο νηπιαγωγοί δίνουν μόνο αυτή την απάντηση, στην επιλογή «Άλλο».

Οι νηπιαγωγοί (5 (12,5 %)), που δήλωσαν και τη πρώτη αλλά και τη δεύτερη επιλογή το καταγράφηκαν στην τρίτη επιλογή για διευκόλυνση.

Μερικές νηπιαγωγοί χρησιμοποίησαν αρίθμηση για να δηλώσουν είτε σειρά προτεραιότητας είτε προτίμησης είτε βαθμό σπουδαιότητας και σημασίας για τις ίδιες. Σημειώθηκε 1 (2,5 %) από τις 40 νηπιαγωγούς να αριθμούν τις απαντήσεις τους πιθανόν για να δηλώσουν τον βαθμό σπουδαιότητας σημασίας αλλά και τους κυριότερους λόγους από τον πιο σημαντικό έως τον λιγότερο. Η ίδια νηπιαγωγός δηλώνει ως πρώτη της επιλογή: «Ενισχύουν την κατανόηση της ιστορίας από τα παιδιά», ως δεύτερη: «Ενισχύουν την ψυχαγωγία» και ως τρίτη: «Και τα δύο».

Η δωδέκατη ερώτηση αποτελεί μια κατηγορία από μόνη της, γιατί είναι μια θεματική ενότητα, η οποία δε συνδέεται με καμιά άλλη ερώτηση. Στην ερώτηση αυτή «Σε ποια ζώνη αφηγείστε συνήθως;» 20 (50 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν «Μετά το διάλειμμα», 22 (55 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν «Πριν να φύγουν», 1 (2,5 %) στις 40 «Πριν το φαγητό» και 6 (15 %) στις 40 μετά το φαγητό.

Αξίζει να σημειωθεί ότι 2 (5 %) από τις 40 νηπιαγωγούς, θέλοντας να αιτιολογήσουν, να συμπληρώσουν ή να εκφράσουν μια διαφορετική

άποψη, λόγο απαντούν στο «Άλλο...». Μία νηπιαγωγός χαρακτηριστικά σημειώνει, «Στην πρωινή συζήτηση» (δίνοντας ως απάντηση και την πρώτη επιλογή). Ενώ μια άλλη σημειώνει συγκεκριμένα «Στην αρχή της ημέρας (δίνοντας ως απάντηση και την δεύτερη επιλογή).

Ακόμη χρειάζεται να τονιστεί ότι από τις 40 νηπιαγωγούς οι 10 (25 %) έδωσαν περισσότερες από μια απαντήσεις (οι 9 νηπιαγωγοί έδωσαν 2 απαντήσεις και μια έδωσε τρεις απαντήσεις).

Μερικές μάλιστα νηπιαγωγοί χρησιμοποίησαν αριθμηση για να δηλώσουν είτε σειρά προτεραιότητας είτε προτίμηση είτε βαθμό σπουδαιότητας και σημασίας για τις ίδιες. Έτσι 1 (2,5 %) από τις 40 νηπιαγωγούς, θέλησε να αριθμήσει τις απαντήσεις της πιθανόν για να δηλώσει τον βαθμό σπουδαιότητας σημασίας αλλά και τους κυριότερους λόγους από τον πιο σημαντικό έως τον λιγότερο. Χαρακτηριστικά η ίδια σημειώνει ως πρώτη της επιλογή «Μετά το διάλειμμα» και ως δεύτερη: «Πριν να φύγουν».

Η δέκατη τρίτη και η δέκατη τέταρτη ερώτηση κατηγοριοποιούνται μαζί αφού συνδέουν και οι δυο την αφήγηση με άλλο γνωστικό αντικείμενο. Στην δεκατρία ερώτηση («Συνδέετε την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα;») 34 (85 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν καταφατικά, ενώ 5 (12,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς έδωσαν αρνητική απάντηση. Χρειάζεται ακόμη να αναφερθεί ότι μια νηπιαγωγός δεν απάντησε καθόλου σ' αυτήν την ερώτηση.

Στην δέκατη τέταρτη ερώτηση τίθεται το ερώτημα «Χρησιμοποιείτε την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα;». Παρατηρήθηκε ότι 32 (80 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν καταφατικά, ενώ 8 (20 %) στις 40 έδωσαν αρνητική απάντηση.

Η δέκατη πέμπτη ερώτηση αποτελεί μια κατηγορία από μόνη της. Στο πρώτο υποερώτημα «Εφόσον χρησιμοποιείτε βιβλίο (ανάγνωση): Το έχετε διαβάσει εσείς για λογαριασμό σας μέρες πριν;» 30 (75 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν καταφατικά, ενώ 7 (17,5 %) στις 40 έδωσαν αρνητική απάντηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι 3 (7,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν καθόλου σ' αυτό το υποερώτημα.

Στο δεύτερο υποερώτημα («Το διαβάζετε για λογαριασμό σας λίγο πριν από την αφήγηση στα παιδιά») 18 (45 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν καταφατικά, ενώ 10 (25 %) στις 40 έδωσαν αρνητική απάντηση. Αξίζει να σημειωθεί ότι 12 (30 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν καθόλου σ' αυτό το υποερώτημα.

Επιπλέον ένα άλλο σημαντικό σημείο είναι ότι 15 (37,5 %) νηπιαγωγοί απάντησαν μόνο στο ένα από τα δύο υποερωτήματα (... , τίποτα ή τίποτα, ...), ενώ 25 (62,5%) νηπιαγωγοί απάντησαν και στα δύο υποερωτήματα.

Η δέκατη έκτη ερώτηση αποτελεί κι αυτή από μόνη της μια κατηγορία. Στο πρώτο υποερώτημα («Είναι από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου») 33 (82,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν καταφατικά, ενώ 4 (10 %) στις 40 έδωσαν αρνητική απάντηση. Αξιίζει να σημειωθεί ότι 3 (7,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν καθόλου σ' αυτό το υποερώτημα.

Στο δεύτερο υποερώτημα («Είναι από την προσωπική βιβλιοθήκη της Νηπιαγωγού;») 33 (82,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν καταφατικά, ενώ 3 (7,5 %) στις 40 έδωσαν αρνητική απάντηση. Αξιίζει να σημειωθεί ότι 4 (10 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν καθόλου σ' αυτό το υποερώτημα.

Αξιίζει να αναφερθεί ότι 7 (17,5 %) νηπιαγωγοί απάντησαν μόνο στο ένα από τα δύο υποερωτήματα (... , τίποτα ή τίποτα, ...), 33 (82, 5%) νηπιαγωγοί απάντησαν και στα δύο υποερωτήματα.

Οι ερωτήσεις δεκαεφτά και δεκαοχτώ ανήκουν στην ίδια κατηγορία, αφού συνδέονται θεματικά μεταξύ τους. Στην ερώτηση δεκαεφτά 14 (35 %) απάντησαν ότι στις 40 νηπιαγωγούς απάντησαν ότι υποβάλλουν ερωτήσεις στα παιδιά για το κείμενο κάθε φορά, 14 (35 %) απάντησαν ότι υποβάλλουν ερωτήσεις πολύ συχνά, 10 (25%) απάντησαν ότι υποβάλλουν ερωτήσεις συχνά, ενώ 2 (5 %) απάντησαν «Σπάνια». Καμιά νηπιαγωγός δεν σημείωσε ότι δεν κάνει ποτέ ερωτήσεις.

Στην δέκατη όγδοη ερώτηση («Οι ερωτήσεις έχουν στόχο:») οι νηπιαγωγοί έδωσαν τις δικές τους απαντήσεις είτε επιλέγοντας μια από τις συγκεκριμένες είτε σημειώνοντας τη δική τους στην επιλογή «Άλλο». Σημειώθηκε ότι 27 (67,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς θεωρούν ότι οι ερωτήσεις έχουν ως στόχο την κατανόηση του κειμένου από τα παιδιά. Διαπιστώθηκε ότι 28 (70 %) στις 40 νηπιαγωγούς θεωρούν ότι οι ερωτήσεις έχουν ως στόχο τη σύνδεση ή ανάδυση βιωμάτων, εμπειριών των παιδιών.

Επιπλέον 3 (7,5 %) από τις 40 νηπιαγωγούς, θέλοντας να αιτιολογήσουν, να συμπληρώσουν ή να εκφράσουν μια διαφορετική άποψη, λόγο απαντούν στο «Άλλο...». Χαρακτηριστικά μια νηπιαγωγός απαντά ότι οι ερωτήσεις έχουν ως στόχο «την προφορική έκφραση του νηπίου. Από κει θα φανεί και κατά πόσο κατανόησε και το κείμενο. Πολλές φορές από τις ιστορίες αναδύονται και βιώματα παιδιών τα οποία εκφράζουν». Η νηπιαγωγός αυτή δίνει μόνο αυτή την απάντηση. Μια άλλη νηπιαγωγός δίνει ως απάντηση «Την ανάδυση θέματος για συζήτηση», σημειώνοντας όμως και την πρώτη και την δεύτερη επιλογή. Μια άλλη νηπιαγωγός δίνει ως απάντηση «Την καλλιέργεια του προφορικού λόγου», σημειώνοντας όμως και την πρώτη και την δεύτερη επιλογή.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι μια νηπιαγωγός δεν απάντησε καθόλου σ' αυτήν την ερώτηση.

Από τις 40 (100 %) νηπιαγωγούς οι 17 (42,5 %) έδωσαν περισσότερες από μια απαντήσεις (Οι 15 νηπιαγωγοί έδωσαν δυο απαντήσεις και οι υπόλοιποι 2 νηπιαγωγοί έδωσαν τρεις απαντήσεις).

Η δέκατη ένατη ερώτηση αποτελεί από μόνη της μια κατηγορία και αποτελείται από δυο υποερωτήματα. Στο πρώτο υποερώτημα η νηπιαγωγός καλείται να απαντήσει ποια από τις δύο μορφές αφήγησης θεωρεί πιο σημαντική για τα παιδιά. Διαπιστώθηκε ότι 19 (47,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς θεωρούν την προφορική αφήγηση πιο σημαντική για τα παιδιά, 10 (25 %) στις 40 θεωρούν την ανάγνωση πιο σημαντική, ενώ 9 (22,5%) στις 40 δηλώνουν και τις δύο μορφές εξίσου σημαντικές.

Αξίζει να αναφερθεί ότι 2 (5 %) στις 40 νηπιαγωγούς δεν απάντησαν σ' αυτό το υποερώτημα.

Στο δεύτερο υποερώτημα, που καλούνται να αιτιολογήσουν την παραπάνω επιλογή τους απάντησαν 36 (90 %) στις 40 νηπιαγωγούς, ενώ μόλις 4 νηπιαγωγοί ήταν αυτοί που δεν έδωσαν καμία απάντηση (2 νηπιαγωγοί ενώ έδωσαν ως απάντηση την «Προφορική αφήγηση δεν αιτιολόγησαν).

Τα κυριότερα σημεία που τονίστηκαν στις απαντήσεις των νηπιαγωγών, αλλά και αυτά που εμφανίζονταν με μεγάλη συχνότητα δίνονται παρακάτω:

Οι νηπιαγωγοί που επέλεξαν την προφορική αφήγηση ως πιο σημαντική μορφή αφήγησης δικαιολογούν την απάντησή τους ως εξής:

- Η προφορική αφήγηση συμβάλλει στην άμεση επαφή του αφηγητή με τα παιδιά.
- Τα παιδιά ευχαριστιούνται περισσότερο μ' αυτή τη μορφή αφήγησης.
- Τα νήπια έχουν περισσότερο ενεργητικό ρόλο, αφού τους δίνεται μέσα από αυτή τη μορφή αφήγησης η δυνατότητα να συμμετέχουν ενεργά.
- Υπάρχει αμεσότητα λόγου.
- Η προφορική αφήγηση είναι πιο προσιτή στα παιδιά
- Είναι πιο αυθόρμητη.
- Δίνει την ευκαιρία στον αφηγητή να μοιραστεί με τα παιδιά συναισθήματα, απορίες και εκπλήξεις.
- Προκαλεί το ενδιαφέρον των παιδιών περισσότερο και κερδίζει την προσοχή τους.
- Κεντρίζει την φαντασία τους.
- Συμβάλλει στην ανάπτυξη του λόγου.

Οι νηπιαγωγοί που επέλεξαν την ανάγνωση ως πιο σημαντική μορφή αφήγησης δικαιολογούν την απάντησή τους ως εξής:

- Πραγματοποιώντας η νηπιαγωγός αυτή τη μορφή αφήγησης δίνει τη δυνατότητα στα παιδιά να παρακολουθήσουν τις εικόνες.

- Αυτή η μορφή αφήγησης θεωρείται πιο ευχάριστη για τα παιδιά.
- Βλέποντας τα παιδιά τις εικόνες μπορούν να αναδιηγηθούν έπειτα την ιστορία.
- Τα παιδιά διαπιστώνουν ότι ο προφορικός λόγος, που ήδη γνωρίζουν υπάρχει και σε γραπτό. Έρχονται σε επαφή με το γραπτό λόγο.
- Αυτή η μορφή αφήγησης εντυπωσιάζει τα παιδιά.
- Η ανάγνωση της αφήγησης διευκολύνει τη νηπιαγωγό.
- Βοηθά τα νήπια στην ανάγνωση και την γραφή.
- Έχει τη δυνατότητα η νηπιαγωγός μέσα από την ανάγνωση ιστορίας να σταματά σε κάθε σελίδα και εξηγεί το κείμενο.
- Είναι πιο προσιτή μορφή στα παιδιά.
- Προσελκύει το ενδιαφέρον των παιδιών.
- Φέρνει τα παιδιά σε επαφή με τον αυθεντικό λόγο του συγγραφέα.
- Πλουτίζουν τα παιδιά έτσι το λεξιλόγιό τους.
- Τα καλά επιλεγμένα βιβλία έχουν μεγάλη λογοτεχνική αξία.
- Εμπλουτίζουν τον προφορικό λόγο.

Οι νηπιαγωγοί που επέλεξαν και τις δύο μορφές αφήγησης ως εξίσου σημαντικές δικαιολογούν την απάντησή τους ως εξής:

- Θεωρούν ότι και οι δύο εξυπηρετούν παιδαγωγικούς σκοπούς.
- Η κάθε μια εξυπηρετεί το δικό της στόχο και σκοπό.
- Υπάρχουν εικονογραφημένα βιβλία προς ανάγνωση αλλά και ιστορίες που δεν υπάρχουν στα βιβλία, δίνοντας έτσι την ευκαιρία στη νηπιαγωγό να τις αφηγηθεί προφορικά.
- Δίνεται η δυνατότητα στις νηπιαγωγούς να χρησιμοποιήσουν συνδυασμό των δύο μορφών (Μπορούν να έχουν το βιβλίο ανοιχτό μπροστά τους, αλλά να την αφηγούνται προφορικά).

Ερμηνεία των αποτελεσμάτων και συμπεράσματα

Σ' αυτό το σημείο της μελέτης μας κρίνεται χρήσιμο να γίνει μια συζήτηση των αποτελεσμάτων της έρευνάς μας.

Η παρατήρηση επικεντρώθηκε στην αφήγηση ως δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο. Συγκεκριμένα επικεντρώθηκε σε προϋποθέσεις τις αφήγησης, σε στοιχεία που αφορούν την προετοιμασία της, σε τεχνικές που χρησιμοποιεί η νηπιαγωγός κατά τη διάρκεια της αφήγησης, αλλά και σε δραστηριότητες μετά την αφήγηση. Ενώ το ερωτηματολόγιο, θέλοντας να έχουμε μια πιο ολοκληρωμένη και σφαιρική εικόνα δόθηκε βάρος στη μορφή αφήγησης που χρησιμοποιούν οι νηπιαγωγοί, στη συχνότητα και στους λόγους που χρησιμοποιούν την κάθε μορφή. Επίσης επικεντρώθηκε στις τεχνικές που χρησιμοποιούν κατά τη διάρκεια της αφήγησης, στις δραστηριότητες μετά την αφήγηση (συγκεκριμένα στις ερωτήσεις που υποβάλλονται στα παιδιά) αλλά και στις ζώνες αφήγησης. Ακόμη δόθηκε βάρος στην προέλευση του βιβλίου προς ανάγνωση αλλά και στη μορφή της αφήγησης που θεωρούν εξαιρετικά σημαντική.

Έγινε αντιληπτό μέσα από τη παρατήρηση ότι οι περισσότεροι νηπιαγωγοί επέλεξαν να κάνουν ανάγνωση της ιστορίας (24 στις 40 νηπιαγωγούς). Παρ' όλα αυτά, τα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν στα ερωτηματολόγια (και κυρίως οι απαντήσεις στην δεύτερη ερώτηση: «Ποια μορφή συνηθίζετε να χρησιμοποιείται;») έδειξαν ότι οι νηπιαγωγοί συνηθίζουν να αφηγούνται προφορικά την ιστορία. Αυτό βέβαια δε σημαίνει, ότι επειδή οι περισσότερες έκαναν ανάγνωση της ιστορίας, ότι δεν συνηθίζουν να αφηγούνται προφορικά ιστορίες, αλλά υπήρξε σημαντικό σημείο προβληματισμού. Οι λόγοι που πιθανόν να συνέβαλλαν σ' αυτήν την αντίθεση να είναι αρκετοί. Πιθανόν η ανάγνωση ιστορίας να ήταν πιο εύκολο γι' αυτές εκείνη τη στιγμή. Υποθέτω ότι επειδή ένιωθαν ότι παρακολουθούνταν ίσως να ένιωθαν μεγαλύτερη ασφάλεια όταν ακολουθούσαν το λόγο και τη ροή του γραπτού κειμένου. Αρκετές όμως ήταν οι νηπιαγωγοί οι οποίες υποστήριζαν τη σπουδαιότητα αυτής της μορφής αφήγησης μέσα από τις τεχνικές που χρησιμοποίησαν (όπως είναι η επίδειξη εικόνων), αλλά και με τις δραστηριότητες που ακολούθησαν μετά απ' αυτήν.

Ένα άλλο σημείο προβληματισμού, όσον αφορά την παρατήρηση, αποτελεί η ελάχιστη σημασία που δόθηκε από τις νηπιαγωγούς για την προετοιμασία, του χώρου, των υλικών και των παιδιών για να υποδεχτούν την αφήγηση και να εισαχθούν ομαλά σ' αυτήν. Αυτό φαίνεται κυρίως απ' το γεγονός ότι λιγότερες από τις μισές νηπιαγωγούς ασχολήθηκαν με την προετοιμασία της αίθουσας (19 στις 40 νηπιαγωγούς). Η προετοιμασία της αίθουσας επικεντρώθηκε κυρίως στο να είναι συμμαζεμένη από τα παιχνίδια και όχι στην προετοιμασία της για να υποδεχτεί κατάλληλα την αφήγηση.

Όσον αφορά την προετοιμασία των υλικών, παρατηρήθηκε πάλι ότι λιγότερες από τις μισές νηπιαγωγούς ασχολήθηκαν με αυτό (19 στις 40 νηπιαγωγούς). Η προετοιμασία του υλικού επικεντρώθηκε κατά μεγάλο ποσοστό στην επιλογή του βιβλίου (αφηγηματικό υλικό), λίγο πριν την αφήγηση και ελάχιστα στην προετοιμασία των υλικών, (όπως κούκλες, αντικείμενα, κτλ.). Σημειώθηκαν μόνο τρεις νηπιαγωγούς να προετοιμάζουν τα υλικά τους φέρνοντάς τα σιμά τους προτού ξεκινήσει η αφήγηση. Συγκεκριμένα μια νηπιαγωγός έφερε μια κούκλα (σουσουράδα), μια άλλη προετοίμασε τις καρτέλες που θα έδειχνε στα παιδιά και η τρίτη τα αντικείμενα που θα επιδείκνυε στα παιδιά.

Όσον αφορά την προετοιμασία των παιδιών για την ομαλή εισαγωγή τους στον κόσμο της αφήγησης ήταν ελάχιστη. Παρατηρήθηκαν 12 στις 40 (30%) νηπιαγωγούς να κηρύσσουν την έναρξη της αφήγησης με ωραία και σύντομα στιχάκια, ακολουθούμενες από τα παιδιά. Ενώ ελάχιστες ήταν αυτές που ασχολήθηκαν με την δημιουργία ενός σαγηνευτικού κλίματος, ενός κλίματος μαγείας, συσκοτίζοντας το χώρο για να ανθίσει και να ξεδιπλωθεί η ιστορία. Μόνο 2 στις 40 (5%) νηπιαγωγούς προσπάθησαν να συσκοτίσουν το χώρο είτε κλείνοντας τις κουρτίνες, είτε χαμηλώνοντας τα φώτα, ώστε να οδηγήσουν τα παιδιά πιο εύκολα στους δρόμους που ανοίγει η αφήγηση. Η συσκοτίση του χώρου συμβάλλει σημαντικά στη δημιουργία ενός μαγικού και ευχάριστου κλίματος. Επίσης παρατηρήθηκαν μόνο 2 στις 40 (5%) νηπιαγωγούς να προσπαθούν να εισάγουν τα παιδιά σ' αυτό το μαγικό κόσμο ηρεμώντας και προετοιμάζοντάς τα ψυχολογικά να την υποδεχτούν. Αυτές οι νηπιαγωγοί περνούσαν μπροστά από τα παιδιά με το μαγικό ραβδάκι και τα άγγιζαν απαλά στο κεφάλι μετατρέποντας την ένταση σε γαλήνη, ηρεμώντας τα για να ξεκινήσει η αφήγηση.

Επίσης μέσα από την παρατήρηση διακρίθηκαν και τα είδη της ιστορίας που προτίμησαν να αφηγηθούν οι νηπιαγωγοί. Έγινε αντιληπτό ότι υπήρξε μεγάλη προτίμηση από τις νηπιαγωγούς για τα σύγχρονα παραμύθια, τους μύθους του Αισώπου, τα μεταφρασμένα παραμύθια, αλλά και τα λαϊκά παραμύθια για παιδιά.

Ακόμη μεγάλης σημασία και ενδιαφέροντος αποτέλεσε η πηγή της ιστορίας που θα αφηγούνταν η νηπιαγωγός. Δόθηκε μεγάλη σημασία εάν η ιστορία που θα αφηγούνταν (προφορική αφήγηση ή ανάγνωση) η νηπιαγωγός προέρχονταν από την προσωπική της βιβλιοθήκη ή τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου. Και αυτό γιατί τα βιβλία του νηπιαγωγείου είναι κυρίως επιλεγμένα και αγορασμένα από τους γονείς των παιδιών. Ενώ τα βιβλία από την προσωπική της βιβλιοθήκη είναι επιλεγμένα από την ίδια με βάση υποθέτω παιδαγωγικών κριτηρίων. Η νηπιαγωγός σαν παιδαγωγός που είναι γνωρίζει και κρίνει καλύτερα ποια βιβλία είναι κατάλληλα και εξυπηρετούν παιδαγωγικούς σκοπούς από τους γονείς, λόγω των γνώσεων που έχει πάνω στο αντικείμενο. Αυτό

όμως δεν σημαίνει ότι τα βιβλία του νηπιαγωγείου δεν είναι κατάλληλα ή εξίσου καλά ποιοτικά με αυτά της νηπιαγωγού. Η νηπιαγωγός χρησιμοποιεί τα βιβλία του νηπιαγωγείου και εμπλουτίζει τον κόσμο των παιδιών, φέρνοντας και δικά της. Παρατηρήθηκε λοιπόν ότι ένα σημαντικό μεγάλο ποσοστό νηπιαγωγών επέλεξε να αφηγηθεί (είτε προφορικά είτε κάνοντας ανάγνωση ιστορίας) ιστορίες από την προσωπική βιβλιοθήκη που διατηρούν.

Η ερευνήτρια ακόμη επισήμανε ένα πολύ μικρό ποσοστό νηπιαγωγών να δίνει σημασία στα στοιχεία του βιβλίου, επισημαίνοντας το συγγραφέα, τον τίτλο της ιστορίας, τον εκδότη, κτλ. Αυτό, όμως κυρίως που είναι άξιο να σημειωθεί είναι ότι οι νηπιαγωγοί που επέλεξαν να δείξουν το βιβλίο στα παιδιά και να τους επισημάνουν τα στοιχεία του βιβλίου αφηγήθηκαν προφορικά την ιστορία.

Επιπλέον ελάχιστο ήταν το ποσοστό των νηπιαγωγών που εισήγαγε τα παιδιά στο θέμα της ιστορίας, συζητώντας μαζί τους και κάνοντας τους ερωτήσεις. Όπως και αμελητέο ήταν το ποσοστό των νηπιαγωγών που έδειξε εικόνες πριν την ανάγνωση, που έκανε επεξηγήσεις και σχόλια.

Αξίζει να αναφερθεί ότι μόνο 6 νηπιαγωγοί συνέβαλαν στη χαλάρωση των παιδιών πριν την αφήγηση, παρακινώντας τους να πουν ένα τραγούδι.

Οι ζώνες που προτίμησαν κυρίως να αφηγηθούν οι νηπιαγωγοί ήταν στην αρχή της ημέρας (πιθανόν γιατί τα παιδιά ήταν πιο ήρεμα, πιο ξεκούραστα, αλλά και γιατί χρειάζονταν ένα χαλαρό και ξεκίνημα της μέρας τους στο νηπιαγωγείο), μετά το διάλειμμα (όπου τα παιδιά έχουν την ανάγκη να χαλαρώσουν, αλλά και γιατί έπειτα από τόση ενεργητικότητα είναι πιο ήρεμα να παρακολουθήσουν την αφήγηση) και πριν να φύγουν (όπου τα παιδιά κλείνουν τη σχολική τους μέρα με μια ευχάριστη γεύση και ικανοποίηση).

Κατά τη διάρκεια της αφήγησης παρατηρήθηκε ότι όλες οι νηπιαγωγοί πληρούσαν τις προϋποθέσεις για μια καλή αφήγηση, έχοντας σωστή άρθρωση, σωστή προφορά και κατάλληλο τονισμό και χρωματισμό φωνής.

Όσον αφορά τις τεχνικές, που χρησιμοποιούνται κατά την αφήγηση υπήρξαν σημαντικές διαφορές και αντιθέσεις στο ποσοστό των νηπιαγωγών που παρατήρησε η ερευνήτρια να χρησιμοποιούν κάποιες τεχνικές και στο ποσοστό που δηλώνουν στο ερωτηματολόγιο, ότι τις χρησιμοποιούν. Χαρακτηριστικά παρατηρήθηκαν μόνο 7 στις 40 (17,5%) νηπιαγωγούς να κινούν το σώμα τους, καθώς αφηγούνται, ενώ στο ερωτηματολόγιο 26 (65 %) στις 40 νηπιαγωγούς δήλωσαν ότι χρησιμοποιούν κινήσεις σώματος. Υπήρχε μεγάλη διαφορά στο ποσοστό που δήλωσε ότι χρησιμοποιεί κινήσεις σώματος από το ποσοστό που παρατηρήθηκε να τις πραγματοποιεί. Πιθανόν όντως να χρησιμοποιούν κινήσεις σώματος, αφηγούμενες ιστορίες που τις ενθαρρύνουν και τις

χρηζουν αναγκαίες (όπως για παράδειγμα στο «Μαγεμένο αυλό». Πιθανόν είτε ήταν κουρασμένες και δεν το έκαναν είτε γιατί δεν το θεώρησαν απαραίτητο, είτε γιατί δεν πίστευαν ότι έτσι θα συνέβαλε αυτό θετικά στο να σαηνεύσει στα παιδιά και να τα απορροφήσει στο θελκτικό κόσμο της αφήγησης.

Ανάλογο παράδειγμα αποτελεί και η επίδειξη εικόνων κατά την ανάγνωση, όπου παρατηρήθηκαν μόνο 18 στις 40 (45%) νηπιαγωγούς να επιδεικνύουν εικόνες, παρ' όλο που δήλωσαν 37 (92,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς ότι δείχνουν. Ένα άλλο παράδειγμα αποτελεί η επίδειξη εικόνων στο ταμπλό, όπου σημειώθηκε μόνο μία νηπιαγωγός στην παρατήρηση να κάνει χρήση αυτής της τεχνικής, ενώ δήλωσαν 12 στις 40 νηπιαγωγούς ότι την κάνουν χρήση. Επιπλέον σημαντική διαφορά στα ποσοστά εμφανίζεται στην χρήση μαγνητοφωνημένης μουσικής (όπου δήλωσαν ότι κάνουν χρήση 13 (32,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς), στη χρήση μαγνητοφωνημένων ήχων (όπου δήλωσαν ότι κάνουν χρήση 5 (12,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς) και στη χρήση μουσικού οργάνου (όπου δήλωσαν ότι κάνουν χρήση 12 (30 %) στις 40 νηπιαγωγούς). Ενώ αυτά τα ποσοστά των νηπιαγωγών δήλωσαν ότι κάνουν χρήση μαγνητοφωνημένης μουσικής, ήχων και μουσικού οργάνου καμιά νηπιαγωγός δεν παρατηρήθηκε από την ερευνήτρια να τα χρησιμοποιεί.

Το ίδιο γεγονός παρατηρήθηκε μετά την συγκέντρωση των στοιχείων και στη επίδειξη αντικειμένων (όπου ενώ δήλωσαν 13 (32,5 %) στις 40 νηπιαγωγούς ότι επιδεικνύουν αντικείμενα, μόνο 3 (7,5%) παρατηρήθηκε να το πραγματοποιούν) και στην χρήση κούκλας (όπου ενώ δήλωσαν 14 (35 %) στις 40 νηπιαγωγούς ότι χρησιμοποιούν κούκλες, μόνο 1 (2,5%) παρατηρήθηκε να κάνει χρήση αυτής) και στην χρήση μάσκας (όπου ενώ δήλωσαν 12 (30 %) στις 40 νηπιαγωγούς ότι χρησιμοποιούν μάσκες, καμιά δεν παρατηρήθηκε να το πραγματοποιεί).

Αυτή η αντίφαση που παρατηρήθηκε ανάμεσα στα στοιχεία που συγκεντρώθηκαν από τα ερωτηματολόγια και τα φύλλα παρατήρησης μας δείχνουν πιθανόν ότι οι νηπιαγωγοί θέλοντας να εντυπωσιάσουν την ερευνήτρια δήλωσαν τεχνικές που δεν χρησιμοποιούν. Είναι πιθανό ακόμη η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου να έγινε είτε επιπόλαια, είτε κάτω από πίεση και άγχος, γιατί μπορεί να νιώθουν ότι έτσι αξιολογείται ένα μέρος της δουλειάς τους, είτε γιατί ήθελαν να αποφύγουν γρήγορα αυτή τη διαδικασία, αλλοιώνοντας έτσι τα αποτελέσματα. Γι' αυτό και ένας λόγος που δεν δόθηκαν τα ερωτηματολόγια στις νηπιαγωγούς πριν την παρατήρηση ήταν για να μη γνωρίζουν οι νηπιαγωγοί τι θέλει να παρακολουθήσει ακριβώς η ερευνήτρια και το κάνουν μόνο και μόνο για να την εντυπωσιάσουν. Στόχος της ερευνήτριας ήταν να παρακολουθήσει μια δραστηριότητα της νηπιαγωγού, όπως την πραγματοποιεί κάθε φορά. Μια άλλη πιθανή αιτία είναι ότι μπορεί όντως να τις χρησιμοποιούν αυτές τις τεχνικές, αλλά μέσα από μια παρατήρηση να μη ήταν εφικτό να

τις παρουσιάσουν όλες. Η σημαντική όμως διαφορά στα ποσοστά είναι άξια πρόβληματισμού.

Παρ' όλα αυτά παρατηρήθηκε μεγάλο ποσοστό νηπιαγωγών να χρησιμοποιεί κινήσεις χεριών (32 στις 40 (80%) νηπιαγωγούς κινούν τα χέρια τους, καθώς αφηγούνται) και να κάνει γκριμάτσες στο πρόσωπο (34 στις 40 (85%) νηπιαγωγούς κάνουν γκριμάτσες στο πρόσωπο, καθώς αφηγούνται). Αυτό δείχνει ότι είναι ιδιαίτερα παραστατικές, προσπαθώντας να σαηνέψουν το παιδί και έτσι καταφέρνουν να το μεταφέρουν στον κόσμο της αφήγησης, ζωντανεύοντας τους ήρωες και τις σκηνές της ιστορίας. Επιπλέον μεγάλο ποσοστό νηπιαγωγών κάνει ερωτήσεις στα παιδιά κατά τη διάρκεια της αφήγησης, κάνει σχόλια και επεξηγήσεις. Ενώ αμελητέα, αλλά άξια μεγάλης σημασίας και ενδιαφέροντος ποσοστά νηπιαγωγών ενεργοποιούν τα παιδιά να συμμετέχουν σταματώντας την αφήγηση και αφήνοντάς τους να συμπληρώσουν (συνήθως λέξεις). Ακόμη μικρό αλλά σπουδαίο ποσοστό νηπιαγωγών αναπαριστά ήχους, δείχνει εικόνες κατά τη διάρκεια της προφορικής αφήγησης, μιμείται φωνές ζώων, επιδεικνύει καρτέλες, κ.α, συμβάλλοντας έτσι στον εμπλουτισμό της αφήγησης, στην αιχμαλώτιση του ενδιαφέροντος του παιδιού και στην ευκολότερη επίτευξη του στόχου. Έχοντας ως όπλο η νηπιαγωγός τη φαντασία και τη θέληση μπορεί να οδηγήσει το παιδί σε κόσμους φανταστικούς και ανεξερεύνητους.

Ένα άλλο θέμα που τίθεται είναι το αν συνδέεται η αφήγηση από τις νηπιαγωγούς με άλλα μαθήματα είτε ως αφορμή, είτε ως ενίσχυση γνώσης. Παρατηρήθηκε ότι μικρό ποσοστό νηπιαγωγών συνδέει την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα ως αφορμή, ενώ μεγάλο είναι το ποσοστό που παρατηρήθηκε να την χρησιμοποιεί αυτόνομα. Όσον αφορά τη χρησιμοποίηση της προφορικής αφήγησης ή ανάγνωσης ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα παρατηρήθηκε ότι μόνο 12 στις 40 (30%) νηπιαγωγούς τη συνδέουν. Ενώ στα ερωτηματολόγια δήλωσαν 32 (80%) στις 40 νηπιαγωγούς ότι το πραγματοποιούν αυτό.

Μετά την αφήγηση παρατηρήθηκαν δραστηριότητες που πραγματοποίησαν οι νηπιαγωγοί. Σημειώθηκαν 15 στις 40 (37,5%) νηπιαγωγούς να δείχνουν εικόνες στα παιδιά μετά την αφήγηση (εκ των οποίων 8 νηπιαγωγοί πραγματοποίησαν ανάγνωση της ιστορίας και 7 προφορική αφήγηση της ιστορίας). Εδώ φαίνεται παρ' όλο που το ποσοστό των νηπιαγωγών που το έκαναν αυτό δεν είναι μεγάλο, ότι δείχνουν εικόνες και νηπιαγωγοί που έκαναν προφορική αφήγηση της ιστορίας. Η επίδειξη εικόνων πραγματοποιήθηκε ανάλογα με το στόχο που είχε θέσει η νηπιαγωγός (είτε για να καταλάβει η νηπιαγωγός αν κατανόησαν την ιστορία τα παιδιά βλέποντας τις, είτε για να

αναδιηγηθούν την ιστορία, είτε για να επεξεργαστούν και να σχολιάσουν τις εικόνες).

Παρατηρήθηκε ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των νηπιαγωγών να κάνει ερωτήσεις μετά την αφήγηση. Οι ερωτήσεις αυτές έγιναν αναλόγως με το στόχο που έθεσε η νηπιαγωγός (είτε για να καταλάβει αν κατανόησαν την ιστορία, είτε για να συμβάλλει στην ανάδυση βιωματικών εμπειριών, είτε για να καταλάβει αν τους άρεσε, είτε για να διεγείρει την κριτική τους σκέψη, κ.α.). Εδώ φαίνεται πόσο μεγάλη σημασία δίνεται στην επικοινωνία, στη συζήτηση και στο μεγάλο ρόλο που παίζει η θέση των ερωτημάτων. Τονίζεται ακόμη ότι ένα λογοτεχνικό κείμενο ή μια ιστορία πέρα από την ανεκτίμητη αξία που έχει από μόνη της, δείχνει μέσα από τις ερωτήσεις πώς μπορεί να επεξεργαστεί, να διανθιστεί και τι δρόμους μπορεί να ανοίξει στο παιδί. Οι στόχοι που σημείωσαν στο ερωτηματολόγιο ότι έχουν οι ερωτήσεις μεγάλα ποσοστά των νηπιαγωγών είναι για την κατανόηση του κειμένου από τα παιδιά και η ανάδυση βιωματικών εμπειριών των παιδιών.

Η ερευνήτρια παρακολούθησε ένα αμελητέο αλλά πολύ σημαντικό ποσοστό νηπιαγωγών να παρακινεί τα παιδιά να δραματοποιήσουν την ιστορία, να παρακινεί τα παιδιά για εικαστικές δημιουργίες με αφορμή την ιστορία, τους ήρωες και να παρακινεί τα παιδιά να αλλάξουν το τέλος της ιστορίας. Ακόμη παρατήρησε ελάχιστες νηπιαγωγούς να παρακινούν τα παιδιά να αναδιηγηθούν την ιστορία, που τους αφηγήθηκαν οι ίδιες, να κάνουν σχόλια και επεξηγήσεις. Όπως επίσης να παρακινεί τα παιδιά η νηπιαγωγός να επαναλάβουν μια σύνθετη λέξη ή φράση, να διηγηθούν τα ίδια μια δική τους ιστορία. Ακόμη παρατήρησε ένα αμελητέο αλλά σπουδαίο ποσοστό νηπιαγωγών να παροτρύνει τα παιδιά για συζήτηση, να τους παρακινεί να τραγουδήσουν ένα τραγούδι σχετικό με το περιεχόμενο της ιστορίας. Ακόμη η ερευνήτρια διέκρινε 1 νηπιαγωγό μετά την αφήγηση να παρακινεί τα παιδιά μέσα από ένα κινητικό τραγούδι να μιλήσουν για τους ήρωες και τις σκηνές των παραμυθιών. Επιπλέον παρατηρήθηκε μια νηπιαγωγός να αναδιηγείται η ίδια την ιστορία που τους αφηγήθηκε. Εδώ φαίνεται η διάθεση της νηπιαγωγού να αξιοποιήσει μια αφήγηση ιστορίας και να προσφέρει πέρα από την τέρψη στο παιδί, σημαντική βοήθεια να αναπτύξει πτυχές του εαυτού του (φαντασία, σκέψη, λόγο, λεξιλόγιο, κ.α.).

Κάτι άλλο που επισημαίνεται και δίνεται βάρος σε όλη την εργασία είναι οι δύο μορφές αφήγησης και οι προϋποθέσεις και τεχνικές που έχει η κάθε μία. Γενικά από τα στοιχεία που παρατηρήθηκαν ένα μεγάλο ποσοστό νηπιαγωγών που έκανε τεχνικές για να εμπλουτίσει την αφήγηση έκαναν ανάγνωση, ενώ νηπιαγωγοί (μεγάλο ποσοστό) που χρησιμοποίησαν κινήσεις σώματος, γκριμάτσες στο πρόσωπο κατά την αφήγηση, για να δώσουν ζωντάνια και παραστατικότητα έκαναν προφορική αφήγηση. Πιθανόν η περισσότερη εμφάνιση τεχνικών σε

νηπιαγωγούς που διάβασαν την ιστορία, να οφείλεται στο γεγονός ότι το ποσοστό των νηπιαγωγών που έκαναν ανάγνωση ήταν μεγαλύτερο από το ποσοστό που έκαναν προφορική αφήγηση.

Στο ερωτηματολόγιο τώρα εξετάζεται η συχνότητα που αφηγείται η νηπιαγωγός μια ιστορία στα παιδιά. Εδώ ένα σημαντικό ποσοστό απάντησε ότι αφηγείται 3-4 φορές την εβδομάδα, δείχνοντας πόσο μεγάλη σημασία δίνει στην αφήγηση ως δραστηριότητα και τη συμβολή της σε σημαντικές πτυχές της ανάπτυξης του παιδιού.

Με μεγαλύτερη συχνότητα φαίνεται να πραγματοποιούν οι νηπιαγωγοί ανάγνωση τις ιστορίας (23 στις 40 νηπιαγωγούς, κάτι που συμφωνεί με τα αποτελέσματα της παρατήρησης), παρ' όλο που οι περισσότερες δηλώνουν (στην τελευταία ερώτηση του ερωτηματολογίου) ότι θεωρούν την προφορική αφήγηση πιο σημαντική για τα παιδιά.

Υπάρχει μεγάλη προτίμηση, όμως, και στις δύο μορφές αφήγησης κι αυτό φαίνεται από το γεγονός ότι το μεγαλύτερο ποσοστό νηπιαγωγών όταν χρησιμοποιεί την ανάγνωση την πραγματοποιεί συχνά, εξίσου το ίδιο με την περίπτωση που χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση.

Όταν ρωτήθηκαν για ποιο λόγο προτιμούν την ανάγνωση το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε επειδή το βρίσκει πιο ευχάριστο για τα παιδιά (11 στις 40 νηπιαγωγούς) και έπειτα επειδή το βρίσκει πιο εύκολο γι' αυτήν και πιο προσιτό στα παιδιά. Ενώ μόλις 5 στις 40 νηπιαγωγούς την προτιμά γιατί εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς. Εδώ δίνεται η σημασία που δίνουν οι νηπιαγωγοί στην τέρψη του παιδιού θέτοντάς το ως βασική προτεραιότητα και στο τέλος της κλίμακας τίθεται η εξυπηρέτηση παιδαγωγικών σκοπών.

Όταν ρωτήθηκαν γιατί προτιμούν την προφορική αφήγηση ο αριθμός προτεραιότητας των λόγων ήταν διαφορετικός. Το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών απάντησε ότι το βρίσκει πιο ευχάριστο για τα παιδιά, έπειτα γιατί εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς, μετά γιατί το βρίσκει πιο προσιτό στα παιδιά και τέλος, γιατί το βρίσκει πιο εύκολο γι' αυτήν. Εδώ συμπεραίνουμε πάλι ότι αξιολογικά δίνεται μεγαλύτερη βάση στην ευχαρίστηση του παιδιού όπως και με την ανάγνωση το ίδιο. Η διαφορά όμως είναι ότι η εξυπηρέτηση παιδαγωγικών σκοπών τονίζεται ιδιαίτερα όσον αφορά την προφορική αφήγηση, δείχνοντας ότι πιστεύουν ότι η προφορική αφήγηση συμβάλλει περισσότερο στην εξυπηρέτηση παιδαγωγικών σκοπών απ' ό,τι η ανάγνωση. Ακόμη αναδεικνύουν ότι είναι πιο εύκολο γι' αυτές να κάνουν ανάγνωση παρά να αφηγούνται προφορικά μια ιστορία.

Όσον αφορά για το εάν η νηπιαγωγός διαβάζει το βιβλίο πριν κάνει ανάγνωση μέρες πριν για λογαριασμό της, αναδείχθηκε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό απάντησε καταφατικά. Αυτό μας καταδεικνύει πόση σημασία δίνει στην αφήγηση και πόσο την ευχαριστεί την ίδια αυτή

τη δραστηριότητα. Επισημαίνει ότι ευχαριστιέται ιδιαίτερα την εμπλοκή της στους δρόμους της λογοτεχνίας και της αφήγησης.

Στην ερώτηση εάν διαβάζει το βιβλίο λίγο πριν την αφήγηση απάντησαν μερικές νηπιαγωγοί καταφατικά (18 στις 40 νηπιαγωγούς), πράγμα που συμβαδίζει με τα αποτελέσματα της παρατήρησης (16 στις 40 νηπιαγωγούς).

Στην ερώτηση για το ποια μορφή αφήγησης θεωρούν πιο σημαντική το μεγαλύτερο ποσοστό των νηπιαγωγών ανέδειξε την προφορική αφήγηση ως πιο άξια σημασίας. Παρ' όλα αυτά και οι δύο μορφές θεωρούνται ιδιαίτερα σημαντικές για τους σκοπούς που επιτυγχάνει η κάθε μία. Μέσα από τα επιχειρήματα που θέτουν τονίζεται ιδιαίτερα η σημαντική συμβολή της κάθε μορφής στην ανάπτυξη πτυχών και στην ικανοποίηση των αναγκών των παιδιών.

Προτάσεις.

Από τα αποτελέσματα της έρευνας οδηγούμαστε σε ορισμένα συμπεράσματα και προτάσεις για την αφήγηση ως δραστηριότητα στο νηπιαγωγείο. Φυσικά το μικρό δείγμα δεν είναι αντιπροσωπευτικό, μιας και η έρευνα γίνεται στα πλαίσια μιας πτυχιακής εργασίας, μα τα αποτελέσματα αυτής δεν έχουν ως στόχο να γενικευτούν για το σύνολο του πληθυσμού. Παρ' όλα αυτά προσεγγίζονται οι προϋποθέσεις, οι τεχνικές κατά τη διάρκεια και οι δραστηριότητες μετά την αφήγηση και είναι δυνατόν με βάση τα στοιχεία που αντλήθηκαν να γίνουν ορισμένες προτάσεις.

Μέσα από την έρευνα αποφάνθηκε η μικρή σημασία που δίνεται για την προετοιμασία του χώρου, των υλικών και των παιδιών. Πράγμα το οποίο δυσχεραίνει την ομαλή εισαγωγή των παιδιών στα μονοπάτια της αφήγησης. Δυσκολεύονται να ακολουθήσουν τη νηπιαγωγό σ' αυτό το ταξίδι, με αποτέλεσμα να αποσπάται η προσοχή τους εύκολα. Γόνιμο θα ήταν να διεξαχθεί μια έρευνα που θα δίνει ιδιαίτερη σημασία στις προϋποθέσεις για μια καλή αφήγηση, προσπαθώντας να κατανοήσει τους λόγους που δεν δίνεται τόσο προσοχή. Ακόμη έχοντας έναν τόσο σημαντικό ρόλο η νηπιαγωγός, χρειάζεται να βρίσκει τρόπους για να σαγηνεύει το παιδί από την αρχή και να το εισάγει ομαλά στην αφήγηση. Έχοντας η νηπιαγωγός ως όπλο την διάθεση και την φαντασία μπορεί να δημιουργήσει και οδηγήσει τα παιδιά σε κόσμους φανταστικούς.

Ακόμη κατά τη διάρκεια της αφήγησης παρατηρήθηκε ότι οι τεχνικές που χρησιμοποιήθηκαν ήταν λιγιστές απ' αυτές που θα μπορούσαν να αξιοποιηθούν. Θα μπορούσαν όμως να αξιοποιηθούν οι αμέτρητες πληροφορίες που παρέχονται από βιβλία όσον αφορά τις τεχνικές σε συνδυασμό με την φαντασία των νηπιαγωγών για την παραγωγή τεχνικών που θα κρατούν κάθε φορά αμείωτο το ενδιαφέρον των παιδιών και θα συμβάλλουν στο να ανοιχτούν νέοι δρόμοι στην αφήγηση. Περαιτέρω έρευνα στη δημιουργία τεχνικών κατά τη διάρκεια της αφήγησης θα ήταν ιδιαίτερα γόνιμη για τους εκπαιδευτικούς. Μέλημα όμως των εκπαιδευτικών πρέπει να είναι να ενημερώνονται και να προσπαθούν για την όσο το δυνατόν πιο εμπλουτισμένη αφήγηση, ώστε να επιτευχθούν όλοι οι στόχοι που μπορεί να εκπληρώσει.

Οι δραστηριότητες μετά την αφήγηση παίζουν σημαντικό ρόλο. Και αυτό γιατί συμβάλλουν πέρα από την επεξεργασία και την κατανόηση των νοημάτων, που αδιαμφισβήτητα είναι πολύ σημαντικά, στο να αναπτύξουν τα παιδιά κι άλλες πτυχές του εαυτού τους, όπως είναι η έκφραση συναισθημάτων με αφορμή την ιστορία μέσα από τα εικαστικά. Η επαφή με συναισθήματα αλλά και με τους συνομηλίκους με βιωματικούς τρόπους, μέσα από την αναπαράσταση της ιστορίας. Η ανάπτυξη του λόγου και ο εμπλουτισμός του λεξιλογίου μέσα από την

επανάληψη μοτίβων του κειμένου, η επανάληψη λέξεων, η αναδιήγηση και η έκφραση βιωματικών εμπειριών.

Αυτές οι δραστηριότητες που αναφέρθηκαν είναι ελάχιστες μπροστά σ' αυτές, που μπορεί να γεννήσει η φαντασία του εκπαιδευτικού. Αναλόγως λοιπόν με το στόχο που θέτει κάθε φορά η νηπιαγωγός μπορεί να δημιουργήσει δραστηριότητες που θα συμβάλλουν σημαντικά στην ικανοποίηση των αναγκών του παιδιού. Τα σεμινάρια που διοργανώνονται, οι πληροφορίες που παρέχονται και μέσω βιβλίων αλλά και μέσα από το διαδίκτυο, συμβάλλουν σημαντικά για στον εμπλουτισμό και τη διάνθηση της αφήγησης ως δραστηριότητα. Επιπλέον περαιτέρω έρευνες με μεγαλύτερο δείγμα νηπιαγωγών θα βοηθήσει σημαντικά στην διεξαγωγή ορθότερων συμπερασμάτων, στην συνειδητοποίηση της σπουδαιότητας του ρόλου της αφήγησης, στη συνειδητοποίηση των ελλείψεων και στην εξέλιξη έπειτα της αφήγησης ως δραστηριότητα.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1.

ΦΥΛΛΟ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗΣ

Πριν την αφήγηση:

Προετοιμασία της αίθουσας

Δημιουργία ατμόσφαιρας

Με μαγνητοφωνημένη μουσική

Προετοιμασία υλικού

Σκηνικού που θα χρησιμοποιήσει

Παραμύθι που θα αφηγηθεί:

Το βιβλίο (αν θα κάνει ανάγνωση):

Είναι από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου

Είναι από την προσωπική βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού

Άλλο:

Κατά την διάρκεια της αφήγησης:

Ποιο είδος αφήγησης χρησιμοποιεί:

Ανάγνωση ιστορίας

Προφορική αφήγηση

Η νηπιαγωγός:

Έχει σωστή άρθρωση

Έχει σωστή προφορά

Έχει κατάλληλο τονισμό, χρωματισμό φωνής

Κινήσεις σώματος

Κινήσεις χεριών

Γκριμάτσες στο πρόσωπο

Επίδειξη εικόνων βιβλίου πριν την ανάγνωση

Επίδειξη εικόνων βιβλίου κατά τη διάρκεια της ανάγνωσης

Επίδειξη εικόνων βιβλίου μετά την ανάγνωση

Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό

Χρησιμοποίηση μουσικής ως συνοδεία αφήγησης

Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας κατά τη διάρκεια της αφήγησης

Ενεργοποιεί τα νήπια να συμμετέχουν ενεργά στην αφήγηση αναπαριστώντας γεγονότα της ιστορίας στο τέλος της αφήγησης

Ενθαρρύνει τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο

Χρησιμοποιεί σκηνικό

Χρησιμοποιεί μάσκες

Χρησιμοποιεί κούκλες

Επιδεικνύει αντικείμενα

Συνδέει την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα ως αφορμή

Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα

Χρησιμοποιεί την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση αυτόνομα

Άλλο:

Μετά την αφήγηση:

Επίδειξη εικόνων

Επίδειξη εικόνων βιβλίων σε ταμπλό

Υποβάλλει ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά:

Ναι

Όχι

Αν ναι τι είδους ερωτήσεις:

Ερωτήσεις κατανόησης περιεχομένου

Ερωτήσεις βιωματικών εμπειριών των παιδιών

Άλλο

Παρακινεί τα παιδιά να δραματοποιήσουν την ιστορία

Παρακινεί τα παιδιά για εικαστικές δημιουργίες με αφορμή την ιστορία, τους ήρωες

Παρακινεί τα παιδιά να αλλάξουν το τέλος της ιστορίας

Άλλο:

Άλλες παρατηρήσεις:

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 2.

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Η συμπλήρωση του ερωτηματολογίου γίνεται με X ή + ή √ ή αριθμηση για να δηλώσετε τη σειρά προτίμησης όπου χρειάζεται στο ελεύθερο κελί του πίνακα.

1. Πόσο συχνά αφηγείστε μια ιστορία στα παιδιά:

1-2 φορές την εβδομάδα		3-4 φορές την εβδομάδα	
Κάθε μέρα			

2. Ποια μορφή συνηθίζετε να χρησιμοποιείτε (Αριθμήστε με 1,2,3 κατά σειρά προτίμησης):

Ανάγνωση ιστορίας		Προφορική αφήγηση ιστορίας	
Και τα δυο			

3. Με μεγαλύτερη συχνότητα:

Ανάγνωση ιστορίας		Προφορική αφήγηση	
-------------------	--	-------------------	--

4. Όταν χρησιμοποιείτε ανάγνωση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε:

Πάντα		Πολύ συχνά		Συχνά	
Σπάνια		Ποτέ			

5. Όταν χρησιμοποιείτε προφορική αφήγηση της ιστορίας με ποια συχνότητα την πραγματοποιείτε:

Πάντα		Πολύ συχνά		Συχνά	
Σπάνια		Ποτέ			

6. Όταν χρησιμοποιείτε την ανάγνωση γιατί προτιμάτε αυτή τη μορφή;

Επειδή το βρίσκω πιο εύκολο για μένα	
Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά	

Επειδή το βρίσκω πιο προσιτό στα παιδιά

Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς

Άλλο

7. Όταν χρησιμοποιείτε την προφορική αφήγηση γιατί προτιμάτε αυτή τη μορφή;

Επειδή το βρίσκω πιο εύκολο για μένα

Επειδή το βρίσκω πιο ευχάριστο για τα παιδιά

Επειδή το βρίσκω πιο προσιτό στα παιδιά

Επειδή εξυπηρετεί παιδαγωγικούς σκοπούς

Άλλο

8. Χρησιμοποιείτε διάφορες τεχνικές κατά την διάρκεια της αφήγησης (είτε είναι ανάγνωση ιστορίας είτε προφορική αφήγηση):

Ναι

Όχι

Εάν ναι τι είδους τεχνικές χρησιμοποιείτε:

Επίδειξη εικόνων του βιβλίου

Επίδειξη εικόνων βιβλίων στο ταμπλό

Χρήση μαγνητοφωνημένης μουσικής

Χρήση μαγνητοφωνημένων ήχων

Επίδειξη αντικειμένων

Κούκλες

Μάσκες

Χρήση μουσικού οργάνου

Χρησιμοποίηση κίνησης σώματος

9. Ενεργοποιείτε τα παιδιά κατά τη διάρκεια ή το τέλος της αφήγησης να συμμετέχουν και να αναπαράγουν ένα δρώμενο ή ένα γεγονός της ιστορίας π.χ. να μιμηθούν το φύσημα του ανέμου

Στο τέλος της αφήγησης	Ναι	☐	Κατά τη διάρκεια της αφήγησης	Ναι	☐
	Όχι	☐		Όχι	☐

10. Ενθαρρύνετε τα παιδιά να επαναλαμβάνουν μοτίβα που επαναλαμβάνονται στο κείμενο:

Ναι Όχι

11. Εάν ναι πιστεύετε ότι οι τεχνικές αυτές:

Ενισχύουν την κατανόηση της ιστορίας από τα παιδιά

Ενισχύουν την ψυχαγωγία

Και τα δύο

Άλλο

12. Σε ποια ζώνη αφηγείστε συνήθως:

Μετά το διάλειμμα

Πριν να φύγουν

Πριν το φαγητό

Μετά το φαγητό

Άλλο

13. Συνδέετε την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση με άλλο μάθημα:

Ναι Όχι

14. Χρησιμοποιείτε την προφορική αφήγηση ή ανάγνωση ως ενίσχυση γνώσης μετά από άλλο μάθημα:

Ναι Όχι

15. Εφόσον χρησιμοποιείτε βιβλίο (ανάγνωση):

Το έχετε διαβάσει εσείς για λογαριασμό σας μέρες πριν:

Ναι Όχι

Το διαβάζετε για λογαριασμό σας λίγο πριν από την αφήγηση στα παιδιά:

Ναι Όχι

16. Το βιβλίο:

Είναι από τη βιβλιοθήκη του νηπιαγωγείου:

Ναι Όχι

Είναι από την προσωπική βιβλιοθήκη της νηπιαγωγού:

Ναι Όχι

17. Μετά την αφήγηση υποβάλλετε ερωτήσεις για το κείμενο στα παιδιά:

Κάθε φορά Πολύ συχνά Συχνά

Σπάνια Ποτέ

18. Οι ερωτήσεις έχουν στόχο:

την κατανόηση του κειμένου από τα παιδιά

Τη σύνδεση ή ανάπτυξη βιωμάτων, εμπειριών των παιδιών

Άλλο

19. Ποια μορφή αφήγησης θεωρείτε πιο σημαντική για τα παιδιά και γιατί;

Προφορική αφήγηση

Ανάγνωση

Γιατί;

.....

.....

.....

.....

.....

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αναγνωστόπουλος Β.Δ., (1997), «Τέχνη και τεχνική του παραμυθιού», Καστανιώτης, Αθήνα.
- Θεωρία της αφήγησης, (1991), εξάντας, Αθήνα.
- Ricoeur P., (1990), «Η αφηγηματική λειτουργία, μετ. Αθανασόπουλος Β., Αθήνα.
- Σακελαρίου Χ., (1995), «Το παραμύθι χτες και σήμερα- η ψυχοπαιδαγωγική και κοινωνική λειτουργία», Αθήνα.
- Κύκλος Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (1997) «Η τέχνη της αφήγησης», Πατάκης, Αθήνα.
- Ζαν Ζ., (1996) «Η δύναμη των παραμυθιών», μετ. Ζαφειροπούλου Μ., Καστανιώτης, Αθήνα.
- Παιδαγωγική Ψυχολογική Εγκυκλοπαίδεια λεξικό, 'τ. 2, Ελληνικά γράμματα.
- Μπάρδη Π. Μ. ED- ED.SP., Παιδαγωγού, (1976), «Δημιουργικές απασχολήσεις στο νηπιαγωγείο», Δίπτυχο, Αθήνα.
- Πνευματικό και πολιτιστικό κέντρο Ραφήνας, (1994) «Συνέδριο για το παιδί και το βιβλίο», Ραφήνα, 2-3 Απριλίου.
- Γκρέμμινγκερ Α., (1979) «Το παιδί και το βιβλίο» Νότος ΕΙΠΕ, Αθήνα.
- Εισηγήσεις στο Γ΄ σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (1987) «Η παιδική λογοτεχνία- Η συμβολή της παιδικής λογοτεχνίας στην πνευματική καλλιέργεια των παιδιών», Αίγιο, 17-18 Οκτωβρίου 1987, Κουτσούμπος Α.Ε..
- Εισηγήσεις στο Β΄ σεμινάριο του Κύκλου του Ελληνικού Παιδικού Βιβλίου, (1988), Καρδίτσα, Καστανιώτης, Αθήνα.

- Κουκουλομάτη Δ.Ι , (1993) «Λογοτεχνία και Παιδαγωγική», Βιβλιογονία, Αθήνα.

Περιοδικά

- Μερακλής Μ., «Το παραμύθι και το παιδαγωγικό του περιεχόμενο», περ. Διαδρομές, τ. 2, 1986, σελ. 88.
- Παρμενίδης Τ., «Εικονογραφώντας ένα βιβλίο παιδικής λογοτεχνίας », περ. Διαδρομές, τ. 2, 1986, σελ. 100.
- Ταρσούλη Γ., «Παραμύθια και μικρές ιστορίες», περ. Διαδρομές, τ. 2, 1986, σελ. 137.
- Πάτρα Ν., «Η παιδική λογοτεχνία και η τεχνική», περ. Διαδρομές, τ. 3, 1986, σελ. 182.
- Κουλάκογλου Κ., «Η πρακτική σημασία των παραμυθιών», περ. Διαδρομές, τ. 3, 1986, σελ. 226.
- Αγγελοπούλου Β., «Η πρώτη επαφή με το βιβλίο», περ. Διαδρομές, τ. 4, 1986, σελ. 267.
- Δαράκη Π., «Η επίδραση της λογοτεχνίας στη διαμόρφωση της προσωπικότητας του παιδιού», περ. Διαδρομές, τ. 6, 1987, σελ. 140.
- Παπανικοπούλου Μ., «Η παιδική λογοτεχνία στο νηπιαγωγείο: ένα πείραμα», περ. Διαδρομές, τ. 7, 1987, σελ. 197.
- Κουλάκογλου – Ηλιάδη Κ., «Ταύτιση και κοινωνικοποίηση στο παραμύθι», περ. Διαδρομές, τ. 9, 1988, σελ. 13.
- Κουλουμπή – Παπαπετροπούλου Κ., «Ο Bruno Bettelheim για τα παραδοσιακά παραμύθια», περ. Διαδρομές, τ. 9, 1988, σελ. 17.
- Tucker N., «Ο Φρόιντ και τα παραμύθια», περ. Διαδρομές, τ. 9, 1988, σελ. 21.

- Κανάβα Ζ., «Το λαϊκό παραμύθι», περ. Διαδρομές, τ. 9, 1988, σελ. 31..
- Μαγουλιώτης Α., «Η εικονογράφηση στο παραμύθι», περ. Διαδρομές, τ. 9, 1988, σελ. 57.
- Χατζηγάνα Φ., «Παιδί και παραμύθι», περ. Διαδρομές, τ. 9, 1988, σελ. 62.
- Παπανικολοπούλου Κ., ««Γωνία βιβλιοθήκης» στο νηπιαγωγείο», περ. Διαδρομές, τ. 13, 1989, σελ. 27.
- Ντεκάστρο Μ., «Ηχογραφημένα παραμύθια», περ. Διαδρομές, τ. 21, 1991, σελ. 29.
- Rychlicki Z., «Εικονογραφώντας παιδικά βιβλία – Σκοποί και μέθοδοι», περ. Διαδρομές, τ. 21, 1991, σελ. 49.
- Τσιλιμένη Τ., « Το λαϊκό παραμύθι στο νηπιαγωγείο», περ. Διαδρομές, τ. 24, 1991, σελ. 266.
- Κρόκος Γ., « Η έννοια της παιδικότητας», περ. Διαδρομές, τ. 24, 1991, σελ. 270.

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ
ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

004000085014